

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

UNIVERSITETI I ELBASANIT “ALEKSANDËR XHUVANI”

FAKULTETI I SHKENCAVE HUMANE

DEPARTAMENTI I GJUHËSISË

DOKTORATË NË ALBANOLOGJI

**ANGLICIZMAT, VENDI DHE PËRDORIMI I TYRE
NË SHQIPEN E SHQIPTARËVE TË MAQEDONISË (SË
VERIUT)**

Punoi:

Msc. Majlinda Ismaili Mahmudi

Udhëheqës shkencor:

Prof. dr. Vilma TAFANI

2021

Doktoratë

Përgatitur nga: Majlinda Ismaili Mahmudi

Për marrjen e gradës shkencore “DOKTOR”

Specialiteti: Leksikologji/Sociolinguistikë (Gjuhësi)

*ANGLICIZMAT, VENDI DHE PËRDORIMI I TYRE NË SHQIPEN E
SHQIPTARËVE TË MAQEDONISË (SË VERIUT)*

Udhëheqës shkencor: **Prof. Dr. Vilma Tafani**

Mbrohet më, dt. __. __. 2021 para jurisë:

1. _____ (Kryetar)
2. _____ (Anëtar)
3. _____ (Anëtar)
4. _____ (Anëtar)
5. _____ (Anëtar)

Falënderime

Do të doja të shpreh falënderimet e mia të thella ndaj të gjithë atyre që më kanë ndihmuar të realizoj këtë disertacion.

Falënderimet më të sinqerta shkojnë për udhëheqësen time shkencore, Prof. dr. Vilma Tafani, e cila ka qenë udhërrëfyesja dhe mbështetësja ime më e madhe për realizimin dhe përfundimin e këtij disertacioni.

Falënderime dhe mirënjohje e veçantë ndaj të gjithë profesorëve dhe kolegëve të cilët me ndihmën dhe sugjerimet e tyre kanë bërë që ky punim të realizohet në mënyrën më të mirë të mundshme.

Falënderoj mbi të gjitha bashkëshortin tim për mbështetjen që më ka ofruar, kurse fëmijëve të mi ju kërkoj ndjesë për “mungesën time” gjatë kohës së realizimit të këtij studimi. Falënderoj edhe prindërit e mi dhe përkujtoj nënën time të ndjerë, duke i thënë se e arrita atë që ajo gjithmonë donte nga unë. Ky disertacion i kushtohet asaj.

PASQYRA E LËNDËS

Falënderime.....	ii
Abstrakt.....	vi
Abstract	vii
Terminologjia bazë	viii
HYRJE	1
0.1 Qëllimet dhe synimet e studimit.....	1
0.2 Argumentet pse është ndërmarrë ky studim	3
0.3 Hipotezat e përgjithshme.....	5
0.4 Rëndësia e studimit	5
0.5 Metodologjia e punës kërkimore dhe instrumentet përkatëse	6
0.6 Struktura e studimit	10
KAPITULLI I	12
ANGLICIZMAT, KËNDVËSHTRIM TEORIK DHE PRAKTIK NGA STUDJUES	
TË VENDIT DHE TË HUAJ	12
1.1 Huazimet gjuhësore dhe arsyet e shfaqjes së tyre në gjuhë të ndryshme.....	12
1.2 Këndvështrimi teorik mbi çështjen e anglicizmave	16
1.3 Gjuha shqipe dhe anglicizmat	24
1.4 Anglicizmat në gjuhë të ndryshme të Evropës.....	28
1.5 Qasje leksikologjike mbi anglicizmat	31
1.5.1 Anglicizmat - dukuri me vlerë pasuruese apo të dëmshme për gjuhën shqipe? Qëndrimi i gjuhëtarëve shqiptarë	34
1.5.2 Mekanizma për mbrojtjen e gjuhës shqipe nga anglicizmat.....	37
1.5.3 Kriteria për zëvendësimin e anglicizmave.....	42
1.5.4 Ndikimi i institucioneve shtetërore për mbrojtjen e gjuhës shqipe	46
KAPITULLI II.....	49
ANGLICIZMAT DHE NDIKIMI I TYRE NË GJUHËN SHQIPE.....	49
2.1 Anglicizmat – faktorë të rëndësishëm në ndryshimin e gjuhës shqipe	49
2.2 Huazimet më të zakonshme, emrat, mbiemrat, foljet dhe ndajfoljet.....	50
2.3 Huazimet leksikore, semantike dhe strukturore	52
2.3.1 Huazimet leksikore	52
2.3.2 Huazimet semantike	52
2.3.3 Huazimet strukturore	54
2.4 Anglicizmat si elemente prodhuese në gjuhën shqipe	55
2.4.1 Pseudoanglicizmat	56
2.4.2 Fjalët hibride.....	58
2.4.3 Kalket.....	58
2.5 Përshtatshmëria e anglicizmave	60
2.5.1 Përshtatja drejtshkimore	61
2.5.2 Përshtatja fonologjike	62
2.5.3 Përshtatja morfologjike.....	67
2.5.4 Përshtatja kuptimore/semantike	69

2.6 Anglicizmat dhe ndikimi i tyre në leksik	75
2.6.1 Sinonimia dhe antonimia	76
2.6.2 Polisemia	78
2.6.3 Homonimia	81
2.7 Depërtimi i anglicizmave në diskurse të ndryshme të gjuhës shqipe.....	86
2.8 Anglicizmat dhe të kuptuarit e tyre nga grupmosha të ndryshme.....	91
2.9 Anglicizmat, të përkohshëm apo të përhershëm?.....	93
2.10 Përdorimi dhe përhapja e anglicizmave në gjuhën shqipe dhe maqedonase....	96
KAPITULLI III.....	103
GRUMBULLIMI I TË DHËNAVE DHE REZULTATET E HULUMTIMIT	
PËRMES INTERVISTAVE, PYETËSORËVE DHE VËZHGIMEVE.....	103
3.1 Ndikimi i gjuhës angleze në gjuhën shqipe krahasuar me gjuhët e tjera	103
3.2 Shkalla e përdorimit të anglicizmave	108
3.3 Shpeshtësia e përdorimit të anglicizmave	111
3.4 Anglicizmat më të përdorura në mjetet e informimit masiv të shkruara dhe të folura	128
3.5 Anglicizmat dhe ndryshimi i stilit të gjuhës.....	132
3.6 Shkalla e përdorimit të anglicizmave në diskurse të ndryshme	133
3.7 Përdorimi i anglicizmave në diskursin politik.....	134
3.8 Mundësia e gjuhës shqipe për zëvendësimin dhe shmangien e anglicizmave .	136
KAPITULLI IV	148
ANALIZË KRAHASUESE.....	148
4.1 Leksiku i gjuhës shqipe me anglicizma dhe pa to	148
4.2 Qasja e të moshuarve me nivel të ndryshëm arsimor ndaj anglicizmave.....	151
4.3 Të kuptuarit e anglicizmave nga të moshuarit shqiptarë dhe qëndrimi i të rinjëve	154
4.4 Qasja e të rinjëve ndaj anglicizmave.....	161
4.5 Problemet gjuhësore gjatë përdorimit të anglicizmave	164
4.6 Ndikimi i anglicizmave mbi lexuesit dhe dëgjuesit	167
4.7 Krahasimi i anglicizmave në shqipen e Maqedonisë së Veriut me shqipen e Shqipërisë	168
4.8 Krahasimi i anglicizmave në shqipe e në maqedonishte në diskursin politik e në edicione informative.....	171
PËRFUNDIME, SUGJERIME DHE KUFIZIME TË STUDIMIT.....	179
5.1 Përfundime	179
5.2 Sugjerime dhe rekomandime.....	187
5.3 Kufizimet e studimit.....	190
BIBLIOGRAFIA	192
Fjalorë.....	200
Fjalorët elektronikë	201
Burime nga interneti.....	201
Mediat e vëzhguara	202
SHTOJCË	203
A. Prejardhja e fjalëve në gazeta.....	203

B. Prejardhja e fjalëve në librin gjuhës shqipe të klasave të gjashta.....	207
C. Prejardhja e fjalëve në portale informative.....	214
D. Prejardhja e fjalëve në televizione.....	226
E. Anglicizmat dhe fjalët e huaja të përdorura nga politikanët shqiptarë në intervista të ndryshme	236
F. Anglicizma dhe fjalë të huaja të përdorura në emisione argëtuese.....	238
G. Pyetësi	245
H. Intervista	250
Përmbledhje në gjuhën angleze	255

Abstrakt

Gjuha angleze po e zgjeron ndikimin e saj në gjuhën shqipe kohës së fundit. Në këtë studim, kjo gjë dëshmohet nga prania e 168 anglicizmave, 74 fjalëve me prejardhje nga gjuha angleze të hasura në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* dhe 162 fjalëve dhe shprehjeve angleze të hasura në diskurse të ndryshme brenda korpusit tonë të studimit.

Ky studim i dallon anglicizmat nga fjalët e huazuara dhe fjalët e huaja me origjinë nga gjuha angleze, si dhe jep shembuj konkretë të përshtatjes së tyre drejtshkimore, fonologjike, morfologjike dhe semantike. Me këtë studim nxirret në pah roli i anglicizmave në leksikun e gjuhës shqipe dhe aftësia e tyre për të krijuar fjalë të reja si fjalë hibride, pseudoanglicizma dhe kalke. Përmes një analize komparative të studimeve të kryera të shumë gjuhëtarëve shqiptarë dhe të huaj, ky studim jep një këndvështrim të shkallës së integritit dhe përdorimit të anglicizmave në gjuhën shqipe të shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut. Në të njëjtën kohë, disertacioni nxjerr në pah rolin dhe përdorimin e anglicizmave në gjuhën maqedonase dhe dëshmon ndikimin që ushtron gjuha maqedonase ndaj gjuhës shqipe të përdorur nga shqiptarët në Maqedoninë e Veriut, në veçanti për sa i përket përshtatjes fonologjike të anglicizmave.

Punimi jep këndvështrime të shumta rreth arsyeve kryesore që çojnë në pranimin e fjalëve angleze nga shqiptarët në Maqedoninë e Veriut dhe qëndrimin e gjuhëtarëve shqiptarë ndaj anglicizmave. Ky studim argumenton se gjithmonë ekzistojnë mënyra për mënjanimin dhe zëvendësimin e anglicizmave të panevojshme.

Fjalët kyçe: *Huazime, anglicizma, ndërkombëtarizma, fjalë të huaja, fjalë të huazuara, pseudoanglicizma, fjalë hibride, kalke, leksik, gjuha shqipe, gjuha maqedonase.*

Abstract

Recently, English language has been expanding its use in Albanian language. In this study, this is evidenced by the presence of 168 anglicisms, 74 English words encountered in the *Orthographic Dictionary of Albanian Language*, and 162 English words and expressions encountered in various discourses within our corpus of study.

This study makes a distinction of anglicisms from borrowed words and foreign English words, and provides specific examples of their orthographical, phonological, morphological and semantic adaptation. It highlights the role of anglicisms in the lexicon of the Albanian language and their ability to create new words such as hybrid words, pseudo-anglicisms and calques. Through a comparative analysis of many Albanian and foreign linguists' studies, this study provides an insight into the degree of the integration and usage of anglicisms in Albanian language used by Albanians in North Macedonia. At the same time, it highlights the role and use of anglicisms in Macedonian language and demonstrates the influence Macedonian language has into Albanian language used by Albanians in North Macedonia, especially in terms of the phonological adaptation of anglicisms.

The study provides many perspectives about the main reasons that lead to the acceptance of English words by Albanians in North Macedonia and the attitude of Albanian linguists towards anglicisms. This study shows that there are always ways to eliminate and replace unnecessary anglicisms.

Key words: *Borrowings, anglicisms, internationalisms, foreign words, borrowed words, pseudo-aanglicisms, hybrid words, calques, lexicon, Albanian language, Macedonian language.*

Terminologjia bazë

Sipas Vesel Nuhiut¹, duke marrë parasysh shkallën e integritetit të fjalëve të huaja në gjuhën marrëse, fjalët e huazuara mund të ndahen në: *fjalë të huaja*, *fjalë të huazuara* dhe *huazime*, të cilat janë edhe fjalë kyçe në këtë studim.

Fjalë e huaj, sipas tij, është ajo fjalë e cila dëgjuesit ose lexuesit i duket e huaj, sepse ka fonema të huaja, shpërndarje të fonemave sipas një gjedheje të huaj dhe/ose vendin e theksit nuk e ka në rrokjen e rëndomtë të gjuhës marrëse (*extension, playback*).

Sipas Jani Thomait, fjalët e huaja, duke hyrë në gjuhën tonë, mund të kenë pësuar edhe ndryshime në formë e në përmbajtje. Ato vijnë të zhvillohen në truallin e gjuhës sonë, bëhen pjesë e fjalorit të saj dhe u nënshtrohen kushteve konkrete historike, që përcaktojnë zhvillimin e leksikut të gjuhës shqipe në përgjithësi.²

Sipas Fischer³, fjalët e huaja janë huazime leksikore. Ato nuk janë huazime semantike. Fjalët e huaja përdoren për qëllime të caktuara siç mund të jetë dëshira për t'iu afruar një kulture të caktuar nëpërmjet përdorimit të gjuhës së tyre. Fjalë të tilla të huaja të përdorura gjerësisht nga gjuha angleze janë: *love, yes, shooting* etj.

Sipas Çabejt, fjalët e huaja përdoren vetëm nga grupe të caktuara njerëzish. Për këtë arsye, zëvendësimi i tyre nuk duhet të përbëjë vështirësi.⁴

Fjala e huazuar, sipas Nuhiut, është e integruar më shumë në sistemin e gjuhës marrëse. Megjithatë, ajo ende mund të mbajë elemente të huaja fonetike (Kam për të bërë një *check up* në spital; *Password-i* i *wireless-it* është i regjistruar në *hardware*; Sot bleva një *I-phone*; Kemi një *deal* të përbashkët.). Fjala e huazuar në këtë fazë të përshtatjes (interferencës ose përshtatjes fonemike) quhet **huazim i huaj**.⁵

Huazim gjuhësor, sipas Thoamit, kemi atëherë kur fjalët e huazuara nuk hyjnë bashkë me sendet e me konceptet e reja, po bashkëpërdoren si sinonime me fjalët e vendit. Sipas tij, huazimet gjuhësore janë kryesisht huazime leksikore. Huazimi

¹ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 27. http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë më shtator 2018.

² J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Tiranë, 2006, f. 278.

³ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in Global Context*, Cambridge Scholars Publishing 2008, f. 9.

⁴ N. R. Çabej, *Kontributi madhor i Eqrem Çabej*, Klan Kosova, 2016, <http://klankosova.tv/kontributi-madhor-i-eqrem-cabej>, marrë më: 11.08.2017.

⁵ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 94. http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë më shtator 2018

leksikor mbetet gjithnjë një rrugë plotësuese ose për fusha të kufizuara si terminologjia⁶

Sipas Nuhiut, huazimi gjuhësor është plotësisht i integruar në sistemin e gjuhës marrëse. Ai nuk dallohet me tiparet fonologjike dhe as ato fonetike nga fjalët e gjuhës marrëse.⁷

Huazimet gjuhësore mund të kenë prejardhje nga gjuhë të ndryshme, dhe në varësi të kësaj ato kanë marrë edhe emërtime të ndryshme. Kështu, për shembull, përdoret fjala *italianizëm* për fjalët me prejardhje nga gjuha italiane (*biletari, gondolë, gomist*), *sllavizëm* për fjalët me prejardhje nga gjuhët sllave (*begati, carinë, gosti*), *latinizëm* për fjalët me prejardhje nga gjuha latine (*definim, humor, infarkt*), e kështu me radhë.

Anglicizëm është një fjalë që përdoret për t'iu referuar huazimit gjuhësor me prejardhje nga gjuha angleze (*bojler, daltonist, darvinizëm, dres, jard, pamflet, non-stop, motel, kilovat, vagon, tunel, tramvaj, shut, raketë*). Fjala anglicizëm, sipas gjuhëtarit gjerman Onysko, është një fjalë ombrellë që nënkupton çdo element leksikor (*mikser, lift, kombi*), strukturor [rendin e fjalëve: *Jeni i mirëpritur!* nga *You are welcome!*; shënjesin e rasave: *Bodybuilding* është i dobishëm për muskujt (jo *bodybuildingu*); kalket: *weekend* > fundjavë, *backstage* > prapaskenë, dhe zgjerimin e kuptimit të fjalëve si: *parti, bar, shok*] dhe fonologjik (*software*) të anglishtes që kalon në gjuhën marrëse.⁸

Ndërkombëtarizëm është një fjalë ose shprehje që përdoret në shumë gjuhë (apo në shumicën e gjuhëve), si: *atom, radio, radium*.⁹ Se sa i përhapur ndërkombëtarisht duhet të jetë një element leksikor për t'u cilësuar si ndërkombëtarizëm, nuk është shumë e qartë, por, në përgjithësi, ato janë fjalë me prejardhje nga gjuhë të caktuara që kanë gjetur rrugën e tyre për të depërtuar në një numër të caktuar të gjuhëve të tjera që u përkasin familjeve të ndryshme gjuhësore. Pas depërtimit të tyre, edhe pse përshtaten në rrafshin fonologjik, morfologjik dhe

⁶ Thomai J. *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Tiranë, 2006, f. 276, 207.

⁷ Nuhiu V., *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e shkencave, Prishtinë 2013, f. 94. http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë më shtator 2018

⁸ Onysko A. *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching* De Gruyter 2007, f. 89.

⁹ Clyne M & Clyne M. G. *The German Language in a Changing Europe* Cambridge University Press 1995, f. 220.

semantik të gjuhës marrëse, ato ngelen mjaft të dallueshme dhe shumë të ngjashme me gjuhën nga e cila burojnë.¹⁰

Sipas Thomait, fjalët ndërkombëtare, që i takojnë më shumë fushës së terminologjisë, përvetësohen më lehtë, zënë vend më shpejt në gjuhë dhe janë më të qëndrueshme.¹¹

¹⁰ O. M. Tomić, *Markedness in synchrony and diachrony*, Mouton de Gruyter - Berlin, New York 1989, f. 139.

¹¹ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Tiranë, 2006, f. 278.

HYRJE

0.1 Qëllimet dhe synimet e studimit

Gjuha është pasuri e paçmueshme e një kombi. Po nuk pate gjuhë, nuk ke as komb. Gjuha është mjet komunikimi që identifikon njerëzit, dhe, si e tillë, ajo duhet të mbrohet me të gjitha mekanizmat e mundshëm. Pjesë e pandashme e evolucionit të të gjitha gjuhëve është ndryshimi i tyre, i cili mund të shkaktohet nga faktorë të ndryshëm. Në këtë studim do të analizohen anglicizmat dhe fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze si një nga faktorët që ndikon në ndryshimin e gjuhës shqipe të përdorur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut.

Nga këndvështrimi sociolinguistik, ruajta e gjuhës mund të japë rezultate pozitive dhe negative. Nga njëra anë, nëse gjuha është e mbyllur ndaj ndryshimeve dhe huazimeve gjuhësore, atëherë ajo do të mbetet e varfër dhe folësit e saj do të kenë vështirësi në këmbimin e informacioneve të veçanta. Nga ana tjetër, nëse gjuha është e hapur, ajo pëson ndryshime të shumta dhe, mbase, edhe ndryshime rrënjësore në përdorimin e saj. Si çdo gjuhë tjetër, ashtu edhe gjuha shqipe ka nevojë për huazime, sidomos në rastet kur mungon terminologjia e caktuar. Me huazime të tilla ballafaqohemi gati çdo ditë (*internet, fejsbuk dhe kompjuter*). Për fat të keq, në gjuhën shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut përdoren edhe huazime angleze për të cilat nuk kemi nevojë, sepse ekzistojnë forma gjegjëse të standardizuara, si: *trajnim (stërvitje), performancë (paraqitje), shou (shfaqje)* etj., si dhe shumë fjalë të tjera të huazuara dhe të huaja angleze që me lehtësi mund të zëvendësohen, si: *update (përditësim), insert (futje), copy-paste (bartje), footnote (shënim në fund të faqes), font i shkronjave (madhësi e shkronjave), cornflakes (drithëra), influenser (njerëz me ndikim)* etj.

Detyrë e gjuhëtarëve është studimi i gjuhës dhe i ndryshimeve që ajo pëson. Gjuha ndryshon në rrafsh të ndryshme, por ky studim do të marrë parasysh ndryshimin leksikor të gjuhës shqipe si rezultat i përdorimit të anglicizmave në mjetet e shkruara dhe të folura të informimit masiv. Do të jepen të dhëna të ndryshme leksikologjike mbi ndryshimet leksikore të gjuhës shqipe të shkaktuara nga anglicizmat dhe mbi sasinë e ndryshimeve. Përveç kësaj, anglicizmat do të trajtohen

edhe nga pikëpamja sociolinguistike për të nxjerrë në pah faktorët që ndikojnë në përdorimin dhe përhapjen e anglicizmave në gjuhën shqipe të përdorur në Maqedoninë e Veriut, përdorimin e tyre në gjuhën e folur dhe të shkruar, ndryshimin e gjuhës shqipe të folur në Maqedoninë e Veriut si rezultat i përdorimit të anglicizmave, shkallën e përdorimit të tyre nga grupmoshat e ndryshme dhe me nivel të ndryshëm arsimimi, dallimet në përdorimin e tyre nga ana e shqiptarëve dhe nga ana e maqedonasve në Maqedoninë e Veriut etj.

Ky studim do të përfshijë shpeshtësinë e përdorimit të anglicizmave nga politikanët shqiptarë në mjetet e informimit masiv, si dhe nga njerëzit e thjeshtë të grupmoshave të ndryshme. Përveç kësaj, do të realizohet një analizë krahasuese ndërmjet medimeve shqiptare në Maqedoninë e Veriut dhe në Shqipëri për të nxjerrë në pah vendin që anglicizmat zënë dhe shpeshtësinë e përdorimit të tyre në këto dy vende. Ky studim, nëpërmjet analizës sinkronike, do të mundësojë që të vërtetohet se në cilin diskurs shoqëror anglicizmat përdoren më së shumti.

Qëllimet dhe synimet kryesore për të cilat është ndërmarrë ky studim janë:

- Të analizohet se cilat anglicizma përdoren më shumë në gjuhën shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut. Për të arritur këtë qëllim të studimit dhe për të nxjerrë në pah rezultate të sakta do të analizohen artikuj nga gazeta dhe portale informative, si dhe gjuha e përdorur në edicionet e lajmeve dhe në ligjërimet e njerëzve publikë. Pas analizës së fjalëve të përdorura do të mund të nxirren në pah se cilat pjesë të ligjëratës huazohen më shumë dhe të jepen përfundime mbi rrethanat në të cilat ato gjejnë përdorim.

- Të nxirret një përqindje sa i përket shkallës së përdorimit të anglicizmave. Me realizimin e këtij qëllimi do të vërtetohet përdorimin e saktë të anglicizmave në gjuhën shqipe të përdorur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut dhe do të nxjerrim në pah stilin e gjuhës shqipe që ka ndryshuar nga përdorimi i tyre.

- Të analizohet nëse përdorimi i anglicizmave në gjuhën shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut bëhet nga domosdoshmëria (mospasja e alternativave) apo nga dëshira për të qenë më “modernë”. Kjo gjë do të nxirret në pah me shtjellimin e materialeve të grumbulluara, si dhe me anë të pyetësorëve dhe intervistave, që në të njëjtën kohë do të shërbejnë si dëshmi për të treguar shkallën e vetëdijes së njerëzve të përfshirë për sa i përket ndryshimeve të gjuhës shqipe.

- Të studiohet përdorimi i anglicizmave në diskursin politik. Anglicizmat gjithnjë e më shumë janë përfshirë në diskurse të ndryshme dhe një nga qëllimet e këtij studimi është të vërtetohet se në cilat diskurse ato gjejnë përdorim më të madh dhe në veçanti çfarë ndikimi kanë ato në diskursin politik. Kjo gjë do të dëshmohet me analizën e fjalimeve dhe intervistave të shumë politikanëve shqiptarë të Maqedonisë së Veriut.

- Të nxirret në pah shkalla e përdorimit të anglicizmave në mjetet e informimit masiv shqiptarë në Maqedoninë e Veriut dhe atyre në Shqipëri. Ky qëllim i studimit do të realizohet duke krahasuar edicionet e lajmeve në disa mjete të informimit masiv që ju drejtohen shqipfolëseve në të dy vendet. Në të njëjtën kohë do të vërtetohet nëse shtimi i përdorimit të anglicizmave në shqipen e përdorur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut nxitet nga dëshira për të qenë në të njëjtin hap me ndryshimet e përgjithshme që ka pësuar gjuha shqipe në mjetet e informimit masiv në Shqipëri. Në mjetet e informimit masiv në Shqipëri vërehet një shkallë e lartë e përdorimit të huazimeve gjuhësore, përfshirë këtu edhe përdorimin e anglicizmave. Mjetet e informimit masiv në Shqipëri paraqesin një model imitimi për mjetet të informimit masiv shqiptarë që funksionojnë në Maqedoninë e Veriut.

- Të bëhet një analizë krahasuese për të zbuluar se në cilën gjuhë, në gjuhën shqipe të përdorur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut apo në gjuhën maqedonase, anglicizmat gjejnë përdorim më të madh dhe sa shpesh përdoren ato në njëren gjuhë dhe sa në tjetrën. Përveç kësaj, do të analizohet se cila gjuhë i pranon më lehtë fjalët angleze, folësit e cilës gjuhë kanë nivel më të lartë të vetëdijesimit rreth çështjes së ndryshimit të gjuhës si rezultat i përdorimit të anglicizmave dhe në cilën gjuhë bëhen më shumë përpjekje për të shmangur përdorimin e tyre.

0.2 Argumentet pse është ndërmarrë ky studim

Ruajtja e gjuhës amtare përbën detyrë për çdo pjesëtar të një bashkësie folësish. Të gjithë shqipfolësit, dhe jo vetëm gjuhëtarët, kanë për detyrë ta ruajnë e të kujdesen për gjuhën shqipe dhe për trashëgiminë kulturore që na e lanë paraardhësit tanë. Secili prej nesh mund të bëjë përpjekje, duke filluar nga vetja, dhe kjo përpjekje sado minimale do të ndikonte që gjuha jonë të mos pësojë ndryshime të panevojshme në

leksik, në shqiptimin e fjalëve, ndryshime morfologjike e semantike. Gjatë studimit të gjuhës, gjuhëtarët, në përgjithësi, mbështeten në të dhëna të cilat e vërtetojnë prezencën e një dukurie të dëmshme, siç mund të jenë anglicizmat e panevojshme, dhe tentojnë të gjejnë mënyra për ta penguar shfaqjen dhe përhapjen e mëtutjeshme të tyre.

Një nga argumentet se përse është ndërmarrë ky studim është të shihet se sa ka ndryshuar gjuha shqipe e folur nga shqiptarët në Maqedoninë e Veriut si rezultat i përdorimit të anglicizmave. Kjo arsye nuk është e rastësishme, sepse anglicizmat e përhapura gjithnjë e më shumë në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut, në mënyrë të ngadalshme por të sigurt, shpesh arrijnë të zëvendësojnë gjegjëset e tyre të pranishme në gjuhën shqipe dhe fjala e gjuhës shqipe merr status dytësor përballë një anglicizmi të caktuar, siç janë fjalët: *implementim (zbatim)*, *printer (shtypës)* etj.

Argumenti i dytë për ndërmarrjen e këtij studimi është të shihet nëse përdorimi i anglicizmave dhe fjalëve të huaja angleze bëhet i domosdoshëm në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut apo ato përdoren vetëm nga grupe të caktuara njerëzish që i konsiderojnë fjalët me burim nga gjuha angleze fjalë më “moderne” dhe treguese të shtresës së lartë të shoqërisë, që kanë si model mënyrën e jetesës së popullit nga i cili i huazojnë (*bride to be*, *baby shower*, *Youtuber*, *bachelor party*, *Halloween*, *birthday party* etj).

Argument tjetër për të cilin është ndërmarrë ky studim është fakti se në Maqedoninë e Veriut shumica e popullatës shqiptare, sidomos ata të grupmoshës mbi 55 vjeç, nuk janë njohës të gjuhës angleze. Nga ana tjetër, jetojmë në kohën kur anglicizmat me shpejtësi të madhe po bëhen pjesë e pandashme e leksikut të gjuhës shqipe, sidomos në mjetet e informimit masiv. Për këtë arsye, do të tregohet se sa kuptohen artikujt dhe lajmet në gjuhën shqipe nga të moshuarit (në edicionet informative më të ndjekura nga kjo grupmoshë).

Përveç argumenteve të lartpërmendura, ky studim synon të jetë një kontribut modest në ruajtjen e gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut. Kjo gjë mund të arrihet duke nxjerrë në pah faktorët kryesorë që çojnë në huazimin e fjalëve angleze dhe si rrjedhojë në ndryshimin e gjuhës. Me nxjerrjen në pah të faktorëve të tillë mund të ndikohet në ngritjen e vetëdijes së përgjithshme të njerëzve në mënyrë që të mënjanohet deri diku përdorimi i huazimeve në përgjithësi dhe i anglicizmave në veçanti.

0.3 Hipotezat e përgjithshme

Pikënisja e këtij studimi është përgjigjja e pyetjeve kërkimore: *Përse huazohen fjalë nga gjuha angleze? dhe Çfarë vendi zënë anglicizmat në sistemin gjuhësor të gjuhës shqip edhe në të folurën e shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut?* Ky studim synon t'i japë përgjigje këtyre pyetjeve dhe pyetjeve të tjera kërkimore që mund të rrjedhin nga to. Secila nga pyetjet mund të shërbejë për të hartuar një punim të veçantë të mëvetësishëm. Duke u bazuar në këto pyetje të parashtruara kërkimore janë ngritur hipotezat në vijim.

1. Përdorimi i anglicizmave në gjuhën shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut është domosdoshmëri. Kjo domosdoshmëri vjen si rezultat i zhvillimit të teknologjisë dhe mungesës së fjalëve gjegjëse në gjuhën shqipe.

2. Anglicizmat zënë vend të rëndësishëm në zgjerimin e fjalorit të gjuhës shqipe. Ato kanë ndikim në rritjen sasiore të numrit të fjalëve në gjuhën shqipe, duke mos lënë mënjanë krijimin e fjalëve të reja, gjegjësisht aftësinë e tyre fjalëkrijuese në gjuhën shqipe.

3. Anglicizmat në raste të caktuara i zëvendësojnë fjalët e gjuhës shqipe. Disa anglicizma përdoren paralelisht me gjegjësen e tyre në gjuhën shqipe si fjalë me kuptime sinonimike. Disa të tjera, pasi arrijnë të bëhen pjesë e leksikut të shqipes standarde, përhapen e përdoren deri në atë masë sa arrijnë edhe t'i zëvendësojnë plotësisht fjalët përkatëse të gjuhës shqipe.

4. Anglicizmat jo domosdoshmërisht “zbukurojnë” gjuhën shqipe. Gjuha e përdorur nga të rinjtë shqiptarë përmban shumë më tepër anglicizma në krahasim me gjeneratat më të vjetra. Gjuha e tyre dëshmon se anglicizmat nuk e zbukurojnë, por thjeshtë e tjetërsojnë gjuhën shqipe, përveç në rastet kur përdorimi i tyre është i domosdoshëm.

0.4 Rëndësia e studimit

Përhapja e fjalëve me prejardhje nga gjuha angleze në shqipen e folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut është një fenomen i kohës. Përdorimi i tyre në diskurse të ndryshme është bërë përditshmëri dhe mund të thuhet se përbën një çështje

të diskutueshme dhe të vështirë për t'u zgjidhur. Për këtë arsye, duke qenë të vetëdijshëm për ndikimin e anglicizmave në ndryshimin leksikor të gjuhës shqipe, ky studim do të përqendrohet në nxjerrjen në pah të faktorëve kryesorë që çojnë në pranimin e anglicizmave, dhe do të jetë një pikë referimi sa i përket shkallës dhe shpeshësisë së përdorimit të tyre nga njerëzit e moshave të ndryshme dhe me nivel të ndryshëm arsimimi.

Me krahasimin që do të bëhet mes gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut dhe gjuhës maqedonase, dhe pas nxjerrjes së përfundimeve sa i përket përdorimit të anglicizmave në këto dy gjuhë, ky punim do të shërbejë për të vërtetuar se cila gjuhë ndikohet dhe pranon më lehtë elementet e huaja gjuhësore dhe cila prej tyre i "lufton" më shumë ato.

Përveç të tjerave, ky punim do të shërbejë në vetëdijesimin e shqiptarëve për ruajtjen e gjuhës së tyre amtare nga trysnitë e gjuhëve të huaja, dhe mbi të gjitha do t'ju shërbejë studiuesve të ardhshëm si pikë referimi për studime të tjera më të detajuara.

0.5 Metodologjia e punës kërkimore dhe instrumentet përkatëse

Për të arritur në rezultate dhe përfundime të sakta sa i përket përdorimit të anglicizmave në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut, për të realizuar qëllimet e këtij studimi si dhe për të vërtetuar hipotezat e dhëna, studimi u mbështet në rezultate reale të cilat u realizuan me ndihmën e metodave të përziera kërkimore, metodave cilësore dhe sasiore.

Me qëllim që studimi të jetë sa më i saktë, fillimisht janë përfshirë studime dhe këndvështrime të ndryshme nga studiues shqiptarë dhe të huaj për çështjen e huazimeve gjuhësore në përgjithësi dhe për çështjen e anglicizmave në veçanti. Të dhënat e grumbulluara na kanë shërbyer si të dhëna shumë të rëndësishme për t'u analizuar me anë të përdorimit të metodave cilësore e sasiore. Ndërsa metoda sintetizuese ishte vendimtare në nxjerrjen e përfundimeve të caktuara. Mund të thuhet edhe se metoda deduktive dhe ajo induktive janë pjesë e çdo punimi shkencor. Pa përdorimin e tyre nuk do të mund të realizohet asnjë studim i plotë.

Gjuha e shtypit, si pjesë e stilit publicistik, ishte fusha kryesore në të cilën e kemi mbështetur këtë studim. Televizionet e vëzhguara janë televizionet kombëtare shqiptare në Republikën e Maqedonisë së Veriut, televizioni Alsat-m dhe televizioni 21-Maqedoni. Në këto televizione janë ndjekur lajme qendrore dhe emisione të ndryshme argëtuese për të parë se në cilat fusha dhe diskurse shoqërore anglicizmat përdoren më së shumti. Përveç kësaj, është vëzhguar të folurit publik i tre drejtuesve të partive shqiptare në Maqedoninë e Veriut: Ali Ahmed, Menduh Thaçi dhe Ziad Sela, si dhe të folurit në diskursin politik në përgjithësi. Fjalimet e politikanëve të lartpërmendur janë regjistruar si video-incizime të shkarkuara nga aplikacioni YouTube. Transkriptimi i tyre është bërë duke dëgjuar me vëmendje e me ndërprerje të shpeshta për të mos bërë lëshime të padëshiruara dhe janë shënuar të gjitha fjalët e huaja dhe të huazuara që kanë përdorur. Më pas, me ndihmën e fjalorëve të ndryshëm, është vërtetuar prejardhja tyre dhe janë veçuar anglicizmat e fjalët e huaja me prejardhje nga anglishtja. Kjo gjë na ka ndihmuar të nxjerrim në pah se sa shpesh përdoren anglicizmat nga njerëzit që konsiderohen përfaqësues të popullit shqiptar në Maqedoninë e Veriut.

Për të vërtetuar përhapjen dhe shpeshësinë e përdorimit të anglicizmave në diskursin e shkruar publik janë analizuar edhe gazetat vendase ditore *Koha* dhe *Lajm*, si edhe portalet informative në internet, si: portali *Portalb* dhe *Almakos*, si dy nga portalet më të lexuara nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut. Të gjitha fjalët e përdorura në gazetatat dhe portalet e lartpërmendura janë radhitur në mënyrë alfabetike duke përdorur programin Concordance. Më pas, janë përzgjedhur anglicizmat dhe fjalët e huaja me prejardhje nga anglishtja dhe janë paraqitur në tabela të veçanta. Me anë të këtij programi, gjithashtu kemi mundur që të nxjerrim në pah edhe numrin e përsëritjeve të të njëjtës anglicizëm si dhe format e tyre të përdorimit.

Nga ana tjetër, për të nxjerrë në pah shkallën e pastërtisë gjuhësore dhe nivelin e përhapjes së anglicizmave në libra shkollore të përdorur nga nxënësit shqiptarë, është analizuar një libër i gjuhës shqipe me titull “*Gjuhë shqipe për klasën VI të arsimit fillor nëntëvjeçar*”, i shkruar nga Asllan Hamiti dhe Ismail Hamiti, botuar nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës e Republikës së Maqedonisë së Veriut në vitin 2011 në Shkup.

Të gjitha të dhënat e grumbulluara janë paraqitur me përqindje ose në mënyrë numerike duke përdorur metodën sasiore.

Përveç materialeve të grumbulluara nga burimet e lartpërmendura, në këtë studim janë përdorur edhe pyetësorë me alternativa dhe me pyetje të hapura. Pyetjet në pyetësor janë përzgjedhur duke u bazuar në çështjet kyçe që u përkasin anglicizmave dhe që janë paraqitur si çështje problematike gjatë punës sonë kërkimore. Ato janë formuluar me qëllim që nëpërmjet tyre të mund të sigurohen këndvështrime të ndryshme rreth përdorimit të anglicizmave, si dhe arsyet se pse kemi shfaqje të fenomenit të quajtur “anglicizëm”. Pyetësorë janë plotësuar nga rreth 100 studentë shqiptarë nga Maqedonia e Veriut me vendbanime të ndryshme e që ishin studentë në njërin nga dy universitetet e vendit, “Universiteti Shtetëror i Tetovës” - Tetovë dhe Universiteti “Nënë Tereza” – Shkup. Ato janë shpërndarë në adresat elektronike të studentëve me anë të platformës Google Forms, me anë të së cilës, kemi mundur që në mënyrë të menjëhershme dhe të detajuar të nxjerrim përqindje të saktë për çdo pyetje.

Përveç pyetësorëve, në këtë studim janë përdorur edhe intervista të strukturuar si instrument për të nxjerrë në pah të kuptuarit e anglicizmave nga njerëzit e moshuar. Janë intervistuar 20 të moshuar të shkolluar dhe 20 të moshuar të tjerë të pashkolluar, që nuk janë njohës të gjuhës angleze. Të gjithë të moshuarit ishin nga vende të ndryshme, por kryesisht banorë në rrethinën e Kërçovës, dhe shumica apo 85% prej tyre i përkisnin gjinisë mashkullore. Shumica nga të moshuarit e shkolluar ishin pensionistë, mësues dhe profesorë në shkollat e Kërçovës, kurse të moshuarit e pashkolluar ishin shërbetorë, pensionistë dhe tregtarë. Intervistat me to janë realizuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në vendet e tyre të punës ose në shtëpitë e tyre. Pyetjet e përfshira në intervistë ishin shumë të ngjashme me pyetjet e përfshira në pyetësorët e realizuar me studentët, me qëllim që të mundemi të nxjerrim në pah qasjen që grupmoshat e ndryshme e kanë ndaj anglicizmave. Megjithatë, qëllimi kryesor gjatë realizimit të intervistave ishte të nxirret në pah shkalla e kuptueshmërisë së anglicizmave dhe fjalëve të huaja angleze nga ana e të moshuarve. Për këtë arsye, të gjithë të moshuarit janë intervistuar rreth domethënies së anglicizmave të ndryshëm që hasen më shpesh, dhe përgjigjet e dhëna nga ana e tyre për secilën fjalë, janë shënuar në lista të veçanta dhe më pas janë paraqitur me tabelë përshkruese. Nga ana tjetër, me anë të intervistës është nxjerrë në pah dallimi në të kuptuarit e domethënies së anglicizmave në mes të njerëzve të moshuar të shkolluar dhe atyre të pashkolluar, si dhe të kuptuarit e tyre nga të moshuarit për dallim nga të rinjtë. Në fund, pas analizës së materialeve të grumbulluara kemi arritur në përfundime të përgjithshme

dhe në vërtetimin e hipotezave të parashtruara paraprakisht, dhe nga ana tjetër janë ngritur ide dhe qasje të reja.

Nëpërmjet nxjerrjes në pah të ngjashmërive dhe dallimeve gjuhësore, përdorimi i metodës krahasuese na mundësoi që të arrijmë në rezultate të sakta sa i përket shkallës së përdorimit të anglicizmave në gjuhën shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut. Gjegjësisht, është bërë një analizë krahasuese sinkronike e përdorimit të anglicizmave në televizionet e lartpërmendura shqiptare në Maqedoninë e Veriut, Alsat-m dhe 21-Maqedoni, dhe në televizionet shqiptare në Shqipëri, Top Channel dhe Klan, gjatë transmetimit të edicioneve të lajmeve. Kjo u arrit me anë të regjistrimit të materialeve të transmetuara, nëpërmjet shkarkimit të tyre nga faqet zyrtare të televizioneve ose nga platforma digjitale You-tube në kompjuter.

Përveç kësaj, po me anë të metodës krahasuese janë nxjerrë përfundime edhe për sa i përket shkallës së përdorimit të anglicizmave në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut dhe në gjuhën maqedonase, duke krahasuar edicionet e lajmeve të transmetuara në gjuhën shqipe në televizionin Alsat-m dhe 21-Maqedoni dhe në gjuhën maqedonase në televizionin Sitel dhe NovaTv. Krahasimi i dukurisë gjuhësore të përdorimit të anglicizmave është paraqitur me tabelë dhe me përqindje me anë të metodës sasiore, për t'i bërë më të qarta rezultatet e arritura.

Përdorimi i metodës përshkruese na ndihmoi që të sqarojmë problematikën e dukurisë që po trajtohet në këtë studim. Me anë të analizës dhe përshkrimit të anglicizmave dhe rrethanave të përdorimit të tyre në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut, janë nxjerrë në pah arsyet që çojnë në shfaqjen e një dukurie të tillë. Problemi që po trajtohet, me fakte konkrete u bë më i kuptueshëm dhe më i lehtë për t'i dhënë një zgjidhje të mundshme.

Metodologjia e punës kërkimore u realizua me ndihmën e instrumenteve të punës: pyetësorit me alternativa dhe me pyetje të hapura dhe intervistës së strukturuar. Pjesëmarrës në studim ishin 100 studentë nga *Universiteti Shtetëror i Tetovës* dhe *Universiteti "Nënë Tereza"* dhe 40 persona të moshuar. Materialet e përdorura përfshijnë: regjistrimet, shënimet (hard-copy), televizioni, radioja, kompjuteri etj.

0.6 Struktura e studimit

Struktura e këtij disertacioni përbëhet nga hyrja dhe nga katër kapituj. Një ndarje e tillë bën që punimi të jetë më i kapshëm, të ketë rrjedhshmëri dhe të paraqesë çështjen e anglicizmave në formë sa më të përmbledhur dhe të kuptueshme.

Hyrja e studimit paraqet qëllimet dhe arsyet se përse është ndërmarrë ky studim që ndiqen nga argumente të ndryshme; pyetjet e parashtruara mbi bazën e së cilave paraqiten hipotezat e ngritura që do të vërtetohen pas punës praktike, si dhe metodologjia e punës që paraqet metodat kërkimore pa të cilat nuk do të mund të realizohet një punim shkencor. Në hyrje gjithashtu përfshihen edhe instrumentet, materialet dhe pjesëmarrësit, të cilët përbëjnë një pjesë thelbësore të punës kërkimore.

Kapitulli i parë fillimisht paraqet këndvështrime të ndryshme mbi çështjen e huazimeve gjuhësore në përgjithësi dhe në mënyrë të detajuar këndvështrime të ndryshme sa i përket çështjes së anglicizmave nga gjuhëtarë të shumtë shqiptarë dhe të huaj.

Në kapitullin e dytë përfshihen aspekte të ndryshme për sa i përket pranimin, përdorimit, si dhe përshtatjes së anglicizmave në gjuhën shqipe. Nga ana tjetër, paraqiten edhe aspekte të tjera teorike të ndryshimit gjuhësor si rezultat i përdorimit të anglicizmave, përdorimi i anglicizmave në diskurse të ndryshme, të kuptuarit e anglicizmave nga grupmosha të ndryshme, dhe në fund jepen disa qëndrime edhe për sa i përket anglicizmave në gjuhën maqedonase.

Pjesa praktike, si pjesa më thelbësore e këtij disertacioni, paraqitet në kapitullin e tretë. Aty përmbledhen të gjitha rezultatet e arritura nga puna kërkimore me anë të tabelave, me përqindje dhe me shpjegime e përshkrime të shumta. Këto të dhëna na ndihmojnë që në mënyrë të qartë dhe të lehtë të kuptojmë përdorimin e anglicizmave në aspektin sasior, shpeshtësinë e përdorimit të tyre, shkallën e të kuptuarit dhe qëndrimet e grupmoshave të ndryshme ndaj anglicizmave.

Pas paraqitjes së rezultateve të arritura, në kapitullin e katërt realizohet një analizë krahasuese. Krahasimi më i rëndësishëm bëhet ndërmjet gjuhës shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut dhe gjuhës shqipe të folur në Shqipëri, si dhe ndërmjet gjuhës shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut dhe gjuhës maqedonase. Ky krahasim ndihmon që të nxirret në pah se në cilin lloj (varietet) të gjuhës shqipe anglicizmat përdoren më shumë dhe më shpesh, si dhe dokumenton faktorët që çojnë në përdorimin më të madh të tyre.

Pas trajtimit të detajuar në shumë aspekte të anglicizmave, në kapitullin e pestë jepen përfundimet e arritura dhe vërtetohet nëse hipotezat e ngritura fillimisht janë të sakta ose jo. Në bazë të kësaj, duke zbuluar faktorët kryesorë që çojnë në përdorimin e anglicizmave dhe në tjetërsimin e gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut, jepen sugjerime të caktuara për të ndikuar sado pak në uljen e përdorimit të pamenduar të anglicizmave, atëherë kur ato nuk janë të domosdoshme.

Çështja e anglicizmave është një çështje e hapur dhe e gjerë. Kështu që, sado i plotë të ngjajë një studim, mund të thuhet se ai nuk mund të përfshijë të gjitha problemet që prekin anglicizmat dhe që presin për t'u studiuar dhe analizuar. Për këtë arsye, si pjesë e kapitullit të pestë paraqiten kufizimet e studimit, të cilat mund t'u shërbejnë studiuesve të rinj si pikënisje për studime të tjera të mëvonshme.

KAPITULLI I

ANGLICIZMAT, KËNDVËSHTRIM TEORIK DHE PRAKTIK NGA STUDJUES TË VENDIT DHE TË HUAJ

1.1 Huazimet gjuhësore dhe arsyet e shfaqjes së tyre në gjuhë të ndryshme

Fondi leksikor i çdo gjuhe, përveç fjalëve nga brumi vetjak, përbëhet edhe nga fjalë me prejardhje nga gjuhë të tjera. Analiza etimologjike e fjalëve të gjuhës shqipe na dëshmon se në gjuhën tonë kemi të pranishme fjalë me burime të ndryshme. Disa nga këto fjalë kanë depërtuar shumë herët, janë përshtatur aq mirë në sistemin e gjuhës tonë, sa që tani është e vështirë të dallohen nga vetë fjalët e gjuhës shqipe. Kohëve të fundit jemi dëshmitarë të ndikimit të madh që ka gjuha angleze në shumë gjuhë të tjera, dhe për këtë arsye shumë gjuhëtarë të huaj dhe shqiptarë janë marrë dhe po merren me çështje të caktuara lidhur me mënyrën e depërtimit dhe të përdorimit të elementeve të ndryshme angleze në gjuhët marrëse, si dhe me arsyet e huazimit të tyre.

Ekzistojnë arsye të ndryshme që i shtyjnë njerëzit të pranojnë dhe huazojnë fjalë nga gjuha angleze. Gjuhëtarë të shumtë, pas studimeve të kryera në situata të ndryshme, kanë ardhur në përfundime të caktuara për sa i përket arsyeve kryesore dhe më të rëndësishme që i detyrojnë njerëzit të huazojnë fjalë nga gjuha angleze. Megjithatë, duke pasur parasysh zhvillimin e gjithanshëm gjeopolitik të popujve dhe globalizmin, mendojmë se nevoja për të realizuar një komunikim pa pengesa leksikore e semantike është arsyeja kryesore që, në përgjithësi, i shtyn njerëzit përfshirë edhe shqiptarët, që të huazojnë fjalë angleze.

Gjuhëtarë të shumtë shqiptarë janë marrë me çështje të ndryshme sa i përket ndryshimeve gjuhësore të nxitura nga huazimet dhe arsyet e shfaqjes së tyre. Ndër ta, Xhevat Lloshi, i cili thekson se globalizmi ka bërë që shqiptarët të zhyten në mjedisin e anglishtes. Sipas tij, në shtëpi shqiptarët dëgjojnë këngë anglisht nga grupe shqiptare të emërtuara anglisht (West Side Family), shohin programe televizive shqiptare të

titulluara anglisht (TopFest, Big Brother), në rrugë janë të rrethuar me reklama anglisht (Digitalb, Albsat), lexojnë gazeta me faqe të tëra anglisht, madje edhe me tituj anglisht (Tirana Observer, Shopping në internet me një klikim të mausit), shkojnë në dyqane me tabela anglisht (open, close, Fastfood), dhe blejnë produkte me etiketa anglisht (baked rolls, fanta-exotic), në shkollë e në kurse mësojnë anglisht, punojnë në kompjuter me programe anglisht (fajll, seju), deri edhe ligjet hartohen anglisht e pastaj përkthehen shqip. Si rezultat i globalizmit, edhe disa fjalë angleze kanë zëvendësuar fjalët e shqipes, si: *sektor* dhe *katedër* me fjalën *departament*, *degë* me *divizion*, *kontroll-revizioni* me *auditim*, *ekzekutim* dhe *arritje* me *performancë* etj.¹²

Sipas Mehmet Çelikut, ndryshimet e shpejta leksikore janë pasojë e drejtpërdrejtë e ndryshimeve gjithashtu të shpejta e të papritura politike, ekonomike, kulturore e institucionale. Zëvendësimi i monopartizmit me pluralizmin partiak, i ekonomisë së përqendruar me atë të tregut, hapja e kufijve, hapja e shoqërisë shqiptare e lidhja e shumanshme me perëndimin, emigracioni intensiv, rritja e interesit për gjuhët e huaja, zhvillimi i jashtëzakonshëm i medias së shkruar e elektronike, kontakti me zbulimet shkencore, ndryshimet e thella shoqërore, fetare, kulturore etj. janë disa nga faktorët që bënë të nevojshme përdorimin e shumë fjalëve të reja, të vendit e të huaja, për të emërtuar nocione, koncepte, dukuri, sende dhe procese të reja. Kështu, sipas tij, në dhjetë vitet e fundit në Shqipëri e në Kosovë qarkullojnë mijëra fjalë të reja e fjalë me kuptime të reja, fjalë shqipe e të huaja të cilat, si lëndë e re, presin që të mblidhen, të sistemohen, të përzgjidhen e të pasqyrohen në vepra leksikografike, detyrë kryesore e së cilës është ribotimi i pasuruar dhe i përditësuar i fjalorit, mbrojtja e shqipes standarde nga anglicizmat e panevojshme dhe hartimi i një fjalori të tipit të madh me rreth 100000 – 120000 fjalë.¹³

Arsyeja se përse njerëzit huazojnë fjalë nga gjuhë të tjera është trajtuar edhe nga shumë gjuhëtarë të huaj. Sipas Baker dhe Jones¹⁴, huazimi i fjalëve në të shumtën e rasteve ndodh në shoqëritë dygjuhëshe, kur të dy gjuhët përdoren njëkohësisht nga shumë anëtarë të bashkësisë dhe kur kemi ndërrim të kodit ose përzierje të kodit në mes të dy gjuhëve. Sipas tyre, në situata të tilla nuk bëhet vetëm huazim i fjalëve dhe

¹² Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 28-31.

¹³ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 338.

¹⁴ C. Baker, S. P. Jones, *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*, Library of Congress 1998, f. 164.

frazave, por edhe idiomat, shprehjet dhe struktura sintaksore të njëres gjuhë mund të transferohet në gjuhën tjetër, apo në gjuhën që konsiderohet me ndikim dhe prestigj më të ulët.

Një situatë e tillë paraqitet në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut, ku për shkak të fenomenit të dygjuhësisë mjaft fjalë nga gjuha maqedonase përdoren gjatë komunikimit të përditshëm, për shembull, fjalët: *reka* (*lum*), *pajak* (*merimangë*); fraza: *zhiva dosada* (*bezdi me plot kuptimin e fjalës*); shprehjet: *Kako Struga nema druga* (*S'ka askund si Struga*), *Ni tamu - ni vamu* (*As këndeje – as andej*); idiomat: *Hem qel - hem fodull* (*Edhe i pamundur – edhe mendjemadh*), *Sekoj den ne e Veligden* (*Nuk është çdo ditë festë*), dhe struktura sintaksore: *super ofertë/super ponudë* (*ofertë e mrekullueshme*). Sa i përket ndërrimit apo përzierjes së kodit, prindërit shpesh flasin maqedonisht kur nuk duan që të kuptohen nga fëmijët e tyre ose në rastet e bisedave ku bashkëbisedues janë dy shqiptarë dhe një maqedonas, atëherë shqiptarët me lehtësi kalojnë nga njëri kod gjuhësor te tjetri.

Sipas tyre,¹⁵ huazimi i fjalëve ndodh edhe në rastet kur fjalë të caktuara nga një gjuhë e kulturës, siç ishte gjuha latine, merren në gjuhë të tjera dhe përdoren në fusha të ndryshme të veprimtarisë njerëzore (*element, imagjinatë, front, figurë, armë*). Ata shtojnë se transferimet gjuhësore (të paintegruara në gjuhën marrëse), mund të ndodhin edhe në rastet kur një gjuhë ka fjalë për të cilat nuk gjenden forma gjegjëse në gjuhën tjetër, dhe këto fjalë në përgjithësi janë emërtime dhe fraza për të shprehur shpikje teknologjike, sociale ose kulturore (*çip, star, lady*), megjithëse disa herë huazohen fjalë për të cilat në gjuhën huazuese ekzistojnë forma gjegjëse, dhe në rastet e tilla, të dy fjalët mund të bashkeekzistojnë, por shpesh me nuanca të ndryshme në kuptim (*hendikep – pengesë, set – komplet*).

Gjuhëtari Field¹⁶ ka përmendur arsyet e transferimeve dhe huazimeve gjuhësore, sidomos në rastin e gjuhëve në kontakt. Sipas tij, arsyet kryesore të transferimeve gjuhësore janë: mbizotërimi kulturor i njëres gjuhë (*trend, showbiz*), prestigji social i përdoruesve të gjuhës ose varietetit me status më të lartë (*lider, bebisitër, miss*), nevoja për të plotësuar zbrazëtira leksikore (*bypass, USB, klikim*), nevoja për të lehtësuar komunikimin e folësve të rinj që i njohin më pak format gjegjëse të vjetruara të gjuhës së tyre, si dhe dëshira për të pasur ndikim mbi të tjerët.

¹⁵ C. Baker, S. P. Jones, *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*, Library of Congress, 1998, f. 165.

¹⁶ F. W. Field, *Linguistic borrowing on Bilingual Contexts*, Library of Congress, 2002, f. 6.

Huazimet leksikore më së shumti ndikojnë në leksikun e një gjuhe.¹⁷ Weinrich¹⁸ dhe Taber¹⁹, radhisin arsye të ndryshme përse njerëzit huazojnë fjalë nga gjuhë të tjera. Sipas tyre, fjalët huazohen nga gjuhë të tjera për shkak të: a) ndikimit kulturor (*bar*, *derbi*, *OK*, – nga gjuha angleze), b) disa fjalë të vjetra të gjuhës humbasin vlerën e tyre semantike dhe si rezultat zëvendësohen me fjalë të huaja (*alete* po zëvendësohet në diskursin gojor me *gaxhete* – nga gjuha angleze), c) ekzistojnë fjalë të cilat janë shumë të ngjashme dhe zëvendësimi i njërës prej tyre me një fjalë të huaj do të zgjidhte ambiguitetin gjuhësor (*aktivitet* - *hobi* - nga gjuha angleze), d) në vazhdimësi ekziston nevoja për krijimin e sinonimeve për fjalët që shprehin emocione, por që e kanë humbur forcën e tyre shprehëse (*shfaqje* - *show* - nga gjuha angleze), e) me anë të huazimeve mund të bëhen të mundshme dallime të reja semantike, gjegjësisht, mund të huazohen fjalë nga një gjuhë me status më të ulët dhe të përdoren me përbuzje (*dur biras* - nga gjuha turke), dhe f) mund të depërtojnë pa vetëdije thjesht nëpërmjet dygjuhësisë intensive (*brazdë*, *breg*, *grabitje*, *prag*, *pushkë*, *rob*, *zakon-fjalë* me prejardhje nga gjuhët sllave) (në secilin rast janë dhënë shembuj të ndikimit të anglishtes në gjuhën shqipe të përdorur në Maqedoninë e Veriut).

Një nga arsyet më të rëndësishme për huazimin dhe përdorimin e huazimeve gjuhësore, sipas Wilton²⁰, është problemi i përkthimit të barasvlershëm për një fjalë apo frazë. Kështu, për shembull, në gjuhën shqipe është huazuar fjala angleze *file* /*fail*/ në vend të “*vend në kompjuter ku mund të ruhen dokumente*”.

Pavarësisht nga arsyeja e pranimit të huazimeve gjuhësore nga gjuhë të ndryshme dhe më konkretisht nga gjuha angleze, mund të themi se ato e ndikojnë gjuhën marrëse duke e pasuruar me fjalë të reja, por edhe bëjnë që të dëmtohet nga to, nëse të njëjtat huazohen për arsye jo të forta dhe nga padija.

¹⁷ R. Appel dhe P. Muysken, *Language Contact and Bilingualism*, Amsterdam University Press, Amsterdam Academic Archive, 2005, f. 165.

¹⁸ U. Weinreich, *Language in Contact: Findings and Problems*, Mouton Publishers, The Hague, 1968, f. 56-67.

¹⁹ C. R. Taber, *French loanwords in Sango: The motivation of lexical borrowing*. In Hancock, I.F. (ed.), *Readings in creole studies*. (Ghent: E. Story-Scientia), 1979.

²⁰ M. Szepan, *Borrowings from other languages as adoptions of novel cultural influences*, Punim seminarik, f. 4 -<http://www.grin.com/en/e-book/74475/borrowings-from-other-languages-as-adoptions-of-novel-cultural-influences>, (citon: Wilton (2003)).

1.2 Këndvështrimi teorik mbi çështjen e anglicizmave

Studimi i anglicizmave pas Luftës së Dytë Botërore u realizua sidomos për shkak të ndikimit dhe përhapjes së vazhdueshme të fjalëve anglo-amerikane në shumë diskurse të përdorimit të përditshëm gjuhësor. Që atëherë e deri në ditët e sotme janë zhvilluar mjaft kërkime për çështje të ndryshme, siç është problemi shumëvjeçar i përkufizimit të anglicizmave, aspektet stilistike të anglicizmave, studime sociolinguistike mbi të kuptuarit dhe pranimin e anglicizmave dhe mbi përdorimin e anglicizmave në ligjërime të veçanta, siç janë reklamat. Sipas gjuhëtarit gjerman Onysko²¹, shumica e kërkimeve janë bërë për të nxjerrë në pah ndikimin e gjuhës angleze për sa i përket shpeshësisë së përdorimit, integritit të tyre struktural dhe funksioneve semantike. Tradicionalisht, gjuha e shtypit ka shërbyer si një nga mjetet më të rëndësishme për hulumtimet.

Çështje të tjera kryesore në analizën e anglicizmave janë hulumtimi se sa anglicizma kanë depërtuar dhe çfarë ndikimi kanë ato në gjuhën marrëse. Dhe, në fund janë çështjet e sistemit gjuhësor me qëllim që të nxirret në pah se në çfarë pike anglicizmat shfaqin ngjashmëri apo ndryshime, dhe kjo, duke hulumtuar çështjet si: tiparet gramatikore (gjinia dhe shumësi), format e fjalëformimit prodhues (formimin e emrave të përbërë hibrid) dhe fenomeni më pak i analizuar i ndikimit të gjuhës angleze në ndërrimin e kodit në gjuhën marrëse në formën e shkruar. Analiza e këtyre çështjeve është qenësore për të ilustruar ndikimin e gjuhës angleze në nivelin struktural të gjuhës marrëse.²²

Veç analizës së fjalëve me prejardhje nga gjuha angleze të përdorura në gjuhën shqipe të hasura në korpusin tonë të studimit, do të shqyrtohen edhe disa nga çështjet elementare të shtruara në analizën e anglicizmave në gjuhë të ndryshme të botës dhe të prekura nga gjuhëtarë të shumtë. Një nga këto çështje është vetë termi *anglicizëm*. Kjo fjalë është relativisht e re në gjuhën shqipe dhe si e tillë nuk haset në *Fjalorin e gjuhës shqipe* të vitit 2006. Megjithatë, ajo gjendet në *Fjalorin e termave të gjuhësisë* të vitit 1975.²³ Termi *anglicizëm* përdoret dendur në literaturën shkencore për studimin e fjalëve me burim nga gjuha angleze. Për këtë arsye, në këtë punim, ai është

²¹ A. Onysko, *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching*, De Gruyter, 2007, f. 3.

²² Po aty, f. 5.

²³ A. Kostallari, A. Dodi, E. Çabej, F. Leka, L. Dodbida, M. Domi, S. Floqi, S. Morcka, Sh. Demiraj, *Fjalori i termave të gjuhësisë*, Akademia e Shkencave të Shqipërisë, Tiranë, 1975, f. 9.

përzgjedhur për t'u përdorur si term i volitshëm dhe më specifik që nënkupton *huazimet gjuhësore nga gjuha angleze në gjuhën shqipe*.

Përkufizimi i anglicizmave është një çështje që ka nxitur debate të mëdha dhe ende mbetet e papërfunduar dhe e diskutueshme në nivel botëror. Fjala *anglicizëm* është fjalë më e vjetër se *fjalë e huaj*. Për herë të parë ajo u përdor në Gjermani në vitin 1744.²⁴ Në atë periudhë, anglicizmat konsideroheshin si veçori gjuhësore të gjuhës angleze që kopjoheshin në gjuhën gjermane. Ky përkufizim u dha në vitin 1793 nga Karl Philipp Moritz. Që nga shekulli XVIII e më tutje, fjala *anglicizëm* mori kuptim plotësisht të ri dhe kishte të bënte me sjelljen dhe mënyrën e të menduarit anglez, gjegjësisht, nënkuptonte një preferencë të veçantë ndaj Anglisë dhe karakterit anglez. Por, në shekullin e XX, ky këndvështrim u bë i parëndësishëm. Në fakt kishte një lëvizje, nga imitimi te huazimi.²⁵

Në vitin 1959, gjuhëtari gjerman Zindler ofroi një përkufizim gjuhësor i cili përgjithëson termin modern anglicizëm.²⁶ Ai dha një kontribut të madh sa i përket studimit të anglicizmave. Studimi i tij *Anglizismen in der deutschen Presse nach 1945* është punimi i parë shkencor që i shtjellon anglicizmat pas Luftës së Dytë Botërore.²⁷ Në këtë punim dhe në librin e tij, ai jep një përkufizim të qartë për anglicizmat. Sipas tij, *anglicizëm është një fjalë nga gjuha angleze ose amerikane e cila përdoret në gjuhën gjermane, si dhe çdo lloj ndryshimi që fiton kuptimi i fjalës gjermane duke u ndikuar nga gjuha angleze*.²⁸

Një përkufizim më të plotë për anglicizmat e jep gjuhëtari gjerman Onysko. Ai thotë se fjala *anglicizëm* është një fjalë ombrellë që përfshin çdo shembull që kalon nga gjuha angleze në një gjuhë marrëse. Sipas tij, identifikimi i anglicizmave varet nga forma e tyre, gjegjësisht nga parimi leksikor i unitetit të formës dhe kuptimit, dhe në bazë të kësaj, anglicizëm është çdo element leksikor, strukturor dhe fonologjik anglez që kalon në gjuhën marrëse. Kjo do të thotë se, sipas Onyskos, fjala *anglicizëm* i përfshin huazimet, ndërrimin e kodit dhe përdorimin prodhues të formave angleze në gjuhën marrëse, si ndryshimet semantike, fjalët hibride dhe pseudoanglicizmat.

²⁴ J. Spitzmüller, *Metasprachdiskurse: Einstellungen zu Anglizismen und ihre wissenschaftliche Rezeption*, Walter de Gruyter, Berlin/New York, 2005, f. 166-170.

²⁵ J. Diedrich, *Collected from Four Bakeries in the Innercity of Greifswald (Seminar paper)*, GRIN Verlag, 2006, f. 2.

²⁶ H. Zindler, *Anglizismen in der deutschen Presse*, Kiel University, 1959, f. 2.

²⁷ J. Balakina, *Anglicisms in Russian and German Blogs: A Comparative Analysis*, Die Fachbuchhandlung, 2011, f. 11.

²⁸ H. Zindler, *Anglizismen in der deutsche Presse nach 1945*, disertacion i papublikuar: Kiel University, 1959, f. 2.

Përveç kësaj, fjala *anglicizëm*, sipas tij, përdoret për t'iu referuar edhe shembujve të interferencës dhe huazimeve të papenguara (unobstructive borrowing)²⁹, si fjalët *hits* dhe *stars* të cilat, ruhet mbaresa e trajtës së shumësit e gjuhës angleze dhe përdoret në trajtën e njëjësit në gjuhën gjermane.

Në këtë kontekst, Lloshi si fjalë që në gjuhën shqipe përdoren në trajtën e njëjësit, kurse nga anglishtja janë marrë në trajtën e shumësit, gjegjësisht, si huazime të papenguara, paraqet këto: *kaubojs*, *skorpions*, *hakers*, *tanks*. Fjala *tanks* në fillim përdorej në trajtën e shumësit të anglishtes, por më pas u këmbëngul që të përdoret trajta normative *tank*.³⁰ Përveç tyre, edhe fjala *fans* mund të thuhet se është huazim i papenguar nga gjuha angleze.

Anglicizimi, në fakt, i referohet procesit të ndikimit të gjuhës angleze mbi gjuhët e tjera dhe transformimin e tyre sipas rregullave gjuhësore të gjuhës marrëse.³¹ Fjalë të tjera, të cilat i referohen këtij procesi janë fjalët: *evropianizimi*, *anglicizimi*, *anglifikimi*, *të qenit më anglez* dhe *të qenit më perëndimor*.³² Sipas Gottlieb, anglicizmat paraqesin një lloj ligjërimi të veçantë e të organizuar, të përshtatur e të adoptuar nga gjuha angleze, të inspiruar e të përhapur nga modelet angleze, si dhe të përdorur në komunikimin ndërgjuhësor në një gjuhë që nuk është gjuha angleze. Ai mendon se përkthimet janë bartësit kryesor të anglicizmave. Mirëpo, edhe pse ende nuk ekzistojnë prova empirike që e vërtetojnë këtë, ai këmbëngul se përkthimet e literaturës si edhe përkthimet në mjetet e njohura të informimit masiv përbëjnë një forcë që çon në prishjen e gjuhëve marrëse.³³

Ashtu siç u përmend në fillim, sipas Vesel Nuhiut³⁴, duke marrë parasysh shkallën e integritetit të fjalëve të huaja në gjuhën marrëse, fjalët e huazuara mund të ndahen në: *fjalë të huaja*, *fjalë të huazuara* dhe *huazime*. Sipas tij, *fjalë e huaj* është ajo e cila dëgjuesit ose lexuesit i duket e huaj, sepse ka fonema të huaja, shpërndarje të fonemave sipas një gjedheje të huaj dhe vendin e theksit nuk e ka në rrokjen e

²⁹ A. Onysko, *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching*, De Gruyter, 2007, f. 89.

³⁰ Xh. Lloshi, *Ndërrhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 27.

³¹ B. B. Kachru, *Englishization and contact linguistics*. *World Englishes* 13 (2), 1994, f. 135-154; dhe K. Tam, (ed) *Englishization in Asia: Language and cultural issues*. Hong Kong: Open University of Hong Kong Press, 2009, f. 7.

³² J. Hsu, *Englishization and language change in modern Chinese in Taiwan*. *World Englishes* 13(2), 1994, f. 167.

³³ H. Gottlieb, *Anglicism and translation*. In *In and out of English: For beter, for worse?* Ed. G. Anderman and M. Rogers, 2005, f. 163.

³⁴ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 27, http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë më: shtator 2018.

rëndomtë të gjuhës marrëse (*copy-paste, WI-FI*). Për dallim nga *fjala e huaj* që përdoret fare e paasimiluar nga folësit dygjuhësh, *fjala e huazuar* është e integruar më shumë në sistemin e gjuhës marrëse (*software, snowbord*), megjithëse, ajo ende mund të mbajë elemente të huaja fonetike. Kurse, *huazimi*, sipas tij, është plotësisht i integruar në sistemin e gjuhës marrëse (*futboll, kompjuter*). Ai nuk dallohet me tiparet fonologjike, as fonetike nga fjalët e gjuhës marrëse.

Fjalët e huaja, sipas Fischer,³⁵ janë ato fjalë që mbeten vetëm si huazime leksikore dhe jo huazime semantike. Sipas tij, fjalët e huaja përdoren për qëllime të caktuara, siç mund të jetë dëshira për t'iu afruar një kulture të caktuar nëpërmjet përdorimit të gjuhës së saj. Fjalë të tilla të huaja nga gjuha angleze gjerësisht të përdorura janë fjalët: *love, yes, shooting* etj. Në formën e shkruar, fjalët e huaja shpesh shkruhen në kllapa ose të pjerrëta. Përkundër kësaj, kufiri mes huazimeve gjuhësore dhe fjalëve të huaja mbetet ende i paqartë. Kështu, nëse një fjalë duhet të konsiderohet fjalë e re, e huaj ose jo, kjo varet nga shkalla e përshtatshmërisë dhe pranueshmërisë së saj. Këto dy terma i referohen përshtatjes së shqiptimit, shkrimit dhe/ose morfologjisë së fjalëve të huazuara me strukturën e gjuhës huazuese. Standardizimi i fjalëve të huazuara jo domosdoshmërisht shkon krahas përshtatjes së tyre, edhe pse këto shpesh shkojnë krahas njëra-tjetrës.

Konsiderojmë se fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze (*tajming, suportiv, part-time*) janë të shumta në gjuhën shqipe dhe kryesisht përdoren nga të rinjtë. Duke qenë vetëm pjesë e ligjërimit të tyre, ato me lehtësi mund të shmangen nga përdorimi. Diçka të tillë pohon edhe gjuhëtari shqiptar, Çabej³⁶, i cili thekson se fjalët e huaja nuk janë huazime të mirëfillta, sepse ato nuk kanë depërtuar lashtësisht (herët) në gjuhën e popullit dhe nuk kanë arritur të depërtojnë thellë në strukturën e gjuhës, por të njëjtat përdoren vetëm nga grupe të caktuara njerëzish. Për këtë arsye, ai thekson se zëvendësimi i tyre (*volum, vigilant, sekret*) nuk duhet të përbëjë vështirësi.

Pas transferimit apo bartjes së një elementi të huaj (*fjale të huaj*) në gjuhën marrëse, që përdoret fare e paasimiluar, vjen faza e dytë ose shkalla e përshtatjes, kur të dyja gjuhët përputhen në ato fjalë, e quajtur *interferencë*. *Interferenca* përveç formave të tjera, mund të shprehet edhe me theksim të huaj të *fjalës së huazuar*

³⁵ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 9.

³⁶ N. R. Çabej, *Kontributi madhor i Eqrem Çabej*, Klan Kosova, 2016, <http://klankosova.tv/kontributi-madhor-i-eqrem-cabej/>, marrë më: 11.08.2017.

(*Western, playback*).³⁷ Sipas Weinrech, interferenca është term gjuhësor që përdoret për marrëdhënien mes strukturave gjuhësore bashkëekzistente të folësve dygjuhësh (bilingë). Mirëpo, posa një element nga gjuha A të merret në gjuhën B, kjo nuk është më interferencë, por *integrimit*. Sipas tij, në ligjërim interferenca është si rëra të cilën e bart lumi, ndërsa në gjuhë është si rëra e shtresuar në fund të liqenit. Kjo domethënë se elementi i huaj i përdorur shpesh në ligjërim (*fjala e huazuar*) bëhet shprehje në gjuhën ku futet, dhe nuk varet më nga dygjuhësia.³⁸

Faza e fundit në rrugën e përshtatjes së huazimit është *integrimit* i elementit gjuhësor të huaj. Në këtë fazë elementet gjuhësore përfshihen në sistemin e gjuhës marrëse dhe interferenca zhduket. Tani fjala e gjuhës dhënëse nuk hetohet me asgjë nëse është e huaj, sepse nuk dallon me asgjë nga fjalët e gjuhës marrëse dhe përdoret edhe nga folësit njëgjuhësh (monolingë). Fjala e tillë quhet *huazim*.³⁹ Anglizmat që kanë depërtuar, janë përshtatur e integruar në sistemin gjuhësor të gjuhës shqipe tani konsiderohen huazime të mirëfillta gjuhësore, dhe përdoren jo vetëm nga folësit dygjuhësh, por nga të gjithë, sepse ato tanimë nuk hetohen si të huaja (*sport, partner, basketball*).

Gjuha angleze, si *lingua-franca* (gjuhë kontakti në mes njerëzve të cilët nuk kanë të përbashkët gjuhën amtare apo kulturën kombëtare, me çka gjuha angleze zgjidhet si gjuhë e huaj për komunikim),⁴⁰ ndikon jo vetëm mbi gjuhët me status më të ulët në nivel botëror, ku mund të përmendet edhe gjuha shqipe, por edhe gjuhët që lashtësisht kanë qenë shembuj të qytetërimeve të mëdha dhe të politikës për ruajtjen e gjuhëve amtare. Si rezultat i globalizmit dhe zhvillimit të teknologjisë, sot mjaft fjalë me prejardhje nga gjuha angleze po bëhen pjesë e më shumë gjuhëve të Evropës dhe botës (*google, fejsbuk*), duke marrë kështu statusin e ndërkombëtarizmave.

Në përgjithësi, ndërkombëtarizmat (*revolucion, gramatikë, telefon, roman, futboll, violinë*) janë kryesisht fjalë me prejardhje greke, latine, frënge, angleze, gjermane, italiane etj.⁴¹ Megjithatë, kohëve të fundit, për shkak të përhapjes dhe

³⁷ V. Nuhui, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 25.
http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë më: shtator 2018.

³⁸ U. Weinreich, *Language in Contact*, Mouton, The Hague – Paris, 1968, f. 9-11.

³⁹ V. Nuhui, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 25-32.
http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë më: shtator 2018.

⁴⁰ A. Firth, *The discursive accomplishment of normality: On "lingua franca"*, *Journal of Pragmatics* 1996, f. 240.

⁴¹ A. Kelmendi, M. Hasimja, *Gramatika e gjuhës së sotme shqipe: Sintaksa për shkollat e mesme*, Prishtinë, 2002, f. 251.

përdorimit të fjalëve angleze në shumë gjuhë të botës bëhet paksa e vështirë ndarja e termit *ndërkombëtarizëm* nga termi *anglicizëm*.

Disa gjuhëtarë bëjnë dallim mes këtyre dy termave. Kështu, për shembull, Görlach në *Dictionary of Anglicisms*, thotë se ndërkombëtarizmat janë fjalë me origjinë latine (*aqua, video, universitet, tekst, studim, stacion, publicitet, legjendë, kulturë, kolegji*) dhe greke (*anarki, dilemë, fantazi, dramë, fotografi, estetikë, ironi, logjikë, leksik, teknikë*) që nuk kanë asnjë element nga gjuha angleze në formën apo shqiptimin e tyre. Për këtë arsye, ai shton se fjalët e tilla nuk duhet të konsiderohen anglicizma. Megjithatë, nëse fjala duket ose shqiptohet si në gjuhën angleze, në radhë të parë varet nga dallimet dhe ngjashmëritë e strukturës së gjuhës dhënëse dhe asaj marrëse. Për këtë arsye, sipas këndvështrimit të Görlach, në grupin e anglicizmave mund të përfshihen edhe ndërkombëtarizma të caktuara, nëse është vërtetuar se të njëjtat shqiptohen si në gjuhën angleze në njërën nga 16 gjuhët evropiane të përfshira në studimin e tij. Mirëpo, zgjidhja, sipas Görlach, nuk është e kënaqshme, meqë nuk mund të themi se një fjalë është anglicizëm në një nga gjuhët evropiane dhe e njëjta nuk është në gjuhët e tjera.⁴² Përkundër përpjekjeve të gjuhëtarëve për të bërë një ndarje mes këtyre dy termave, mund të thuhet se kjo mbetet çështje e diskutueshme, meqë nuk ka vijë të prerë ndarëse mes tyre.

Një nga çështjet e rëndësishme në studimin e anglicizmave është edhe studimi i efekteve të caktuara stilistike që ato mund të bartin në gjuhën marrëse. Disa nga funksionet e rëndësishme stilistike të anglicizmave dhe fjalëve angleze, sipas gjuhëtarit Schultz,⁴³ janë: krijimi i ngjyrës lokale (*cowboy*), preciziteti (*baçelor*), shkurtësia (*trend*), fshehja ose mbulimi i qëllimshëm (*happy end* në vend të *fund i lumtur*), gjallëria (*all inclusive*), tonaliteti (*performancë*) dhe mundësia e larmishmërisë gjuhësore të shprehjes (*biznes, samit*). Për këtë arsye, çështje më vete mbetet nëse përdorimi i anglicizmave duhet të shihet si mënyrë për pasurimin stilistik të gjuhës marrëse apo duhet të shihet si pengesë, meqë krijon pengesa në komunikim.

Literatura shkencore për sa i përket studimit të fjalëve të huaja dhe fjalëve të huazuara është e gjerë dhe paraqet një temë të vjetër për gjuhësinë historike, si edhe për gjuhësinë e kontaktit në kohët moderne. Por, për sa i përket studimit

⁴² M. Görlach, *Dictionary of European Anglicisms*, ed. Oxford: Oxford University Press, 2001, f. ixi

⁴³ J. Schultz, *Twentieth Century Borrowings from French to English: Their Reception and Development*, Cambridge Scholars Publishing, 2012, f. 41.

ndërkombëtar të anglicizmave, gjuhëtari gjerman Manfred Görlach ka dhënë një përgjithësim më të mirë për format e transferimit gjuhësor dhe kategorizimin e tyre.⁴⁴

Studimet e hershme mbi anglicizmat u përqendruan në ndikimin e gjuhës angleze në gjuhët evropiane, sidomos ndikimet në leksik. Me fjalën anglicizëm studiuesi gjerman Görlach nënkupton *fjalët dhe frazat angleze të importuara*. Çështja e anglicizmave është paraqitur në vëllimin e tij *An Annotated Bibliography of European Anglicisms*, në të cilin janë përfshirë publikime të kësaj fushe deri në vitin 1995, si dhe disa referenca të mëvonshme të periudhës deri në vitin 1998. Të dhënat në këtë vëllim janë organizuar sipas vendeve, mirëpo çështja e anglicizmave nuk kishte mundësi të trajtohej njësoj në të gjitha vendet e Evropës, sepse ishte e pamundur të gjendeshin kontribuues nga të gjitha vendet, dhe mbi të gjitha meqë në procesin e përzgjedhjes së fjalëve kishte kriter sa i përket cilësisë të tyre.⁴⁵

Në vëllimin e tij, Görlach ka përfshirë përhapjen e anglicizmave në gjashtëmbëdhjetë gjuhë të Evropës që i përkasin familjeve të ndryshme të gjuhëve, duke përfshirë këtu gjuhët finlandeze, sllave, gjermane, romake, shqipe dhe greke. Ky vëllim është plotësuar edhe me një bibliografi nga kërkimi i anglicizmave në këto gjuhë. Si pjesë thelbësore që e dokumenton punën e tij, është *Dictionary of European Anglicisms*, i cili paraqet një qasje aktuale leksikografike mbi çështjen e anglicizmave.⁴⁶

Sa i përket përfshirjes së gjuhës shqipe në fjalor, Görlach thekson mungesën e studimeve mbi çështjen e anglicizmave në Shqipëri. Sipas tij, burim i të dhënave që ka shfrytëzuar në vëllimin dhe fjalorin e tij për gjuhën shqipe kanë qenë studimet e dy gjuhëtarëve nga Kosova, Vesel Nuhiu dhe Ismail Mehmeti që datojnë nga viti 1980.⁴⁷

Görlach në vëllimin e tij bën dallim në mes të tri formave të transferimit gjuhësor të anglicizmave: huazimin e tyre, zëvendësimin dhe pseudohuazimet. Kur flet për huazimet, ai thotë se fjala *huazim* nënkupton marrjen e formës dhe (pjesëve) të përmbajtjes së një fjale nga gjuha dhënëse. Si proces, huazimet ndodhin në situata

⁴⁴ J. Diedrich, *Collected from Four Bakeries in the Innercity of Greifswald (Seminar paper)*, GRIN Verlag, 2006, f. 5 (citon: Görlach M. (2002a) *An annotated Bibliography of European Anglicisms* Oxford, New York: O.U.P., f. 29).

⁴⁵ B. Kortmann, J. Auwera, *The Languages and Linguistics of Europe: A Comprehensive Guide*, De Gruyter Mouton, 2011, f. 606, (citon: Görlach M. (2002a) *An annotated Bibliography of European Anglicisms* Oxford, New York: O.U.P., f. 29).

⁴⁶ A. Onysko, *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching*, De Gruyter, 2007, f. 4, (citon: M. Görlach, *A Dictionary of European Anglicisms*, Oxford, New York: OUP, 2001.).

⁴⁷ I. P. Kapo, *Angicisms as Neologisms in the Albanian Press from the 1990s* *Journal of Educational and Social Research* - University of Tirana, Faculty of Foreign Languages, 2016, f. 141.

specifike, ku huazohet vetëm një kuptim i fjalës polisemike apo homonimike në një kohë të caktuar. Ai shton se huazimet ndikojnë në kuptimin e fjalëve. Ato mund ta kufizojnë kuptimin në aspektin semantik (të bëhet më specifik), në aspektin referencial (për t'iu referuar një numri më të vogël të objekteve), në aspektin stilistik, social apo në aspektin e konotacionit.⁴⁸

Pas përhapjes së huazimeve dhe pas vetëdijesimit të gjuhëtarëve dhe shkrimtarëve për ndryshimet gjuhësore që mund të shkaktojnë ato, sipas Görlach, ka tendencë që fjalët e huaja të *zëvendësohen* me fjalë të vjetra nga gjuha amtare (arkaizma) që mund të “ringjallen”.⁴⁹

Sa i përket *pseudoanglicizmave*, ato mund të konsiderohen (përveç rasteve që do të trajtohen më poshtë) si fjalët angleze që depërtojnë në një gjuhë nëpërmjet një gjuhe tjetër, megjithëse është e vështirë të përcaktohet kufiri në mes fjalëve që depërtojnë drejtpërsëdrejti nga gjuha angleze dhe atyre që depërtojnë nga gjuhët tjera.⁵⁰ Në fjalorin e tij, *A Dictionary of European Anglicisms*, Görlach përmend gjuhën shqipe dhe thotë se shumë anglicizma në gjuhën shqipe kanë depërtuar nëpërmjet gjuhëve të tjera, si gjuha frënge, italiane, ruse etj. Sipas tij, *action* është anglicizëm i tillë që ka depërtuar në gjuhën shqipe nëpërmjet gjuhës frënge, *apartament* gjithashtu nga gjuha frënge, *barelë* nga gjuha italiane, *biftek* nga gjuha frënge, *kamp* nga gjuha frënge, *karton* nga gjuha italiane, *kampion* nga gjuha italiane, *shans* nga gjuha frënge, *krem* nga gjuha frënge, *ese* nga gjuha frënge, *profesional* nga gjuha italiane e kështu me radhë.⁵¹

Studimeve krahasuese të Görlach, më vonë iu bashkëngjitën edhe studime të tjera, që përfshinin aspekte plotësuese të anglifikimit gjuhësor dhe të ndikimit të gjuhës angleze që po ndodhte në Evropë. Sipas gjuhëtarëve Gottlieb dhe Mogensen, zanafilla e huazimit të anglicizmave janë mjetet e informimit masiv dhe numri i madh i llojeve (dialekteve) të gjuhës angleze që përdoren në muzikën pop. Por, përveç këtyre burimeve, në shumë gjuhë marrëse anglicizmat përdoren në të folurit e

⁴⁸ J. Diedrich, *Collected from Four Bakeries in the Innercity of Greifswald (Seminar paper)*, GRIN Verlag, 2006, f. 5, (citon: Görlach M. (2002a) An annotated Bibliography of European Anglicisms Oxford, New York: O.U.P., f. 10).

⁴⁹ M. Görlach, *English in Nineteenth-Century England: An Introduction*, Cambridge University Press, 1999, f. 135.

⁵⁰ I. P. Kapo, *Angicisms as Neologisms in the Albanian Press from the 1990s Journal of Educational and Social Research*, University of Tirana, Faculty of Foreign Languages, 2016, f. 143.

⁵¹ M. Görlach, *A Dictionary of European Anglicisms* Oxford University Press, 2001, f. 2-243.

zakonshtëm mes të rinjve, mbi të gjitha për shkak se ato i shtojnë bisedës së zakonshtëme prestigj.⁵²

Ajo që i shqetëson më së shumti gjuhëtarët e kësaj periudhe është nëse pranimi i fjalëve nga gjuhë të huaja, siç është gjuha angleze, e kërcënon tërësinë e një gjuhe si sistem. Ajo që jemi mësuar të dëgjojmë, është se huazimet gjuhësore e kërcënojnë tërësinë e një gjuhe, edhe pse ky pohim nuk është vërtetuar nga asnjë studim gjuhësor. Edhe nëse pranohet ky supozim, imponimi i ligjeve të tilla varet nga aftësia për të përcaktuar se çka është një fjalë e huaj dhe në çfarë pike ajo bëhet pjesë natyrale e fondit të përgjithshëm të fjalëve.⁵³

1.3 Gjuha shqipe dhe anglicizmat

Gjuha angleze e konsideruar si gjuhë ndërkombëtare, gjuhë e globalizmit dhe e teknologjisë, mund të thuhet se ka ndikuar që fjalët e saj të gjejnë përdorim të madh në jetën e përditshme të shumë popujve, duke përfshirë edhe shqiptarët.

Kohët e fundit, shumica e anglicizmave në gjuhën shqipe kanë depërtuar lehtësisht nëpërmjet internetit dhe rrjeteve sociale të ndryshme. Anglicizma të shumta mund të vërehen në mjetet e informimit masiv, si: në programe televizive, lajme, reklama, dokumentarë, ashtu si edhe në shtypin e shkruar. Përdorimi i anglicizmave bëhet gjithnjë e më i pranishëm edhe nëpër tekste shkollore, gjatë komunikimit të përditshëm, sidomos mes të rinjve.

Numri i anglicizmave në gjuhën shqipe duket se po rritet shumë shpejt. Shqetësues është fakti i përdorimit të anglicizmave për arsye dytësore dhe të parëndësishme, siç janë “të qenit në modë”, ose thjesht dëshira për t’u dukur “më i ditur”. Shqiptarët e Maqedonisë së Veriut, për shkak të shkallës më të ulët të arsimimit në shqipe ndër vite krahasuar me shqiptarët e Shqipërisë, mund të jenë më pak të vetëdijshëm për atë që pëson gjuha shqipe si rezultat i përdorimit të anglicizmave. Përthithja e vazhdueshme e elementeve gjuhësore me prejardhje nga gjuha angleze ndikon në ndryshimin e përgjithshëm të gjuhës shqipe, gjë që na bën të

⁵² H. Gottlieb, J. E. Mogensen, *Dictionary Visions, Research and Practice: Selected Papers from the 12th International Symposium on Lexicography, Copenhagen 2004*, John Benjamins Publishing Company, 2004, f. 302.

⁵³ D. A. Kibbee, *Language, Legislation and Linguistic Rights*, John Benjamins Publishing Company, 1998, f. 18.

mendojmë për faktin se si do të dukej gjuha shqipe pas një periudhe më të gjatë kohore me aq shumë elemente të huaja gjuhësore.

Lloshi konsideron se ardhja e anglicizmave në gjuhën shqipe nuk shihet si ardhja e huazimeve të tjera që kanë depërtuar në periudha të ndryshme historike. Në fakt jemi përballë ndërhyrjes së huazimeve angleze në gjuhën shqipe që nuk vijnë thjesht për të plotësuar mangësitë e nevojat e shqipes, madje nuk janë kalimtare dhe as nuk pritet në të ardhmen që të ndryshojë diçka, sepse vala e globalizmit është edhe kohësisht globale.⁵⁴

Studiuesit shqiptarë të anglicizmave Hajri Shehu dhe Xhevat Lloshi kanë qëndrime të ndryshme në lidhje me hyrjen dhe ndërhyrjen e anglicizmave në gjuhën shqipe. Sipas Lloshit, dallohen katër raste kur huazimet nga gjuha angleze në gjuhën shqipe nuk duhet të konsiderohen si anglicizma. Rastet e tilla përfshijnë: fjalët e ardhura në gjuhën shqipe nëpërmjet gjuhëve të tjera, kryesisht gjuhëve neolatine; fjalët e huaja që ndeshen në kushtet e dygjuhësisë si në Ballkan, ashtu edhe jashtë trevës së shqiptarëve në Ballkan; mjetet leksikore të anglishtes të përdorura brenda një teksti shqip për arsye të ndryshme stilistike dhe fjalët anglisht që përdoren “shabllon” dhe gabim nga padituria vetjake. Duke analizuar rastet e depërtimit jo të drejtpërdrejtë të fjalëve të ardhura nga anglishtja, Lloshi argumenton se huazimi është një dukuri mjaft e ndërlikuar dhe fjalët e huazuara vështrohen nga pikëpamja fonetike, morfologjike, sintaksore e semantike për të përcaktuar rrugën e përshtatjes derisa bëhen fjalë të gjuhës që i merr. Ai konsideron se fjalët mund të depërtojnë në mënyra të ndryshme dhe të përdoren me luhatje me çka përftohen variante të ndryshme të po asaj fjale. Por, me kalimin e kohës nguliten modele të caktuara. Ai merr si shembull fjalët e shqipes me ndajshitesën *-man*, si *çalaman*, *fjalaman*, *rreckaman*, fjalët nga greqishtja me ndajshitesën *-man* (që lidhen me “mania”) që kishin depërtuar në latinishten mjekësore e pastaj në italishten e frëngjishten, dhe rrjedhimisht në gjuhën shqipe njihen si huazime neolatine, për shembull, *biblioman*, *kleptoman*, *narkoman*, *piroman*, dhe *-man* nga anglishtja me kuptimin e njeriut, si në rastet *biznesmen*, *kongresmen*, *supremen*, madje kemi edhe një formim të brendshëm të shqipes: *bllokmen*.⁵⁵

⁵⁴ Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 31-32.

⁵⁵ Xh. Lloshi, *Stilistika e gjuhës shqipe dhe pragmatika*, SHBLU, Tiranë, 1999.

Gjuhëtari Zeqiri, paraqet disa fjalë që fillojnë me shkronjën A e që studiuesi kroat R. Filipoviç i konsideron anglicizma në gjuhën kroate, por, meqë në gjuhën shqipe ato kanë depërtuar nëpërmjet gjuhëve të tjera, ato nuk pranohen si anglicizma. Të tilla janë fjalët: *aberracion, abolicionist, acetilen, adrenalinë, aerobik, agnostik, agnosticizëm, aligator, akuaplan, akuarium, antidumpung* etj. me prejardhje nga gjuha italiane në gjuhën angleze; fjalët: *albatros, aliteracion, anabaptizëm, antiseptik* etj. me prejardhje nga gjuha frënge; *amator, amatorizëm, amerikanizëm, anestezi, anglicizëm, anglikan, anodë, antibiotik, anticiklon, antilopë, antracit, astronaut* me prejardhje nga gjuha italiane dhe frënge; si dhe *akualang* me prejardhje nga gjuha ruse.⁵⁶

Lloshi, duke polemizuar me studiuesin Hajri Shehu, rendit një varg fjalësh që, sipas tij, nuk mund të konsiderohen anglicizma të mirëfillta, sepse ato janë përdorur më parë në gjuhë të tjera. Në këtë listë ai rendit fjalët: *asistoj, emergjencë, fiskal, inicim, instaloj, interferoj, investigativ, instaloj, klonoj* të gjetura më herët në gjuhën italiane, fjalët: *superficialitet, satelitor, rikapitullim, nonsens, moderator, licencë*, të gjetura më herët në gjuhën italiane dhe frënge, fjalën *kolaps* të gjetur më herët në gjuhën latine, dhe fjalën *bunker* të gjetur më herët në gjuhën italiane, gjermane dhe në fjalorin serbokroat. Përveç kësaj, në një artikull të mëhershëm, Shehu ka konsideruar anglicizma një varg tjetër fjalësh, mes të cilave edhe fjalët *balast, biom, eksport, logaritëm, puritan, puritanizëm, turist, turizëm* dhe *votë*, të cilat në gjuhën shqipe nuk kanë depërtuar nga gjuha angleze. Ndërsa fjalët *raketë, rul* dhe *rroshevatë*, jo vetëm që nuk kanë ardhur nga anglishtja, por as nuk ka fjalë të tilla në anglisht. Në këtë grup, sipas tij, përjashtim të pjesshëm bën fjala *raketë*. Kësaj fjale të shqipes i përgjigjen në anglisht fjalët *rocket* dhe *missile*, dhe homonimi tjetër për *pallaskën, raketë* ka ardhur në shqip nëpërmjet frëngjishtes.⁵⁷

Sipas Çelikut, jo çdo fjale të dëgjuar apo të shkruar do t'i hapen dyert menjëherë. Kjo kërkon zbatimin e disa kriterëve, ndër të cilët më të rëndësishëm janë vlerat semantike e stilistikore dhe lidhjet e fjalës në sistemin fjalësor, tipi fjalëformues i saj në përputhje me natyrën e gjuhës, denduria e përdorimit etj. Për këto kriterë ka qëndrime e mendime të ndryshme. Disa popuj si italianët janë më liberal, por disa të

⁵⁶ A. Zeqiri, *Aspekte të huazimeve me origjinë anglo-saksone në gjuhën e folur shqipe dhe në mediat shqiptare në Maqedoni dhe Kosovë*, Temë doktorate, Universiteti i Tiranës, 2013, f. 70-71.

⁵⁷ Po aty, f. 72-73, (citon: Xh. Lloshi, *Stilistika e gjuhës shqipe dhe pragmatika*, SHBLU, Tiranë, 1999, dhe H. Shehu, *Rreth anglicizmave në mjetet e sotme të informimit masiv*, Studime filologjike, Tiranë, 2002.)

tjerë si francezët e amerikanët e vlerësojnë shumë parimin e dendurisë së fjalës dhe jetën e saj në gjuhë. Ndërkaq në gjuhën shqipe rëndësi e veçantë i është kushtuar vlerave të veçanta semantike dhe stilistike të fjalëve. Përveç kësaj, një problem të veçantë përbëjnë termat, edhe atë deri në ç'masë do t'u hapen dyert termave në fjalorin e shqipes standarde. Për shembull, disa fjalë, si *kompjuter*, *celular*, *kondicioner* nuk janë përfshirë në fjalorin e vitit 2002, por, po të nisemi nga denduria e përdorimit, këto janë fjalë të përditshme dhe nuk mund të quhen thjesht terma teknikë. Megjithatë, problemi kryesor nuk qëndron në përfshirjen në fjalor të fjalëve të tilla që emërtojnë vetë sendin e ri, por diskutim ngjallin fjalët që emërtojnë pjesë dhe veprime të këtyre sendeve, kështu po përmendim vetëm disa fjalë që lidhen vetëm me fjalën kompjuter: *ekran*, *mi*, *printer*, *harkdisk*, *tastierë*, *disketë*, *kompjuterizoj*, *kompjuterik*, *klikoj*, *printoj* etj.⁵⁸

Sipas Hajri Shehut, kriter themelor për pranimin e një fjale të huaj në përgjithësi (sidomos për anglicizmat) vë vlerën e njësisë së saj në gjuhën shqipe. Kriteret që ai përcakton janë: a bën pjesë në leksikun aktiv; a është term, fjalë e ligjërit libror ose zyrtar; ç'valencë të brendshme ka, a shërben si temë për formime të reja; çfarë sjell nga pikëpamja kuptimore, a rikuptimësohet në gjuhën shqipe, a krijon varg sinonimik, a lind ndonjë kuptim i ri ose ngjyresë kuptimore; si konkurren me sinonimin ekzistues; dhe cila është valenca e jashtme e saj, mundësia e bashkëlidhjes së saj në ligjërim për të krijuar togfjalësha, njësi frazeologjike.⁵⁹

Sipas Maketit të Këshillit Ndërkademi, duhet mbajtur qëndrim ndaj anglicizmave, dhe kriteri themelor ka të bëjë me disa cilësi pak a shumë të domosdoshme të cilat do të shërbenin për pranimin e një fjale angleze në gjuhën shqipe ose zëvendësimin e saj me një fjalë shqipe. Këto kritere përfshijnë: përfshirja e fjalës në veprat kodifikuese të shqipes (në fjalorët shpjegues); futja e njësisë si term i një fushe të caktuar të dijes; karakteri specifik i njësisë; vlera funksionale e njësisë në gjuhë - futet në sistemin sinonimik të gjuhës shqipe, por shënon një koncept më të gjerë me një element kuptimisht më të afërt të vargut (monitor me përmbajtje më të

⁵⁸ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 367-369.

⁵⁹ H. Shehu, *Rreth anglicizmave në mjetet e sotme të informimit masiv*, Studime filologjike, Tiranë, 2002.

gjerë se ekran); dhe aftësia fjalëformuese e njësisë bazë (kompjuter – kompjuterist – kompjuterizoi – i kompjuterizuar etj.)⁶⁰

1.4 Anglicizmat në gjuhë të ndryshme të Evropës

Studimet empirike leksikografike që i përkasin ndikimit të gjuhës angleze në shoqëritë bashkëkohore janë të një rëndësie shumë të madhe. Kërkimet e tilla kanë qenë të shumta, në veçanti në vendet ku flitej gjuha gjermane që nga viti 1950, sidomos në botimet e shtypit. Përveç kësaj, janë bërë edhe studime të tjera para dhe pas vitit 2000 me çka është vërtetuar përdorimi i anglicizmave në disa fusha të pjesëve të Evropës ku flitej gjuha gjermane, megjithëse, sipas studiuesve Kortmann dhe Auwera, përdorimi real i gjuhës angleze në shumë kontekste, përfshirë këtu edhe shkrimet nëpër gazeta përgjithësisht është mbivlerësuar.⁶¹

Gjuhëtari gjerman Onysko, realizoi një studim mbi përdorimin e anglicizmave në gazetën gjermane *Der Spiegel*. Me këtë studim, ai arriti në përfundimin se përkundër faktit që kemi një rritje të anglicizmave në fusha me terminologji të caktuar si teknologjia e informacionit, ndikimi sasior i gjuhës angleze në formën e shkruar të gjuhës gjermane është i vogël.⁶²

Megjithatë, sipas gjuhëtarëve Pfalzgraf dhe Rash, kohëve të fundit në gjuhën gjermane numri i anglicizmave duket se është rritur. Pas një analize leksikografike të fjalorit drejtshkrimor të vitit 1880, doli në pah se anglicizmat përfshinin 1.36% të fjalëve, kurse në vitin 1986 numri i tyre ishte rritur në 3.46%. Këtu janë përfshirë anglicizmat e qartë, fjalët e përbëra hibride (me një përbërës me origjinë nga gjuha angleze) dhe fjalët e prejardhura. Nga ana tjetër, pas analizës së anglicizmave të përdorura në fjalorët e fjalëve të reja (neologjizmave) është vërtetuar se rreth 60% e fjalëve të reja të regjistruara në fjalor dhe që kanë të bëjnë me formacionin ushtarak, okazionalizmin, fenë dhe teknologjinë, janë fjalë me prejardhje nga gjuha angleze. Pra, edhe pse numri i anglicizmave përballë numrit të përgjithshëm të fjalëve të

⁶⁰ A. Maxhuni, *Terminologjia e informatikës – Prejardhja e saj në gjuhën shqipe në Kumtesat I – Shkencat gjuhësore, kulturore dhe historike – java e shkencës*, Prishtinë, 2013, (citon: Maket i Këshillit Ndërkademi, *Rreth anglicizmave në gjuhën shqipe*, Punim i pabotuar.).

⁶¹ B. Kortmann, J. Auwera, *The Languages and Linguistics of Europe: A Comprehensive Guide*, De Gruyter, Mouton, 2011, f. 607.

⁶² A. Onysko, *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching* Berlin/New York: Mouton De Gruyter, 2007, f. 129-141.

gjuhës gjermane është i vogël, me kalimin e viteve, numri i tyre po rritet dhe sidomos rritet rëndësia e tyre në formimin e fjalëve të reja në gjuhën gjermane.⁶³

Një gjë të ngjashme pohojnë edhe studiuesit gjermanë Gardt dhe Hüppauf. Sipas tyre, pjesa më e madhe e anglicizmave përdoren vetëm në lloje të caktuara të shkrimeve, sidomos në reklama, në gjuhë të veçanta, siç mund të jetë gjuha e kibernetikës, dhe vetëm në programe të caktuara në radio dhe televizion. Përkundër asaj që mendohet, gjuha e të rinjve gjermanë nuk përmban numër të madh fjalësh angleze.⁶⁴ Kjo gjë u vërtetua edhe nga një studim i realizuar nga studiuesi Grimm, i cili, pas analizës së një eseje të quajtur *Abitur*, të shkruar nga të rinj gjermanë, vërtetoi se vetëm 0.06% e emrave të përdorur ishin emra anglezë, ndërsa emrat me prejardhje të huaj, të përfshirë në shkrimin në fjalë përfshinin gjithsej 14%.⁶⁵ Në bazë të kësaj, mund të thuhet se numri i huazimeve leksikore nga gjuha angleze në gjuhën gjermane është shumë i vogël.

Në fjalorin e gjuhës gjermane hasen fjalë angleze, si: *clip, videoclip, chip, hardware, software, derby, live, show, look, nonstop, CD-ROOM* etj. dhe sipas Xhevat Lloshit, në rast se gjermanishtja nuk ju shpëton dot anglicizmave të tilla, atëherë është punë e pamenduar të kërkohet që shqipja t'u gjejë zgjidhje më shpejt.⁶⁶

Në përgjithësi, edhe pse është vërtetuar prezenca e qindra anglicizmave në gjuhë të ndryshme të Evropës, në kuptimin sasior, ashtu si në gjuhën gjermane, anglicizmat nuk përbëjnë ndonjë pjesë të madhe. Megjithatë, duhet të kemi parasysh ndikimin e fjalëve angleze në krijimin e fjalëve të reja në këto gjuhë perëndimore.⁶⁷ Sipas Pia Jarvad, në gjuhën daneze pas riorganizimit të fjalorit vitet e fundit u vërtetua se fjalët me origjinë nga gjuha angleze jo vetëm që përbënin 10 për qind të numrit të përgjithshëm të fjalëve, por këto huazime (në të shumtën e rasteve emra) bartnin me vete një peshë të madhe semantike. Ajo shton se përdorimi i anglicizmave na mundëson që të krijojmë këndvështrimin tonë për botën, që do të thotë se ne

⁶³ F. Pfalzgraf, F. J. Rash, *Anglo-German Linguistic Relations*, Peter Lang AG, 2008, f. 14.

⁶⁴ A. Gardt, dhe B. Hüppauf, *Globalization and the Future of German: With a Select Bibliography*, Mouton de Gruyter, 2004, f. 88.

⁶⁵ H. Grimm, *Veränderungen der Sprachfähigkeiten Jegendlicher* Frankfurt/Main. Haarmann, Harald, 2003.

⁶⁶ Xh. Lloshi, *Ndërrhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 30.

⁶⁷ H. Gottlieb, J. E. Mogensen, A. Zettersten, *Symposium on Lexicography X: Proceedings of the Tenth International Symposium on Lexicography May 4-6, 2000 at the University of Copenhagen*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2002, f. 141.

vazhdimisht me përdorimin e tyre lejojmë që kultura e një populli tjetër të drejtojë realitetin tonë.⁶⁸

Në Itali, terminologjia e ushtrisë italiane karakterizohet me një numër të shtuar të anglicizmave, sepse për kryerjen e operacioneve ushtarake përdoret gjuha angleze. Kjo gjë bëhet për shkak të një komunikimi të shpejtë dhe të kuptueshëm në mes të personelit ushtarak të NATO-s, të cilët nuk do të mund të komunikonin në mënyrë efikase pa pasur një gjuhë të përbashkët (*lingua Franca*). Sipas Cappellit, kemi një shfaqje të përthithjes së pavetëdijshëm të fjalëve dhe frazave angleze në komunikimin ushtarak edhe në rastet kur është i mundur përkthimi gjegjës në gjuhën italiane. Disa nga anglicizmat që përdoren më shpesh nëpër mbledhje, revista ushtarake apo në web-faqen e Ministrisë së Mbrojtjes (*Ministero della Difesa*) janë: *agenda*, *assets*, *crew meeting*, *crisis response*, *joint force*, *operations*, *partnership* e kështu me radhë.⁶⁹ Gjuhëtari shqiptar Lloshi konsideron se shqiptarët që jetojnë në Itali, ashtu si edhe italianët vihen në trysinë e anglicizmave në diskurse të ndryshme. Ato vazhdimisht ndeshen me fjalët: *shopping*, *live*, *horror*, *spray*, *media*, *musical*, *no comment*, *e-mail*, *SMS* etj.⁷⁰

Aktualisht, gjuha angleze shihet qartë se po zgjeron gjithnjë e më shumë ndikimin e saj në gjuhët e tjera të Evropës dhe në përgjithësi mendohet se huazimi i elementeve leksikore ndodh vetëm në një drejtim, apo gjuha me status më të ulët huazon fjalë nga gjuha me status më të lartë sociolinguistik. Megjithatë, duhet theksuar fakti se, edhe pse gjuha frënge dikur konsiderohej gjuhë prestigjioze dhe me status të lartë, dhe sot ajo konsiderohet si një ndër gjuhët më të pastra, përsëri shumë fjalë nga gjuha angleze (*weekend*, *shopping*, *parking*) kanë depërtuar në gjuhën frënge. Akoma më befasese janë rastet kur fjalë të caktuara frënge që patën depërtuar në gjuhën angleze më herët, pas një evolucioni të gjatë kishin pësuar ndryshime kuptimore, dhe më pas ishin huazuar nga francezët si fjalë me kuptim të ri apo si anglicizma. Kështu, për shembull, fjala *slice* (*pjesë*) në gjuhën angleze është huazuar nga gjuha frënge dhe më vonë e njëjta fjalë është huazuar nga gjuha angleze në

⁶⁸ P. Jarvad, *Nye ord – hvorfor og hvordan?*, Copenhagen: Gyldendal, 1995, f. 135.

⁶⁹ P. Cappelli, "Morbus anglicus" *Informazioni della Difesa*, 5: 2005, f. 52-59.

⁷⁰ Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 30.

gjuhën frënge me një kuptim të ri, duke iu referuar *goditjes së topit* në sportin e golfit ose tenisit, e jo një *pjesë* të shalqirit apo të diçkaje tjetër.⁷¹

Përderisa vendet si Franca, Rusia, Portugalia dhe Italia kanë miratuar legjislacion të caktuar për të kundërshtuar depërtimin e fjalëve angleze në gjuhët e tyre, dhe përderisa vende të tjera kanë shfaqur shqetësime për këtë dukuri, shumë gjuhëtarë, përfshirë këtu edhe Gottlieb dhe Mogensen pajtohen se këto shqetësime janë të ekzagjeruara. Faktikisht, parë historikisht, sipas tyre, janë bërë huazime të ndërsjella fjalësh dhe në kohën e sotme numri mesatar i huazimeve nga gjuha angleze në gjuhët e Evropës është jo më shumë se 1500 deri në 2000 anglicizma, maksimumi 4000.⁷²

1.5 Qasje leksikologjike mbi anglicizmat

Leksikologjia është shkencë gjuhësore që studion fjalët si njësi leksikore dhe leksikun, d.m.th., tërësinë e fjalëve, nga ndërtimi, nga kuptimi, nga shtresimi i mundshëm etj. Leksiku i gjuhës vështrohet si një sistem i plotë e i organizuar njësish gjuhësore. Ai vlerësohet si pasuri kulturore e përbashkët kombëtare, që duhet mbledhur e duhet studiuar me synimin që të shërbejë për zhvillimin e gjithanshëm të gjuhës shqipe standarde, për ta bërë këtë gjuhë sa më të fuqishme e më shprehëse. Leksikologjia e gjuhës shqipe ka shumë detyra dhe një fushë studimi shumë të gjerë e të rëndësishme. Ajo merret me studimin e fjalës dhe të kuptimit leksikor, si edhe lidhjes ndërmjet tyre, zbulimin e shkaqeve të kuptimit të fjalëve, studimin e lidhjeve kuptimore ndërmjet fjalëve, studimin e tipave kryesore të fjalëve sipas formimit etj. Ajo gjithashtu studion përbërjen leksikore të gjuhës sonë, klasat e ndryshme leksikore dhe shtresat e leksikut të gjuhës shqipe, lëvizjet dhe ndryshimet që kanë ndodhur në leksik, zbulon fjalët e kufizuara në përdorim për shkaqe truallsore, shoqërore, profesionale a stilistike, zbulon lidhjet historike të grupeve të fjalëve në gjirin e leksikut, ndikimet e gjuhëve të huaja etj.⁷³

⁷¹ S. H. Rosenthal, *French Anglicisms: The Amazing Number of French Words That Come from English*, Copyright, 2011, f. 9.

⁷² H. Gottlieb, J. E. Mogensen, *Dictionary Visions, Research and Practice: Selected Papers from the 12th International Symposium on Lexicography*, Copenhagen, 2004, John Benjamins Publishing Company, 2004, f. 302.

⁷³ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Tiranë, botime TOENA, 2011, f. 7-20.

Në leksikun e gjuhës shqipe, duke u bazuar në veprat e autorëve të vjetër si Gjon Buzuku, Pjetër Budi, Frang Bardhi etj. rezulton të jenë përdorur huazime nga gjuhë të tjera, sidomos nga latinishtja për shkak të mungesës së fjalëve shqipe gjatë përkthimeve të veprave fetare, por edhe gjatë hartimit dhe përkthimit të veprave shkencore. Fjalët dhe termat e huazuara që në atë kohë, por edhe të tjera që përdorreshin edhe më herët, u përvetësuan nga shqipja dhe u bënë pjesë e leksikut të saj dhe kishin vlerë pasuruese.⁷⁴

Fjala *leksik* në kuptimin e saj më të zakonshëm përdoret si sinonim i “fjalorit” dhe i referohet fondit të plotë të fjalëve të një gjuhe.⁷⁵ Leksiku i gjuhës shqipe përfshin të gjitha fjalët që janë përdorur nga shqiptarët në të gjitha periudhat e jetës së popullit tonë. Përveç fushave të zakonshme, leksiku i gjuhës shqipe përfshin edhe fjalët që kanë dalë nga përdorimi (sokak), fjalët krahinore (tamël), fjalët teknike-profesionale (pentagram), njësitë frazeologjike të të gjitha tipave dhe të gjithë truallit gjuhësor shqiptar, si dhe gjithë fjalët e huazuara nga gjuhë të tjera, që shqipja i ka bërë të vetat (kompjuter). Përveç fjalëve emërtuese në leksikun e gjuhës sonë hyjnë gjithë fjalët shërbyese nyjat, parafjalët, foljet ndihmëse, pjesëzat, lidhëzat dhe pasthirrat. Leksiku i gjuhës shqipe studiohet duke e parë atë historikisht, por edhe në pamjen e tij të sotme, siç është leksiku i gjuhës shqipe standarde, në të cilin nuk bëjnë pjesë shprehjet dialektore e krahinore, fjalët e huaja të panevojshme, fjalët e zhargoneve, fjalët e vjetruara, fjalët e reja që nuk kanë zënë ende vend në përdorim të përgjithshëm etj.⁷⁶

Duke u bazuar në këtë, qasja leksikologjike mbi anglicizmat është thelbësore, sepse anglicizmat, ashtu si edhe huazimet me origjinë nga gjuhët tjera, tanimë janë pjesë e leksikut të gjuhës shqipe standarde dhe janë fjalë me kuptime të veçanta leksikore, të rëndësishme për t’u studiuar e analizuar.

Fjala *leksik* disa herë përdoret për t’iu referuar fjalorit mendor të njerëzve. Secili njeri në mendjen e vet ka një leksik që i mundëson atij të kuptojë të tjerët, të analizojë domethënien e thënieve dhe të jetë në gjendje të interpretojë. Leksiku mendor luan një rol mjaft të rëndësishëm, sepse ai shërben si urë lidhëse mes formës dhe kuptimit, dhe na mundëson kombinimin dhe lidhjen e të gjitha niveleve gjuhësore, si: fonologjia, drejtshkrimi, sintaksa, struktura e argumenteve, morfologjia dhe semantika leksikore.

⁷⁴ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Tiranë, botime TOENA, 2011, f. 245-246.

⁷⁵ J. V. Roey, *French-English Contrastive Lexicology: An Introduction*, PEETERS, 1990, f. 13.

⁷⁶ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, botime TOENA, Tiranë, 2011, f. 26-28.

Kjo do të thotë se leksiku mendor u mundëson njerëzve të kuptuarit dhe prodhimin ose prezantimin e informatave të marra.⁷⁷

Pjesë e leksikut tonë mendor nuk janë vetëm fjalët që përbëjnë leksikun e gjuhës standarde. Aty përfshihen edhe të gjitha fjalët krahinore, fjalët e huazuara dhe fjalët e huaja që përdoren nga folësit gjatë procesit të komunikimit. Kjo do të thotë se shumë fjalë me prejardhje nga gjuha angleze që ende nuk kanë depërtuar në leksikun e gjuhës shqipe standarde, kanë vlerë të veçantë për realizimin e komunikimit, sidomos komunikimit gojor, dhe si të tilla janë fjalë me rëndësi sociolinguistike, sepse janë pjesë e gjuhës së gjallë që përdoret midis njerëzve.

Rëndësia e leksikut të një gjuhe nuk është vetëm gjuhësore, por leksiku është krijuar për të shërbyer si referencë për studimet gjuhësore, letrare dhe shoqërore. Për një interpretim të kënaqshëm të konteksteve letrare është e nevojshme të kemi njohuri të plotë për kuptimin dhe domethënien e çdo elementi gjuhësor dhe këtë gjë na mundëson qasja individuale në leksik, si edhe kontekstet me të cilat lidhet elementi gjuhësor. Në leksikë të ndryshëm, pavarësisht nga madhësia e tyre, gjithnjë ka vend për përmirësime dhe ndryshime.⁷⁸

Leksiku i gjuhës shqipe është i hapur ndaj ndryshimeve që mund të jenë rezultat i faktorëve të ndryshëm, të brendshëm dhe të jashtëm. Në leksikun e gjuhës shqipe vazhdimisht depërtojnë fjalë me prejardhje nga gjuhë të ndryshme, disa prej të cilave gradualisht po i vënë fjalët shqipe në pozitë dytësore. Në raste të tilla, do të ishte mirë mënjanimi i këtyre fjalëve, sidomos kur përhapja e tyre është e lidhur drejtpërsëdrejti nga dëshira për t'u dukur më modern, apo, siç thonë grupe të caktuara të rinjve, “*më in*” (ang.).

Fjalët kanë përmbajtjen dhe formën. Përmbajtja e fjalës është leksiko-gramatikore, sepse përbëhet nga kuptimet leksikore dhe gramatikore, kurse forma e fjalës është fonetiko-gramatikore, sepse përbëhet nga elemente fonetike e gramatikore. Në leksikologji ajo studihet si njësi leksikore, por pa lënë mënjanë aspektin fonetiko-gramatikor, i cili në disa raste ndikon mbi anën leksikore të fjalës. Kjo do të thotë se fjala është, nga njëra anë, strukturë dhe, nga ana tjetër, përbërëse e strukturave më të larta.⁷⁹

⁷⁷ R. Schreuder, B. Weltens, *The bilingual Lexicon*, John Benjamins Publishing Company, 1993, f. 4.

⁷⁸ D. Dalby, *Lexicon of the Mediaeval German Hunt*, Walter De Gruyter & CO Berlin, 1965, f. 1.

⁷⁹ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, botime TOENA, Tiranë, 2011, f. 43-44.

Në bazë të kësaj, për një analizë leksikologjike të anglicizmave nevojitet analiza e formës ose strukturës, gjegjësisht mënyrat e formimit dhe integritit të anglicizmave në gjuhën shqipe, si edhe analiza e kuptimit të tyre dhe ndryshimeve kuptimore në marrëdhënie me fjalët e tjera. Kështu, për shembull, anglicizmi *film/i* ka këto përmbajtje leksikore: a) shirit ose fletë celuloidi, që përdoret për të riprodhuar diçka në fotografi; b) në kinematografi etj. shirit i tillë me pamje për t'u shfaqur në ekran⁸⁰, ka përmbajtjet gramatikore të gjinisë mashkullore (film/i), të shquarsisë (film-i), të rasës (film/it/in), të numrit (film/a), si dhe funksione gramatikore të fjalës në fjali, si kryefjalë, kundrinë. Sa i përket formës fonetiko-gramatikore, fjala *film* ka tingujt f-i-l-m-(i) dhe theksin në fillim të fjalës (*fílm*), kurse forma gramatikore e saj është mbaresa -i, si dhe ndërtimi morfo-strukturor i saj, si rrënja (film), mbaresa (-i), kur është fjalë e prejardhur, parashtesa e prapashtesa (film-ik).

Leksikologjia e gjuhës shqipe, përveç rasteve të lartpërmendura, gjithashtu merret me historikun e gjuhës, etimologjinë e fjalëve, si dhe me leksikografinë. Në përgjithësi, parë historikisht, janë bërë kërkime të shumta leksikologjike për të nxjerrë në dritë pasurinë leksikore e frazeologjike të gjuhës shqipe, për ta pastruar atë nga lënda e huaj dhe për ta pasuruar me njësi e kërkime nga lënda e vet. Gjuhëtarë të shumtë shqiptarë dhe të huaj, si: Sami Frashëri, Kostandin Kristoforidhi, Aleksandër Xhuvani, Gustav Majeri, Norbert Jokli dhe shumë të tjerë, kanë bërë përpjekje për ruajtjen e leksikut të gjuhës shqipe dhe të fjalëve e shprehjeve popullore, si dhe për të shmangur huazimet leksikore të panevojshme.⁸¹ Por, përkundër kësaj, si në të kaluarën, ashtu edhe në ditët e sotme vazhdon tendenca e huazimit të fjalëve të huaja, siç është rasti i huazimit të fjalëve angleze dhe ky duket se është një proces i pandalshëm.

1.5.1 Anglicizmat - dukuri me vlerë pasuruese apo të dëmshme për gjuhën shqipe? Qëndrimi i gjuhëtarëve shqiptarë

Sipas Jani Thomait, në leksikun e gjuhëve sundon “lëvizje” e përsheptuar, e përhershme dhe e natyrshme, edhe më shumë në fushën e leksikut dhe të

⁸⁰ J. Thomai, M. Samara, P. Haxhillazi, H. Shehu, Th. Feka, V. Memisha, A. Goga, *Fjalor i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë – Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 2006.

⁸¹ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, botime TOENA, Tiranë, 2011, f. 11.

terminologjisë. Etapa që në termat politike njihet si “e demokracisë”, çoi edhe në “demokratizim” të gjuhës letrare, që u përkthye keq si një shkujdesje për normën e pranuar në Kongresin e Drejshkimit. Rrjedhimisht hapja e portave për fjalët e huaja, dyndja e tyre në shqipen e folur e të shkruar, ngushtimi i rrjedhave të fjalëve me brumë popullor dhe në krijimi i fjalëve të reja nga tema huazimesh leksikore (*bojkot / bojkotoj / bojkotim, monitor / monitoroj / monitorim / monitorues*) në një farë mënyre e relativizuan normën gjuhësore të standardit, e shtynë drejt intelektualizmit e globalizimit nga njëra anë, dhe nga ana tjetër zbehja e forcës rregulluese e normëzimit gjuhësor krijoi kushte për një valë të madhe anglicizmash, edhe atë në rrafshin e përgjithshëm (*akces, benefit, finish, lider, pab, performancë, resurs, start, VIP*) dhe në rrafshin terminologjik (*derbi, draft, haker, laptop, on-line, regbi, xhekpot*).⁸²

Sipas tij, fjalët e huaja në përgjithësi e prishin gjuhën shqipe kur pranohen dhe përdoren pa nevojë, përveçse në rastet kur ato në vete bartin një kuptim të ri, një nuancë të re, një ngjyrim emocionues a stilistik të ri. Sa i përket anglicizmave, ai thotë se gjuha shqipe është e hapur përballë tyre, sidomos në fushën e informatikës, të financave, të ekonomisë së tregut, të biznesit, të arteve moderne etj. Në rastet e lartpërmendura huazimet nga gjuha angleze kanë vlerë pasuruese, por, nëse ato huazohen pa kurrfarë kontrolli e pengese, atëherë kthehen në dukuri të dëmshme për luftimin dhe pengimin e të cilës duhet të bëhen përpjekje më të mëdha. Në librin “*Fjala shqipe në vend të fjalës së huaj*” të vitit 1998 janë dhënë mjaft fjalë të huaja dhe mundësia e zëvendësimit të tyre me fjalë shqipe (*servoj/ruaj*), dhe veprimtaria e gjuhëtarëve, shkrimtarëve, gazetarëve etj. për pastrimin dhe pasurimin e gjuhës shqipe do të konkretizohet me përdorimin e këtyre formave të shqipëruara.⁸³

Vesel Nuhiu thotë se gjatë procedurës së vlerësimit nëse duhet të përvetësohen ose jo fjalët e huaja, është vendimtare të shihet nëse ato emërtojnë ndonjë nocion të ri, i cili nuk ka emër përkatës në gjuhën shqipe. Ky parim mund të zbatohet edhe në rastet kur huazimi ndihmon për të bërë dallimet midis nocioneve të ngjashme, por në kontekste të ndryshme.⁸⁴

Sipas Hajri Shehut, gazetarët dhe drejtuesit e emisioneve kanë në dorën e tyre tekstin dhe kontekstin. Ata kanë detyrën dhe përgjegjësinë, njëjtë si leksikografët, për

⁸² J. Thomai, *Lëvizje në leksikun e shqipes standarde*, Seminari VI Ndërkombëtar i Albanologjisë – Çështja shqiptare para dhe pas shpalljes së pavarësisë, Tetovë-Shkup, 2012, f. 191-195.

⁸³ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 262 (citon: *Fjala shqipe në vend të fjalës së huaj* (Fjalor I), 1998).

⁸⁴ V. Nuhiu, *Shqipja dhe huazimet angleze sot*, Thesis Kosova, nr. 1, 2008, Prishtinë, f. 111.

t'u kujdesur për leksikun, sidomos për të shmangur atë që është fjalë e huaj e panevojshme a që tingëllon si fjalë e huaj.⁸⁵ Ai shton se nuk duhet të jemi kundër huazimeve nga gjuha angleze kur ato huazohen si terma apo për të zënë ndonjë qelizë të zbrazët në sistemin e gjuhës. Por, duhet të jemi kundër anglicizmave që përdoren subjektivisht, pa vend e pa nevojë e që janë një e metë e mjeteve të informimit masiv, sidomos të gazetarisë televizive, por edhe e përkthimeve, e botimeve ekonomike, financiare, informatike etj., dhe përpjekjet për zëvendësimin e anglicizmave në shtyp, televizione e radio duhet të jenë si ato të shekullit XIX që ishin për zëvendësimin e turqizmave në gjuhën shqipe.⁸⁶

Lloshi konsideron se nga ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe shumë fjalë tashmë nuk përdoren, duke u zëvendësuar me fjalë angleze. E tillë është fjala *kursive* që i referohej *një lloji të veçantë shkronjash*, që tani është zëvendësuar me fjalën *italike*, sipas anglishtes. Fjala *komitet* po zëvendëson fjalën *komision*, shkurtesa *GDP* shkurtesën shqipe *PBB*, e kështu me radhë.⁸⁷

Në përgjithësi, sipas mendimit të shumë njerëzve të zakonshëm, gjuhëtarët e kanë barrën për ruajtjen e gjuhës, pastrimin e saj dhe pasurimin me fjalë dhe terma të duhura nga brumi i gjuhës shqipe. Kjo do të thotë se gjuhëtarët janë ata që duhet të marrin masa të parandalojnë huazimin gjuhësor. Megjithatë, shpesh harrohet se gjuha nuk është në pronësi vetëm të gjuhëtarëve, dhe janë të gjithë folësit e një gjuhe ata që huazojnë fjalë dhe e mbushin atë me fjalë të shumta me prejardhje të huaj në mënyra të ndryshme.

Gjuhëtarja Ademi, thekson se e keqja më e madhe është përdorimi i anglicizmave nga ata që më së paku pritet, pra, nga vetë gjuhëtarët, gazetarët, udhëheqësit shtetërorë, mjetet e informimit masiv etj., nga të cilët pritet parandalimi i kësaj dukurie.⁸⁸ Në një studim mbi standardizimin e terminologjisë së ekonomisë në gjuhën shqipe, Isa Mulaj, lidhur me këtë, thotë se përdorimi i anglicizmave nga akademikët shqiptarë bëhet nga dëshira për t'u dukur më të mençur dhe me fjalor të përparuar. Për ta dëshmuar këtë, ai jep edhe shembuj. Ai thekson se akademiku dhe

⁸⁵ H. Shehu, *Çështje të gjuhës së folur të mjeteve të informimit masiv*, Seminari i III ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 94.

⁸⁶ H. Shehu, *Rreth anglicizmave në mjetet e sotme të informimit masiv*, në “Studime filologjike”. 3-4, Tiranë, 2002, f. 92.

⁸⁷ Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 33-34.

⁸⁸ L. Ademi, punim magjistrature: *“Ndikimet e gjuhës angleze në gjuhën shqipe në media dhe veçanërisht në politikë”* Tetovë, 2011, f. 8.

profesori Nexhat Daci e përdor fjalën *suportim* në vend të fjalëve të shumta gjegjëse të gjuhës shqipe *përkrahje, mbështetje, ndihmë* etj. Kjo fjalë, madje nuk haset as në fjalorin e fjalëve të huaja të gjuhës shqipe. Profesor Riza Smaka përdor fjalën *establishim* në vend të fjalëve shqipe *krijim, themelim, sendërtim* etj. Hajredin Kuqi, sipas tij, asnjëherë në prononcimet e tij nëpër mjetet e informimit masiv nuk e përdor fjalën *përvojë*, por në vend të saj nuk harron të thotë *eksperiencë*.⁸⁹

Nga ky pohim, mund të thuhet se edhe pse gjuhëtarët nuk janë përgjegjësit e vetëm për ruajtjen e pastërtisë së gjuhës, gjuhëtarët janë një shembull dhe udhërrëfyes për të gjithë të tjerët. Për këtë arsye, hapi i parë që mund të ndërmarrin ata në këtë drejtim është që vetë të luftojnë përdorimin e anglicizmave aty ku nuk e do nevoja.

1.5.2 Mekanizma për mbrojtjen e gjuhës shqipe nga anglicizmat

Gjovalin Shkurtaç lidhur me huazimet gjuhësore në gjuhën shqipe thotë “... ashtu si kthjellimi pas kohës së keqe, duhet të vijë edhe në kulturën shqiptare një çast kthjellimi e sqarimi, duke marrë masat e nevojshme në plan të gjerë kombëtar për ta mbrojtur dhe përkujdesur me gjithë përkushtimin e nevojshëm qytetar e zyrtar këtë mjet tonin të përbashkët të njëjtësisë shpirtërore, kulturore dhe etnike të kombit tonë”.⁹⁰

Në një publikim mbi çështjen e gjuhës shqipe në leksikografi, Jani Thomai⁹¹ ka përmendur dy fusha, në të cilat gjuha shqipe vihet drejtpërsëdrejti përballë gjuhëve të tjera dhe huazimeve leksikore: përkthimet dhe fjalorët dygjuhësh. Në përkthimet në variantin e shkruar nga letërsia artistike e huaj në shqipe huazimet leksikore janë të pakta, për shkak se përkthyesit, duke qenë nën tryninë e qëllimit të përkthimit, edhe psikologjikisht janë të prirë që ta kthejnë në shqipe çdo njësi gjuhësore të përdorur me përjashtim të emërtimeve të veçanta apo termave specifike. Sipas tij, rruga e dytë nëpërmjet së cilës huazimet leksikore kanë depërtuar në gjuhën shqipe është ligjërimi i folur nga pjesëtarë të disa shtresave sociale, si: politikanë, deputetë, intelektualë, nga

⁸⁹ I. Mulaj, *S’ka zhvillim të qëndrueshëm pa standardizimin e terminologjisë së ekonomisë në gjuhën shqipe*, shkrim në *Zemra Shqiptare*, 23.03.2009, i bazuar në punimin: I. Mulaj, *Terminologjia e ekonomisë në gjuhën shqipe: Gjendja, problemet, detyrat*, Prishtinë, 2008.

⁹⁰ Sh. Gjovalin, *Normëshkelësit duhet të përgjigjen për dëmin që i shkaktojnë gjuhës shqipe*, në: “*Aktet e Konferencës Shkencore – Zbatimii kulturës gjuhësore në shqipen e shkruar*”, 2005, f. 10Sh.

⁹¹ J. Thomai, *Shqipja me gjuhë të tjera në leksikografi*, Albanologjia, International Journal of Albanology USHT-Tetovë 1-2/2014, f. 93.

situata dygjuhësie, nga përkthimet e drejtpërdrejta (simultane) etj. Sa i përket fjalorëve dygjuhësh, numri i tyre është mbi 430, ku përfshihen edhe 32 fjalorë terminologjik me mbi 60000 terma. Fjalorët anglisht – shqip e shqip – anglisht zënë vendin e dytë si numër pas fjalorëve shumëgjuhësh, por vendin e parë sipas vëllimit. Sipas Thomait, leksikografia shqipe i është përgjigjur jo vetëm historikisht, por edhe përpjesëtimisht ndikimit aktiv të anglishtes në shqipe. Ai ka analizuar fjalorin anglisht – shqip të hartuar nga Hajri Shehu për të nxjerrë në pah përballjen e gjuhës shqipe me anglishten në disa mënyra, edhe atë me anë të barasvlerës sinonimike ose me shpjegime perifrastike për anglicizmat që nuk janë ngulitur në shqipe. Me këtë rast ai jep edhe shembuj konkret të shqipërimit leksikografik të fjalëve. Kështu, jep fjalë të anglishtes me barasvlerës fjalë shqipe (*Abstract (abstract) – përmbledhje, babysitter (bejbisitër) – dado, draft (draft) – paraproyekt etj.*), fjalë të anglishtes me barasvlerës perifrastike shqipe (*access (akses) – e drejtë ose mundësi për të hyrë, agenda (axhendë) – rend dite, resort (resort) – vend pushimi klimatik etj.*), si dhe terma disi specialë me barasvlerës joshqip, domethënë, duke ruajtur edhe në shqipe termin e huaj ose duke perifrastuar kuptimin e tij me shpjegime plotësuese (*byte–bait, gigabyte–gigabait (njësi bazë të informacionit shkrimor në kompjuter), click–klik (godas me miushin), datasheet (fletë e të dhënave), database (baza e të dhënave), keypad (blloku i tasteve numerike)*). Kjo mund të thuhet se është një nga mekanizmat që do të ndikonte në ruajtjen e gjuhës shqipe, por përkundër përpjekjeve të bëra, Thomai shton se shqipja nuk po i bën ballë trytnisë së gjuhës angleze meqë edhe “planifikimi gjuhësor” nuk funksionon aq sa duhet.

Haugen ishte i pari që e përdori termin “planifikim gjuhësor” në literaturën shkencore, dhe me të ai nënkuptonte një aktivitet lidhur me përgatitjen normative drejtshkrimore, gramatikore dhe të fjalorit si udhërrëfyes për shkrimtarët dhe folësit në një komunitet të folësve jo-homogjen. Më vonë këto aktivitete ai i shihte si rezultate të planifikimit gjuhësor, gjegjësisht si pjesë të implementimit të vendimeve të marra nga planifikuesit e gjuhës.⁹²

Sipas Rubin dhe Jernudd, planifikimi gjuhësor është ndryshimi i qëllimshëm i gjuhës, që nënkupton ndryshimet në sistemin e kodit të gjuhës ose të folurit, ose që të dyja. Këto ndryshime planifikohen nga organizata të krijuara me mandat të caktuar për arritjen e qëllimeve të tilla. Si i tillë, planifikimi gjuhësor përqendrohet në

⁹² Haugen E. *Construction and Reconstruction in Language Planning: Ivar Aasen's grammar*, Word 21, 1966, f. 52).

zgjidhjen e problemeve dhe karakterizohet nga formulimi dhe vlerësimi i alternativave për zgjidhjen e problemeve me qëllim të gjetjes së zgjidhjes apo marrjes së vendimit më të mirë (më të favorshëm, më efikas).⁹³

Ashtu si planifikimi gjuhësor, edhe kodifikimi i gjuhës konsiderohet detyrë shumë e rëndësishme e filozofëve, gramatikanëve dhe akademikëve.⁹⁴ Sipas Roudný, kodifikimi gjuhësor nënkupton regjistrimin dhe përcaktimin e termave në fjalorët terminologjik dhe në gjuhën standarde.⁹⁵ Për dallim nga standardizimi i gjuhës, kodifikimi duhet të shihet si një mënyrë me anë të së cilës shpallet dhe ruhet një marrëveshje e arritur për normat që zakonisht arrihet gjatë procesit të standardizimit. Ndërkaq, gjuha e standardizuar i referohet gjuhës që ka një normë të vetme dhe gjerësisht të pranueshme për të gjithë folësit e saj. Kjo do të thotë se gjuha standarde është norma e vetme gjuhësore që përdoret në çdo situatë, dhe pikërisht procesi i standardizimit e bën gjuhën të njëtrajtshme për të gjithë pa varietete stilistike mes folësve.⁹⁶

Gjuha shqipe ka nevojë për një planifikim dhe kodifikim gjuhësor me qëllim ruajtjen e saj dhe pasurimin e saj të vazhdueshëm me fjalë të reja të krijuara nga brumi i vet. Për këtë arsye, me një planifikim të mirë dhe të shpeshtë gjuhësor, gjuha shqipe do të reformohej pa e cenuar pasurinë e saj leksikore dhe frazeologjike dhe do të ishte shumë më e pastër nga huazimet e panevojshme, sidomos në formën e shkruar, në libra dhe në mjetet e informimit masiv. Në këtë mënyrë, gjuha standarde shqipe do të ishte shumë më e pasur dhe do të plotësonte nevojat shprehëse dhe stilistike të folësve të saj, duke minimizuar nevojën për të përdorur fjalë të huaja.

Sipas gjuhëtarit Shezai Rrokaj, sa më i plotë të jetë standardi i një gjuhe nga pikëpamja e gjithëpërfshirjes gjuhësore anekënd dhe masës së folësve që e përdorin, aq më shumë rritet qëndresa ndaj trysnisë së huazimeve. Megjithatë, është e drejtë të shqetësohemi kur përditë dëgjojmë dhe shohim në shtyp fjalë të huaja, si: *firmë, bord, integritet, kredibilitet, krucial, axhendë, bla-bla-bla, Ok!, komunitet, salutoj, abonohem, puntatë, involvoj, mostër, bravo, selektoj, dedikoj, violencë, sensibilizim,*

⁹³ J. Rubin, dhe B. H. Jernudd, *Towards a Theory of Language Planning*, Honolulu, University of Hawaii, 1971, f. xvi.

⁹⁴ J. Cobarrubias, J. A. Fishman, *Progress in Language Planning: International Perspectives*, Mouton Publishers – Berlin – New York – Amsterdam, 1983, f. 121.

⁹⁵ M. Roudný, *The Theory of the Prague Linguistic School and the Terminological Activities*, in Czechoslovakia, *Babel*, 15/3, 1969.

⁹⁶ R. Jernudd, J. Rubin, J. D. Gupta, J. A. Fishman dhe C. A. Ferguson, *Language Planning Processes*, Mouton Publishers – The Hague – Paris – New York, 1977, f. 163-165.

net, i limituar, infinit, barrierë etj. Duke qenë se këto fjalë dhe shumë të tjera i kanë gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe, atëherë qëndrimet e ndryshme për pastërti gjuhësore mbeten vetëm në teori. Sipas tij, sot kur shqiptarët kanë dy shtete, dhjetëra institucione kërkimore e shkollore, një media të fuqishme dhe një popull të arsimuar, kjo gjendje e gjuhës shqipe të ndikuar aq shumë, sidomos nga anglicizmat, nuk duhet të shihet si alarmante, por si gjendje shqetësuese dhe si shtytje për të shtuar përpjekjet për rritjen e vetëdijes kombëtare, të vlerave shpirtërore e materiale, të historisë e territorit, traditave e zakoneve tona të mrekullueshme, me të cilat lidhet e identifikohet vetë qenia jonë.⁹⁷

Në rastet kur trysnia e gjuhës ardhëse (në rastin konkret trysnia e gjuhës angleze) është më e fortë sesa aftësia qëndrestare e gjuhës pritëse (gjuhës shqipe), kemi shfaqje të pranimit të fjalëve të huaja dhe për pasojë një situatë “përzierjeje gjuhësore”, shton Rrokaj. Sipas tij, teoritë e ndryshme për pastërti gjuhësore janë vetëm ideale teorike, për shkak se gjuha reflekton lëvizjet shoqërore, të cilat kushtëzojnë sjelljen e saj. Për këtë arsye, përderisa huazimi i fjalëve, konkretisht i anglicizmave, shihet si nevojë apo si mjet pasurimi i gjuhës amtare, që vjen nga kërkesat e shoqërisë në marrëdhëniet e saj me shoqëri të tjera, mund të themi se ai duhet parë pozitivisht. Në gjendjen e sotme të gjuhës shqipe, Rrokaj sugjeron të mbahen këto qëndrime ndaj huazimeve: “Të marrim vetëm atë që është e nevojshme dhe që i shërben funksionimit të jetës në bashkësinë shqipfolëse; të vendosim rregulla të qarta për zbatimin e parimit fonetik në drejtshkrim; të vendosim rregulla të qarta për zbatimin e parimit gramatikor; institucionet e shtetit duhet të mbrojnë me përgjegjësi kombëtare gjuhën amtare; vetë shoqëria duhet të nxisë vetëdijen gjuhësore shqipfolëse nëpërmjet kulturimit të përhershëm në gjuhën amtare; të vazhdohet me zgjerimin e standardit me prurje dialektore për të hapur edhe më bazën e tij gjuhësore e për të rritur në këtë mënyrë aftësinë e tij qëndrestare.”⁹⁸

Duke pasur si synim pastërtinë gjuhësore, akademiku shqiptar, Rexhep Qosja, thotë se “gjuha shqipe duhet të jetë e hapur: e hapur në radhë të parë ndaj gjuhës

⁹⁷ Sh. Rrokaj, *Përse përdorim fjalën e huaj në vend të fjalës shqipe?!*, Panorama Online, 23 tetor 2013, <http://www.panorama.com.al/perse-perdorim-fjalen-e-huaj-ne-vend-te-fjales-shqipe/> marrë më: 02.12.2017.

⁹⁸ Sh. Rrokaj, *Përse përdorim fjalën e huaj në vend të fjalës shqipe?!*, Albanologjia, International Journal of Albanology, USHT-Tetovë 1-2/2014, f. 105.

popullore dhe dialekteve, të folmeve të saj. Gjuha popullore është një thesar që vjen duke u shtuar dhe që kurrë nuk mund të shfrytëzohet deri në fund”.⁹⁹

Mendim të ngjashëm, për sa i përket pastërtisë së gjuhës shqipe, ndan edhe gjuhëtari Aleksandër Xhuvani. Ai është shprehur se gjuha shqipe popullore duhet të studiohet me qëllim që të gjendet material leksikologjik e frazeologjik i nevojshëm për shprehje të ndryshme në gjuhën e shkruar e për t’ua zënë vendin fjalëve të huaja. Sipas tij, kjo gjë duhet të tërheq kujdesin dhe interesin e gjithë atyre që marrin pendën e shkruajnë diçka.¹⁰⁰ Kjo do të thotë se zëvendësimi i fjalëve të huazuara nga gjuha angleze me fjalë nga vetë brumi i pasur i gjuhës shqipe duhet të shihet si një mekanizëm shumë i vlefshëm për pastërti gjuhësore.

Pasurimi dhe ndryshimi i gjuhës shqipe, sipas Vehbiut, mund të thuhet se ndodh vetvetiu, pikërisht aty ku sot pasurohet edhe shoqëria shqiptare: në treg, në shkollë, në teknologji dhe në qytet. Mes këtyre fushave veçohet teknologjia si aspekt dhe sfidë e jetës së përditshme të miliona përdoruesve të shqipes, veçanërisht të brezit të ri, pa përmendur përkthyesit e teksteve tregtare dhe ligjërimin e reklamave. Për fat të keq, gjuhës shqipe i mungojnë mekanizma të duhura gjuhësore për të komunikuar natyrshëm me këtë zhargon të globit, ose për të administruar trysninë leksikore të anglicizmave. Kështu, për shembull, një i ri shqiptar thotë *bëje save* (në vend të *ruaje*), *bëje delete* (në vend të *fshije*) apo *bëje download* (në vend të *shkarkoje*), dhe këtu një gjuhëtar gabohet kur shpreson se fjala e huaj, si dukuri ligjërimore, mund të luftohet duke u zëvendësuar. Sipas tij, nëse me të vërtetë duam të përballojmë trysninë e fjalës së huaj, këtë duhet ta bëjmë në sistem, duke ndërhyrë në nivelin e kodifikimit gjuhësor të individit, jo të ligjërit; të njësojmë terminologjinë në manualët e përdorimit dhe në ekranet e kompjuterave e të telefonave celularë; t’i vëmë kompjuterët të na drejtohen në shqip, të ofrojmë një fjalor të pasur sinonimesh; t’u japim nxënësve në shkolla tekste me terminologji të përditësuar; të investojmë për të themeluar një fjalor institucional anglisht–shqip dhe të riformulojmë strategjinë e ndërhyrjes në leksik duke i dhënë përparësi parandalimit përkundrejt higjienizimit, dezinfektimit dhe teknikave të tjera totalitare.¹⁰¹

⁹⁹ R. Qosja, *Kongresi i drejtshkrimit-tridhjetë vjet pas, Shqipja standarde dhe shoqëria shqiptare sot*, Tiranë, 2003, f. 41.

¹⁰⁰ A. Xhuvani, *Për pastërtinë e gjuhës shqipe*, Tiranë, 1956, f. 60.

¹⁰¹ A. Vehbiu, *Leksiku i shqipes së sotme – sfida të pasurimit*, Botimet Albanologjike “Shqipja në etapën e sotme: Politikat e përmirësimit dhe të pasurimit të standardit”, Tiranë, 2011, f. 443.

1.5.3 Kritere për zëvendësimin e anglicizmave

Çabej, i cituar në një studim të Gjovalin Shkurtajt, thekson: *”Gjuha pasqyron një kombësi, ajo është pasqyra më e qartë e një kombësie dhe e kulturës së saj. Shkalla e pasurisë dhe e pastërtisë së gjuhës është një tregues i nivelit të kësaj kulture. Prandaj ringjalljet nacionale kudo e në çdo kohë kanë shkuar hap më hap me pasurimin e pastrimin e gjuhës me elemente të gurrave vetjake dhe spastrimi i saj prej fjalëve të huaja që kanë vërshuar së jashtmi dhe që po vazhdojnë edhe në ditët tona. Pastrimi i gjuhës nga ky mish i huaj është një detyrë shkencore, njëkohësisht edhe kombëtare”*. Duke u nisur nga kjo, për të thelluar e zgjeruar veprimtarinë për pastrimin e pasurimin e gjuhës letrare shqipe e për ta mbrojtur atë nga huazime të reja të panevojshme, duhet të dallohet mirë se ç’janë fjalë të huaja të panevojshme dhe ç’janë huazime a ndërkombëtarizma të pranueshme, dhe kjo arrihet me shoshitje e njohje të mirë të lëndës, me maturi e qëndrime të peshuara në mënyrë që të bëhet pastrim i shoqëruar me pasurim të mirëfilltë, pa cenuar askund dhe aspak aftësinë shprehëse, përndryshe, *“po të bëjmë pastrim për pastrim, do të ishte varfërim i gjuhës”*. Zëvendësimi i huazimeve që tashmë kanë depërtuar thellë në gjuhë, disa herë është i pamundur e disa herë i padobishëm, sepse mund të dëmtojë shprehjen e qartë të nocioneve përkatëse. Edhe historia e shqipes na jep shembuj të vlefshëm për të vërtetuar se “purizmi” i skajshëm nuk ka pasur fryte të mira. Kështu, për shembull, përpjekjet e veprimtarëve të Rilindjes Kombëtare për pastrimin e gjuhës shqipe ishin të natyrshme dhe të kuptueshme për atë kohë, si sprova për të shqipëruar edhe terma ndërkombëtare, si: *gjeografi, satelit, vullkan*, me fjalët *dheshkronjë, pasës, mal që nxjerr zjarr*, ose emrat *astronomi, anatomi, gjeometri, zoologji* me *qiellshkronjë, njeritregonjë, dhematje, kafshëtrigonjë* etj., nuk gjetën jehonë në periudhën e mëpasshme. Megjithatë, që të sigurohet një integrim i duhur i fjalëve të huaja brenda kufijve të qëndrueshmërisë elastike të gjuhës standarde, sidomos fjalëve me prejardhje nga gjuha angleze, nevojitet një planifikim i mirë gjuhësor, gjegjësisht, nevojitet që të ngrihet një politikë gjuhësore e kulturore, e cila nuk duhet të përfundojë vetëm në hartimin e primeve e të kritereve, por të bëjë përpjekje dhe t’i jetësojë ato. Krahas punës që bëhet nga Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë i QSA-së, si dhe nga Instituti Albanologjik i Prishtinës, është krijuar edhe Këshilli Ndërkademi i Gjuhës Shqipe. Anëtarët e tij, gjuhëtarë të njohur nga Shqipëria, Kosova dhe hapësirat e tjera shqiptare, ndër të tjerat kanë propozuar që të ndiqet

shembulli i Francës dhe i vendeve të tjera të Evropës, të cilat punojnë shumë për mbrojtjen e gjuhës amtare.¹⁰²

Një ndër parimet kryesore në zëvendësimin e fjalëve të huaja do të jetë matura. Nuk duhet aty të kalohet në ekstrem. Ka raste ku në punime të ndryshme shkencore, për hir të saktësisë shkencore, të stilit, a për ndonjë arsye tjetër, përdorimi i një fjale apo termi të huaj paraqitet i domosdoshëm. Zëvendësimi i këtyre fjalëve me brumë vendi bëhet me kusht që të mos cenohet saktësia e tyre kuptimore.¹⁰³

Zëvendësimi i fjalëve të huaja propozohet nga shumica e gjuhëtarëve si mënyrë më e përshtatshme për të pastruar gjuhën shqipe. Megjithatë, sipas gjuhëtarit shqiptar Emil Lafe, gjatë procesit të zëvendësimit të fjalëve të huaja duhet të kemi parasysh disa kriterë: kuptimi i fjalës shqipe duhet të përputhet ose të jetë i afërt me kuptimin e fjalës së huaj, duhet synuar që shqipërimet të jenë fjalë me kuptim të kapshëm nga masa e folësve. Në leksik është më e pranueshme një fjalë e re e formuar me mjetet e shqipes, sesa një fjalë pak ose aspak e njohur. Nuk këshillohet të krijohen nga e njëjta temë dy fjalë me kuptime të ndryshme e me tingëllim të ngjashëm dhe duhet të shmangen homonimet fjalëformuese, domethënë, fjalë të formuara nga po ajo temë e me po ato ndajshesa, por me kuptime të ndryshme. Fjala e huaj mund të përdoret krahas fjalës shqipe, kur ka ngjyrim të veçanta kuptimore.¹⁰⁴ (për shembull: *pastiçeri* (ëmbëltore) e *ëmbëltore* (tregtore ëmbëlsirash) - shpjegime të dhëna në *Fjalorin e gjuhës shqipe*, 2006).

Lafe thekson se me zbatimin e praktikës së zëvendësimit është vërtetuar se zëvendësimi mund të jetë disa llojesh: zëvendësim tërësor dhe i plotë, kur çerdhja e fjalëve shqipe e zëvendëson plotësisht çerdhen e fjalëve të huaja në të gjitha kuptimet e përdorimit, zëvendësimi i plotë, por jo tërësor, kur njëra nga fjalët e çerdhes zëvendësohet plotësisht në të gjitha kuptimet, kurse folja nuk zëvendësohet ose zëvendësohet pjesërisht, dhe zëvendësimi i pjesshëm, kur një fjalë zëvendësohet vetëm në disa kuptime.¹⁰⁵ Për shembull, fjala *surfim* mund të zëvendësohet me *kërkim në internet*, por nuk mund të zëvendësohet kur përdoret si “sport” që ka të bëjë me “shëtitje/rrëshqitje nëpër dallgë”.

¹⁰² Gj. Shkurta, *Urgjencë gjuhësore, shqipja po dëmtohet*, 17.12.2015, KOHAnet <http://archive.koha.net/?id=&l=89486>, marrë më 18.10.2017.

¹⁰³ E. Çabej, *Për pastërtinë e gjuhës*, 18 Shkurt 2014, nga A. V, marrë nga dorëshkrimi i autorit, botuar së pari në “Mësuesi”, 28 mars 1979-4 prill 1979 <https://peizazhe.com/2014/02/18/cabej-per-pastertine-e-gjuhes/> marrë më 22.01.2019.

¹⁰⁴ E. Lafe, *Lufta për pastërtinë e gjuhës në kohën tonë*, SF 4, 1984, f. 96-99.

¹⁰⁵ Po aty, f. 96-99.

Fjalët dhe çerdhet e fjalëve që zëvendësohen plotësisht në të gjitha kuptimet dhe përdorimet janë fjalë të cilat nuk kanë vlerë kuptimore apo stilistike plotësuese në krahasim me fjalët shqipe përkatëse, siç janë: *finale* - *përfundimtare*, *finalizoj* – *përfundoj*, *finalist* - *pjesëmarrës në garat përfundimtare*; *axhendë* - *rend dite*; *performancë* - *shfaqje*, *performim* - *paraqitje*, *performo* - *shfaq/paraqit*, *performues* - *artist/këngëtar/valltar*. Çerdhe fjalësh, ku një apo disa prej tyre zëvendësohen plotësisht në të gjitha kuptimet, ndërsa të tjerat zëvendësohen pjesërisht ose nuk zëvendësohen fare, për shembull, *aktivitet* zëvendësohet plotësisht me fjalën shqipe *veprimtari*, si në *veprimtari ekonomike*, *politike*, *kulturore*, por vazhdon të përdoret *aktivitet radioaktiv*, *aktivitet i trurit*. Po ashtu, *aktiv*, *aktive*, *aktivizoj*, *aktivizohem*, *aktivizim* nuk janë zëvendësuar ende ose zëvendësohen pjesërisht vetëm në disa përdorime me fjalë të tilla si *veprues*, *i/e gjallë*, *gjallërisht*. Fjalët *determinoj*, *determinim*, *determinues*, *determinant* mund të zëvendësohen me *përcaktoj*, *përcaktim*, *përcaktues*, *i përcaktuar*. Dy fjalët e fundit mund të zëvendësohen dhe me *vendimtar*. Por fjalët *determinizëm* dhe *determinist* kanë karakter ndërkombëtar dhe kanë mbetur të pazëvendësuar në gjuhën shqipe.¹⁰⁶

Për sa i përket pastrimit të gjuhës shqipe nëpërmjet zëvendësimit të fjalëve, Mehmet Çeliku jep shembuj të mënyrave të ndryshme të zëvendësimit të fjalëve. Shqipërimin e gjithë çerdhes së fjalës së huaj, si: *neutral*, *neutralitet*, *neutralizoj*, *neutralizim*, *neutralizues* me fjalët shqipe *asnjanës*, *asnjanësi*, *asnjanësoj*, *asnjanësim*, *asnjanësues*; shqipërimin e fjalëve joçerdhore, si *frekuencë* me *denduri*, *presion* me *trysni*; zëvendësimin e pjesërishtë të çerdhes, si: fjala *dubël* shqipërohet me *i dyfishtë*, *dyfish*, por fjalët *dubloj*, *dumlim*, *dublues* nuk shqipërohen në fjalorin e vitit 2002; shqipërimin e fjalës së huaj vetëm në kuptime apo përdorime të caktuara si: fjala *artikull* zëvendësohet me fjalën shqipe *nen* në fushën e drejtësisë, me fjalën *nyjë* në fushën e gjuhësisë, por vijon të përdoret në disa kuptime të tjera, si: *shkrim në një organ shtypi*, *lloj prodhimi*, *malli* etj.; dhe, shqipërimin e vetëm një pjese morfemore të fjalës, si: *i efektshëm* për *efektiv*, *teleshikues* për *telespektator*, *ultravjollcë* për *ultraviolett* etj.¹⁰⁷

Me qëllim të pastrimit dhe ruajtjes së gjuhës shqipe janë botuar libra të shumtë dhe fjalorë. Kështu në vitin 1998 u botua vepra “Për pastërtinë e gjuhës shqipe”.

¹⁰⁶ D. Tamo, *Anglicizmat në gjuhën e dokumenteve zyrtare*, Revistë Shkencore e Institutit Alb-Shkenca, Departamenti i Gjuhës Angleze, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës, 2014, f. 562-563.

¹⁰⁷ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 377.

Fjalor me autorë gjuhëtarët e mirënjohur A. Kostallari, E. Lafe, J. Thomai, E. Angoni, me botimin e së cilit është bërë përpjekje serioze dhe e frytshme për zëvendësimin e shumë fjalëve të huaja me fjalë shqipe. Në këtë vëllim është trajtuar një numër relativisht i madh i fjalëve të huaja, gjithsej 1132 fjalë, të sistemuara në 629 artikuj, në të cilët përfshihen çerdhe fjalësh, fjalë të veçanta, si dhe ndonjë ndajshitesë fjalëformuese. Sipas Çelikut, janë bërë përpjekje të vazhdueshme kundër huazimeve neolatine, kurse “lufta” kundër huazimeve angleze ende nuk ka nisur, megjithëse është tepër urgjente. Çdo vonesë do të çonte në rrënjosjen e tyre, në krijimin e çerdheve të fjalëve me mjetet prodhimtare të gjuhës shqipe, si dhe do të vështirësonte edhe më shumë pastrimin e gjuhës në të ardhmen. Ai ka propozuar zëvendësimin e fjalëve të huaja me fjalë me kuptim gjegjës nga gjuha shqipe, sepse për shumicën prej tyre në gjuhën shqipe ekziston shpesh më shumë se një sinonim. Përveç zëvendësimit me fjalë sinonimike, Çeliku shton se zëvendësimi i tyre mund të bëhet në disa mënyra: me përdorimin e prapashtesave prodhimtare të shqipes, si prapashtesa *-im* në fjalën *dështim* për *abort* (lat), prapashtesa *-or* në *ballor* për *frontal* (lat) etj; me përdorimin e parashtesave, si sh-/zh- në *shpërbëj* për *dekompozoj* (lat), *zhgënjej* për *diziluzionoj* (lat); me anë të kompozimit: *mendjemadh* për *megaloman* (gr); me përdorimin e një shprehjeje apo togfjalëshi *larës rrobash* për *detergjent* (lat); por si rrugë më e përshtatshme për zëvendësimin e fjalëve të huaja është shfrytëzimi i fondit leksikor ekzistues të shqipes, për shembull: *këshill* për *bord* (fr), *skaj* për *ekstrem* (lat). Sipas Çelikut, me mundësitë që ka gjuha shqipe, përdorimi i mëtejshëm i fjalëve të huaja të panevojshme do të ishte injorancë e vërtetë dhe snobizëm i pashpjegueshëm. Nga ana tjetër, ai propozon që në fjalorin e gjuhës shqipe standarde të përfshihen edhe fjalët e huaja të pashoqëruara me thënie ilustruese apo shpjegim dhe pranë tyre të jepen vetëm fjalët gjegjëse të shqipes që lexuesi të çohet tek fjala normative (të kuptohet që edhe pse është e përfshirë fjala e huaj në fjalor, ajo nuk duhet të përdoret), kurse përfshirja në fjalor e fjalëve të huaja të nevojshme që kanë hyrë në gjuhë shqipe (*celular*, *kompjuter*) të shoqërohet me thënie ilustruese, dhe kjo me qëllim të zëvendësimit më të lehtë të tyre.¹⁰⁸

Të njëjtat mënyra të zëvendësimit të huazimeve me elemente të gjuhës shqipe, të propozuara nga Çeliku, mund të përdoren edhe për zëvendësimin e anglicizmave në veçanti, si për shembull: *çekin* / *kontrollim*, *principial* / *parimor*, *(bëje) undo* / *zhbëje*,

¹⁰⁸ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 348, 375-380.

apdetoj / përditësoj, fulltajm / kohëplotë apo parttajm / kohë e pjesshme, event / ngjarje e rëndësishme.

Sipas Çelikut, gjuha shqipe standarde do të mbrohet si një thesar kombëtar. Gjëja e parë që duhet bërë, është dëshmimi e regjistrimi i fjalëve të huaja në përdorim. Sipas tij, duhen botime më vete, në seri, ku do të rekomandohen jo 20-30 fjalë shqipe në vend të fjalëve të huaja, por qindra të tilla. Përveç kësaj, ai rithekson se duhet të shfrytëzohet aftësia e jashtëzakonshme krijuese e gjuhës shqipe (mjetet e saj) për të zëvendësuar fjalët e huaja.¹⁰⁹

Përveç të tjerave, është shumë e rëndësishme që të botohen fjalorë të fjalëve të huaja që kanë depërtuar në gjuhën shqipe nga vitet 90 të shekullit të kaluar e këtej, përfshirë edhe mundësinë e zëvendësimit të tyre me fjalë shqipe, që është shumë e rëndësishme, sepse vetëm fjalori i M. Ndreçës nuk i përballon dot nevojat e shqipes për një fjalor të këtij lloji.¹¹⁰

Ky fjalor përmban shumë fjalë të huaja dhe shpjegime përkatëse për to, mirëpo me valën e madhe të depërtimit të fjalëve të huaja dhe huazimeve në gjuhën shqipe, sidomos nga gjuha angleze, nevojiten fjalorë më të përditësuar dhe me më shumë fjalë për të lehtësuar punën e studiuesve të rinj.

1.5.4 Ndikimi i institucioneve shtetërore për mbrojtjen e gjuhës shqipe

Gjuhëtari shqiptar Vesel Nuhiu ka dhënë një kontribut të madh për sa i përket pasurisë dhe pastërtisë së gjuhës shqipe. Sipas tij, rol të rëndësishëm në shtrehtërimin e gjuhës shqipe në përgjithësi, në njërën anë, kanë gazetarët, folësit zyrtarë, punëtorët publik, intelektualët, profesorët, akademikët, të cilët shumë keqpërdorime gjuhësore dhe nuk respektojnë normën gjuhësore standarde, në të shumtën e rasteve me vetëdije. Nga ana tjetër, grupi që ndikon në shtrehtërimin e gjuhës shqipe dhe që është më i madh se grupi i parë, përbëhet nga këngëtarë, punëtorë të kulturës dhe artit, gazetarë të rinj, tregtarë etj. Për këtë arsye, ai thotë se gjuha shqipe ka nevojë për ndryshime, por për ndryshime të arsyeshme dhe të gjykuara. Institucionet që duhet të marrin masa kundër këtyre shmangieve dhe

¹⁰⁹ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 162-163.

¹¹⁰ V. Memisha, *Për një fjalor të vogël të shqipes standarde*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 41.

shkeljeve normative të gjuhës janë bërë anemikë, para së gjithash për shkak të mangësisë së madhe të burimeve financiare, po edhe për shkak të shmangieve shumë të dendura që bëhen, prandaj edhe fuqia e tyre për të ndërmarrë masa përkatëse dhe të efektshme deri tani është treguar e dobët.¹¹¹

Përveç kësaj, gjendja e palakmueshme në lëmin e përdorimit të elementeve të huaja në gjuhën shqipe, sipas Nuhiut, ka arritur në një shkallë mjaft kritike. Për këtë arsye, është koha që njerëzit dhe institucionet kompetente të marrin ndonjë masë mbrojtëse përpara se të bëhet vonë. Sipas tij, do të ishte mirë që institucionet përkatëse që merren me gjuhën shqipe, siç janë Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës dhe Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Shqipërisë të formojnë një organ të përhershëm për t'u marrë me këtë çështje në mënyrë të vazhdueshme nëse synojnë të arrijnë rezultate të mira, sepse një komision *ad hoc* i këtyre dy akademive i formuar më herët nuk kishte arritur qëllimin e tij.¹¹²

Gjovalin Shkurtaj duke folur për domosdoshmërinë e një ligji për gjuhën zyrtare shqipe, thekson se gjuha shqipe më shumë dëmtohet jo nga padija, por nga shpërfillja dhe mungesa e kujdesit nga shteti, nga botimet e paredaktuara, nga nënvlerësimi i përgjithshëm i saj, nga pakujdesia dhe mospërfillja e normave të shqipes standarde të njësuar dhe nga mbivlerësimi i së huajës e nënvlerësimi i kulturës kombëtare dhe i gjuhës shqipe. Deri tani, përkundër premtimeve të bëra nga shteti për mbrojtjen, lëvrimin dhe pastrimin e gjuhës shqipe, ende nuk shihen veprime konkrete. Gjegjësisht, askush nuk shqetësohet për gjendjen jo të mirë të shqipes së folur e të shkruar në administratë, në universitete, e kështu me radhë. Sipas tij, për të përmirësuar këtë gjendje do të ishte e preferuar dhënia e provimit të gjuhës shqipe si kusht për një vend pune në administratë. Ai shton se duhet të krijohet edhe një organizëm me karakter joshetetëror, i përhershëm dhe mbarëkombëtar që do të mbikëqyrte, vlerësonte e studionte gjuhën shqipe në të gjitha hapësirat ku flitet ajo. Këshilli i Lartë i Frankofonisë për gjuhën frënge, i cili e shtrin veprimtarinë e vet në Francë dhe në të gjitha hapësirat frëngjishtfolëse, si në Belgjikë, Zvicër, Italinë Veriore, e më tej deri në Kanada është një shembull i mirë për t'u ndjekur.¹¹³

¹¹¹ V. Nuhiu, *Shqipja dhe huazimet angleze sot*, Thesis Kosova, nr. 1, 2008, Prishtinë, f. 112-114.

¹¹² Po aty, f. 120.

¹¹³ GJ. Shkurtaj, *A duhet një ligj për gjuhën shqipe? (Emisioni 2 - Urgjenca Gjuhësore)*, 29 nëntor 2015, <https://soundcloud.com/user-550291133-363710742/emisioni-2-a-duhet-nje-ligj-per-gjuhen-shqipe>, marrë më 03.12.2017.

Meqë politika franceze për ruajtjen e gjuhës frënge merret si shembull i mirë nga shumë gjuhëtarë shqiptarë, atëherë po jepet një shpjegim i shkurtër për të shërbyer si model për mbrojtjen dhe ruajtjen e gjuhës shqipe. Një nga synimet thelbësore të politikës franceze pas Luftës së Dytë Botërore ishte pikërisht ruajtja e statusit zyrtar të gjuhës frënge dhe pastrimi i saj nga huazimet e papranuara angleze. Depërtimi i Mbretërisë së Bashkuar në tregun francez shihej si kërcënim për ekzistencën e gjuhës dhe kulturës franceze. Për më tepër, dinamizmi shkencor i SHBA-ve, përtacia e folësve francezë në ruajtjen e pastërtisë së gjuhës së tyre dhe përhapja e gjuhës angleze nëpërmjet medias dhe kompjuterëve, shiheshin si kërcënime plotësuese. Për këtë arsye, Akademia e Shkencave e Francës këmbëngulte që të përdorej gjuha frënge në publikime shkencore, si dhe në përkthimin e shkrimeve (artikujve) angleze në gjuhën frënge. Përpjekja e tyre u pranua si një mënyrë për ruajtjen e identitetit të tyre.¹¹⁴

Përveç kësaj, qëllimi i shtetit francez ishte rritja dhe pasurimi i fjalorit të gjuhës frënge, si mënyrë për të dëshmuar ndryshimet shoqërore, dhe aftësia për të krijuar brenda për brenda gjuhës. Sipas Ager, përpunimi i vazhdueshëm i gjuhës standarde mundëson që gjuha të fitojë “*elasticitetin*” e saj i cili do ta ndihmonte të modernizohet, të zhvillohet, të pasqyrojë realitete të reja, të përcjellë ide të reja dhe t’u lejojë folësve që t’i paraprijnë ndryshimit. Megjithatë, gjuha frënge, për dallim nga ajo angleze, nuk konsiderohet gjuhë prodhuese, dhe për këtë arsye, krijimi i elementeve të reja leksikore në gjuhën frënge është më i vështirë. Shumica e krijimeve të reja gjuhësore brenda vetes kanë bazë të elementeve ekzistuese në gjuhë (*auto-autoradio* për *car radio*).¹¹⁵

Përpjekja e popullit francez, edhe pse nuk ishte shumë e suksesshme në krijimin e fjalëve të reja vetëm nga brumi i gjuhës frënge, ka ndikuar në shkallë të lartë në ruajtjen e gjuhës dhe në mbrojtjen e saj nga huazimet e panevojshme nga gjuha angleze. Kjo këmbëngulje e tyre për pastërti gjuhësore padyshim që është një shembull shumë i mirë për t’u ndjekur edhe nga shqiptarët si individë, edhe nga institucionet shqiptare.

¹¹⁴ B. Spolsky, *Language Policy*, Cambridge University Press, 2004, f. 72.

¹¹⁵ D. E. Ager, *Language Policy in Britain and France*, Cassell London and New York, 1996, f. 36.

KAPITULLI II

ANGLICIZMAT DHE NDIKIMI I TYRE NË GJUHËN SHQIPE

2.1 Anglicizmat – faktorë të rëndësishëm në ndryshimin e gjuhës shqipe

Gjuha është dinamike dhe ajo ndryshon vazhdimisht për të plotësuar nevojat e folësve të saj. Shpesh ndodh që brenda një gjuhe të hyjnë në përdorim fjalë të reja, të padëgjua më parë. Këto fjalë përhapen shumë shpejt dhe hyjnë në përdorim të përgjithshëm derisa arrihet dhe standardizimi i tyre.

Veçori kryesore e gjuhës është fakti që folësit vazhdimisht ndeshen me shprehje të cilat asnjëherë gjatë eksperiencës së mëparshme gjuhësore nuk i kanë hasur, por megjithatë, mund t'i shqiptojnë dhe t'i kuptojnë pa u munduar shumë. Kjo aftësi e mrekullueshme e folësve, e njohur si elementi kritik i “kreativitetit” (krijimtarisë) të përdorimit të zakonshëm të gjuhës, është konsideruar si elementi kryesor i natyrës njerëzore.¹¹⁶

Ky pohim i Çomskit, është shumë i saktë sidomos për njerëzit që posedojnë një kompetencë të lartë gjuhësore. Por, nëse kemi parasysh njerëzit me kompetencë të ulët gjuhësore dhe me shkallë të ulët arsimimi, atëherë përballja me fjalë të reja të padëgjua më parë do të çonte në keqkuptime dhe në kufizime të informacioneve të dhëna.

Sipas Yule, gjuha në radhë të parë ndryshon si rezultat i krijimit të shprehjeve të sajua apo fjalëve plotësisht të reja, burimi kryesor i të cilave janë produktet tregtare që bëhen fjalë të përgjithshme, e ku mund të përfshihen fjalët, si *aspirina* e *vazelina*, të cilat pas paraqitjes së parë kanë prirje për t'u bërë fjalë të përditshme apo të zakonshme të gjuhës. Këtu si shembull më i qartë bashkëkohor do të ishte fjala *google*.¹¹⁷

¹¹⁶ N. Chomsky, *On Nature and Language*, Cambridge University Press, 2002, f. 2.

¹¹⁷ G. Yule, *The Study of Language*, Fourth edition, Cambridge University Press, 2010, f. 53.

Duke pasur parasysh faktin që gjuha angleze është bërë gjuhë e dytë kryesore në shkollimin e shqiptarëve në Shqipëri dhe më gjerë dhe si mjet komunikimi më i pëlqyeshëm nga rinia, sipas Gjovalin Shkurtajt, është koha që të tregojmë më shumë kujdes për gjuhën shqipe si tipar themelor i njësisë kulturore e kombëtare. Duke i'u referuar thënies së At Justin Rrotës “*gjuha shkon tue bamë ato ndryshimet e veta*” si dhe konceptit të shëndoshë të atij studiuesi gjenial e largpamës se njeriu sipas rasteve e rrethanave “*mundet me e dredhe gjuhën*” duke iu përshtatur rrethanave dhe mjediseve të caktuara, Shkurtaj shton se gjuha shqipe, si çdo gjuhë e kombeve të tjera të qytetëruara, shkon duke bërë ndryshimet e veta, ndien dhe pasqyron edhe trysninë e zhvillimeve të gjithanshme gjeopolitike dhe ekonomiko-shoqërore e sidomos arsimore e kulturore të shoqërisë shqiptare. Mirëpo, në qoftë se duam ta ruajmë dhe ta mbrojmë gjuhën tonë, ka ardhur koha që ligji t’ua zërë vendin interpretimeve politike dhe individuale, të ketë një ligj të shtetit që zbatohet me rreptësi dhe të gjitha institucionet dhe strukturat administrative të punojnë në përputhje me rregullat e caktuara shtetërore. Pa dyshim, rregulli më i thjeshtë dhe themelor për çdo shtet të organizuar e modern është zbatimi i gjuhës letrare zyrtare. Kjo mund të arrihet nëse shteti ndërton bazën ligjore e administrative, duke parashikuar vende pune për redaktor e korrektor gjuhësor.¹¹⁸

Veprimtaria e redaktorëve dhe korrektorëve gjuhësorë, sidomos në mjetet e informimit masiv, është shumë e mirëpritur, sepse në këtë mënyrë nuk do të lejohej të transmetoheshin fjalë të huaja, të padëgjueshme më parë, për të përcjellë një porosi të caktuar në rastet kur leksiku i gjuhës shqipe ka fjalë me kuptime gjegjëse. Në raste të tilla, do të përzgjidheshin fjalët më të përshtatshme dhe të shqipëruara, të cilat do të ishin të kuptueshme për të gjithë publikun që dëgjon ose lexon, dhe do të shmangeshin keqinformimet dhe shtrembërimet gjuhësore.

2.2 Huazimet më të zakonshme, emrat, mbiemrat, foljet dhe ndajfoljet

Shikuar historikisht, shqiptarët gjithnjë kanë huazuar fjalë nga gjuhët e popujve të tjerë, sidomos nga gjuhët që i kanë konsideruar më prestigjioze, dhe për këtë arsye numri i huazime gjuhësore është rritur shumë. Kjo gjë mund të dalë në dritë nëse

¹¹⁸ Gj. Shkurtaj, *Urgjencë gjuhësore, shqipja po dëmtohet*, 17.12.2015, KOHAnet <http://archive.koha.net/?id=&l=89486>, marrë më 18.10.2017.

bëjmë krahasimin e botimeve të periudhave të ndryshme, ku disa herë bëhet e vështirë të kuptuarit e një teksti të periudhave më të hershme. Kjo do të thotë se huazimet gjuhësore e kanë ndryshuar gjuhën shqipe, dhe përderisa thuhet se niveli leksikor është më i prirë që të ndryshojë, atëherë shtrohet pyetja se cilat pjesë të ligjëratës huazohen më së shumti emrat, mbiemrat, foljet apo ndajfoljet?

Disa elemente të gjuhës mund të huazohen më lehtë nga disa të tjera, varësisht nga fakti se sa thellë ato kanë depërtuar në strukturën e gjuhës. Fjalët huazohen shumë më tepër se sa elementet fonologjike ose gramatikore, të cilat konsiderohen si më të qëndrueshme dhe më pak të kalueshme. Ky koncept shpesh shprehet me formën “hierarki e huazimeve”. Edhe pse hierarkitë e tilla mund të ndryshojnë, varësisht nga gjuhët që përfshihen, ato zakonisht shfaqin tendenca të përgjithshme.¹¹⁹ Duke u bazuar në hierarkinë e huazimeve të propozuar nga Whitney, më shumë huazohen emrat, pastaj mbiemrat, foljet, ndajfoljet, parafjalët, lidhëzat, përemrat, parashtesat ose prapashtesat fjalëformuese, parashtesat ose prapashtesat formëformuese, dhe, në fund, tiparet e ndryshimeve gramatikore.¹²⁰

Sipas Thomason, fjalët që emërtojnë objekte apo gjendje, janë më të transferueshme nga një gjuhë në një gjuhë tjetër, dhe fakti që në një gjuhë të caktuar mund të kemi të pranishme huazime të fjalëve shërbyese, atëherë kjo tregon se bëhet fjalë për gjuhë në kontakt në më shumë sfera gjuhësore.¹²¹

Sa i përket hierarkisë së huazimeve gjuhësore, edhe gjuhëtarë të tjerë, siç është Field, pajtohen se më së shumti nga gjuhë të tjera huazohen emrat, dhe, nëse pas emrave radhiten mbiemrat apo foljet, kjo gjë është relative në gjuhë të ndryshme. Gjithsesi, disa gjuhëtarë mendojnë se foljet janë më të huazuara menjëherë pas emrave si rezultat i ndërlikueshmërisë së tyre semantike dhe sintaksore. Por, fakti që foljet mund të jenë grupi i dytë më i huazuar apo ato radhiten pas mbiemrave në hierarki të caktuara, mund të reflektojë përdorimin dhe shpërndarjen e kategorive të caktuara gramatikore në përdorimet e gjuhës amtare më shumë sesa prirjen për të huazuar një etnitet specifik. Sipas tij, kur përmendet hierarkia e huazimeve duhet thënë se fjalët apo rrënjët e fjalëve që mund të qëndrojnë të pavarura dhe që

¹¹⁹ G. C. L. M. Bakkum, *The Latin Dialect of the Ager Faliscus: 150 Years of Scholarship*, Volume 1 Amsterdam University Press, 2009, f. 8.

¹²⁰ W. D. Whitney, *On mixture in language*, TAPhA 12, 1881, f. 19-20.

¹²¹ S. G. Thomason, *Language Contact – An Introduction*, Edinburgh, 2001, f. 68.

përfshihen në formimin e emrave, foljeve, mbiemrave dhe ndajfoljeve huazohen më së shumti, duke i krahasuar me huazimin e parashtesave apo prapashtesave.¹²²

2.3 Huazimet leksikore, semantike dhe strukturore

Në përgjithësi, gjuhëtarët i veçojnë huazimet leksikore nga ato strukturore apo gramatikore. Sipas Haugen, dallohen tre lloje të huazimeve: huazimi i fjalëve, huazimi i pjesëve të fjalëve (duke përfshirë edhe huazimet hibride) dhe krijimi i fjalëve të reja nga përkthimi morfemë pas morfemë i fjalëve angleze (siç janë karket).¹²³

2.3.1 Huazimet leksikore

Huazimet leksikore njihen edhe si fjalë të huaja. Në gjuhën marrëse, zakonisht pranohet edhe forma, edhe (pjesë nga) kuptimi i tyre. Disa gjuhëtarë, huazimet leksikore i konsiderojnë huazime të drejtpërdrejta ose të plota, gjegjësisht huazime, forma dhe kuptimi i të cilave ka depërtuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në gjuhën marrëse nga gjuha dhënëse, jo nëpërmjet ndonjë gjuhe të ndërmjetme. Kurse, këto të fundit i quajnë huazime indirekte.¹²⁴ Huazimet leksikore të drejtpërdrejta nga gjuha angleze në gjuhën shqipe janë të shumta (*film, rekord, fejsbuk, start, rekomandim*), edhe pse numri i huazimeve leksikore indirekte nuk është i vogël (*aksion, karton, apartament*).

2.3.2 Huazimet semantike

Huazimet e kuptimit, por jo edhe të formës së fjalës, konsiderohen huazime semantike. Huazimet semantike janë një lloj i padukshëm i huazimeve gjuhësore,

¹²² F. W. Field, *Linguistic Borrowing In Bilingual Contexts*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2002, f. 36.

¹²³ E. Haugen, *The analysis of linguistic borrowing*, In: *Language* 26, 1950, f. 212.

¹²⁴ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in a Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 6.

duke qenë se ato nuk përfshijnë depërtimin e morfemave të reja në gjuhën marrëse. Ky nocion përfshin mënyrat e ndryshme me të cilat gjuha dhënëse ndikon mbi gjuhën marrëse, duke ndryshuar kuptimin e fjalëve që ekzistojnë në gjuhën marrëse. Rastet me interes më të madh janë ato kur një fjalë e dhënë njëkuptimëshe (monosemike) shndërrohet në fjalë polisemike nën ndikimin e polisemisë së krahasueshme në gjuhën dhënëse.¹²⁵

Në rastin e huazimeve semantike bëhet paksa i vështirë identifikimi i tyre, mbi të gjitha për faktin që kuptimet e tyre varen kryesisht nga konteksti.¹²⁶ Pas huazimit të fjalëve ndodh që ato të përdoren paralelisht me fjalën e gjuhës marrëse. Por, meqë për gjuhët nuk është ekonomike që të posedojnë dy fjalë me kuptim të njëjtë, atëherë njëra nga këto fjalë mund të pësojë ndryshime semantike ose thjesht ngushtim ose zgjerim të kuptimit.¹²⁷

Huazimet semantike mund të ndahen në *kuptime të huaja* dhe *formime të huaj*. *Kuptimi i huaj* i referohet huazimit të kuptimit nëpërmjet zgjerimit të kuptimit të një fjale në gjuhën marrëse. Për shembull, sipas Fischer,¹²⁸ fjala gjermane *Maus* (mi) në analogji me fjalën angleze *mouse* të përdorur në shkencat kompjuterike, zgjeroi kuptimin e saj duke iu referuar kursorit të kompjuterit. I njëjti fenomen paraqitet edhe në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut, ku fjala *miush* (brejtës) në analogji me fjalën *mouse* me të cilën po përdoret paralelisht, ka fituar kuptim të ri semantik njëlloj si në gjuhën gjermane për t'iu referuar kursorit të kompjuterit.

Sipas tij¹²⁹, tre nënkategoritë e tjera të huazimeve semantike të përfshira nën termin e përbashkët *formime të huaja* janë: huazimet e përkthyer (loan translation) që nënkuptojnë përkthimin e plotë të huazimeve, siç është rasti i kalkeve (Bildverarbeitung (gjerm.) < picture processing) (fundjavë (shq.) < weekend / skyscraper (shq.) < qiellgërvishtës / prapaskenë (shq.) < backstage); huazimet e interpretuara (loan rendition) që nënkuptojnë përkthimin e pjesshëm ose të përafërt të huazimeve (Taktfrequenz (gjerm.) < clock frequency) (vëb-faqe (shq.) < web-page); dhe huazimet e krijuara që nënkuptojnë përkthimin e lirë apo të pavarur nga gjuha

¹²⁵ D. Delabastita, *There's a Double Tongue: An Investigation Into the Translation of Shakespeare's wordplay with special reference to Hamlet*, Rodopi Amsterdam – Atlanta, GA 1993, f. 245.

¹²⁶ Ph. Durkin, *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*, Oxford University Press, 2014, f. 163.

¹²⁷ Y. Matras, J. Sakel, *Grammatical Borrowing in Cross-linguistic Perspective*, Mouton de Gruyter, Berlin, New York, 2007, f. 324.

¹²⁸ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in a Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 6.

¹²⁹ Po aty, f. 6.

dhënëse (Klimaanlage (gjerm.) < air conditioning) (i diplomuar (shq.) < bachelor / njeriu merimangë (shq.) < spiderman). Fischer shton se përzierja e huazimeve leksikore dhe semantike rezulton në formime hibride të njohura si fjalë të përbëra të përzieria (mixed compounds), gjysmë-kalke apo fjalë të përzieria të huazuara (loan blends) (*Soundkarte* (gjerm.) < *soundcard* (ang.)) (*posteraxhi*, *shokues*, *tenderaxhi*, *dixhitalizuar*, *bosja* (shq.)), të cilat shënojnë një fjalë apo kombinim fjale që përbëhet nga elemente të të dyja gjuhëve, gjuhës dhënëse dhe gjuhës marrëse. Termi “zëvendësim i plotë” përdoret disa herë për t’iu referuar fjalëve të huaja semantike, kurse termi “zëvendësim i pjesshëm” formimeve hibride. Sipas kësaj, huazimet leksikore nuk janë zëvendësime, por importime.

Huazimet leksikore dhe semantike (përfshirë edhe kalket), shpesh, në literatura të ndryshme trajtohen së bashku, megjithatë ato përbëjnë fenomene të ndryshme. Huazimi leksikor¹³⁰ ka të bëjë me huazimin e morfeve (morphs) nga një gjuhë tjetër. Zakonisht së bashku me morfet bëhet edhe huazimi i kuptimit. Por, morfet huazohen, edhe pa huazimin e kuptimit. Shembull i tillë në gjuhën shqipe është fjala *bodi* (*body-ang.*). Kjo fjalë në gjuhën shqipe është huazuar dhe përdoret për t’iu referuar *veshjes së sipërme për femra* dhe jo me kuptimin bazë që ka në gjuhën angleze *trup*. Nga ana tjetër, huazimi semantik nuk ka të bëjë me transferimin e morfit, por ka të bëjë me ndryshimin e kuptimit të morfemave që ekzistojnë në gjuhë. Në fakt, huazimi semantik shihet si një lloj i huazimit strukturor, meqë ai ndikon në strukturën semantike.

2.3.3 Huazimet strukturore

Huazimi strukturor nënkupton transferimin e formave gjuhësore, për shembull, mënyrën se si janë strukturuar fjalët në kuptimin e karakteristikave trajtëformuese dhe fjalëformuese, pa pasur nevojë që të huazohen morfemat reale. Kjo mund të ndodhë edhe me konceptet semantike, idiomat ose mënyrat e të folurit. Huazimi strukturor ose konvergjenca ndërmjet gjuhëve ndodh vetëm në raste kur në të njëjtën kohë ndodh edhe huazim i madh leksikor dhe gramatikor, edhe pse jo në të gjitha rastet. Në përgjithësi një shfaqje të tillë kemi në rastet kur folësit dygjuhësh mundohen të lidhin

¹³⁰ Y. Matras, J. Sakel, *Grammatical Borrowing in Cross-linguistic Perspective*, Mouton de Gruyter Berlin, New York, 2007, f. 322.

strukturën e një gjuhe, të nxënë të dytën ose të tretën, me strukturën e gjuhës së tyre amtare.¹³¹

Huazimi strukturor i referohet kopjimit të strukturës sintaksore, morfologjike ose semantike (rendi i fjalëve, shënjimi i rasave, struktura semantike, siç është struktura e lidhjes në mes të fjalëve). Një lloj i rëndësishëm i huazimeve strukturore janë huazimet e përkthyer apo karket. Përveç tyre, si huazime strukturore¹³² konsiderohen edhe zgjerimet e kuptimit të fjalës së huaj, si rasti i fjalës *head*, e cila në gjuhën angleze i referohet edhe fjalës kryesore në një frazë sintaksore, dhe, duke u bazuar në këtë, edhe fjala gjermane *Kopf* “head” gjithashtu përdoret si term gramatikor për t’iu referuar fjalës kryesore gjatë analizës sintaksore të frazave. Në analogji me këtë, mund të thuhet se edhe fjala krye e gjuhës shqipe përdoret për t’iu referuar fjalës kryesore në analizën sintaksore të frazave. Nga ana tjetër, meqë këto raste riprodhojnë një strukturë semantike, atëherë edhe struktura semantike hyn në grupin e huazimeve strukturore. Për dukurinë e tillë të zgjerimit të kuptimit të fjalës së huaj, Haugen përdor termin huazime semantike.¹³³

2.4 Anglicizmat si elemente prodhuese në gjuhën shqipe

Si në shumë gjuhë të Evropës, edhe në gjuhën shqipe, një nga ndikimet thelbësore të gjuhës angleze është krijimi i fjalëve të reja dhe zgjerimi i fjalorëve të fjalëve të reja (neologjizmave) me elemente nga gjuha angleze. Sipas Picone, neologjizëm konsiderohet secila fjalë, morfemë ose shprehje e re në një gjuhë të dhënë. Rrjedhimisht, çdo huazim nga gjuha angleze që është në përbërje të një fjale të re, të një morfeme ose të një shprehjeje të re, nuk duhet të konsiderohet vetëm anglicizëm në gjuhën marrëse, por edhe neologjizëm. Njëjtë si kjo, edhe çdo zgjerim semantik i fjalëve, morfemave ose shprehjeve që shfaqen në një gjuhë nga ndikimi i gjuhës angleze, nuk duhet të shihet vetëm si anglicizëm semantik, por edhe si neologjizëm.¹³⁴ Duke u nisur nga kjo, në fjalorin e gjuhës shqipe kemi neologjizma të

¹³¹ G. J. Dimmendaal, *Historical Linguistics and the Comparative Study of African Languages*, John Benjamins Publishing Company, 2011, f. 196.

¹³² M. Haspelmath, U. Tadmor, *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*, De Gruyter Mouton, Berlin, 2009, f. 38-39.

¹³³ E. Haugen, *The analysis of Linguistic Borrowing* In: *Language* 26 (2), Berlin, 1950, f. 214-219.

¹³⁴ M. D. Picone, *Anglicisms, Neologisms and Dynamic French*, John Benjamins Publishing Company, 1996, f. 3.

shumta me prejardhje nga gjuha angleze, dhe varësisht nga mënyra e krijimit të tyre, ato njihen si pseudohuazime (pseudoanglicizma), fjalë hibride dhe kalke.

2.4.1 Pseudoanglicizmat

Termi *pseudoanglicizëm* përshkruan fenomenin i cili ndodh në rastet kur gjuha marrëse përdor elemente nga gjuha dhënëse për të krijuar një fjalë të re që nuk ekziston në gjuhën dhënëse. Sipas Onyskos, si pseudoanglicizëm i përdorur në gjuhën gjermane është fjala *dressman*. Kjo fjalë është krijuar nga bashkimi i përbërësve nga gjuha angleze *dress* (veshje) dhe *man* (mashkull) për të krijuar emrin e përbërë në gjuhën gjermane dhe që nuk ekziston në gjuhën angleze *dressman*.¹³⁵ Sipas Carstensen, kjo fjalë është krijuar në bazë të një analogjie të bazës *-man*, me të cilën janë krijuar mjaft fjalë të përbëra në gjuhën angleze, si: *showman*, *superman*, *gunman*, e kështu me radhë.¹³⁶ Në gjuhën shqipe fjalë e tillë me bazën *-man* do të ishin fjalët *bllokmen*, *narkoman*, *gollmen* (në Maqedoninë e Veriut).

Pseudoanglicizmat¹³⁷ njihen edhe si anglicizma të rrejshme apo anglicizma dytësore, për shkak se formohen nga përbërës me prejardhje nga gjuha angleze, por që nuk ekzistojnë si fjalë në gjuhën angleze. Sipas Görlach, ato përfshijnë format e shkurta apo kompozitat, që përdoren për të nënkuptuar kompozitat e plota (smoking (shq.) < smoking suit (ang.)). Sipas disa gjuhëtarëve, kur kompozitat shkurtohen apo thjeshtësohen, ngaqë njëri nga elementet përbërëse hiqet, atëherë fjala e fituar konsiderohet pseudoanglicizëm apo pseudohuazim. E tillë është fjala *Club* që i referohet fjalës angleze *nightclub*, apo *parking* në vend të *parking lot*. Këto forma të shkurtuara përdoren në shumicën e gjuhëve të Evropës, për shembull, fjala *parking* është përfshirë në 12 prej 16 gjuhëve të Evropës të përfshira në fjalorin e Görlach, kurse fjala *kamping* (*camping site*) në 15 gjuhë. Një lloj tjetër i pseudoanglicizmave janë huazimet që depërtojnë në një gjuhë nëpërmjet një gjuhe tjetër, si gjuha italiane dhe frënge. Për këtë lloj të anglicizmave Görlach merr shembull gjuhën shqipe me

¹³⁵ A. Onysko, *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity and Written Codeswitching*, De Gruyter, 2007, f. 52.

¹³⁶ B. Carstensen, *Lexikalische Scheinentlehnungen des Deutschen aus dem Englischen*, në *Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft*, München, 1981 a, f. 179.

¹³⁷ I. P. Kapo, *Anglicisms as Neologisms in the Albanian Press from the 1990s* *Journal of Educational and Social Research* - University of Tirana, Faculty of Foreign Languages, 2016, f. 143, (citon: Görlach M. (2001) *A Dictionary of European Anglicisms*, Oxford University Press).

anglicizma të huazuara nëpërmjet gjuhës italiane, frënge, ruse e kështu me radhë. Të tilla, sipas tij, janë fjalët *aksion*, *karton*, *profesional* e kështu me radhë (më gjerësisht të paraqitura më lartë në 1.2). Një kategori tjetër interesante e pseudoanglicizmave janë emrat e përveçëm ose markat e mirënjohura anglo/amerikane, të cilat në gjuhën shqipe dhe në gjuhët e tjera marrëse përdoren si emra të përgjithshëm. Pseudoanglicizma të tillë janë fjalët *Pampers* apo *Gillete*. Në grupin e pseudoanglicizmave duhen përmendur edhe fjalët angleze, që në gjuhën shqipe përdoren si neologjizma duke ndryshuar pjesën e tyre të ligjëratës. I tillë është mbiemri *snob* që në gjuhën shqipe përdoret si folje duke shtuar prapashtesën –*oj* – *snoboj*.

Sa i përket përdorimit të pseudohuazimeve në përgjithësi, dhe më konkretisht të pseudoanglicizmave, mund të themi se ato më së shumti përdoren në gazeta, sepse janë më të përshtatshme për përdorimin e fjalëve të tilla. Në gazeta përdoren regjistra të ndryshëm të ligjërimit, të cilët përgjithësisht janë të hapur ndaj fjalëve të reja, fjalëve të huazuara dhe krijimtarisë gjuhësore në përgjithësi. Fjalët e huazuara, sidomos anglicizmat dhe pseudoanglicizmat, përdoren për të plotësuar zbrazëtinë leksikore dhe shpesh përdoren me konotacion pozitiv. Ato gjejnë përdorim sidomos në titujt e gazetave, me qëllim që të tërheqin sa më shumë lexuesit. Në këtë mënyrë, fjalët angleze arrijnë të depërtojnë në kompetencën aktive dhe pasive gjuhësore të lexuesve.¹³⁸

Gjithashtu duhet theksuar se, përveçse në nivelin formal, pseudoanglicizmat mund të shfaqen edhe në nivelin semantik. Sipas Fischer¹³⁹, fjala gjermane *beamer* është një pseudohuazim leksikor nga gjuha angleze, meqë fjala është shpikur mbi baza të fjalës angleze *to beam* dhe nga elementi fjalëformues –*er* (i përbashkët në gjuhën gjermane dhe angleze), por si fjalë *beamer* nuk ekziston në gjuhën angleze. Nga ana tjetër, shembull i një pseudohuazimi semantik është fjala gjermane *flirt*, e cila i referohet një ngjarjeje dhe jo një personi si në gjuhën angleze.

Në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut përdoret fjala *farmerka*, e cila është shpikur nga rrënja *farmer* (bujk) e gjuhës angleze dhe prapashtesa fjalëformuese me origjinë sllave –*ka* për t’iu referuar *xhinseve*. Kjo fjalë mund të konsiderohet si pseudoanglicizëm semantik, meqë si fjalë nuk ekziston në gjuhën angleze. Përveç

¹³⁸ R. Facchinetti, *Corpus Linguistics 25 Years on*, Rodopi B. V., Amsterdam – New York, NY 2007, f. 347.

¹³⁹ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 7.

kësaj, në shqipen e folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut përdoret fjala *kaubojka*. Kjo fjalë është krijuar nga rrënja *cowboy* (lopar) e gjuhës angleze dhe prapashtesa *-ka* për t’iu referuar *një lloji specifik të çizmeve të shkurtra dhe me majë të zgjatur*. Në gjuhën angleze nuk ekziston një fjalë e tillë, prandaj fjala *kaubojka* gjithashtu mund të konsiderohet pseudoanglicizëm semantik.

2.4.2 Fjalët hibride

Ashtu si pseudoanglicizmat, edhe fjalët hibride janë krijime apo fjalë të reja në gjuhën marrëse. Ato krijohen me kombinimin e rrënjës së huazuar dhe shtimin e një elementi nga gjuha marrëse, siç janë parashitesat apo prapashtesat.¹⁴⁰ Në vazhdim janë radhitur disa shembuj të fjalëve hibride në gjuhën shqipe: *kompjuterist, flirtues, lobist, nokautoj, startues, kombist, tankist, supergol, golashënues* etj.

2.4.3 Kalket

Kalket, sipas Jani Thomait, janë fjalë të formuara me brumin e shqipes, në to është i huaj vetëm ndërtimi i fjalës. Të tilla janë fjalët: *asgjësoj, bashkëjetesë, bashkëtingëllore, drejtpeshim, drejtshkrim, fuqimisht, kryevepër* etj.¹⁴¹

Faktikisht, kalket¹⁴² janë një lloj i veçantë i huazimeve gjuhësore me anë të së cilave gjuha huazon një formë të shprehjes nga një gjuhë tjetër, por më pas elementet e saj i përkthen fjalë pas fjale. Rezultati i fituar është ose një kalk leksikor që e respekton strukturën sintaksore të gjuhës dhënëse, por fut një mënyrë të re të shprehjes (*weekend* (ang) > *fundjavë* (shq.)), ose një kalk strukturor, i cili fut një strukturë të re në gjuhën marrëse (I missed you > më ke munguar (*më ka marrë malli*)). Newmark¹⁴³ procesin e krijimit të kalkeve e quan “përmes-përkthim” (“through-translation”). Sipas përkufizimit të tij, përmes-përkthimi i referohet përkthimit fjalë pas fjale të rendit të zakonshëm të fjalëve (collocations), si për

¹⁴⁰ W. A. Bennet, J. Carruthers, R. Temple, *Studies in the Modern French*, Routledge, 2001, f. 335.

¹⁴¹ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 256.

¹⁴² J. P. Vinay, J. Darbelnet, *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, John Benjamin Publishing Company, 1995, f. 32.

¹⁴³ P. Newmark, *A textbook of Translation*, New York: Prentice- Hall International, 1988, f. 84.

shembull: *deposit a check* > *depozito një çek*, emrave të organizatave, si *World Health Organisation* > *Organizata Botërore e Shëndetësisë*, përbërësve të fjalëve të përbëra, si *backstage* > *prapaskenë*, dhe të frazave *sports car* > *makinë sportive*.

Disa herë bëhet i vështirë përcaktimi nëse bëhet fjalë për kalke apo për njësi të vetë gjuhës shqipe. Kjo për shkak se në gjuhë mund të ketë krijime tipologjike të njëjta, por të pavarura, ose për faktin se mjaft kalke frazeologjike, duke u përdorur dendur, nuk ndihen më si të tilla në gjuhën shqipe. Megjithatë, ka disa tregues që përcaktojnë se këto janë shprehje të kalkuara nga gjuhë të tjera. Sipas Thomait, së pari ato përdoren edhe si kalke, edhe si huazime frazeologjike nga gjuhët burimore, siç është gjuha angleze, si për shembull: *të rrosh a të mos rrosh*, *kjo është çështja* (*to be or not to be*), *i bën apologjinë* (*begs for apology*) etj. Së dyti, kalket frazeologjike janë përkthyer fjalë për fjalë nga gjuha angleze në më shumë gjuhë të botës, jo vetëm në gjuhën shqipe, për shembull: *lexoj midis rreshtave* (*read between the lines*), *vras kohën* (*kill time*), *avokati i djallit* (*a devils advocate*), *mollë sherri* (*the apple of discord*), *shumë zhurmë për asgjë* (*much ado for nothing*) etj. Përveç kësaj, shumë kalke në përbërjen e tyre kanë emra të përveçëm, si *ëndrra amerikane* (*American dream*). Në dallim nga kalket, huazimet frazeologjike janë shprehje të papërkthyer në gjuhën shqipe që ruajnë të njëjtën përbërje fonetike me gjuhën dhënëse, si për shembull: *big bang*, *big brother*, *never say never*, *fair play*, *fifty-fifty*, *happy end*, *knock-down*, *safety first*, *self-made-man*, *step by step*, *time is Money*, *wait and see* etj.¹⁴⁴

Shembuj shtesë të kalkeve apo fjalëve të prejardhura të krijuara nga fjalë të gjuhës shqipe në analogji me fjalët në anglisht janë dhënë nga studiueset Çepani dhe Çerpja: *vetësishtemo* (*auto arrange*), *vetarkivo* (*autoarchive*), *vetëfiltro* (*autofilter*), *vetëformato* (*autoformat*), *vetëkorrigjo* (*autocorrect*), *vetëmbush/vetëplotëso* (*autofill*), *vetëpërshtat* (*autofit*), *vetëpërzgjidh* (*auto select*), *vetëshkallëzo* (*auto scale*) etj.¹⁴⁵

Politikbërje, paqeruajtës dhe vendimmarrje janë kalke të fjalëve të përbëra sipas modeleve të anglishtes që janë paraqitur nga Lloshi.¹⁴⁶

¹⁴⁴ A. Jashari, *Kumtim për përdorimin e shprehjeve të huazuara në gjuhën shqipe dhe hartimin e një fjaltori për to*, Seminari Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës – Shkup, 2007, f. 107-111, (shembuj të marrë nga: J. Thomai, *Fjalori frazeologjik i gjuhës shqipe*, Tiranë, 1999).

¹⁴⁵ A. Çepani, A. Çerpja, *Probleme të lokalizimit të termave të teknologjisë informative në shqip*, Seminari Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës – Shkup, 2007, f. 193.

¹⁴⁶ Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 34.

2.5 Përshtatshmëria e anglicizmave

Gjuha shqipe i përket familjes së gjuhëve indoevropiane. Gjuhët e kësaj familjeje përfshijnë gjuhët e kontinentit evropian e aziatik, duke përfshirë gjuhët kelte, gjermanike, balto-sllave, italike, greqishten, armenishten, shqipen, gjuhët indiane, iraniane e disa gjuhë të vdekura, si: *ilirishten*, *trakishten* etj. Këto gjuhë, përfshirë edhe gjuhën shqipe, janë gjuhë flektive. Gjuha shqipe konsiderohet gjuhë sintetike (sepse ruan tipare të trashëguara, siç është sistemi foljor dhe mbaresat e vjetra), por edhe analitike (si rezultat i prirjes për të thjeshtësuar sistemin gramatikor, siç është dobësimi i rolit të mbaresave dhe përdorimi i parafjalëve për të shprehur dallimet rasore). Si rezultat i veprimit të dy faktorëve, përtëritjes (inovacionit) dhe ruajtjes (konservacionit), sistemi gramatikor i gjuhës shqipe paraqet një bashkëveprim dhe një shkrirje të elementeve të lashta, të trashëguara nga indoevropianishtja, me elemente të reja, të krijuara nga brumi i saj në rrymë të zhvillimit të brendshëm. Kjo do të thotë se gjuha shqipe është gjuhë sintetike-analitike, dhe sa i përket shkallës së analizizmit, ajo qëndron diku në mes të gjuhëve romane e gjermanike, që dallohen për një shkallë të lartë të analizizmit, dhe gjuhëve balto-sllave, që kanë ruajtur më shumë forma sintetike të trashëguara.¹⁴⁷

Sa i përket gjuhës angleze, ajo është gjuhë flektive, megjithatë gjatë rrugës së zhvillimit të saj të brendshëm, ajo shumë pak ka mundur të ruajë sistemin e vjetër gramatikor të trashëguar, duke e zëvendësuar atë me forma të reja. Kështu, për shembull, kategoritë gramatikore në sistemin e saj emëror kanë shkuar drejt zhdukjes.¹⁴⁸ Ajo i përket familjes së gjuhëve gjermanike perëndimore, bashkë me gjuhët e tjera, si gjuha saksone, holandeze dhe gjermane.¹⁴⁹

Kjo do të thotë se gjuha shqipe dhe gjuha angleze janë gjuhë të ndryshme në aspektin gjenetik dhe strukturor. Sa më të mëdha të jenë ndryshimet strukturore mes dy gjuhëve, aq më i madh do të jetë numri i ndryshimeve që mund të hasen midis tyre.

Huazimi leksikor më i zakonshëm dhe më i përhapur në gjuhën shqipe është huazimi i fjalëve bashkë me sendet a me konceptet e reja, siç janë fjalët *skaner*, *printer*, *CD*.¹⁵⁰ Si të tilla, anglicizmat janë fjalë me shumë interes për leksikologjinë

¹⁴⁷ K. Topalli, *Gramatikë historike e gjuhës shqipe*, Botimet Albanologjike, Tiranë, 2011, f. 117-127.

¹⁴⁸ Po aty, f. 119-127.

¹⁴⁹ P. Schrijver, *Language Contact and the Origins of the Germanic Languages*, Routledge, New York and London, 2014, f. 93.

¹⁵⁰ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 255.

dhe leksikografinë e gjuhës shqipe. Edhe pse anglicizmat shpesh pranohen lehtësisht dhe lehtësisht hyjnë në përdorim për komunikim të përditshëm, secila fjalë e cila huazohet, duhet të pranohet. Me pranim apo përshtatje të fjalëve nënkuptohen të gjitha proceset e nevojshme në gjuhën marrëse për ta bërë fjalën e huazuar plotësisht funksionale në më shumë aspekte gjuhësore.¹⁵¹

Kjo do të thotë se pas huazimit të anglicizmave, vijon procesi i përshtatjes së tyre deri në integrimin e plotë në gjuhën marrëse. Për të shpjeguar integrimin e një numri të madh të anglicizmave, ashtu si në gjuhët e shumta të Evropës, edhe në gjuhën shqipe, nevojitet një analizë e mirëfilltë gjuhësore. Sipas Hartmann, analiza e çdo anglicizmi të paraqitur në *Fjalorin e anglicizmave të gjuhëve të Evropës*, i botuar nga Filipovič, është organizuar në atë mënyrë që përkufizon: a) origjinën e anglicizmit (d.m.th. nga cili burim i gjuhës angleze është zhvilluar), b) shqiptimin e tij në gjuhën marrëse, c) kategoritë e tij gramatikore (pjesët e ligjëratës dhe gjininë) dhe d) kuptimin e tij.¹⁵²

Me qëllim që fjalët dhe shprehjet angleze të bëhen plotësisht funksionale në gjuhën shqipe, ato kalojnë nëpër një numër të madh të ndryshimeve në nivelin semantik, fonologjik dhe morfologjik.¹⁵³ Në formën e shkruar, procesi i adaptimit nënkupton shënjesit drejtshkrimorë dhe morfologjikë, kurse në të folur nënkupton rimodelimin fonetik.¹⁵⁴

2.5.1 Përshtatja drejtshkrimore

Sipas Onyskos¹⁵⁵, përshtatja drejtshkrimore e anglicizmave është një proces i menjëhershëm që ndodh për arsye të sistemit fonemor. Kështu, për shembull, anglicizma të përshtatura në aspektin drejtshkrimor mund të jenë: *futboll* (football), *kompjuter* (computer), *fajll* (file), e kështu me radhë. Qëndrimi pozitiv i folësve të

¹⁵¹ J. Wohlgemuth, *A Typology of Verbal Borrowings*, Mouton de Gruyter, Berlin, New York, f. 56.

¹⁵² R. Hartmann, *The English Language in Europe*, Intellect, Oxford, England, 1996, f. 40-41, (citon: R. Filipovič, *Anglicisms in Croatian or Serbian: origin-development-meaning*. Djela JAZU knjiga 70, Jugoslavenska akademija znanosti I umjetnosti – Školska knjiga, Zagreb, 1994.).

¹⁵³ I. Bojčić, M. B. Plavša, *Language Borrowing*, Seminar Paper Filozofski Fakultet – Split 2, 21000, 2012, f. 3.

¹⁵⁴ V. Saugera, *Remade in France: Anglicisms in the lexicon and Morphology of French*, Oxford University Press, 2017, f. 10.

¹⁵⁵ A. Onysko, *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching*, De Gruyter, 2007, f. 51.

gjuhës marrëse ndaj gjuhës dhënëse dhe njohuria e thellë e gjuhës dhënëse mund të ndikojë në zvogëlimin e presionit, sa i përket përshtatjes së menjëhershme drejtshkrimore të huazimeve. Kështu, procesi i përshtatjes drejtshkrimore mund të bëhet i gjatë dhe historik, dhe për nxjerrjen në dritë të rasteve të tilla nevojitet njohuri etimologjike. Një përshtatje e tillë drejtshkrimore në gjuhën shqipe mund të thuhet se ka ndodhur me fjalët: *whisky* – *uiski*, *pub* – *pab*, *coctail* – *koktej*, *hockey* – *hokej* etj.

Analiza e një anglicizmi fillon në nivelin drejtshkrimor, me qëllim që të caktohet drejtshkrimi i anglicizmave dhe lidhjet e tyre drejtshkrimore me modelin nga gjuha marrëse. Kjo gjë na mundëson që në të njëjtën kohë të përcaktojmë edhe origjinën e fjalës, meqë modeli përfaqëson origjinën apo etimologjinë e anglicizmit. Sipas Winter¹⁵⁶, ekzistojnë katër mundësi për të shënuar një anglicizëm. Mundësia e parë është që drejtshkrimi i një anglicizmi të formohet në bazë të shqiptimit të vet si model (*mixer* /mikser/, *quiz* /kuiz/, *leader* /lider/, *summit* /sami/, *round* /raund/, *hooligan* /huligan/, *handball* /hendboll/, *boom* /bum/, *gel* /xhel/, *cash* /kesh/, *picnic* /piknik/, *shock* /shok/, *scooter* /skuter/, *out* /aut/, *file* /fajll/). Mundësia e dytë është që drejtshkrimi i anglicizmit të ndjekë drejtshkrimin e modelit (*bar* /bar/, *sport* /sport/, *standard* /standard/, *partner* /partner/, *Internet* /Internet/, *test* /test/, *park* /park/, *marketing* /marketing/, *hit* /hit/, *ring* /ring/, *start* /start/, *doping* /doping/). Mundësia e tretë është që drejtshkrimi i anglicizmit të bëhet pjesërisht sipas shqiptimit dhe pjesërisht sipas drejtshkrimit të modelit (*bussiness* - /biznis/ dhe /biznes/, *bussinessman* - /biznismen/ dhe /biznesemen/, *sandwich* - /senduiç/ dhe /sanduiç/, *Facebook* - /facebook/ dhe /fejsbuk/, *O.K.* - /O.K./ dhe /okej/). Dhe, mundësia e katërt është që drejtshkrimi i anglicizmit të formohet nga ndikimi i një gjuhe të ndërmjetme (*Washington* - /'wɒʃɪŋtən/ që në gjuhën maqedonase shqiptohet *Vashington* dhe kështu, edhe në shqipen e folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut shkruhet *Vashington*).

2.5.2 Përshtatja fonologjike

Ekzistojnë mendime të ndryshme sa i përket përshtatjes fonologjike të huazimeve gjuhësore, ndër të cilat mund të përmendim gjuhëtarin amerikan Eduard Sapir, i cituar nga studiuesja shqiptare Ibraimi. Sapiri thotë: “Huazimi i fjalëve të

¹⁵⁶ W. Winter, *Meeting On Languages and Language: The Presidential Addresses of the 1991 Meeting of the Societas Linguistica Europaea*, Mouton De Gruyter, 1995, f. 133.

huaja gjithmonë sjell me vete ndryshimin e tyre fonetik dhe tingulli i huaj apo veçoritë e tij, që lidhen me theksin, kur nuk përputhet me rregullat fonetike, ai ndryshon aq sa të shkelë sa më pak të jetë e mundur këto rregulla fonetike, dhe kështu arrijmë në një përfundim që quhet kompromis fonetik. Ky kompromis fonetik mund të nënkuptojë marrjen e një fjale e cila fillimisht shqiptohet si në gjuhën dhënëse, e më vonë t'i përshtatet sistemit fonetik të gjuhës pritëse.”¹⁵⁷ Fjalët në vazhdim janë shembuj të kompromisit fonetik *hardware* – *harduer* / *hardver*, *software* – *softuer* / *softver* etj.

Përshtatja fonologjike e anglicizmave njihet si transfonemizim¹⁵⁸ apo zëvendësim i fonemave. Ekzistojnë tre lloje të transfonemizimit: transfonemizimi zero që i referohet zëvendësimit të fonemave nga gjuha angleze me fonema nga gjuha huazuese, shqiptimi i të cilave korrespondon me shqiptimin e fonemave angleze, për shembull: *clip* /'klɪp/ - *klip*; *summit* /'sʌmɪt/ - *samit*; transfonemizimi i pjesshëm që nënkupton zëvendësimin e fonemave angleze nga fonemat e gjuhës huazuese, të cilat janë të ndryshme në nivelin e hapjes së gojës (te zanoret) apo në vendin e artikulimit të bashkëtingëlloreve, megjithatë, mënyra e artikulimit të tyre është e njëjtë *film* /fɪlm/ - *film*; *disco* /discoʊ/ - *disko*; dhe transfonemizimi i plotë që nënkupton zëvendësimin e fonemave angleze me fonema nga gjuha huazuese. Këto fonema nuk kanë ekuivalent të artikulimit në gjuhën huazuese. Ky lloj i transfonemizimit bazohet në drejtshkrim ose në faktorë jashtëgjuhësorë. Për shembull: *software* - /sɔːftwer/ - *softver*, *thriller* - /θrɪlə/ - *triler* (në gjuhën maqedonase).

Vesel Nuhiu bën një analizë të detajuar për sa i përket ndryshimeve fonologjike që ndodhin gjatë procesit të përshtatjes së anglicizmave. Duke u nisur nga gjatësia, cilësia dhe numri i fonemave, ai thekson se midis gjuhës shqipe dhe asaj angleze ka dallime fonologjike. Kjo do të thotë se, edhe pse disa fonema të gjuhës angleze janë gati të njëjta me fonemat e shqipes, janë disa fonema të tjera të cilat i kanë gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe, që kanë disa cilësi të veçanta (gjatësia, vendi i shqiptimit/artikulimit) që dallohen nga ato të shqipes. Për më tepër, në gjuhën angleze një numër i fonemave nuk kanë gjegjëse në gjuhën shqipe dhe anasjelltas. Për këtë arsye, siç u përmend edhe më sipër, përshtatja fonemike e anglicizmave në gjuhën

¹⁵⁷ B. Ibraimi, *Adaptimi i huazimeve angleze në tekstet e muzikës shqiptare*, Takimi i Parë Shkencor i Albanologëve të rinj – Sfidat e studimeve Albanologjike në fillim të shek. XXI, Tetovë, 2017, f. 104, (citon: Sapir E. *Language* Cambridge University Press, 1921, f. 210).

¹⁵⁸ R. Filipović, *Transphonemization: substitution on the phonological level reinterpreted* in Pöckl, w. ed. *Europäische Mehrsprachigkeit*. Tübingen: Niemeyer, 1981, f. 125-133.

shqipe bëhet në tri shkallë. Shkalla e parë është transferimi, kur fjala angleze në gjuhën marrëse përdoret e paasimiluar dhe e papërshtatur; shkalla e dytë është interferenca, kur fjala e huazuar e ndërron formën me qëllim që të arrihet deri diku një përputhje mes dy gjuhëve; dhe shkalla e tretë është integrimi i huazimeve, që ka të bëjë me zëvendësimin e tyre. Zëvendësimin e fonemave angleze me fonema të gjuhës shqipe ai e shpjegon nëpërmjet shembujve të shumtë, një pjesë prej të cilave janë paraqitur më poshtë:¹⁵⁹

leader /'li:də/ > *lider* /li'der/ - (/i:/ zëvendësohet me /i/)

budget /'bʌdʒɪt/ > *buxhet* /bu'dʒet/ - (/i/ zëvendësohet me /e/)

hockey /'hoki/ > *hokej* /ho'kej/ - (/i/ zëvendësohet me /ej/)

farmer /'fɑ:mə/ > *farmer* /far'mer/ - (/a:/ zëvendësohet me /ar/)

farm /fɑ:m/ > *farmë* /'fā:rmə/ - (/a:/ zëvendësohet me /ā/)

/æ/ zëvendësohet me /a/ (kur fjala huazohet nëpërmjet një gjuhe tjetër, zakonisht nëpërmjet formës së shkruar) dhe me /e/ (kur fjala huazohet drejtpërsëdrejti dhe kjo meqë në gjuhën shqipe ekziston alofoni /ɛ/ i fonemës /e/ që i ngjan fonemës angleze /æ/)

gangster /'gæŋstə/ > *gangster* /gang'ster/

handicap /hændikæp/ > *hendikep* /hendi'kep/

jazz /dʒæz/ > *xhaz* /dʒay/ dhe *xhez* /dʒez/

sandwich /'sæandwɪtʃ/ > *sanduiç* /sand'vitʃ/ dhe *senduiç* /send'vitʃ/

Fonema /o/ zëvendësohet si në vijim:

golf /gɒlf/ > *golf* /gɒlf/

yaht /jɒt/ > *jaht* /jaht/

football /'fʊtbɔ:l/ > *futbol* /fut'bol/

corner /'kɔ:nə/ > *korner* /kor'ner/

waterpolo /'wɔ:təpuələu/ > *vaterpolo* /vater'polo/

Shembuj të përshtatjes apo zëvendësimit të fonemave /u/, /ʌ/ dhe /ə:/:

pudding /'pʊdɪŋ/ > *puding* /pu'ding/

boom /bu:m/ > *bum* /bum/

summit /'sʌmɪt/ > *samit* /sa'mit/

jungle /'dʒʌŋgl/ > *xhungël* /'dʒungəl/

rugby /'rʌɡbi/ > *regbi* /'regbi/

¹⁵⁹ V. Nuhui, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 34, (Kur përmend transferimin citon: R. Filipović, *Kontakti jezika u teoriji i praksi*, Zagreb, 1971, f. 114).

detergent /de'tæ:dʒənt/ > *deterxhent* /deter'dʒent/

flirt /flɜ:t/ > *flirt* /flirt/

Edhe pse gjuha shqipe e ka fonemën /ə/, ajo asnjëherë nuk e zëvendëson fonemën /ə/ të anglishtes dhe kjo mund të ndodhë për disa arsye, si: meqë /ə/ në huazimet angleze është në rrokjen e theksuar, në gjuhën shqipe zanorja mbi të cilën bie theksi duhet të jetë e fuqishme, më e gjatë dhe më e qartë; për shkak të huazimit të fjalës angleze nëpërmjet një gjuhe tjetër, e cila nuk e ka fonemën /ə/; ose për shkak të ndikimit të drejtshkrimit të fjalës angleze, sipas së cilës bëhet përshtatja fonemike në gjuhën shqipe. Fjalët në vijim janë shembuj të zëvendësimit të kësaj foneme:

corner /'ko:nə/ > *kornër* /kor'ner/

detector /di'tektə/ > *detektor* /detek'tor/

slogan /'sləʊgən/ > *slogan* /slo'gan/

boxer /'boksə/ > *bokser* /bok'ser/

humour /'hju:mə/ > *humor* /hu'mor/

campus /'kæmpəs/ > *kampus* /kam'pus/

Vetëm në dy rastet në vijim /ə/ zëvendësohet me /ə/ të shqipes:

mister /'mistə/ > *mistër* /'mistər/

acre /'eikə/ > *akër* /'akər/

Në gjuhën shqipe nuk kemi diftongje fonologjike, po vetëm diftongje fonetike. Kjo do të thotë se diftongjet e anglishtes zëvendësohen me diftongjet fonetike të shqipes, për shembull:

baseball /beisb:l/ > *bejzboll* /bejz'bol/

cake /keik/ > *kek* /kek/

favourite /'feivərit/ > *favorit* /favo'rit/

sniper /'snaipə/ > *snajper* /snaj'per/

cyclone /'saikləun/ > *ciklon* /cik'lon/

clown /klaun/ > *klaun* /klaun/

round /raund/ > *rund* /rund/

goal /gəul/ > *gol* /gol/

boiler /'boilə/ > *bojler* /boj'ler/

union /'juniən/ > *union* /union/

fair /fɛə/ > *fer* /fer/

Zëvendësimi i bashkëtingëlloreve të gjuhës angleze bëhet me bashkëtingëlloret gjegjëseose të ngjashme të gjuhës shqipe.

Thomas /toməs/ > Thomas /**θ**o'mas/

Bertha /'bə:**θ**ə/ > Berta /'berta/

Në sistemin fonologjik të gjuhës shqipe kemi alveolarin /l/ dhe alveo-palatalin /ll/. Likuidi i shqipes /λ/ është shumë më i hapur se sa alofoni i anglishtes /l/ dhe përshtatja e likuideve angleze bëhet diku midis dy likuideve të shqipes, për shembull:

college /'kolidʒ/ > **k**ol**ex**h /ko'ledʒ/ dhe **k**ol**lex**h /ko'ledʒ/

film /fɪlm/ > f**il**m /fɪλm/

goal /gəʊl/ > g**o**l /gɔl/

dollar /'dɒlə/ > d**o**llar /do'lar/

football /'fʊtbɔ:l/ > f**ut**bol**l** /fut'bol/

Disa herë /dʒ/ zëvendësohet me/ ċ/ ose me /ʒ/:

college /'kolidʒ/ > k**o**l**ċ**gj /ko'leċ/

pyjama /pi'dʒɑ:mə/ > p**iz**ham**ë** /po'ʒamə/

Megjithatë, disa bashkëtingëllore hasen vetëm në njërin nga dy gjuhët dhe përshtatja e tyre bëhet si në vijim:

parking /'pa:kiŋ/ > p**ar**king /par'king/

tanker /'tæŋkə/ > t**an**ker /tan'ker/

Përveç kësaj, fonema /w/ nuk ekziston në gjuhën shqipe dhe huazimet angleze që e përmbajnë këtë fonemë përshtaten si në vijim:

waggon /'wægəm/ > v**ag**on /va'gon/

Wales /weɪlz/ > U**el**s /ueɪls/

quiz /kwɪz/ > **ku**iz /kuiz/, por edhe /kviz/

Lidhur me cilësitë e theksit të fjalëve, Nuhio thotë se nuk ka dallime të mëdha mes gjuhës shqipe dhe asaj angleze. Dallimet shfaqen për sa i përket vendit të rrokjes së theksuar, sepse gjuha angleze ka theks të lirë, që do të thotë, ai mund të bjerë mbi rrokjen e parë, të dytë, të tretë, e kështu me radhë në fjalët shumërrrokëshe. Kurse, gjuha shqipe ka vendin karakteristik të theksit. Në numrin më të madh të fjalëve, theksi bie në rrokjen e fundit të temës së fjalëve me dy e më shumë rrokje në trajtën e pashquar, dhe për këtë arsye vendi në të cilin bie theksi pas përshtatjes së huazimeve angleze në gjuhën shqipe është një çështje që meriton rëndësi të veçantë. Sipas tij, te foljet theksi zakonisht bie në rrokjen e fundit të temës, kurse tek emrat dhe mbiemrat ai rëndom bie mbi rrokjen jofundore të temës, megjithëse ka dhe përjashtime. Në përgjithësi, fjalët e huazuara angleze përshtaten sipas rregullave të shqiptimit të gjuhës shqipe. Mirëpo, ka raste kur kemi përjashtime. Nëse theksi në fjalën angleze

bie në rrokjen e fundit ose të parafundit atëherë ai nuk e ndryshon vendin as pas huazimit të fjalës në gjuhën shqipe, për shembull:¹⁶⁰

antitank /ænti'tæŋk/ > *antitank* /anti'taŋk/

computer /kəm'pjutə/ > *kompjuter* /kom'pjutər/

Edhe pse jo gjithmonë:

detergjent /di:'tə:dʒənt/ > *detergjent* /deter'dʒənt/

2.5.3 Përshtatja morfologjike

Përshtatja morfologjike njihet si transmorfemizim apo zëvendësim i morfemave. Morfemat përshtaten në tri lloje të transmorfemizimit.¹⁶¹ Sipas gjuhëtarit kroat Filipović¹⁶², transmorfemizimi zero ndodh kur një fjalë angleze merret nga gjuha huazuese si morfemë e lirë dhe nuk pëson asnjë ndryshim, domethënë nuk merr as parashtesë, as prapashtesë nga gjuha marrëse. Në këtë rast, nga këndvështrimi morfologjik anglicizmi korrespondon me fjalën e kopjuar: *bar*, *doping*, *start*; transmorfemizimi i pjesshëm ndodh kur një huazim e ruan morfemën e lidhur apo prapashtesën nga gjuha huazuese, për shembull, *spiker*, *parking*; dhe transmorfemizimi i plotë ndodh kur bëhet zëvendësimi i morfemës së lidhur (prapashtesës) me një morfemë të lidhur nga gjuha marrëse, që e ka të njëjtin funksion apo kuptim: *skanning* - *skanoj*, *trendy* - *trendi*, *chating* - *çatoj* e kështu me radhë.

Fjalëformimi në gjuhën shqipe ka mjetet dhe mënyrat e tij me të cilat krijon fjalë të reja. Në të shumtën e rasteve këto janë të njëjta me mjetet dhe mënyrat e krijimit të formave gramatikore. Mjetet me të cilat shqipja krijon fjalë të reja përfshijnë: rrënjët e fjalëve, ndajshtesat dhe nyjet e përparme. Nga këto vetëm nyjat janë formuar në zhvillimin e brendshëm të gjuhës shqipe, kurse rrënja dhe ndajshtesat janë mjete të trashëguara nga indoevropianishtja, të cilat i kanë të gjitha gjuhët e kësaj familjeje. Mënyrat kryesore për krijimin e fjalëve të reja janë prejardhja, kompozimi

¹⁶⁰ V. Nuhui, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 59-61.

¹⁶¹ W. Winter, *Meeting On Languages and Language: The Presidential Addresses of the 1991 Meeting of the Societas Linguistica Europaea*, Mouton De Gruyter, 1995, f. 134, (citon: Filipović R. (1981) "Transphonemization: substitution on the phonological level reinterpreted" in Pöckl, w. ed. Europäische Mehrsprachigkeit. Tübingen: Niemeyer, f. 125-133).

¹⁶² R. Filipović, *Transmorphemization: substitution on the morphological level reinterpreted*, *Studia Romanica et Anglica Zagrebiana* 25, 1980, f. 1-81.

dhe përngjitja.¹⁶³ Me anë të prejardhjes krijohen fjalë me parashtesa, prapashtesa ose të dyja bashkë (*z + bukur + o(j)*); kompozitat krijohen me bashkimin e dy temave me vlerë të barabartë dhe me raporte bashkërenditëse (*veshmbathje*) ose nënrenditëse (*bregdet*); përngjitja është mënyrë sintaksore e krijimit të fjalëve të reja, ku fjalët ngjiten pas një përdorimi për një kohë të gjatë në një sintagmë të caktuar (*farefis*); përsëritja e rrënjës është një rrugë tjetër për krijim e fjalëve të reja sidomos në krijimin e foljeve me burim onomatopeik (*gurgulloj*); kalket janë mënyrë e veçantë e fjalëformimit ku ato krijohen sipas modeleve të huaja, por me brumin gjuhësor vendas (*shtator nga september* (lat.) që vjen nga fjala *septem* “shtatë”) etj.

Shumë nga fjalët e huazuara angleze, e sidomos ato terma që në gjuhën shqipe kanë depërtuar bashkë me konceptet përkatëse, nuk kanë mbetur të izoluara në përdorim. Ato janë përshtatur me strukturën gramatikore të gjuhës shqipe duke krijuar kështu familje fjalësh. Për shembull: *print, printer, printoj, primtim, i prinuar; skaner, skanoj, skanim, i skanuar; kompjuter, kompjuterizim, kompjuterizoj, kompjuterist* etj.¹⁶⁴ Siç mund të vërehet nga këta shembuj, krijimi i familjeve të fjalëve të huazuara mundësohet nëpërmjet transmorfemizimit të plotë, duke i shtuar morfemës së lirë prapashtesa prodhuese të gjuhës shqipe.

Sipas Nuhiut, kur flasim për përshtatjen morfologjike të huazimeve angleze, dhe, duke ditur se më së shumti nga gjuha angleze huazohen emrat dhe foljet, duhet theksuar se në gjuhën shqipe emrat e huazuar janë shumica në gjininë gramatikore mashkullore, kurse foljet janë marrë vetëm në vetën e parë të numrit njëjës të kohës së tashme.¹⁶⁵

Studiuesja shqiptare Kapo jep shembujt në vijim të fjalëve angleze të përdorura në gjuhën shqipe për të ilustruar përshtatjen e tyre morfologjike. Sipas saj, emrat si pjesë e ligjëratës që huazohen më së shumti, përshtaten në kategorinë e gjinisë sipas tingullit fundor (*draft-i* (m), *xhudo-ja* (f), *PhD-ja* /*pieixhdija*/), numrit (*draft - draft-e, editor - editor-ë, miting - mitingje, hobi - hobi*), lakimit (në lakimin e parë: *akses-i* (emërore), *akses-in* (kallëzore); në lakimin e dytë: *e ajzberg-ut* (gjinore), *ajzberg-ëve* (dhanore-sh), *ajzberg* (kallëzore), *ajzberg* (rrjedhore); dhe në lakimin e tretë: *audiencë-s* (dhanore), *audiencë-n* (kallëzore) dhe në kategorinë e rasës (*eajzbergut*

¹⁶³ K. Topalli, *Gramatikë historike e gjuhës shqipe*, Botimet Albanologjike, Tiranë, 2011, f. 1149-1155 (citon: Për mënyrat e ndryshme të krijimit të fjalëve të reja sh Fon. dhe Gr. II 20 v.).

¹⁶⁴ A. Çepani, A. Çerpja, *Probleme të lokalizimit të termave të teknologjisë informative në shqip*, Seminari Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës – Shkup, 2007, f. 193.

¹⁶⁵ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 60.

(gjinore), *ajzbegrut* (dhanore), *ajzbergun* (kallëzore), *ajzberg* (rrjedhore). Mbiemrat e huazuar nga gjuha angleze përshtaten për sa i takon nyjeshmërisë. Nëse në gjuhën shqipe mbiemrat i ndajmë në të nyjshëm dhe të panyjshëm, mbiemrat e huazuar janë integruar në grupin e mbiemrave të panyjshëm (*out, flesh, hard, non stop*). Sa i përket foljeve, pjesa më e madhe e tyre përshtaten sipas sistemit foljor të gjuhës shqipe. Formimi prapashtesor është tipi më prodhimtar në grupin e foljeve të prejardhura. Një trajtëformim i kësaj natyre karakterizohet nga marrja automatikisht e shënjesit tipik foljor të gjuhës shqipe –*oj* nga anglicizmat folje (*adres-o-j, menaxh-o-j, implement-o-j*). Sa i përket ndajfoljeve, numri i tyre është i vogël (*part-time, full time, live, non stop, out, topless*) dhe nga konteksti në të cilin shfaqen vihet re që janë kryesisht ndajfolje mënyre. Sa i përket shkurtimeve, disa nga to ruajnë grafinë si në gjuhën angleze, kurse shqiptohen sipas gjuhës shqipe (*WC/vece, HIV/hif, MP3/empetresh*), disa të tjera edhe shkruhen edhe shqiptohen si në gjuhën angleze (*OK/əv'kei, CD/si:di:, DJ/di:idʒer*). Sa i përket kompozitave, karakteristikë e përshtatshmërisë së tyre është elipsimi (*flesh – news – flash, charter plane – çarter, folk music – folk*). Dhe në fund duhet të përmendim edhe fjalëformimet, sepse ndikimi i gjuhës angleze rritet në formimin e mjaft fjalëve të reja të gjuhës shqipe. Këto fjalë përgjithësisht krijohen me bashkimin e fjalëve me bazë angleze dhe elementeve fjalëformuese (parashtesa/prapashtesa) nga gjuha shqipe (*top-listë, top-formë, fleksibilitet, i monitoruar*).¹⁶⁶

2.5.4 Përshtatja kuptimore/semantike

Fjala e huazuar mund të përdoret me kuptimin bazë që ka në gjuhën dhënëse, por mund të pësojë edhe ndryshime kuptimore, duke u ndikuar nga gjuha huazuese, në këtë rast nga gjuha shqipe.

Sipas gjuhëtarit Fahnstok, kuptimi përfundimtar i një fjale të huazuar varet nga kultura e popullit që e huazon atë.¹⁶⁷ Kuptimi përfundimtar i anglicizmave dhe fjalëve të huazuara angleze në gjuhën shqipe, varet nga kultura e popullit shqiptarë.

¹⁶⁶ I. P. Kapo, *Ndikimi i anglishtes në shtypin shqiptar paskomunist*, Punim për gradën shkencore Doktor në Gjuhësi, Universiteti i Tiranës, Shkurt 2013, f. 146.

¹⁶⁷ Fahnestock J. *Rhetorical Style - The Uses of Language in persuasion* Oxford English Press 2011, f. 45.

Pas depërtimit në gjuhën huazuese, ashtu siç u përmend edhe më lart, anglicizmat duhet të përshtaten edhe në aspektin kuptimor. Disa prej tyre, sipas studiueses Kapo¹⁶⁸, e ruajnë kuptimin e tyre parësor si në gjuhën nga e cila merren, si në shembujt në vijim: *film, koshiençë, futboll, airbag, aksion, exit poll, excel, fans, fast food, fair play, facebook, fashion, first lady, fiction, feeling, fajll, folder, folk, part time, full time, full, buldozer, bulldog, gloss, golf, high definition - HD, high tech, heavy metal, hip hop, hit, hot, home page, exchange, impeachment, import LAT, keçap* etj.

Sipas saj¹⁶⁹, anglicizma të caktuara gjatë procesit të huazimit mund të pësojnë zgjerim në kuptim, si:

Big Brother – angl.: diktator ose shtet totalitar që kontrollon çdo aspekt të jetës së njerëzve..., në shq.: *spektakël televiziv*;

action – angl.: veprim, ngjarje, proces ligjor etj., në shq. luftë, konflikt si te filmat aksion/luftë;

fitness – angl.: aktiviteti/gjendja e të qenit mirë fizikisht, në shq. qendër fitnesi;

exchange – angl. shkëmbim parash, shq. dyqani ku bëhet këmbimi i parave.

Përveç rasteve të lartpërmendura, në këtë aspekt mund të thuhet se disa fjalë të leksikut të gjuhës shqipe kanë shtuar numrin e kuptimeve të tyre, duke u ndikuar nga gjuha angleze. Sipas saj, fjalë të tilla janë:

abstrakt – shq. (mb.) jo konkret, anglicizmi: (em.) ide të përgjithshme, përmbledhje;

aneks – shq. shtojcë, anglicizmi: pjesë shtesë e një dokumenti;

audiencë – shq. pritje zyrtare..., anglicizmi: grup njerëzish të bashkuar për të dëgjuar a parë diçka;

ekspertizë – shq. (mjek.) hetim apo shqyrtim nga eksperti, anglicizmi: njohuri të specializuara në një fushë të caktuar;

ekstrakt - në shq. (kim.) lëndë që nxirret nga bimët, kafshët etj. me anë të proceseve komike e fizike, anglicizmi: pasazh i përzgjedhur nga një poemë etj., pjesë e shkëputur;

metal – shq. (kim.) trup i thjeshtë i fortë..., anglicizmi: (muzika) metal;

¹⁶⁸ Kapo I. P. *Ndikimi i anglishtes në shtypin shqiptar paskomunist*, Punim për gradën shkencore Doktor në Gjuhësi, Universiteti i Tiranës Shkurt 2013, f. 185

¹⁶⁹ Po aty, f. 186-187

spiker – shq. *folës, drejtues programi televiziv etj.*, angl. *kryetari/ja i/e parlamentit*;

Status - shq. *pozitë shoqërore, ligjore etj.*, e dikujt a e diçkaje në marrëdhënie me të tjerët, anglicizmi: *gjendje/pozicion i dikujt, e deklaruar në rrjetet sociale si facebook, twitter etj.*

Ashtu siç ka theksuar edhe Görlach, përmendur në pjesën 1.2 të këtij studimi, në përgjithësi huazohet vetëm njëri nga kuptimet që ka fjala në gjuhën angleze. Fjalët angleze zakonisht kanë më shumë se një kuptim, por në procesin e huazimit të tyre shpesh ruhet vetëm njëri kuptim, i cili zakonisht është emërtimi i konceptit apo objektit të përhapur nga kultura angleze. Kjo mund të konsiderohet si një lloj kalimi nga kuptimi i përgjithshëm tek ai i veçantë. Për shembull, sipas studiuesve kroat Bojčić dhe Plavša¹⁷⁰, ngushtim në kuptim ka pësuar fjala *party*, e cila në gjuhën angleze përdoret për t'iu referuar *festës, një grupi politik, një grupi vizituesish dhe përfshirjes*, por në gjuhën kroate fjala *party* është huazuar nga gjuha angleze për t'iu referuar *festës*. Njëjtë si kjo, edhe fjala *rekord* në gjuhën angleze i referohet *regjistrimit në letër, diskut ku ruhet muzikë dhe arritjes mbi arritjet tjera*, dhe në gjuhën kroate fjala *rekord* është huazuar për t'iu referuar vetëm *arritjes mbi arritjet tjera*. Këto fjalë (*party* dhe *rekord*) janë shembuj tipik të ngushtimit të kuptimit të fjalëve angleze edhe për gjuhën shqipe.

Sipas Yule, ka raste kur anglicizmat përdoren me kuptime mjaft të ndryshuara.¹⁷¹ Raste të tilla në gjuhën shqipe janë fjalët *biznesmen, kongresmen, kauboj*, të cilat me shtimin e mbaresës përkatëse të gjinisë femërore përdoren për t'iu referuar edhe gjinisë femërore *biznesmen, kongresmene, kaubojse*, kurse në gjuhën angleze përdoren vetëm në gjininë mashkullore, ndërkaq për gjininë femërore përdoren fjalë të tjera si *businesswoman, congresswoman, cowgirl*.

Në kushte të caktuara, një fjalë e huazuar mund të mos e ndryshojë kuptimin e saj, por mund të fitojë ose të humbë konotacione të caktuara. Të tilla janë fjalët tabu, të cilat kur huazohen humbin të paktën disa nga statuset e tyre tabu.¹⁷² Në gjuhën shqipe, fjala *profil* me prejardhje nga gjuha italiane dhe frënge, tashmë duke u ndikuar

¹⁷⁰ I. Bojčić, M. B. Plavša, *Language Borrowing*, Seminar Paper Filozofski Fakultet – Split 2, 21000, 2012, f. 10.

¹⁷¹ G. Yule, *The Study of Language*, Fourth edition, Cambridge University Press, 2010, f. 53.

¹⁷² R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 60.

nga gjuha angleze ka fituar edhe një konotacion të ri, si paraqitje apo si mënyrë prezantimi e njerëzve në rrjetet sociale.

Sipas Fischer, pas huazimit të një fjale mund të shfaqen edhe mospërputhje në kuptim, sepse kuptimi i fjalës së huazuar mund të zgjerohet në drejtim tjetër nga ai i gjuhës huazuese. Kështu, ai jep shembull fjalën *impičment /impeachment/*, të huazuar nga gjuha angleze në gjuhën ruse. Në rusisht, kjo fjalë nuk e ka kuptimin e një lloji specifik të procedurës gjyqësore të përdorur kundër oficerëve të lartë, por përdoret në mënyrë joformale për t'iu referuar, ose procedurës së shkarkimit të presidentit (jo si procedurë gjyqësore), ose në kontekstin e zyrtarëve rajonalë apo lokalë për t'iu referuar votës së vetëbesimit.¹⁷³ Në këtë kontekst edhe në gjuhën shqipe, fjala *impičment* përdoret për t'iu referuar votës së vetëbesimit apo procedurës së shkarkimit të presidentit me shumicë të votave në parlament. Përveç këtij rasti, në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut fjalë e tillë mund të konsiderohet fjala *stek*, e cila i referohet *mishit të pulës*, kurse në gjuhën angleze ajo përdoret për t'iu referuar *mishit të viçit*.

Fischer shpjegon edhe fjalën *sponzor*, duke theksuar se në shumë vende të Evropës ajo nuk përdoret vetëm për një person apo kompani që jep mbështetje financiare për një ngjarje artistike apo sportive, por edhe për dikë që ofron ndihmë financiare në kontekste të tjera. Kështu, për shembull, ajo përdoret si fjalë për t'iu referuar reklamave mbi “zemrat e vetmuara”, dhe, me raste, edhe për një person që është i gatshëm të subvencionojë bazën lokale të ushtrisë.¹⁷⁴

Akoma më befasese janë rastet kur kuptimi i një fjale të huazuar nuk korrespondon me asnjë nga kuptimet e fjalës angleze gjegjëse. Këto fjalë konsiderohen si problematike, mbi të gjitha për shkak se nuk është çdoherë e lehtë të vërtetohet nëse kuptimi i gjetur i këtyre fjalëve në gjuhën marrëse nuk ka asnjë lidhje me kuptimin e tyre origjinal në gjuhën angleze.¹⁷⁵ Në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut mund të përmendet fjala *bodi* që rrjedh nga fjala angleze *body*, e cila nuk i referohet *trupit*, por *një veshjeje të sipërme të ngushtë për vajza*.

Anglicizma të tjera, ndonëse ngjasojnë nga forma, në gjuhën marrëse mund të kenë pësuar një rivlerësim semantik, prandaj nuk e bartin përmbajtjen semantike që e kanë në gjuhën dhënëse. Gjuhëtarja Gërmizaj i jep shembujt në vazhdim: *aktual / aktual, actually / aktualisht, accidental / aksidental, physician / fizikant, terms / terme*

¹⁷³ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 53.

¹⁷⁴ Po aty, f. 54.

¹⁷⁵ Po aty, f. 55.

etj. Vlera e tyre e vërtetë semantike del në pah vetëm atëherë kur këto fjalë vendosen në kontekst. Për shembull: *The **actual** (i vërtetë) number of students...* / Kjo është çështje **aktuale** (e kohës); ***Actually** (në të vërtetë) he told me another story.* / ***Aktualisht** (tani) po shqyrtojmë dy çështje; His father is a **physician** (mjek).* / *Babai i tij është **fizikan**; The **terms** (kushtet) of agreement were...* / ***Termat** (emërtimet) e marrëveshjes ishin caktuar nga ...*¹⁷⁶

Kuptimi përfundimtar i anglicizmave herë-herë varet nga konteksti apo njohja e tyre pragmatike. Në këtë këndvështrim, në kërkimet e shumta mbi anglicizmat, çështja që mbetet për t'u analizuar, është nëse ato paraqesin një koncept të ri në gjuhën marrëse apo qëndrojnë krahas një fjale tjetër, dhe në radhë të parë kjo varet nga natyra e tyre pragmatike. Për shembull, sipas gjuhëtarit gjerman Gonzales, në fjalinë gjermane *Events für Kids*, fjala *Events* pasqyron një ngjarje apo aktivitet të këndshëm dhe fjala *Kids* në këtë rast i referohet fëmijëve modern. Kjo fjali themi se ka vlerë dhe kuptim të njëjtë semantik me fjalinë angleze *Events for kids*, megjithatë ajo mund të mos bartë efekt të njëjtë pragmatik. Nga ana tjetër, në fjalinë *Videos und Filme am PC schneiden, bearbeiten und brennen*, anglicizmat *Filme* dhe *PC* përdoren si forma jo të shënuara pragmatike, duke iu referuar koncepteve *film* dhe *personal computer*. Në gjuhën gjermane nuk ekziston ekuivalent semantik për anglicizmin *film*, ashtu si edhe për akronimin *PC* /pe:tse/, të cilat kanë depërtuar si fjalë bashkë me konceptet përkatëse dhe si të tilla kanë funksion informativ. Këto dy fjalë nuk kanë pësuar ndryshime drejtshkrimore, por shqiptimi i tyre është asimiluar nga normat e gjuhës gjermane dhe për këtë arsye shumë folës gjermanë nuk i konsiderojnë ato si huazime gjuhësore. Në bazë të këtyre dy shembujve mund të themi se disa anglicizma (*Kids* dhe *Events*) në gjuhën gjermane kanë efekt të fortë pragmatik, kurse disa të tjerave (*Filme* dhe *PC*) iu mungon efekti pragmatik.¹⁷⁷

Vlera dhe kuptimi pragmatik i anglicizmave mund të ndryshojë në diakroni. Efektet pragmatike të anglicizmave me kalimin e kohës mund të dobësohen ose madje të ndryshohen në varësi nga gjuha në të cilën janë huazuar. Pra, në varësi nga përdorimi i anglicizmave mund të thuhet se, sa më shumë që përdoret një anglicizëm në formën e njëjtë si në gjuhën angleze edhe në gjuhën marrëse, aq më të dobëta do të bëhen veçoritë e efekteve të saj pragmatike. Një gjë e tillë del në pah pas analizës së

¹⁷⁶ Sh. Gërmizaj, *Përballja e shqipes me anglishten – begatim apo varfërim*, Kumtesat nga Konferenca vjetore e shkencës “Java e shkencës 2012”, Prishtinë, 2012, f. 130.

¹⁷⁷ R. Gonzalez, *The Anglicization of European Lexis*, John Benjamins Publishing Company, 2012, f. 43-45.

disa anglicizmave në bazë të përhapjes dhe shpeshtësisë së përdorimit të tyre, si dhe nga shpërndarja e tyre në lloje të caktuara të diskursit. Nëse një anglicizëm përdoret më pak sesa forma gjegjëse e saj në gjuhën marrëse, kjo do të thotë se ajo ka një status të ulët (margjinal) brenda leksikut të gjuhës marrëse dhe bart kuptim të fortë pragmatik. Nga ana tjetër, anglicizma të caktuara, siç është fjala *Club* mund të përdoren në mënyrë të barabartë me format e tyre gjegjëse në gjuhën marrëse (gjermane) *Verein*.¹⁷⁸

Njëjtë si kjo, fjala *deal* është anglicizëm në gjuhën gjermane që e ka ekuivalentin e vet *Veranstaltung*, mirëpo, meqë ky është huazim i ri në gjuhën gjermane dhe përdoret më rrallë në krahasim me gjegjësen e vet semantike, përdorimi i tij mund të konsiderohet si zgjedhje e qëllimshme. Faktikisht, fjala *Deal* e gjuhës gjermane zakonisht interpretohet si *marrëveshje / ujdë e dyshimtë*.¹⁷⁹

Në bazë të njohurive pragmatike mund të bëhet një analizë e këtyre fjalëve, shumica e të cilave kanë gjetur përdorim edhe në gjuhën shqipe. Fjala *event* përdoret si fjalë e huaj në gjuhën shqipe me prejardhje nga gjuha angleze, shpesh krahas gjegjëses *ngjarje* apo *ngjarje e rëndësishme*. Ashtu si në gjuhën gjermane, edhe në gjuhën shqipe kjo fjalë ka vlerë të njëjtë semantike si në gjuhën angleze por me vete bart efekt të fortë pragmatik, duke pasqyruar një ngjarje të rëndësishme e moderne. Njëjtë si kjo, edhe anglicizmi *klub* përdoret më shpesh dhe ka status të lartë në krahasim me gjegjësen e vet në gjuhën shqipe *lokal nate*. Ajo bart kuptim semantik të njëjtë si në gjuhën angleze dhe është e veshur në gjuhën shqipe me efekt të veçantë pragmatik për të nënkuptuar *një vend apo lokal nate ku zbavitën në tingujt e muzikës kryesisht moshat e reja*. Nga ana tjetër, fjala e huaj angleze *deal* që gjen përdorim edhe në gjuhën shqipe mund të thuhet se zgjidhet të përdoret nga folësit qëllimisht. Ajo përdoret më rrallë nga fjalët gjegjëse të gjuhës shqipe *marrëveshje / ujdë*. Në gjuhën shqipe ajo bart të njëjtin kuptim semantik si në gjuhën angleze, por jo edhe të njëjtin efekt pragmatik, sepse *deal* që nuk ka pësuar ndryshime në shqiptim apo drejtshkrim, kryesisht nënkupton marrëveshje të rëndësishme dhe serioze, dhe për më tepër përdoret shpesh nëpër emisione argëtuese për t'i shtuar fjalive një ngjyrim stilistik më të fortë. Anglicizmi *film* dhe akronimi i huazuar nga gjuha angleze *PC* në gjuhën shqipe kanë vlerë semantike të njëjtë si në gjuhën angleze, meqë emërtojnë

¹⁷⁸ R. Gonzalez, *The Anglicization of European Lexis*, John Benjamins Publishing Company, 2012, f. 54.

¹⁷⁹ C. Furiassi, V. Pulcini, F. R. González, *The Anglicization of European Lexic*, John Benjamin B. V., 2012, f. 49.

koncepte të përhapura nga populli anglez bashkë me emërtimet përkatëse, dhe si të tilla kanë funksion informativ, kurse efekti pragmatik iu mungon.

Anglicizmat në gjuhë të ndryshme mund të përdoren në mënyrë krijuese për të shprehur komunikim shoqëror dhe mosmirësjellje, duke i shtuar kështu një dimension tjetër të folurit ndërnjerëzor. Këto përdorime të anglicizmave konsiderohen si dy fusha të kundërta të gjuhës në pragmatikë. Nga njëra anë, komunikimi shoqëror ka për qëllim krijimin, zhvillimin dhe ruajtjen e lidhjeve ndërnjerëzore duke plotësuar një funksion social, ndërsa shprehjet e mosmirësjelljes zakonisht përdoren për të përkeqësuar, prishur apo edhe për t'iu dhënë fund lidhjeve mes njerëzve. Ato duhet të shihen si mënyrë për t'i shtuar përdorimit ndërnjerëzor njëgjuhësh një dimension dinamik dhe krijues. Anglicizmat përdoren ose për të reflektuar mundësinë e përdorimit të gjuhës angleze, ose për të përcjellë një porosi shoqërore që u përgjigjet nevojave të folësve të gjuhëve marrëse.¹⁸⁰

Sipas disa gjuhëtarëve, përderisa njohuria pragmalinguistike iu siguron bashkëbiseduesve burime të shumta, njohuria sociopragmatike ju mundëson atyre që të shprehin afërsi, përkrahje, solidaritet dhe konteksteve të caktuara t'u shtojnë anën emocionale. Për shembull, shpesh përdoret thënia angleze: *Don't worry, be happy!*, me të cilën mund të shprehim përkrahje në rastet kur nuk mund të gjejmë zgjidhje. Sa i përket fjalëve angleze me të cilat mund të shprehim sjellje shoqërore, si më të përhapura dhe më shpesh të përdorura janë: *Hi!, Hello, Bye!, Thank You!*. Kërkimet sa i përket përdorimit të anglicizmave që reflektojnë mosmirësjellje janë të pakta. Këtu ia vlen të përmendet fjala *hello*, e cila përveç se gjen përdorim pragmatik të njëjtë në gjuhët huazuese ashtu si kuptimi që ka në gjuhën angleze, përdorimi ironik i saj shërben për të vetëdijësuar bashkëbiseduesin për diçka që është e qartë.¹⁸¹

2.6 Anglicizmat dhe ndikimi i tyre në leksik

Anglicizmat kanë ndikim në leksikun e gjuhës marrëse dhe te folësit e saj. Disa prej anglicizmave përdoren paralelisht me fjalë të tjera me kuptim gjegjës. Në raste të tilla, pas një përdorimi më të gjatë të tyre mund të ndodhë që njëra nga këto dy forma

¹⁸⁰ L. F. Amaya, M. H. López, R. G. Morón, M. M. Borrero, M. R. Barranca, *New Perspectives on (Im)Politeness and Interpersonal Communication*, Cambridge Scholars Publishing, 2012, f. 211.

¹⁸¹ Po aty, f. 211.

të ndryshme të fjalëve që i referohen dukurisë së njëjtë apo të përafërt, të përdoret shumë më rrallë nga tjetra. Për shembull, anglicizmi *xhentëlmen* gradualisht po zëvendëson fjalën shqipe me prejardhje nga gjuha italiane *kavalier*, që haset shumë më rrallë sidomos në të folur. Nga ana tjetër, fjalë të caktuara të gjuhës shqipe mund të fillojnë e të bëhen më të paqarta (ambiguitet gjuhësor), për shkak se disa anglicizma mund të shqiptohen apo të shkruhen njësoj si fjalë të caktuara të gjuhës marrëse. Për shembull: *Ishte **shok** i vërtetë*, fjala *shok* në këtë fjali mund të nënkuptojë një *njeri besnik dhe të afërt* (shq.), por edhe *një ndjenjë të shkaktuar nga diçka e papritur* (ang.).

Gjuhëtarët norvegjezë Johansson dhe Graedler japin shembuj të disa anglicizmave, ku si rezultat i përdorimit të fjalëve angleze mund të ndodhë dhe zëvendësimi i fjalëve të gjuhës marrëse. Sipas tyre, anglicizmi *airbag* haset më pak në krahasim me fjalën norvegjeze *kollisjonspute*, anglicizmi *skateboard* përdoret krahas fjalës norvegjeze *rullebrett*, dhe për më tepër, anglicizmi *design* pothuajse e ka zëvendësuar fjalën *formgiving*.¹⁸² (Këto fjalë angleze (*airbag*, *skateboard* dhe *design*) përdoren edhe në gjuhën shqipe, madje për to nuk ekzistojnë forma gjegjëse me kuptim të njëjtë në shqip.)

Anglicizmat ndikojnë në shfaqjen e shumë fjalëve me kuptime sinonimike, homonimike dhe polisemike, dhe për rrjedhojë në shfaqjen e një lloji të ri gjuhësor.

2.6.1 Sinonimia dhe antonimia

Gjuha si mjet komunikimi formohet nga fjalët apo nga një sistem fjalësh. Ajo përbëhet nga fjalë të thjeshta, të cilat janë të kuptueshme për folësit e saj, që do të thotë se nuk është e vështirë të kuptohet një fjalë dhe të përshkruhet ajo. Por, kur e analizojmë nga afër, fjala duket se është larg nga ajo që e imagjinojmë të jetë e thjeshtë dhe e qartë, madje më problematik bëhet dallimi nëse dy forma janë ose jo shembuj të së njëjtës fjalë apo janë dy fjalë të ndryshme. Nga ana tjetër, në gjuhë hasen edhe fjalë të ndryshme që shprehin të njëjtin kuptim, apo edhe rastet e përdorimit të mbaresave të ndryshme, që na bëjnë të pyesim nëse bëhet fjalë për llojllojshmëri gjuhësore ose fjalë të ndryshme apo për një fjalë të vetme me forma të

¹⁸² S. Johansson dhe A. Graedler, *Rocka, Hipt og Snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*, Norway: Norwegian Academic Press, 2002, f. 226-247.

ndryshme. Nga kjo mund të thuhet se kemi të bëjmë me çështje brenda-gjuhësore që shfaqen edhe në gjuhët me kufi të qartë në mes të fjalëve.¹⁸³

Sinonimet janë fjalë të ndryshme me kuptim të njëjtë a të afërt. Edhe pse në përgjithësi sinonimet janë fjalë të afërta nga kuptimi, ato kanë njëfarë dallimi mes tyre, njëra fjalë mund të shprehë një nuancë, kurse fjala tjetër një nuancë tjetër kuptimore. Kjo do të thotë se, përveç përqasjes së fjalëve nga kuptimet leksikore, sinonimet në mes tyre mund të dallohen nga nuanca kuptimore që shprehin (*çun* është më i vogël se *djalë*), nga ngjyrimi stilistik–emocionues (*fëmijë* - të gjithë pavarësisht nga gjinia / *kalama* – përdoret edhe me kuptim përbuzës), nga aftësia për të krijuar fjalë të reja, që nënkupton se ndryshojnë nga lidhja me fjalë të ndryshme për të formuar togfjalësha (*kokëderr*, *kokëmadh* // *kryeqytet*, *kryeministër*). Te sinonimet kemi lidhje barazie dhe afrie. Lidhje barazie kemi mes sinonimeve të plota e me kuptim të njëjtë, siç janë fjalët që shprehin kuptime të njëjta me të gjithë përbërësit e kuptimit të fjalës tjetër (*dritare* – *penxhere*, *vajzë* – *gocë*, *çupë*) dhe, në qoftë se shumica e përbërësve kryesorë të kuptimit të një fjale janë të njëjtë me shumicën e përbërësve kryesorë të një fjale tjetër, atëherë këto fjalë janë sinonime me kuptim të afërt (*djalë* – *çun*, *shikoj* – *vështroj* – *vërej*). Ajo që është e rëndësishme për t'u përmendur është fakti se sinonimet kryesisht lindin nga kërkesa për të pasuruar fjalorin me fjalë që shprehin të paktën një nuancë të re kuptimore dhe ndërmjet fjalëve shqipe dhe fjalëve të huazuara (*cilësi* – *kualitet*, *pajtohem* – *abonohem*)¹⁸⁴

Me zgjerimin e gjuhës shqipe, si rezultat i huazimeve gjuhësore dhe fjalëve të reja apo me rritjen e numrit të fjalëve në përgjithësi, krijohen fjalë me kuptime të njëjta apo të përafërta. Për emërtimin e një dukurie të vetme shpesh kemi në dispozicion më shumë se një fjalë, për shembull: *ngjyrë blue/ngjyrë e kaltër* (në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut).

Sipas Hofmann, krijimet e fjalëve të reja dhe huazimet e vazhdueshme gjuhësore, siç janë anglicizmat, shpesh çojnë në krijimin e fjalëve sinonimike të plota apo fjalëve me forma të ndryshme, por me kuptim të njëjtë. Ky është përkufizimi më i shpeshtë që iu bëhet sinonimeve, edhe pse shumë gjuhëtarë nuk pajtohen me këtë. Ato thonë se nuk ka dy fjalë me kuptim plotësisht të njëjtë. Sipas tyre, fjalët sinonimike dallojnë në radhë të parë në varësi nga ajo se kush i përdor ato dhe në varësi nga

¹⁸³ M. A. K. Hallyday, C. Yallop, *Lexicology*, Library of Congress, 2007, f. 1.

¹⁸⁴ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 151-156.

kuptimi i fjalëve të tjera me të cilat lidhen.¹⁸⁵ Nga ky këndvështrim, sinonimet janë fjalë me kuptim të njëjtë konceptual, por ato dallojnë në domethënie apo konotacion.¹⁸⁶ Sinonimet e tilla, sipas Kapos, janë: *hendikep – pengesë, disavantazh, hard – e ashpër, puzzle – gjëgjëzë, lojëra me formuese, performancë – paraqitje, set – komplet, spiker – folës* etj.¹⁸⁷

Nga ana tjetër, me rritjen e fjalëve sinonimike si rezultat i përdorimit të anglicizmave, rriten edhe fjalët me kuptime të kundërta (antonimeve), për shembull, fjala *moderne/trendi* përveç antonimit *jo modern, i vjetër, popullor* ka antonim edhe fjalën me prejardhje angleze *folklorike (angleze)*. Shembuj të tjerë të zgjerimit të leksikut të gjuhës shqipe me antonime të shkaktuara nga gjuha angleze janë: *sportiv – jo sportiv, start – finish, part-time – full-time*.

Antonimet janë fjalë të ndryshme me kuptim të kundërt (*i madh – i vogël*). Përveçse në rrafshin kuptimor, kemi edhe një kundërvënie të antonimeve në rrafshin stilistik, e cila bëhet mes fjalëve sinonime, që nga kuptimi nuk kanë dallime të dukshme, por kanë ngjyrimë emocionuese të kundërta (*tregti <> pazarllëk*). Në gjuhën shqipe, çifte të antonimeve krijohen me fjalë që shënojnë: cilësi (*i butë – i egër*), kohë (*herët – vonë*), madhësi (*i madh – i vogël*), moshë (*plak – i ri*), tipare të karakterit (*i ndershëm – i pandershëm*) etj.¹⁸⁸

2.6.2 Polisemia

Polisemia është një term që i referohet situatave ku fjala e njëjtë ka dy ose më shumë kuptime të ndryshme, por të lidhura mes tyre. Koncepti i polisemisë është mjaft i ndërlikuar dhe problematik. Kështu, për shembull, përderisa jo gjithmonë kuptimi i fjalës mund të dallohet, atëherë themi se nuk është e lehtë të thuhet nëse bëhet fjalë për kuptime të ndryshme apo për kuptim të njëjtë, dhe me këtë është e vështirë të përcaktohet numri i kuptimeve të një fjale polisemike.¹⁸⁹ Përveç kësaj, si vështirësi tjetër paraqitet shpesh dallimi i fjalëve polisemike nga homonimet, me anë

¹⁸⁵ F. Hofmann, *Synonyms – A Semantic Study of Appointment and Engagement*, Punim seminarik, f. 3.

¹⁸⁶ L. Lipka, *An Outline of English Lexicology*, Tubingen 1992, f. 63,

¹⁸⁷ I. P. Kapo, *Ndikimi i anglishtes në shtypin shqiptar paskomunist*, Punim për gradën shkencore Doktor në Gjuhësi, Universiteti i Tiranës, Shkurt, 2013, f. 188.

¹⁸⁸ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 158-163.

¹⁸⁹ H. Jackson, E. Z. Amvela, *Words, Meaning and Vocabulary: An Introduction to Modern English lexicology*, Library of Congress, botimi i parë, 2000, ribotimi 2004, f. 19.

të të cilave shprehen kuptime të ndryshme të palidhura mes veti për një formë të vetme të fjalës. Për të bërë një dallim mes tyre disa herë mund të mbështetemi në faktin se homonimet në fjalor paraqiten veçmas ose kanë hyrje të veçanta, ndërsa fjalët polisemike paraqiten vetëm me një hyrje. Megjithatë, jo të gjitha rastet janë kaq të qarta, dhe si rezultat, shpesh paraqitet paqartësi gjuhësore (ambiguitet).¹⁹⁰

Natyra polisemike e anglicizmave është një vështirësi me të cilën po përballen gjuhëtarët. Kuptimet e reja që fjalët polisemike kanë në gjuhën angleze, jo çdoherë kuptohen nga folësit e gjuhëve të tjera, sepse në ato gjuhë ekzistojnë kuptime të tjera. Kjo gjë shpjegon arsyen pse ndikimi semantik i gjuhës angleze në të shumtën e rasteve nuk vërehet. Sipas gjuhëtares Viera, nëse kuptimet e ndryshme të fjalëve angleze dhe gjuhës marrëse përkojnë me njëra-tjetrën, atëherë nuk shfaqet problem. Në rastin e kundërt, nëse njëri nga kuptimet është i ndryshëm, atëherë tendenca për të bërë analogji mund të ketë ndikim negativ.¹⁹¹

Fischer jep disa shembuj të anglicizmave, duke pikasur ndikimin e tyre në zgjerimin e kuptimit të fjalëve të gjuhëve marrëse. Një shembull tipik i kësaj dukurie, sipas Fischer, është fjala *action* /ekʃən/. Sipas tij, kjo fjalë në gjuhë të shumta të Evropës si gjuha italiane, bullgare, finlandeze, shqipe dhe greke është zhvilluar në mënyrë të pavarur nga gjuha angleze, duke fituar kuptimin e një *lufte* apo *konflikti* *jo domosdoshmërisht të armatosur*. Në të gjitha këto gjuhë të përmendura, kuptimi i ri i fjalës *action* konsiderohet si diçka moderne, jozyrtare dhe tipike për gjuhën e të rinjve. Nga ana tjetër, ky kuptim, siç duket, ka ndikuar në zgjerimin e kuptimit të zakonshëm të huazimit, me plot kuptimin e fjalës, si në rastin e frazës *action movie* (*filmat aksion*). Aksioni dinamik dhe luftimi, shumë tipik për zhanrin e filmave aksion, siç duket, ka kaluar dhe përdoret edhe në situatat e jetës reale. Faktikisht, rastet si ky vërtetojnë se zgjerimi metaforik nuk është vetëm proces diakronik, gjegjësisht, fjala *action* është një shembull i mirë i lidhjes mes zgjerimit të kuptimit të një fjale të vetme dhe zgjerimit semantik të anglicizmave. Fischer, si shembull tjetër të zgjerimit krijues të anglicizmave që çon në poliseminë e fjalëve të huaja, jep fjalën angleze *striptease*. Kjo fjalë në gjuhën gjermane dhe bullgare ka zhvilluar një kuptim të ri figurativ që nuk e ka në gjuhën angleze '*fal ndjenja dhe fshehtësi*'. Shembull i ngjashëm, sipas tij, është edhe fjala *show*. Në gjuhën bullgare përveç kuptimit kryesor

¹⁹⁰ B. Nerlich, Z. Todd, V. Herman, D. D. Clarke, *Polysemy: Flexible Patterns of Meaning in Mind and Language*, Berlin, 2003, f. 4.

¹⁹¹ D. J. Viera, *Applied Languages: Theory and Practice in ESP*, Universitat de València, 1997, f. 225.

'*program argëtues*', përdoret edhe për të treguar një ngjarje negative dhe pozitive. Kuptimi negativ i saj përdoret për të përshkruar ngjarjet si një '*cirk i vërtetë*', kurse kuptimi pozitiv i saj ka të bëjë me karakterin dhe sjelljen e njerëzve '*argëtim i mirë*', dhe ky është kuptim i përafërt me kuptimin pozitiv '*argëtim/kënaqësi e madhe*', që kjo fjalë e ka zhvilluar edhe në gjuhët tjera si në gjuhën norvegjeze, italiane, ruse, hungareze dhe shqipe. Me këto shembuj, Fischer, përveç të tjerave, paraqet edhe pavarësinë semantike të anglicizmave dhe të fjalëve të huaja në përgjithësi.¹⁹²

Në gjuhën shqipe përdoret edhe anglicizmi *set*. *Set* është huazuar për të nënkuptuar secilën nga ndarjet e një ndeshjeje voleybolli, tenisi, pingpongu etj. sipas një numri të caktuar të pikëve.¹⁹³ Megjithatë, shpesh përdoret edhe në kuptimin e një grupi objektesh të ngjashme, si *set fotografik* dhe *set pjatash/pirunësh*. Shembuj të tjerë të fjalëve polisemike në gjuhën shqipe mund të jenë këto: fjala e huaj me prejardhje nga anglishtja **akses** në *internet*, **akses** në *zembrën e saj*. Fjala *kontenjer* - fjalë e huazuar në gjuhën shqipe për t'iu referuar *një arke apo sënduku prej metali, që shërben për paketimin e mallrave dhe transportimin e tyre me tren, me anije* etj.¹⁹⁴, në bazë të analogjisë të konceptit që ajo shpreh, në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut fjala *kontejner* përdoret edhe për të nënkuptuar *koshin e madh të plehrave*.

Xhevat Lloshi jep disa fjalë, të cilat nga ndikimi i anglishtes kanë fituar kuptime plotësuese dhe kanë zëvendësuar fjalë gjegjëse të gjuhës shqipe. E tillë është fjala *aplikoj* – huazim nga italishtja me kuptimet *ngjis* dhe *zbatoj*, por pas viteve 1990 kjo fjalë filloi të përdoret gjerësisht për *paraqitjen e një kërkesë* sipas anglishtes *apply* dhe *application*, si edhe fjala *aplikant* filloi të përdoret sipas anglishtes për *paraqitësin e kërkesës*. Përveç saj, fjala *edukim* – huazim nga italishtja *educazione* bashkë me fjalët e tjera të së njëjtës temë *i edukuar*, *i paedukatë* nga ndikimi i anglishtes fituan tjetër përdorim. Në fakt, në anglisht kjo çerdhe fjalësh nuk e bën këtë dallim dhe tashmë *edukimi* po përdoret për *arsimimin*, duke përfunduar në zëvendësimin e disa fjalëve të shqipes, si: *edukim*, *edukatë*, *arsim*, *arsimim*, me një fjalë të vetme nga anglishtja. Fjalë të tjera të tilla që kanë fituar kuptime shtesë nga ndikimi i anglishtes janë: *konsideroj* (*shqyrtoj*), *oficer* (*nëpunës*), *prezencë* (*trup përfaqësues*), *intervistë* (*pyetje për vlerësim*), *rekord* (*regjistrim si dokument*),

¹⁹² R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in a Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 44-45.

¹⁹³ <http://www.fjalori.shkenca.org/> marrë më: 28.11.2017

¹⁹⁴ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet Toena, 2007, f. 328.

akademik (universitar, si te: shkrimi akademik) etj.¹⁹⁵ Këto shembuj të paraqitur nga Lloshi, mund të thuhet se janë fjalë polisemike, sepse kuptimi i tyre i ri, i fituar nga ndikimi i gjuhës angleze, është i lidhur me kuptimin që ato kanë pasur në gjuhën shqipe edhe më herët.

2.6.3 Homonimia

Homonimia nuk është aq e shpeshtë sa sinonimia dhe polisemia.¹⁹⁶ Homonimet janë fjalë me formë të njëjtë e me kuptime të ndryshme. Sipas Thomait, rrugët e lindjes së homonimeve në gjuhën shqipe janë të ndryshme. Ato krijohen nga përputhja fonetike e fjalëve prej rrënjësh krejt të ndryshme. Në këtë mënyrë, nga përputhja fonetike e fjalëve kanë lindur edhe homonimet me prejardhje nga burime të ndryshme, si një fjalë shqipe dhe një apo dy të huaja që kanë hyrë në shqipe (*band/ë-a* – orkestër frymore (nga it.) // *band/ë-a* – fashë (nga gjerm.). Rrugë tjetër për lindjen e homonimeve është shpërbërja e polisemisë, kur njëri nga kuptimet e një fjale shumëkuptimëshe largohet fare prej të tjerave (*am/ë-a* – nënë, *am/ë-a* – vendi ku nis një rrjedhë uji // *am/ë-a* – mbretëresha e bletëve). Rrugë tjetër e krijimit të homonimeve është formimi i fjalëve të reja nga tema fjalësh të ndryshme që përputhen në shqiptim (nga emri *rend-i* rrjedh folja *rendoj* – radhit, vë në rend // nga emri *rendë-ja* formohet folje tjetër *rendoj* – grij me rende).¹⁹⁷

Sipas shkallës së përputhjes, homonimet i ndajmë në *homonime të plota*, d.m.th. fjalë që tingëllojnë njësoj, kanë përmbajtje leksikore fare të ndryshme, por janë të së njëjtës kategori leksiko-gramatikore (*shapk/ë-a* – kasketë // *shapk/ë-a* – heqja, *pantofla*) dhe në *homonime të pjesshme*, d.m.th. fjalë që përputhen pjesërisht ndërmjet tyre. Nga homonimet e pjesshme krijohen variante të homonimeve, siç janë: *homofomat* që përputhen vetëm fonetikisht mes tyre ((*unë*) *qepa* – folje dhe *qepa* – emër), *homografët* që përfaqësojnë trajtat a format fonetikisht të njëjta, por që dallohen vetëm nga theksi i ndryshëm (*ári* – metal i çmuar dhe i verdhë // *arí* – sisor mishngrënës) dhe *homofonet* që përfaqësojnë fjalët që përputhen vetëm në shqiptim,

¹⁹⁵ Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 32-33.

¹⁹⁶ M. Dore, *Achieving Cinsilience: Translation Theories and Practice*, Cambridge Scholars Publishing, 2016, f. 114.

¹⁹⁷ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 138-143.

por shkruhen ndryshe (*krım (krimb)* // *krım* – dhunim i rëndë i ligjit që ka si pasojë dënimin).¹⁹⁸

Në vijim janë dhënë shembuj të *homonimeve të plota* të shkaktuara nga anglicizmat dhe fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut:

bar-i (shq.) – ilaç. “Ky **bar** është shumë i mirë”.¹⁹⁹

bar-i (shq.) – bimë, zakonisht e njomë që nuk drunjëzohet, me ngjyrë të gjelbër dhe që mbin dendur nëpër livadhe etj. “**Bar** i njomë”²⁰⁰

bar-i (anglicizëm) – vend ku shiten dhe pihen pije, veçanërisht alkool. “Nuk kishte asnjë tavolinë të lirë në **bar**”²⁰¹

bar-i (gr) – njësi e matjes së shtypjes atmosferike. “Shtypja atmosferike ishte 1 **bar**”²⁰²

boks-i (anglicizëm) – ndeshje sportive, në të cilën secili prej dy kundërshtarëve përpiqet të mposht tjetrin, duke e goditur me grushte të veshura me doreza të posaçme lëkure. “Ndeshja e **boksit** i la të gjithë gojëhapur”²⁰³

boks-i (anglicizëm) - e ndarë e vogël brenda në stallë, ku mbahen të vegjlit e porsalindur të kafshëve shtëpiake për ti veçuar nga nënat për tu kujdesur për ta. “Për të parë gjendjen e qengjave, shkoni në **boksin** matanë”²⁰⁴

boks-i (anglicizëm Boxcalf –lëkurë viçi) - Lëkurë e fortë, zakonisht prej gjedhi, e regjur mirë dhe pa rrudha, që përdoret për faqe këpucësh, për doreza etj. “**Boksi** i bën këpucët më të forta”²⁰⁵

check-in (fjalë e huaj nga ang.) – paraqitja e biletës suaj në sportelin e aeroportit për t’ju orientuar se ku duhet të prisni, ndërsa valixhet tuaja vendosen në aeroplanin e duhur. “Udhëtarët duhet të bëjnë **checki-in** dy orë përpara fluturimit”²⁰⁶.

check-in (fjalë e huaj nga ang.) - aplikacion në rrjetin Facebook, ku përdoruesit paraqesin vendndodhjen e tyre. “Nga **check-in**-i që bëri e kuptova pse nuk erdhi në mbledhje”

¹⁹⁸ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 144-148.

¹⁹⁹ <http://www.fjalori.shkenca.org>

²⁰⁰ <http://www.fjalori.shkenca.org>

²⁰¹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bar>

²⁰² M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 68.

²⁰³ Po aty, f. 84.

²⁰⁴ Po aty, f. 84.

²⁰⁵ Po aty, f. 84.

²⁰⁶ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/check-in>

fitness-i (fjalë e huaj nga ang.) – qendër stërvitjeje fizike për mirëmbajtjen e trupit.²⁰⁷ “**Fitness-in** e kam shumë afër nga shtëpia”

fitness-i (fjalë e huaj nga ang.) – aktivitete për mirëmbajtje të trupit dhe ruajtje të peshës trupore. “Nga **fitness-i** i rregullt po përfitoj shumë”

golf-i (fjalë e huaj nga ang.) – një lojë që luhet jashtë në bar (në natyrë), ku lojtarët mundohet që të godasin një top të vogël që përshkon një seri prej 9 ose 18 gropëzash duke përdorur një shkop të gjatë e të hollë. “Në fundjavë, ne shpesh luajmë **golf**”²⁰⁸

golf-i (gjerm.) – lloj veture gjermane shumë e përhapur në Maqedoninë e Veriut. “Aty e parkova **Golfin** tim.”

indeks-i (fjalë e huaj nga ang.) – një sistem numrash që përdoren si tregues për krahasimin e vlerave të sendeve, të cilat ndryshojnë në varësi nga njëra-tjetra. “**Indeksi** pagë/çmime.”²⁰⁹

indeks-i – (lat.) – regjistër, katalog; mat. fiz. kim. eksponent, shenjë që vihet sipër e në të djathtë të një numri tjetër të dhënë dhe që tregon se sa herë duhet të shumëzohet numri i dhënë me veten e tij; librezë e studentit me të dhëna për vijimin e ligjëratave dhe me notat e suksesit. “Studenti i mirë shihet nga **indeksi**”²¹⁰

kàst-i (fjalë e huaj nga ang.) – të gjithë aktorët në një film ose shfaqje “Pas shfaqjes së shkëlqyeshme, regjisori kishte organizuar një mbrëmje për **kast-in** e aktorëve”²¹¹

kast-i (ar., tur.) – qëllim i paramenduar (kastile). “Çdo gjë ishte me **kast**”²¹²

kredí (fjalë e huaj nga ang.) – pikë që tregojnë se një student ka përfunduar me sukses një lëndë universitare. “Çdo lëndë ka nga 3 **kredite**”²¹³.

kredí-a (lat) – fin. Shumë të hollash që i jep banka një qytetari, një ndërmarrjeje etj., sipas kërkesës së tyre, me kusht që t’i kthehet pjesë-pjesë brenda një kohe të caktuar. “Mori **kredi** për shtëpinë”²¹⁴

lòt (fjalë e huaj nga ang.) – objekt ose objekte që shiten në ankand.²¹⁵ “Për **lotin** e parë zonja ofroi 200 euro”.

²⁰⁷ I. P. Kapo, *Ndikimi i anglishtes në shtypin shqiptar paskomunist*, Punim për gradën shkencore Doktor në Gjuhësi, Universiteti i Tiranës, Shkurt 2013, f. 47.

²⁰⁸ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/golf>

²⁰⁹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/index>

²¹⁰ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 271.

²¹¹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cast>

²¹² M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 307.

²¹³ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/credit>

²¹⁴ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 335.

lot-i (shq.) – lëng pa ngjyrë e i tejdukshëm që del nga gjëndrat e syrit kur jemi të mërzitur dhe qajmë: “*E mbytën lotët.*”²¹⁶

pop (fjalë e huaj nga ang.) – një lloj muzike e njohur e moderne, me rrahje të forta, e krijuar me pajisje elektrike ose elektronike. “*Dje isha në një koncert pop ku këndonte Madona.*”²¹⁷

pop-i (shq.) – prift ortodoks. “*Pop-i e mbajti fjalimin.*”²¹⁸

risk-u (fjalë e huaj nga ang.) – rrezik që mund të ndodhë “*Në këtë biznes risku dhe përfitimet janë të larta.*”²¹⁹

risk-u (ar., tur.) – fat, kështet, pjesë që i bie dikujt sipas fatit që ka. “*E paçin riskun e mirë.*”²²⁰

shok-u (anglicizëm) – ngjarje ose përvojë e menjëhershme, e papritur dhe zakonisht e pakëndshme që shkakton reaksion emocional apo fizik. “*Ishte shok i vërtetë ta shihja në atë gjendje.*”²²¹

shok-u (shq.) – njeri me të cilin jemi lidhur me miqësi gjatë jetës, me të cilin gjendemi a veprojmë së bashku në rrethana të caktuara. “*E kishte shok fëmijërie.*”²²²

top (fjalë e huaj nga ang.) – veshje për pjesën e sipërme të trupit. “*Më duhet një top për këto pantallona.*”²²³

top-i (tur.) – armë e rëndë artilerie. “*Në luftën për liri përdorën edhe topa.*”²²⁴

top-i, rruzull me madhësi të ndryshme, zakonisht prej llastiku e i mbushur me ajër, që kërcen kur e goditni ose kur përplasen diku dhe që përdoret për të luajtur. “*Fëmijët luanin me top.*”²²⁵

Përveç shembujve të mësipërm të homonimeve të plota, në vazhdim janë dhënë disa shembuj të *homonimeve të pjesshme*, gjegjësisht të *homoformave* të shkaktuara nga anglicizmat dhe fjalët e huaja angleze:

pik-u (fjalë e huaj nga ang.) – pika me intensitet më të lartë, më të fortë ose më të mirë.²²⁶ “*Siç duket ai e kishte arritur pikun e karrierës së tij.*”

²¹⁵ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lot>

²¹⁶ <http://www.fjalori.shkenca.org/>

²¹⁷ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pop>

²¹⁸ <http://www.fjalori.shkenca.org/>

²¹⁹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/risk>

²²⁰ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 483.

²²¹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/shock>

²²² <http://www.fjalori.shkenca.org/>

²²³ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/top>

²²⁴ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 555.

²²⁵ <http://www.fjalori.shkenca.org/>

pik (shq.) – ngjit me kallaj një enë metalike të shpuar; spërkas, lag, lyej; bie menjëherë në tokë.²²⁷ “*I rrëshqiti këmba dhe piku në tokë.*”

pik-ë (shq.) – sasi shumë e vogël uji a lëngu tjetër. “*Një pikë shiu.*”²²⁸

Shembujt në vazhdim janë *homografe* apo fjalë me theks të ndryshëm, të formuara si rezultat i përdorimit të anglicizmave dhe fjalëve të huaja angleze:

míster (fjalë e huaj nga ang.) – titull që i jepet mashkullit më të bukur në një konkurs të bukurisë. “*Misteri i viti 2017 ishte nga Shkupi.*”

mistér (gr.) – diçka e panjohur dhe e pashpjegueshme. “*Kjo ngjarje përbën një mister që nuk po zbardhet.*”²²⁹

párti (party) (fjalë e huaj nga ang.) – festë në të cilën njerëzit takohen, hanë, flasin, pinë, vallëzojnë etj., shpesh për të festuar diçka të veçantë. “*Ajo organizoi party për ditëlindje.*”²³⁰

partí-a (lat.) - organizatë politike e një klase a një shtrese shoqërore, që ka programin e statusin e vet dhe që lufton për të mbrojtur interesin e klasës a të shtresës së cilës i takon. “*Partia në pushtet fitoi besimin e popullit.*”²³¹

partí-a (shq.) – pjesë e mallrave që çohen njëherë diku. “*Parti pambuku.*”

Shembujt të *homofoneve* apo fjalëve që shkruhen ndryshe, por përputhen në shqiptim të shkaktuara nga anglicizmat dhe fjalët e huaja angleze janë këto:

blúz /blues/ (fjalë e huaj nga ang.) – muzikë e ngadaltë e melankolike nga Amerika Jugore. “*Ishte një këngëtar i famshëm i muzikës blúz.*”²³²

blúz/ë-a (fr. blouse) – veshje e sipërme e hollë që arrin deri në brez, e thurur ose prej basme. “*Bleva një blúzë dhe një palë pantallona.*”²³³

familjar (fjalë e huaj nga ang.) – lehtësisht i njohur për shkak se e kemi parë, takuar, dëgjuar etj. më përpara.²³⁴ “*Është fytyrë familjare për ne.*”

familjar-e (lat.) – person i martuar dhe me familje. “*Ata janë njerëz familjarë.*”²³⁵

²²⁶ I. P. Kapo, *Ndikimi i anglishtes në shtypin shqiptar paskomunist*, Punim për gradën shkencore Doktor në Gjuhësi, Universiteti i Tiranës, Shkurt 2013, f. 82.

²²⁷ <http://www.fjalori.shkenca.org/>

²²⁸ <http://www.fjalori.shkenca.org/>

²²⁹ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 383.

²³⁰ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/party/>

²³¹ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 432.

²³² <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/blues>

²³³ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 82.

²³⁴ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/familiar>

²³⁵ M. Ndreca, *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007, f. 182.

2.7 Depërtimi i anglicizmave në diskurse të ndryshme të gjuhës shqipe

Gjuha angleze, si gjuhë e globalizmit ka ndikim të pashmangshëm, por jo gjithmonë të dobishëm mbi gjuhët e tjera. Ky lloj ndikimi, sipas Gjergjit,²³⁶ shfaqet nëpërmjet huazimeve kulturore në formë të huazimeve të drejtpërdrejta, kalkeve e hibrideve. Ndryshimet në gjuhë reflektohen në diskurse të ndryshme të përdorimit të gjuhës shqipe, si në të folur (*OK, bos, sherif*), ashtu edhe në diskursin ekonomik (*menaxher, biznes, kesh, marketing*), politik (*samit, miting, slogan*), në kulturë (*performancë, klub, shou*), në proceset drejt demokratizimit dhe integritit të vendit të tij si kontribut në procesin e globalizmit botëror. Prania e gjuhës angleze është gjithnjë e më e madhe në diskursin e folur dhe të shkruar të gjuhës shqipe.

Pjesa më e madhe e huazimeve gjuhësore duket se po bëhet vetëm në fusha të caktuara të gjuhës. Kështu, për shembull, fjalët angleze të përdorura në fushën e teknologjisë (*DVD, IT, High-Tech, touch screen, fast food, daunloud, non sense, play back, viber, whatsApp, I-phone*) janë huazuar përgjithësisht nëpërmjet mjeteve të shkruara të informimit masiv dhe përdoren vetëm me raste dhe në mjedise të veçanta të komunikimit.

Për të parë gjendjen e gjuhës shqipe dhe shkallën e përdorimit të huazimeve me burim nga gjuhë të ndryshme në Shqipëri, Kosovë dhe Maqedoninë e Veriut në diskursin e shkruar, ose më saktë në gazeta, gjuhëtarja Shpresa Dorda ka analizuar disa gazeta, si: “Shqip” dhe “Panorama” në Shqipëri, “Bota sot” dhe “Ekspres” në Kosovë dhe “Koha”, “Zhurnal” dhe “Lajm” në Maqedoninë e Veriut, në vitin 2012. Pas analizës së fjalëve të përdorura në to, Dorda sjell shembuj konkret të përdorimit të fjalëve të huazuara dhe të huaja që konsiderohen të panevojshme. Në gazetën “Shqip” ajo hasi fjalët *vakant* (vend bosh, i lirë), *tentova* (u mundova), *avancuar* (përparuar), *komoditet* (rehati) dhe në gazetën “Panorama” fjalët: *sensibilitet* (ndjeshmëri), *aktivitet* (veprimtari), *fenomen* (dukuri), e kështu me radhë. Në gazetën “Bota sot” hasi fjalët: *obligime* (detyrime), *inspiruese* (frymëzuese), *komplikime* (ndërlikime), *dominoj* (mbizotëroj), *kualitative* (cilësore), *potent* (i fuqishëm), *konto* (llogari) dhe në gazetën “Ekspres” fjalën *vitale* (jetësore). Në gazetën “Koha” të Maqedonisë së Veriut ishin përdorur këto fjalë të huaja: *beneficione* (përfitime), *revident* (rishikues), *joadekuat* (jo të përshtatshëm), *obligim* (detyrim), *efikasitet* (vlefshmëri), *atraktiv*

²³⁶ Sh. Gjergji, *Rreth relativizmit gjuhësor në përfaqshjen frazeologji e anglishtes/frazeologji e shqipes*, Punim doktore, Tiranë, 2016, f. 243.

(tërheqës), *insistoj* (ngul këmbë), *indikacione* (shenja), *komplikuar* (ndërlikuar), *kontribut* (ndihmë), *konzorciune* (grupime), *inspirues* (frymëzuës), *evente* (ngjarje), *konstant* (i qëndrueshëm), *avancoj* (përparoj), *kualitet* (cilësi), *enorme* (e madhe), *moment* (çast), *koncentruar* (përqendruar), *insiston* (ngul këmbë); në gazetën “Zhurnal”: *preokupim* (shqetësim), *konstatoj* (zbuloj, vë re), *deversifikoheshin* (shumëfishoheshin), *bilaterale* (dypalëshe), *ingerencë* (urdhrin), *evitoj* (shmang), *fondamentale* (thelbësore), *afinitet* (afri), *kreativitet* (krijimtari), *evidente* (e dukshme), *kosto* (çmim, vlerë), *të pakalkulushëm* (të pallogaritshëm) dhe në gazetë “Lajm”: *demolohet* (hidhet në erë), *ambient* (mjedis), *disperzuar* (shpërndarë), *posedon* (zotëron), *obligon* (detyron), *donator* (dhurues), *intervenime* (ndërhyrje), *lokacion* (vend), *sentencës* (shprehjes, fjalisë), *dimension* (përmasa), *subvencionar* (mbikëqyr), *adjutant* (ndihmësin).²³⁷

Pas një përlllogaritje matematikore ndërmjet faqeve të gazetës dhe numrit të huazimeve të panevojshme të gjetura në to, Dorda arrin në përfundim se numri i fjalëve të huaja në gazetë shqiptare është i madh. Në gazetën “Shqip” 18% nga numri i përgjithshëm i fjalëve, në gazetën “Panorama” 14%, në gazetën “Bota sot” 14%, në “Ekspres” 11%, “Koha” 11%, “Zhurnal” 21% dhe “Lajm” 11%. Në këtë përlllogaritje nuk është përfshirë sa herë është përdorur e njëjta fjalë brenda gazetës. Me këtë, ajo shton se numri i fjalëve të huaja do të ishte shumë më i madh duke nënvizuar faktin që lexuesit të cilët nuk i njohin gjuhët e huaja, nuk mund të kuptojnë shumë nga ajo që shkruhet nëpër gazeta.²³⁸

Anglicizmat si shënjeshtë të modernizmit, risive dhe progresit kanë rëndësi në shumëllojshmërinë kulturore dhe gjuhësore, në diskursin akademik dhe në atë publik.²³⁹ Në përgjithësi, ato bëhen pjesë e diskurseve të caktuara përpara se të hyjnë në përdorim të përgjithshëm.²⁴⁰

Ndër fushat kryesore në të cilat gjuha angleze ka rëndësi, në diskursin publik ndërkombëtar, është media. Në përgjithësi janë bërë kërkime për llojet e ndryshme të konteksteve, duke përfshirë këtu diskursin e tregtisë së jashtme, si edhe mediumet e shtypura, gazeta dhe revista. Një nga arsyet e shqyrtimit të konteksteve të mediumeve

²³⁷ Sh. Dorda, *Drejtimet kryesore të huazimeve të sotme në gjuhën shqipe (vendi i tyre në fjalorët e viteve 1954, 1980, 2002 dhe 2006)*, Temë doktorate, Universiteti i Tiranës, 2015, f. 43-46.

²³⁸ Po aty, f. 47.

²³⁹ R. Phillipson, *Lingua Franca or lingua frankensteinia?*, English in European integration and globalisation, *World Englishes* 27(2), Blackwell Publishing Ltd., 2008, f. 250-267.

²⁴⁰ C. Furiassi, V. Pulcini, F. R. González, *The anglicization of European Lexic*, John Benjamin B. V. 2012, f. 52.

të shkruara buron nga natyra e tyre si forume shoqërore të dukshme dhe me ndikim të veçantë, të cilët në këtë mënyrë paraqiten si mjete të rëndësishme në përhapjen e emërtimeve të dukurive të ndryshme në popullatën lokale dhe kontribuojnë në ndryshime sociolinguistike. Mbizotërimi i gjuhës angleze në reklamat tregtare dhe në emërtimin e dukurive të ndryshme, si në afishe, stenda të afishimit, reklama elektronike dhe në logot e sipërmarrjeve, është një nga shfaqjet më të dukshme të përhapjes globale të gjuhës angleze. Përveçse në mediumet reklamuese të jashtme, fenomeni i përhapjes së anglicizmave mund të studiohet dhe shtjellohet edhe në tekstet e printuara, përfshirë këtu lloje të ndryshme të materialeve promovuese dhe mediumet e shtypura. Në këto raste gjuha angleze shpesh përdoret në mënyrë simbolike për të krijuar një imazh të diçkaje të re, moderne dhe dinamike. Një kërkim i realizuar në Finlandë për përdorimin e fjalëve nga gjuha angleze për emërtimin e sipërmarrjeve vendase, vërtetoi përdorimin e tyre në sipërmarrje, si: në qendra fitnesi: *Blue Fitness, Fitness Club, City Gym, Move!, Wellness Center, Let's go Center*; në një numër të madh të qendrave të qethjes: *Salon Hair, Cutting Club, Hair Art, Nice Cut, Hair Saloon, Top Hair*; përveç kësaj, restorantet me emërtime angleze ishin të shumtë. Kishte shfaqje të gjuhës angleze edhe në fusha të tjera, si në kompani ku kërkohej staf i punës: *Office Help, Banquet Service, Businesslike, Star People* dhe *Manpower*; dhe në këtë listë, nuk mund të mos përmendeshin fjalët e shpeshta, si: *Center, Shop, Group, Service* dhe *Systems*.²⁴¹ Sa i përket reklamimit të produkteve, pas një hulumtimi të 2384 reklamave për produkte për gra në Belgjikë, Francë, Gjermani, Holandë dhe Spanjë, u vërtetua se më shumë se dy e treta e reklamave përmbanin të paktën një fjalë angleze, dhe 13 për qind prej tyre ishin plotësisht në gjuhën angleze.²⁴²

Vlen të përmendet se shumë prej emërtimeve angleze të përmendura më lart kanë depërtuar edhe në gjuhën shqipe dhe një dukuri e ngjashme vërehet edhe në emërtimet e objekteve të ndryshme sipërmarrëse nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut. Këtu po shtojmë se ndikimi i gjuhës angleze po vërehet edhe në rendin

²⁴¹ B. Kortmann, J. Auwera, *The Languages and Linguistics of Europe: A Comprehensive Guide*, De Gruyter Mouton, 2011, f. 611-612.

²⁴² Po aty, f. 612, (citon: M. Gerritsen, C. Nickerson, V. D. C. Brandt, R. Crijns, N. Dominguez, F. Van Meurs dhe U. Nederstigt, U. *English in print advertising in Germany, Spain and the Netherlands: Frequency of occurrence, comprehensibility and the effect on corporate image*. In *The use of English in International and Business Settings: An Intercultural Perspective*, G. Garzone & C. Ilie (eds), Bern: Peter Lang, 2007, f. 293).

sintaksor të fjalëve në fjali për emërtimin e objekteve të ndryshme. Lloshi paraqet disa shembuj, si: *Art Galeri Kledi*, sipas *Art Gallery, Kristal Center* etj.²⁴³

Thomai²⁴⁴ konsideron se terminologjia është fusha më problematike në hapësirën e leksikut të shqipes standarde për sa i përket pranimin apo mënjanimit të lëndës së huaj, konkretisht anglicizmave, sepse standardizimi në këtë fushë e përjashton sinoniminë. Por, përkundër kësaj, numri i këtyre fjalëve-termave me kuptim sinonimik po shtohet vazhdimisht dhe tani ato i kanë kapërcyer kufijtë e terminologjisë, duke hyrë në përdorim të përgjithshëm (*biznes / biznesmen, bojkot / bojkotoj / bojkotim, bunker / bunkerizoj / bunkerizim, kompjuter / kompjuterizoj / kompjuterizim / kompjuterist, printer / printim / printoj* etj). Përveçse në fushën e teknologjisë dhe terminologjisë, anglicizmat dhe fjalët angleze po përhapen edhe në emërtimet e tabelave të dyqaneve, lokaleve, kafeneve, restoranteve e pabeve (*China shop, Blue Sky, Prestige, Vertigo, Old House, M-House, Trend, Top-Ten, Studio Pub*), në emisionet televizive (*Top shop, Top-show, Top-story, Showbiz, The Best, Dancing with the Stars, Big Brother, The Voice, Reality Show, Dance with me, Your Face Sounds Familiar*), në reklamat televizive e të gazetave (*I-phone, high-tech, rent-a-car, spa center, super-radiator, android, smart-phone*), në fusha të ndryshme të dijes (*Interpol, case study, PhD, shok, Internet*), në mjedise të ndryshme të komunikimit gjuhësor (*baby shower, single, live, playback, xhin, kornfleksa, ekstenshën, facial, piknik, vikend, baçelor*), në literaturën e dokumentacionin e përkthyer nga institucionet e Bashkimit Evropian dhe të organizatave të ndryshme ndërkombëtare (*Samit, lider, miting, verdikt, Union*) etj. Në periudhën përpara vitit 1990 numri i anglicizmave në gjuhën shqipe ishte i vogël, dhe ato që kishin depërtuar, ishin kryesisht në terminologji (*basketboll, biftek, buldozer, bunker, futboll, gol, kamping, kauboj, korner, penallti, start, trajner, volejbol* etj), kurse pas kësaj periudhe, shtimin e madh të anglicizmave në gjuhën shqipe e lehtësoi edhe zhvillimi i fushave të reja, si: informatika (*inbox, ID, desktop, web-site, PIN, PUK, folder*), financat (*kesh, buxhet, buxhetor, asete*), ekonomia e tregut (*bordi, kurba, remitenca*), sistemi i ri shtetëror administrativ (*deadline, access, exit, bord, supervizor*), organizmat sociale (*çat, bojkot, biznes, gangster, huligan*), kultura perëndimore (*konfidencë, suportim, bestseller, VIP, bumerang, bojskaut, boks*), zgjerimi i përdorimit të anglishtes

²⁴³ Xh. Lloshi, *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009, f. 34.

²⁴⁴ J. Thomai, *Lëvizje në leksikun e shqipes standarde*, Seminari VI Ndërkombëtar i Albanologjisë – Çështja shqiptare para dhe pas shpalljes së pavarësisë, Tetovë-Shkup, 2012, f. 196.

(*Komonvelt / commonwealth, partyFR, skateboard, fiction, fast-food, girl's night out*) etj. Nga kjo që u tha, përdorimi dhe përhapja e anglicizmave në gjuhën shqipe është një dukuri që tanimë nuk mund të shmanget tërësisht, dhe kjo sjell, nga njëra anë, pasurimin e leksikut të gjuhës shqipe, por edhe “ndotjen” e tij, në rastet e përdorimit të tyre të panevojshëm. Thomai shton se shqetësuese është edhe futja në përdorim e disa togjeve librore, kryesisht kalkeve (të përmendura më sipër në 2.4.3) që në gjuhën shqipe sjellin një strukturë të huaj nga forma dhe një mënyrë të huaj të konceptimit në brendinë e sistemit të komunikimit, për shembull: *Zero tolerance - kujdes i munguar < tolerancë zero; You are welcome! - jeni i mirëpritur! < Mirardhshi* etj.

Anglicizma të panevojshme dhe pa kurrfarë kontrolli jemi dëshmitarë që gjithnjë e më shumë po përdoren edhe në muzikën shqiptare për çështje rime apo ritmi, por dëgjimi i tyre i shpeshtë bën që ato pa asnjëfarë kontrolli të depërtojnë në përdorimin e përditshëm mes të rinjve shqiptarë. Studiuesja Ibraimi, pas analizës së teksteve të këngëve nga festivali “Kënga magjike” (2015-2016) dhe nga top lista e 100 këngëve më të dëgjura argëtuese, ka pikasur një fenomen të infektimit të muzikës shqiptare dhe ka sjellë disa shembuj të fjalëve që po infektojnë bisedën e përditshme të të rinjve shqiptarë, si: *man, king, nice, love, single, free, lady, body, xhinse, oh my God, money, bad boy, bye, text me, dance, parti, queen* e kështu me radhë.²⁴⁵

Në bazë të shembujve konkretë, të paraqitur më sipër, është e lehtë të arrihet në përfundimin se është e pamundur të përmenden të gjitha fushat e veprimtarisë njerëzore në të cilat gjuha angleze ka zgjeruar ndikimin e vet. Gjuhëtari Hartmann jep edhe shembuj të tjerë të fjalëve me origjinë angleze të përdorura për: emërtimin e ushqimit dhe pijeve (*pudding, sandwich, juice, grapefruit, whiskey*), emërtimin e kafshëve (*alligator*), sporteve (*boxer, football, tennis*), veshjeve (*bikini, pullover*), emërtimet ekonomike dhe bankare (*boycott, broker, buxhet, export, import, bank note, check, dollar*), njësitë matëse (*gallon, yard*), emërtimet e gjuhës dhe gjuhësisë (*slang, essay*), gazetari dhe politikë (*interview, column, leader, editor, magazine, imperialism, liberal, parliament*), filozofi dhe fe (*behaviourism, Darwinism, pantheism*), mjekësi (*aids, anaesthesia, antibiotic, bypass, penicillin, vitamin*), shkencë dhe shkenca natyrore (*gravitation, isotope*), fjalët kompjuterike (*bit, byte, chip, disc, computer*), teknike (*cable, lazer, radar*), sociale (*bar, club, hobby, poker*),

²⁴⁵ B. Ibraimi, *Adaptimi i huazimeve angleze në tekstet e muzikës shqiptare*, Takimi i Parë Shkencor i Albanologëve të rinj – Sfidat e studimeve Albanologjike në fillim të shek. XXI, Tetovë, 2017, f. 101.

emërtimet në fushën e filmit dhe radios (*cable TV, cameraman, film, live, Oscar, radio, television*), të motit (*cyclone, tornado, hurricane, typhoon*) etj.²⁴⁶ Në këtë kontekst vlen të përmendet se pothuajse të gjitha këto anglicizma dhe fjalë të huaja me origjinë angleze të përfshira në studimin e Hartmann, i hasim edhe në gjuhën shqipe.

2.8 Anglicizmat dhe të kuptuarit e tyre nga grupmosha të ndryshme

Përdorimi i shpeshtë i anglicizmave dhe fjalëve të huazuara me origjinë të ndryshme nëpër medime na bën të dyshojmë nëse lajmet dhe informacionet e dhëna kuptohen nga masa e gjerë e njerëzve të gjeneratës më të vjetër të shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut, shumica e të cilëve nuk kanë shumë njohuri të gjuhës angleze. Duke pasur parasysh se gjuha angleze dhe gjuha shqipe nuk kanë ngjashmëri me njëra-tjetrën, është e paqartë dhe duhet vërtetuar nëse njerëzit e kësaj kategorie kanë mundësi t'i kuptojnë plotësisht të dhënat e shtypit.

Faktorët sociolinguistikë si shkalla e arsimimit dhe mosha ndikojnë në shkallën e përdorimit dhe në të kuptuarin e anglicizmave. Në përgjithësi, moshat më të reja dhe personat e shkolluar kanë një qëndrim më pozitiv ndaj anglicizmave dhe i përdorin ato më shpesh. Në një studim të realizuar në Suedi në vitet 1995-1996 mbi mënyrën e shqiptimit të fjalëve dhe emrave të njohur anglezë, të përfshirë në 12 fjali, ku morën pjesë rreth 500 kandidatë të moshave nga 15 deri 75 vjeç, doli në pah se personat e rinj dhe sidomos ata të moshës 25 deri 45 vjeç dhe kategoria e personave me shkollim më të lartë bënë shqiptim pothuajse të njëjtë të fjalëve me shqiptimin e tyre në gjuhën angleze, për dallim nga personat e moshës mbi 45 vjeç dhe personat me shkallë të ulët arsimimi.²⁴⁷

Një dukuri e ngjashme e shqiptimit me gabim të anglicizmave vërehet edhe te të moshuarit shqiptarë dhe në përgjithësi tek ata që nuk e njohin gjuhën angleze. Për shembull, *file* /*faɪl*/ shqiptohet *fajll* nga njohësit e gjuhës angleze dhe në përgjithësi nga të rinjtë, kurse të tjerët e shqiptojnë *file* sipas mënyrës së të shkruarit; *Top Channel* /*tap-ˈtʃænəl*/ shqiptohet njëjtë si në gjuhën angleze ose saktë nga njohësit e gjuhës angleze dhe nga të rinjtë, kurse të tjerët zakonisht e shqiptojnë *top-çanelli*.

²⁴⁶ R. Hartmann, *The English Language in Europe*, Intellect, Oxford, England, 1996, f. 39-40.

²⁴⁷ A. Lüdeling, M. Kytö, *Corpus Linguistics, Volume 2*, Mouton de Gruyter, 2009, f. 1029.

Në përgjithësi, në stacionet televizive, sidomos në programet argëtuese për të rinjtë e grupmoshave 16-30 vjeçare, vërehet një përdorim i madh i anglicizmave. Një gjë e ngjashme vërehet edhe në artikujt e revistave për të rinj dhe në zhanret e ndryshme të muzikës së dëgjuar kryesisht nga të rinjtë, si në muzikën rok, pop e hip-hop. Gradualisht, gjuha e të rinjve pasurohet me anglicizma dhe të folurit e tyre shndërrohet në një lloj (variacion) të veçantë gjuhësor. Përdorimi i anglicizmave nga ana e tyre bëhet më së shumti për të krijuar një imazh të ndryshëm dhe më pak për plotësimin e ndonjë boshllëku semantik të gjuhës shqipe. Duke u nisur nga fakti se përdorimi i anglicizmave tashmë është bërë sinonim i modernitetit, grupmoshat e reja tentojnë t'i përdorin ato si një mjet i identifikimit të tyre, si dhe për t'u dalluar nga ngurtësia e të rriturve. Nga ana tjetër, një numër folësish të vjetër (konservatorë, dogmatikë ose pedantë), të cilët ende i rezistojnë përdorimit të anglicizmave, e lidhin pastërtinë gjuhësore me identitetin kombëtar. Megjithatë, është i vështirë mospërdorimi i anglicizmave edhe nga ana e tyre, sidomos në rastet kur në gjuhë përhapen huazime shkencore apo terma specifikë, sepse në raste të tilla, procesi i huazimit të fjalëve angleze përshkohet me shpejtësi edhe tek brezi i vjetër.²⁴⁸

Përdorimi më i madh i anglicizmave nga grupmoshat e reja sesa nga më të vjetrit arsyetohet edhe me faktin që shumica prej tyre e zotërojnë ose janë njohës deri diku të gjuhës angleze dhe që shumica e tyre janë përdorues më të shpeshtë të rrjeteve sociale Facebook, Instagram, Chat etj. Kjo gjë ndikon që fjalori i tyre të zgjerohet gjithnjë e më shumë me fjalë angleze, të cilat i fusin në përdorim edhe në gjuhën e tyre të përditshme. Nga ana tjetër, në kohën që po jetojmë, është bërë i vështirë punësimi i të rinjve pa njohjen e gjuhës angleze dhe për këtë arsye ajo duket se është një përditshmëri që dashur e pa dashur po iu imponohet të rinjve. Pas një studimi të realizuar nga studiuesja Kapo me 100 studentë të moshës 20-22 vjeç për të nxjerrë në pah se cilat anglicizma përdorehin më shpesh nga ana e të rinjve, ajo doli në përfundimin se anglicizmat që mund të konsiderohen të drejtpërdrejta dhe që kishin të bëjnë me fushën e teknologjisë (*mouse, folder, fail, kompjuter* etj) ishin më të përdorura, megjithëse nuk mungonin edhe anglicizma të tipit, si: *OK, make up*,

²⁴⁸ A. Zeqiri, *Aspekte të huazimeve me origjinë anglo-saksone në gjuhën e folur shqipe dhe në mediat shqiptare në Maqedoni dhe Kosovë*, Tiranë, 2013, f. 42.

performancë, shou, CV, part-time, live etj., të cilat ishin shënuar nga pjesa dërmuese e studentëve të përfshirë në studim.²⁴⁹

Për të parë qëndrimin e moshave të ndryshme ndaj përdorimit të anglicizmave, Fischer bëri një studim në Gjermani dhe vërtetoi se ekziston një vetëdije e lartë e folësve për sa i përket dallimit të emërtimeve angleze dhe gjermane. Me këtë studim, ai nxori në pah se në përgjithësi punonjësit në sipërmarrje të ndryshme nuk përjashtojnë përdorimin e elementeve të huaja gjuhësore (sidomos elementeve angleze), megjithëse qëndrimi i tyre ndryshonte në varësi të moshës. Grupmoshat e reja (20–30 vjeç) ishin më të hapura ndaj anglicizmave në dallim nga grupmoshat më të vjetra (40–50 vjeç). Përveç kësaj, 42% e njerëzve të grupmoshave më të vjetra nuk preferonin përdorimin e shumë elementeve gjuhësore të huaja në emërtimin e kompanive, në dallim nga grupmoshat e reja. Nga grupmoshat e reja, vetëm 28% kishin qëndrim të ngjashëm me më të vjetrit, kurse shumica prej tyre kishin qëndrim kritik dhe krijimtarinë gjuhësore e konsideronin si diçka shumë të rëndësishme. Për këtë arsye, grupmoshat më të vjetra shpesh shprehnin ankesa për shkak të mungesës së kuptueshmërisë dhe vlerës së informacionit. Për shkak të mosnjohjes së kuptimit të fjalëve më të vjetrit që nuk e zotërojnë gjuhën angleze, ndjeheshin si të lënë jashtë komunikimit.²⁵⁰

2.9 Anglicizmat, të përkohshëm apo të përhershëm?

Huazimi gjuhësor është një proces prodhues që mund të shfaqet (edhe vetëm) në nivelin e folësit individual. Në këtë rast kemi huazime të përkohshme, të cilat dallohen nga huazimet gjuhësore që janë rezultat i një procesi diakronik. Dallimi mes këtyre huazimeve është se huazimet e përhershme gjuhësore përdoren nga folësit dygjuhësh, por edhe nga ata njëgjuhësh, kurse huazimet e përkohshme përfshihen vetëm nga folësit dygjuhësh, dhe në shumë raste këto huazime përfshihen në atë që quhet ndërrim i kodit (code switching). Ndërrimi i kodit nënkupton një kalim të momentit nga një kod në një kod tjetër gjuhësor brenda kontekstit të komunikimit. Për këtë arsye, shpesh bëhet e vështirë të vihet një vijë e prerë mes procesit të ndërrimit të

²⁴⁹ I. P. Kapo, *Anglicizmat dhe qëndrimi i studentëve shqiptarë ndaj tyre*, Buletin shkencor- Universiteti “Fan S. Noli”, Korçë, 2011, f. 235.

²⁵⁰ R. Fischer, *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008, f. 201.

kodit dhe atij të huazimeve të përkohshme, sepse që të dyja shfaqen vetëm në kontekste të dygjuhësisë.²⁵¹

Huazimet gjuhësore mund të shfaqen kur folësit përpiqen të emërtojnë koncepte të caktuara nga një gjuhë tjetër dhe njëkohësisht janë të vetëdijshëm që gjuha e tyre nuk është e përshtatshme për emërtimin e tyre. Kjo gjë konsiderohet si një strategji e komunikimit ose kompensimit, edhe pse në thelb është një lloj huazimi.²⁵² Në përgjithësi ekziston një tendencë drejt “*thjeshtësimit*” në rastet kur folësi apo shkrimtari i jep përparësi ekonomisë së shprehjes dhe, duke mos dashur të japë as përpjekje minimale për të hulumtuar dhe gjetur gjegjëse kuptimore në gjuhën amtare, priren të marrin fjalë nga gjuhë të tjera. Kështu që elemente të huazuara mund të shfaqen në gjuhë edhe vetëm përkohësisht.²⁵³

Për huazime të tilla të fjalëve apo për fjalët e pazakonshme në gjuhë, në aspektin fonologjik dhe sintaksor, shpesh përdoret termi *huazime të përkohshme (të çastit)*, si term i kundërt i *huazimeve të përhershme*. Megjithatë, termi *huazim i përkohshëm* është paksa i paqartë, sepse huazimi i fjalëve është përkufizuar si proces i kompletuar i ndryshimit gjuhësor dhe huazimi leksikor si një lloj i veçantë i këtij ndryshimi. Nga ana tjetër, ndërrimi i kodit përkufizohet si përdorim i një elementi të një gjuhe tjetër gjatë të folurit apo vetëm me raste. Për këtë arsye, sipas gjuhëtarëve Haspelmath dhe Tadmor, *huazimet e përkohshme* duhet të quhen *ndërrime të kodit*.²⁵⁴

Termi *huazime të përkohshme* përdoret për t’iu referuar elementeve gjuhësore të cilat as nuk plotësojnë kriterin e shpeshtësisë së përdorimit dhe pranueshmërisë për t’u konsideruar huazime të mirëfillta, as nuk përshtaten me kufizimet sintaksore të propozuar për situatat e ndërrimit të kodit.²⁵⁵

Poplack, Meechan dhe gjuhëtarë të tjerë, pajtohen që folësit dygjuhësh mbështeten në huazime të përkohshme atëherë kur mungesa e ngjashmërisë tipologjike mes gjuhëve e vështirëson formimin e fjalive me elemente të zëvendësueshme (switched) që do të përputheshin me strukturat e gjuhëve (gjuhës

²⁵¹ E. Lanza, *Language Mixing in Infant Bilingualism: A Sociolinguistic Perspective*, Oxford University Press, 2004, f. 195.

²⁵² M. S. Smith, J. Truscott, *The Multilingual Mind: A Modular Processing Perspective*, Cambridge University Press, 2014, f. 196.

²⁵³ F. R. González, *Spanish Loanwords in the English Language: A Tendency Towards Hegemony Reversal*, Mouton de Gruyter, 1996, f. 68.

²⁵⁴ M. Haspelmath, U. Tadmor, *Loanwords in the World’s Languages: A Comparative Handbook*, De Gruyter, Mouton, 2009, f. 41.

²⁵⁵ L. Callahan, *Spanish/English Codeswitching in a Written Corpus*, John Benjamins Publishing Company, 2004, f. 10.

dhënëse dhe marrëse). Ata konsiderojnë se forma e njëjtë (ekuivalenca) sintaksore është kriteri kryesor që i dallon huazimet e përkohshme nga ndërrimi i kodit. Fjalët e veçanta duhet patjetër të konsiderohen huazime pavarësisht nëse janë të përhershme apo të përkohshme.²⁵⁶ Nga ana tjetër, Myer-Scotton, merr parasysh nëse një fjalë ka depërtuar në leksikun e folësve njëgjuhësh të gjuhës marrëse, sepse, nëse është në dispozicion vetëm për folësit dygjuhësh, atëherë konsiderohet ndërrim i kodit. Përveç shpeshësisë së përdorimit, dallimi kryesor mes huazimeve të përkohshme dhe atyre të përhershme, sipas saj, është qasja relative, gjegjësisht, kufiri mes huazimeve të përkohshme dhe ndërrimit të kodit është shumë i hollë, meqë asnjëri nga ta nuk është në dispozicion të folësve njëgjuhësh.²⁵⁷

Shumë fjalë me origjinë nga gjuha angleze përdoren dhe qarkullojnë vetëm përkohësisht, sidomos nga grupmoshat e reja dhe nga ato që e njohin mirë gjuhën angleze. Të njëjtat mund të jenë pjesë e gjuhëve të veçanta mes grupeve të ndryshme të të rinjve dhe përbëjnë shembuj të ndërrimit të kodit për faktin se nuk janë përshtatur me rregullat gramatikore apo sintaksore të gjuhës shqipe. Për shembull: *spelling bee, dream team, working shop, business class, poker face, what's up?, first option, breaking news, shocking scene, eye-lift, busy line, surprise eggs, well-done, school band, High-Tech, High-definition, next, new chapter, extract, busted, healthy, Barbie girl, waterproof* etj.

Nga ana tjetër, huazimet e përkohshme (*leadership-i, botox-i-n, filler-a*) ashtu si edhe huazimet e përhershme (*futboll-i-n, film-i-n, kompjuter-ë/a*) dallojnë nga ndërrimet e kodit (*stylish girl, macho man*) duke qenë se të dyja integrohen në nivelin morfologjik dhe sintaksor në gjuhën marrëse.²⁵⁸

Duke u bazuar në këtë, huazimet e përhershme nga gjuha angleze në gjuhën shqipe janë të shumta dhe pjesa më e madhe e tyre tashmë përdoren pothuajse nga të gjithë shqipfolësit. Megjithatë, disa nga fjalët me prejardhje nga gjuha angleze, sidomos ato që ende nuk janë bërë pjesë e sistemit gjuhësor të gjuhës shqipe standarde, duket se përdoren vetëm me raste dhe hyjnë në grupin e huazimeve të

²⁵⁶ S. Poplack, M. Meechan, *Patterns of language mixture: Nominal structure in Wolof-French and Fongbe-French bilingual discourse*. In Milroy & Muysken (Eds.), *One speaker, Two Languages*, Cambridge University Press, 1995, f. 200.

²⁵⁷ C. Myers-Scotton, *Differentiating borrowing and codeswitching*. In K. Ferrera et al. (Eds.) *Linguistic Change Contact: Proceedings of the Sixteenth Annual Conference on new Ways of Analyzing Variation* Austin, TX: University of Texas Department of Linguistics, 1988, f. 318-325.

²⁵⁸ J. Wohlgemuth, *A Typology of Verbal Borrowings*, Mouton de Gruyter, Berlin, New York, 2009, f. 53.

ashtuquajtura të përkohshme. Konsiderohen huazime të përkohshme në gjuhën shqipe, sepse përdoren vetëm përkohësisht nga grupe të caktuara njerëzish bashkë me ndonjë koncept që bëhet dukuri moderne, por e përkohshme në shoqëri. Kështu mund të përmendim fjalët: *call center* (nga biznesi i përkohshëm që zhvillohej në qytete në ndryshme shqiptare), *deal no deal* (nga ndjekja e një emisioni të huaj televiziv për një kohë të caktuar), *third party* (nga grupe njerëzish që përdorin gjuhë të veçanta), *intermediate* (nga kursistë të gjuhës angleze), *sale* (nga shpeshësia e përdorimit të kësaj fjale në vendet të ndryshme të vizituara përkohësisht nga shqiptarët), *double space* (nga përdoruesit e programit Word), *check in* (nga personat që udhëtojnë kohë pas kohe me aeroplan), *Black Friday* (në periudhën e uljes së çmimeve) etj.

Për ta përgjithësuar, mund të thuhet se procesi i huazimeve gjuhësore fillon me përdorimin e fjalëve të reja si elemente të izoluara, apo me përdorimin vetëm një herë të një forme të kopjuar në të folurit e folësve dygjuhësh dhe vazhdon të përhapet deri në pranimin dhe integrimin e plotë të tyre në sistemin e gjuhës marrëse. Pra, duhet patjetër që të ekzistojë një lloj avancimi, duke u nisur nga huazimi në të folur deri te huazimi i mirëfilltë gjuhësor.²⁵⁹ Thënë ndryshe, nuk do të kishin ekzistuar huazime të mirëfillta apo të përhershme nëse nuk do të ishin përdorur fillimisht si huazime të përkohshme nga folësit dygjuhësh.

2.10 Përdorimi dhe përhapja e anglicizmave në gjuhën shqipe dhe maqedonase

Shqiptarët e Maqedonisë së Veriut jetojnë në një vend ku gjuhë zyrtare është gjuha maqedonase, kurse gjuha shqipe është zyrtare vetëm në komunat me shumicë shqiptare (me më shumë se 20% shqiptarë). Për këtë arsye, shumica e shqiptarëve, për shkak të kontaktit të drejtpërdrejtë me gjuhën maqedonase, e njohin plotësisht apo pjesërisht atë, dhe kjo për faktin se gjuha maqedonase mësohet nëpër shkolla nga nxënësit shqiptarë si lëndë e veçantë që nga klasa e parë ose e tretë e arsimit fillor. Duke qenë nën ndikim të vazhdueshëm nga gjuha maqedonase, shqiptarët e Maqedonisë së Veriut vazhdojnë të huazojnë fjalë nga gjuha maqedonase dhe i përdorin si pjesë e gjuhës së përditshme (*bolnicë / spital, kërst / kryq, stolic / karrige,*

²⁵⁹ F. W. Field, *Linguistic Borrowing in Bilingual Contexts*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2002, f. 9.

duvallo / balonë, zha:b / bretkocë, cena / çmimi, beleshk / shënim, koshare / basketboll, cepeneic / i mpirë, opshtinë / komunë, tërka / garë vrapimi, granic / kufi, koc / asht, uput / udhëzim).

Përveç fjalëve, si njësi të veçanta leksikore në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut po vërehen edhe ndërtime të përkthyer (kalke) nga gjuha maqedonase, për shembull: *dëshiroj* (mu zheli) në vend të *i uroj, i dëshiroj; i jep me dije* (mu dava do znaenje) në vend të *ia bën me dije; gjatë kohë* (dolgo vreme) në vend të *për një kohë të gjatë; lëng* (sok) në vend të *pije freskuese; rast vdekjeje* (smrten sluçaj) në vend të *kishte mort; ndodhi një konferencë* (dogodi edna konferencija) në vend të *u mbajt një konferencë*.²⁶⁰

Mehmet Çeliku, në librin e tij *Çështje të shqipes standarde*, konsideron se në gjuhën letrare kombëtare shqipe të përdorur në ish-Jugosllavi, në fushën e fjalëformimit, vihen re disa fjalë me interes që kanë depërtuar nga serbokroatishtja dhe maqedonishtja, si dhe disa tipa mjaft produktivë të fjalëformimit. Sipas tij, këto fjalë janë të shumta dhe duhen mbledhur, studiuar dhe ato që nuk formojnë sinonime leksikore absolute duhet që të gjejnë vend në fondin leksikor të gjuhës shqipe. Fjalë të tilla përfshijnë: *harkor, hamendem, përvidhem* etj. Ndërkaq, tipi i fjalëformimit me prapashtesa përfshin fjalët: *mikloj, paloj, shpaloj, vendoj, përgojoj, gojarisht, hovshëm* etj. Kjo do të thotë se në gjuhën letrare shqipe të përdorur në ish-Jugosllavi vërehen ndikime dialektore që kanë arritur të futen në gjuhën letrare. Ndikimet dialektore janë: zanorja fundore **ë** nuk përdoret në shumësin e shquar të disa emrave si: *dhent, miqt, pleqt* etj.; disa emra femërorë dalin në temë me zanoren e patheksuar **ë** në vend të zanores **e**, si: *kasollë, kaçubë* etj.; pas parafjalëve *afër, rreth, pranë* etj. përdoren emra të pashquar, si: “*ishin ulur rreth sofër*”, “*duart i lidhi pas qafe*” etj.; në vend të “*për sa i përket*” përdoret “*sa i përket*” e kështu me radhë. Përveç ndikimeve dialektore, vërehen edhe ndikime jo të pakta të serbokroatishtes dhe maqedonishtes në fushën e leksikut, si: *pa mëdyshje* (pa tjetër) nga “beç dvoje”, *vozis* (ngas) nga “vozit”, *lëng* (pije freskuese) nga “sok”. Përveç kësaj, janë edhe disa ndërtime të përkthyer fjalë pas fjale nga serbokroatishtja ose maqedonishtja, si: *më befaso* i këndshëm nga “priyatno me iznenadio”, *nuk kishte kush* nga “nije billo nikoga” etj.; vihet re përdorimi i trajtës së pashquar në vend të trajtës së shquar dhe e kundërta, si: “*Unë jam i kënaqur me përgjigje*”, “*Ai u ndal për një çast dhe e ndezi cigaret*”; si dhe

²⁶⁰ Q. Murati, *Gramatika e gabimeve – Kulla babilonike dhe përzierja e shqipes*, Shtypshkronja Çabej – Tetovë, 2000, f. 46, 88.

përdorimi jo i saktë i trajtave të shkurtra, si: “*Gati kishte kaluar edhe mesdita e ai nuk e takoi askënd*”, “*e mori një cigare*”; disa emra dalin jo në gjininë që kanë normalisht, si: *plazha, sezona, montazha, revolti* etj.; parafrasa *mbi* përdoret në vend të *për* si në fjalinë: “*Mësuam mbi kërmijtë*”; përdoret shpesh forma pësore në vend të asaj veprare: “*Besa, jo! – u pohuan shumica*”; përdoren herë-herë mbiemra të prejardhur, si: *krijuesit filmorë* (krijuesit e filmit), *aktivitete parazitgjedhore* (veprimtaritë gjatë zgjedhjeve) e kështu me radhë. Gjithashtu takohen edhe mjaft fjalë të huaja të marra nëpërmjet serbokroatishtes ose maqedonishtes, kryesisht me prapashtesën **-o**, si: *intervenoi, kontaktoi, stacionoi, startoi, konkludoi, konfrontoi* etj.²⁶¹

Përkundër depërtimit dhe përdorimit të fjalëve dhe ndërtimeve të tilla sllave, gjuhëtarë të shumtë shqiptarë nga Kosova dhe Maqedonia e Veriut kanë bërë përpjekje për pastrimin e gjuhës shqipe standarde dhe për zëvendësimin e tyre.²⁶²

Për sa i përket ndikimit të gjuhës shqipe mbi gjuhën standarde maqedonase, sipas gjuhëtarëve Corbett dhe Comrie, një gjë e tillë ndodh shumë rrallë. Ndikim më i madh vërehet në të folurin popullor, në gjuhën joformale, si dhe në të ashtuquajturën gjuhë e fshehtë.²⁶³ Megjithatë, sipas profesor Haki Ymerit, i cituar nga gjuhëtarja Ibrahim, numri i fjalëve shqipe në fjalorin e gjuhës maqedonase sillet rreth 150, krahas 350-400 të tjerave që kanë depërtuar në të folmet lokale të maqedonishtes.²⁶⁴ Prania e fjalëve me prejardhje nga gjuha shqipe në gjuhën maqedonase, sidomos në pjesën perëndimore të Maqedonisë së Veriut është shumë më e madhe nga ajo që paraqitet. Sipas tij, ky ndikim vërehet sidomos në rrafshin leksikor. Disa nga leksemat e huazuara janë: *bes, bir, çupe, nuse, nana, gusha, kmiš, bres, kazma*, e kështu me radhë.²⁶⁵

Përveç ndikimit të ndërsjellë, gjuha maqedonase, ashtu si edhe gjuha shqipe, është nën ndikim të vazhdueshëm nga gjuhët e tjera, përfshirë këtu edhe gjuhën angleze. Sa i përket përdorimit të anglicizmave në gjuhën maqedonase, në njëzet vitet e fundit, pas pavarësisë së Maqedonisë së Veriut, në periudhën e tranzicionit dhe demokratizimit të shoqërisë, gjuha maqedonase po ndikohet gjithnjë e më shumë nga

²⁶¹ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 72-80.

²⁶² Po aty, f. 155.

²⁶³ G. Corbett, B. Comrie, *The Slavonic Languages*, Routledge, 1993, f. 296.

²⁶⁴ M. Ibrahim, *Ndikimet leksikore të shqipes në maqedonishte në të folmet dhe rrethanat e sotme sociolinguistike*, *Albanologjia*, International Journal of Albanology, USHT-Tetovë, 1-2/2014, f. 128, (citon: Ymeri H. *Elementet leksikore shqipe në fjalorin e gjuhës maqedonase I, II dhe III*. Në “Leksikografia shqipe – trashëgimi dhe perspektivë”. Tiranë, 2005, f. 319-326).

²⁶⁵ Q. Murati, *Elementet e shqipes në gjuhët sllave jugore*, Instituti Albanologjik i Prishtinës, 1990, f. 12.

fjalë ndërkombëtare, dhe sidomos nga anglicizma. Kjo gjë ndodh mbi të gjitha për faktin se gjuha angleze është lingua Franca dhe flitet nga rreth 1.8 miliard njerëz në të gjithë botën. Sipas revistës prestigjioze *Economist*, gjuha angleze, si gjuhë e globalizmit, është gjuha e biznesit, politikës, teknologjisë informative dhe internetit. Ajo është gjuhë ndërkombëtare mbizotëruese në komunikim, diplomaci, shkencë, media, aviacion, turizëm e kështu me radhë. Si pasojë e statusit prestigjioz që ka gjuha angleze, sot përdorimi i anglicizmave në gjuhën maqedonase po rritet vazhdimisht në fusha të ndryshme.²⁶⁶

Sipas Corbett dhe Comrie²⁶⁷, në dekadat e fundit në gjuhën maqedonase është rritur dukshëm numri i fjalëve me origjinë nga gjuha angleze në të gjithë rrafshet. Disa prej tyre, në gjuhën maqedonase kanë ndryshuar kuptimin e tyre semantik, siç është fjala *барел* - *barel* (njësi matëse e petroliumit). Në shtypin vendas maqedonas, anglicizmat shpesh përdoren me ironi (*лузер* – *loser*), kurse në të folurit e të rinjve shpesh përdoren shprehje zhargon (slang), si: *piece of cake*, *give me a ring* etj., edhe pse përgjithësisht shumë shprehje kanë depërtuar edhe në gjuhën zyrtare. Sa i përket mekanizmave të përshtatjes së fjalëve të huazuara, emrat e huazuara nga gjuha angleze, shpesh përshtaten në numër dhe gjini (*parking* - *parkinzi*; *fri-shop* - *fri-shopovi*), kurse mbiemrat mund të përshtaten duke marrë prapashtesa ose pa prapashtesa (*super* – *cyneп*, *high-tech* – *хаи-тех*, *supportive* - *супортивно*, *technologic* – *технолошки*, *shocking* - *шокантно*).

Sipas studiueses Ralpovska, në gjuhën maqedonase kemi një shtim të numrit të anglicizmave, për shkak të nevojës për të plotësuar boshllëqet e paraqitura në sistemin leksikor. Me kalimin e kohës, këto fjalë të huazuara aq shumë janë përshtatur në sistemin e gjuhës sa që tani më nuk konsiderohen si të huaja, por pjesë qenësore dhe normative e sistemit të fjalorit të gjuhës. Ajo shton se fjalët e reja që depërtojnë në gjuhën maqedonase janë rezultat edhe i përkthimeve të literaturave të ndryshme, me çka përkthyesit detyrohen që t'a përdorin emërtimin e konceptit të huaj, për shkak të mungesës së terminologjisë adekuate²⁶⁸ (*даунлод* 'download' – në vend të *shkarkim i dokumenteve nga interneti*, *мел* 'E-mail' – *letër apo porosi nëpërmjet rrjeteve elektronike të komunikimit*).

²⁶⁶ <http://daily.mk/vesti/napliv-na-anglicizmi-vo-makedonskiot-deloven-jazik>, 09.26, 09 shkurt 2011, marrë më: 11.05.2017.

²⁶⁷ G. Corbett, B. Comrie, *The Slavonic Languages*, Routledge, 1993, f. 295-298.

²⁶⁸ E. B. Ralpovska, *Leksiko- semantičkata grupa na zborovi so značenje "ovošje" vo makedonskiot jazik: semantička i zboroobrazuvačka analiza*, Krste Misirkov, 2008, f. 49.

Elementi më i rëndësishëm që mundëson ekzistencën e mjeteve të informimit masiv janë reklamata dhe shpalljet. Ato përbëjnë segmente ku shpesh nuk ka kontroll për gabimet në përdorimin e gjuhës dhe në përdorimin e gjuhëve perëndimore. Në mjetet maqedonase të informimit masiv më shpesh hasen reklama në gjuhën angleze dhe gjermane, si dhe reklama ku përdoren paralelisht gjuha maqedonase dhe ajo angleze në proporcionin 30% me 70% në dobi të gjuhës angleze, si në shembullin: *Монитор со response time на светом* (*Monitor me response time në botë*). Në shumicën e këtyre reklamave nuk ka përkthim e as titra. Në raste të tilla, kjo bëhet me qëllim që blerësit t'i krijohej ideja e produkteve me prestigj dhe në këtë mënyrë reklamimi të përfitojë. Në 90% të rasteve, nëpër reklama vërehet përdorimi i shkronjës së madhe në të shkruarit e ditëve të javës, muajve të vitit, si dhe emrave dhe mbiemrave në përgjithësi, *Секој Петок/Çdo të Premte, Хајбрзо/Мë Shpejt, Хајефтино/Мë Lirë, Добивате Грамус/Fitoni Gratis, Dvd Player*, që në njëfarë mënyre tregon kopjimin e pavetëdijshëm të përdorimit të shkronjës së madhe nëpër tituj në gjuhën angleze. Diskurset gjuhësore ku gjuha angleze pranohet me lehtësi dhe dinamizëm më të madh në Maqedoninë e Veriut janë: muzika, moda, filmi, sporti, teknologjia kompjuterike, si dhe interneti. Në diskursin e modës dhe kozmetikës në gjuhën maqedonase hasen këto anglicizma: *тренд* 'trend', *аксесори* 'aksesorë', *дизајнер* 'dizajner', *модел* 'model', *кежуал* 'kazhual', *стајлинг* 'stailing', *бренд* 'brend', *алајнер* 'ajlainer', *мејк ап* 'make up', *рол-он* 'roll-on', *антиперспирант* 'antiperspirant' e të tjera. Në fushën e muzikës, disa nga anglicizmat e përdorura janë: *сет* 'set', *артист* 'artist', *видео-клип* 'video-klip', *скрин* 'skrin' e të tjerë. Anglicizmat e përdorur në sport përfshijnë: *тим* 'tim', *ранкинг* 'rangim', *конференција* 'konferencë' e të tjera. Në teknologjinë kompjuterike dhe në teknologjitë e tjera: *мултиплеер* 'multi-player', *онлајн* 'on-line', *ЦД/ДВД плеер* 'CD/DVD player', *роаминг* 'roaming', *при/посм-нејд* 'pri/post paid', *СМС* 'SMS', *даунлодирање* 'daunlodim', *ник* 'nik', *пасворд* 'password', *хај тек* 'high tech' e të tjera. Leksema të tjera që përdoren shpesh në median maqedonase, janë: *тајкун* 'tajkun', *инфлуенца* 'influncë', *прес офис* 'press office', *билборд* 'bill board', *ивент* 'event' e të tjera.²⁶⁹

Sipas studiueses Spasovska, të folurit e gjeneratave të reja gjithnjë e më shumë po mbushet me shprehje apo forma hibride, të fituara si rezultat i përdorimit të

²⁶⁹ A. Gjуркова, *Македонскиот јазик и јазикот на масовната култура*, Seminari ndërkombëtar i gjuhës, letërsisë dhe kulturës maqedonase, Universiteti "Shën Kirili dhe Metodi", Shkup, 2005, f. 146.

pakontrolluar të fjalëve angleze në mes të fjalëve të gjuhës maqedonase. Si pasojë, shpesh dëgjoen komente të tipit: *Денеска сум happy (Sot jam happy), Тон изгледаш (Dukesh top), Се чустувам down (Ndjehem down)*, e kështu me radhë.²⁷⁰

Nga shembujt e mësipërm mund të themi se, ashtu si në gjuhën shqipe edhe në gjuhën maqedonase në Maqedoninë e Veriut ndikimi dhe depërtimi i gjuhës angleze është i madh. Sipas Gjirkova,²⁷¹ në shtypin maqedonas vërehet një tendencë që anglicizmat të shkruhen me shkronja cirilike. Përveç kësaj, është interesant fakti që anglicizmat në të shumtën e rasteve shkruhen sipas mënyrës së shqiptimit, për shembull: *клуб /club/*. Ashtu si në gjuhën shqipe, edhe në gjuhën maqedonase anglicizmat përshtaten në gjini, numër e shquarsi. Tendencë e re e përdorimit të anglicizmave në mediat maqedonase është emërtimi i programeve televizive në gjuhën angleze, për shembull: *Fashion article, Music box, Backstage, Dance floor* etj. Kjo gjë bëhet për të tërhequr publikun, duke paraqitur një program që është më afër të ashtuquajturës trend (prirje) ose proces botëror, dhe duke i dhënë programit notë prestigji. Në këtë mënyrë publiku i gjerë maqedonas, po edhe ai shqiptar, ndikohet sidomos gjatë komunikimit gojor, dhe kështu vjen deri te krijimi i një variacioni gjuhësor ndërmjet grupeve të caktuara të njerëzve. Për më tepër, ky lloj i leksikut bëhet gjithnjë e më shumë pjesë e fondit të përgjithshëm leksikor.

Sipas Puntonit, asnjë sferë e medias nuk e ilustron rëndësinë e rritjes të gjuhës angleze më mirë se reklamat. Ndodh që nëpër revista apo gazeta të kemi ndryshim të kodit, dhe kjo gjë e ndikon sociolinguistikën e lexuesve. Mirëpo, në vende të caktuara, kjo gjë shihet si diçka pozitive dhe përdorimi i fjalëve nga gjuha angleze konsiderohet si simbol i luksit.²⁷²

Sipas Dimova, situatë të ngjashme kemi edhe në Maqedoninë e Veriut, ku gjuha maqedonase në reklamat televizive plotësohet nga gjuha angleze, dhe me këtë produktet që reklamohen, duket se vishen me prestigj dhe modernizëm, pra, duke përdorur fjalë angleze ndikohet në imazhin e produktit.²⁷³

²⁷⁰ M. Spsovska, *Англицизмите во јазикот на младите (врз примери од македонскиот и од албанскиот јазик)*, Seminari VI Ndërkombëtar i Albanologjisë – Çështja shqiptare para dhe pas shpalljes së pavarësisë, Tetovë-Shkup, 2012, f. 369.

²⁷¹ A. Gjirkova, *Македонскиот јазик и јазикот на масовната култура*, Seminari ndërkombëtar i gjuhës, letërsisë dhe kulturës maqedonase, Universiteti “Shën Kirili dhe Metodi”, Shkup, 2005, f. 148.

²⁷² S. Puntoni, *The Journal of Consumer Research* doi: 10.1086/595022 Quemin, A., 2008, f. 1012.

²⁷³ S. Dimova, *English In Macedonian television commercials*, World Englishes, 31(1), doi:10.1111/j.1467-971X.2011.01731.x, 2012, f. 15-29.

Megjithëse, në gjuhën shqipe dhe atë maqedonase sot hasen mjaft anglicizma që depërtojnë pothuajse nëpërmjet burimeve të njëjta, sipas Nuhiut, në periudhën përpara vitit 1970, huazimet angleze në gjuhën shqipe të folur e të shkruar nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut dhe në gjuhën shqipe të Kosovës kishin hyrë kryesisht nëpërmjet gjuhës serbe dhe asaj maqedonase. Anglicizëm i tillë, sipas tij, është fjala *direktor* (*drejtor* – jo *regjisor*) dhe disa prapashtesa sllave që iu shtohen anglicizmave sidomos në të folurin joformal: *boss* + *ja* > *bossja*; *chairman* + *ka* > *chairmanka*; *reporter* + *ka* > *reporterka*, *Ajrish* + *ka* > *Ajrishka*, *farmer* (*bujk*) + *ka* > *farmerka* etj.²⁷⁴

Sipas tij, ndikimi i gjuhëve sllave në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut dhe Kosovë vërehet edhe tek përshtatja fonologjike të anglicizmave. Kështu, zëvendësimi i fonemës /æ/ me fonemën /e/ është më i pranishëm në këto treva sesa në Shqipëri.

jazz /dʒæz/ > *xhez* /dʒez/ (*xhaz* /dʒaz/);

match /mætʃ/ > *meç* /metʃ/ (*maç* /matʃ/);

sandwich /'sæandwɪtʃ/ > *senduiç* /sendvitʃ/ (*sanduiç* /sand[vitʃ/);

Jack /dʒæk/ > *Xhek* /dʒek/ (*Xhak* /dʒak/).

Përveç kësaj, nën ndikimin e gjuhëve sllave, fonema /ʌ/ zëvendësohet me fonemën /e/ dhe jo me /o/, për shembull: *bluf* /blʌf/ > *blef* /blef/; fonema /w/ zëvendësohet me /v/ aty ku norma drejtshkrimore e gjuhës shqipe e do me /u/, për shembull: *quiz* /kwiz/ > *kviz* /kviz/, *Washington* /'wɒʃɪŋtən/ > *Vashington* /vɒʃɪŋtən/, *Wales* /weɪlz/ > *Vels* /vels/; fonema /i/ zëvendësohet me /e/ aty ku duhet të zëvendësohet me /i/, *flirt* /flɪrt/ > *flert* /flert/.²⁷⁵

Në mediumet shqiptare në Maqedoninë e Veriut dhe Kosovë vihen re edhe disa ndërtime jo shqipe që përmbajnë anglicizma, për shkak të ndikimit të gjuhëve sllave gjatë përkthimit të termave. Kështu, për shembull, haset forma *Departamenti Shtetëror Amerikan* (State Departament (ang) - Drzhavni Departament (mk.)) dhe jo *Departamenti i Shtetit Amerikan*; *Sekretari Shtetëror Amerikan* (Secretary of State (ang) – Drzhaven Sekretar (mk.)) dhe jo *Sekretari i Shtetit Amerikan* etj.²⁷⁶

²⁷⁴ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 55, 108, 230, 252.

²⁷⁵ Po aty, f.40, 43, 55, 109.

²⁷⁶ Q. Murati, *Gramatika e gabimeve – Kulla babilonike dhe përzierja e shqipes*, Shtypshkronja Çabej, Tetovë, 2000, f. 32.

KAPITULLI III

GRUMBULLIMI I TË DHËNAVE DHE REZULTATET E HULUMTIMIT PËRMES INTERVISTAVE, PYETËSORËVE DHE VËZHGIMEVE

3.1 Ndikimi i gjuhës angleze në gjuhën shqipe krahasuar me gjuhët e tjera

Rezultatet e këtij studimi janë bazuar në të dhëna të grumbulluara nga shumë burime. Burimet më të rëndësishme që na kanë shërbyer ishin: gazetatat shqiptare *Koha* dhe *Lajm*, portalet informative *Almakos* dhe *Portalb*, edicionet informative të lajmeve të transmetuara në televizionet *Alsat-M* dhe *RTV21-Maqedoni* dhe në televizionet shqiptare në Shqipëri *Klan* dhe *Top Channel*, emisione të ndryshme argëtuese në televizione të ndryshme shqiptare në Maqedoninë e Veriut, analiza e të folurit publik e tre udhëheqësve të partive shqiptare në Maqedoninë e Veriut: Ali Ahmedi, Menduh Thaçi dhe Ziadin Sela, si dhe analiza e fjalëve të përfshira në librin e klasës së gjashtë “*Gjuhë shqipe për klasën VI të arsimit fillor nëntëvjeçar*” me autorë A. Hamiti dhe I. Hamiti, që përdoret nga nxënësit shqiptarë në shkolla fillore.

Në kohën tonë, kur vazhdimisht po dëgjojmë fjalë me prejardhje nga gjuha angleze, sidomos në diskursin e folur, na lind kureshtja për të ditur se çfarë ndikimi dhe roli ka gjuha angleze mbi gjuhën shqipe, nëse e krahasojmë atë me ndikimin dhe rolin që kanë aktualisht dhe kanë pasur gjuhët e tjera me të cilat gjuha shqipe ka qenë në kontakt të drejtpërdrejtë apo të tërthortë, gjatë historikut të zhvillimit të saj shumëvjeçar. Pikërisht për këtë çështje të veçantë janë analizuar fjalët e përfshira në librin e klasës së gjashtë, gazetatat shqiptare, si dhe në portalet informative.

Në librin “*Gjuhë shqipe për klasën VI të arsimit fillor nëntëvjeçar*” me ndihmën e programit Concordance kemi mundur të bëjmë radhitjen e fjalëve, dhe nga 3143 fjalë të përdorura, pas analizës së prejardhjes së tyre, 582 fjalë apo 18% prej tyre rezultuan fjalë të huazuara nga gjuhë të ndryshme, si nga gjuha greke, latine, turke, arabe, italiane, frënge, angleze, serbo-kroate, sllave, gjermane, e kështu me radhë.

Numri i huazimeve, duke e krahasuar me numrin e përgjithshëm të fjalëve të përdorura në libër, duket më qartë në figurën 1. Ndërkaq, për të ilustruar më mirë prejardhjen e huazimeve në gjuhën shqipe dhe ndikimin që ka gjuha angleze në leksikun e gjuhës shqipe në krahasim me gjuhët e tjera, po shfrytëzojmë figurën 2:

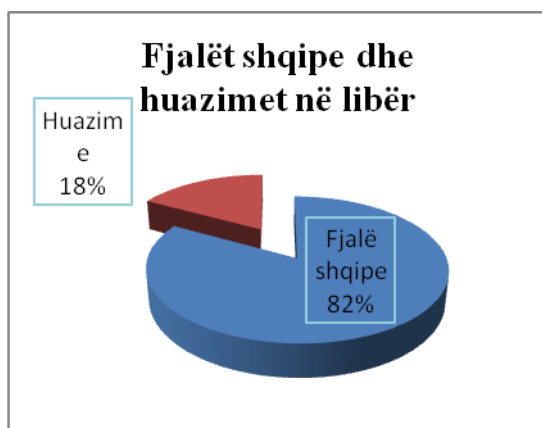

Fig. 1 Fjalët shqipe dhe huazimet

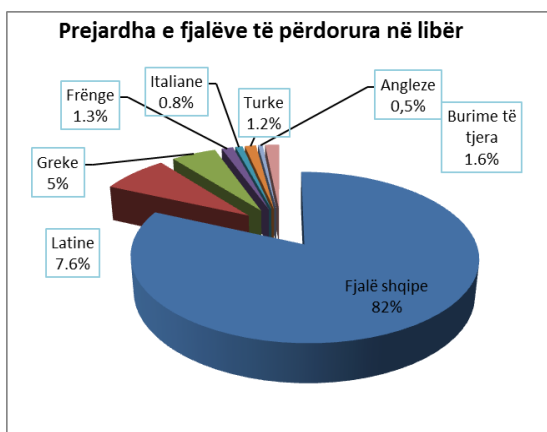

Fig. 2 Prejardhja e fjalëve të përdorura në libër

Në libër, anglicizmat përfshijnë vetëm 0.54% ose 17 fjalë, pa llogaritur numrin e përsëritjeve të tyre. Duke u nisur nga kjo, mund të thuhet se gjuha e përdorur në librat shkollorë është mjaft e përzgjedhur dhe roli i anglicizmave në përpilimin e librit është minimal. Megjithatë vlen të përmendet se në përllogaritjen e anglicizmave dhe huazimeve nga gjuhët e tjera, nuk janë përfshirë edhe format e tyre të eptimit, ndërkaq numri i përgjithshëm i fjalëve në programin Concordance i përfshin edhe format e eptimit të të gjitha fjalëve të përdorura. Kjo do të thotë se përqindja e fjalëve me

originë nga gjuhë të ndryshme duhet të jetë pak më e lartë nga ajo e paraqitur në figurat 1, 2, 3, 4, 5, 6 dhe 7.

Në gazetën *Lajm* nga 3383 fjalë të përdorura brenda një dite, numri i huazimeve nga gjuhë të ndryshme është 596 fjalë, përfshirë këtu edhe gjuhën angleze. Kurse në gazetën *Koha* nga 1410 fjalë të përdorura 286 fjalë janë huazime. Në figurën 3 është ilustruar më qartë proporcioni i fjalëve shqipe dhe huazimeve të përdorura nëpër gazetatat shqiptare në Maqedoninë e Veriut.

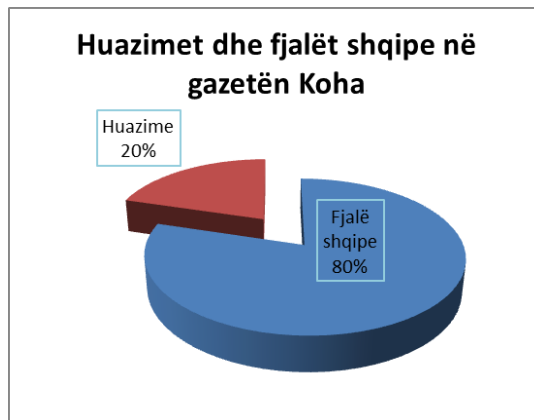

Fig. 3 Huazimet dhe fjalët shqipe në gazeta

Për të ilustruar prejardhjen e huazimeve në gjuhën shqipe dhe shkallën e përdorimit të anglicizmave në krahasim me fjalët me prejardhje nga gjuhët tjera në gazetatat *Lajm* dhe *Koha*, po paraqesim figurën 5.

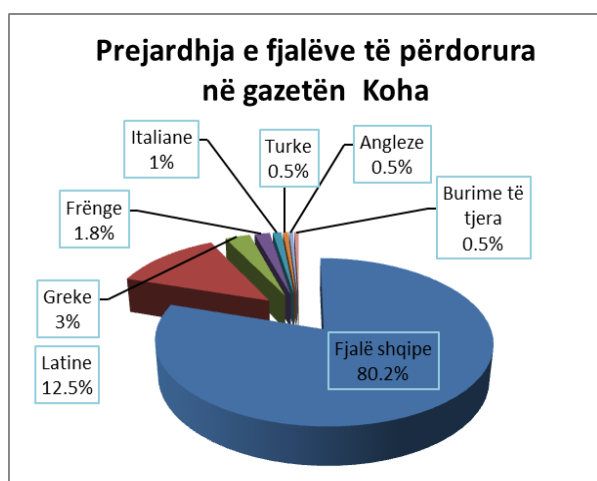
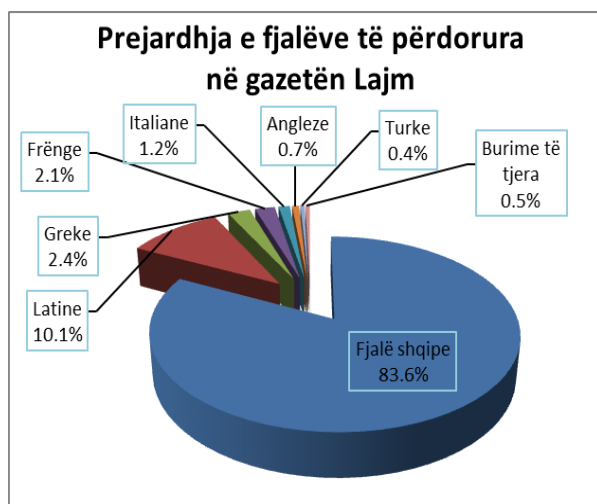

Fig. 5 Prejardhja e fjalëve në gazeta

Ndikimi dhe roli i fjalëve me origjinë nga gjuha angleze në krahasim me huazimet gjuhësore nga gjuhët e tjera, shumica e të cilave kanë depërtuar shumë herët dhe janë mishëruar në gjuhën shqipe, është shumë i vogël, gjegjësisht vetëm 0.7% e fjalëve në gazetën *Lajm* dhe vetëm 0.5% e fjalëve të përdorura në gazetën *Koha* janë anglicizma.

Një rezultat i ngjashëm u arrit edhe pas analizës së fjalëve të përdorura në portalet informative. Në portalin *Almakos* nga gjithsej 4618 fjalë, numri i huazimeve gjuhësore është 908, kurse në portalin *Portalb* nga gjithsej 5380 fjalë, 964 fjalë janë huazime gjuhësore nga gjuhë të ndryshme. Përveç kësaj, nëpër këto portale janë përlllogaritur edhe fjalët e huaja. Në *Almakos* janë gjithsej 43 fjalë të huaja nga të cilat 15 janë fjalë të përfshira në Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe. Në portalin

Portalb janë gjetur gjithsej 37 fjalë të huaja, nga këto 17 fjalë të përfshira në Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe. Përdorimi i tyre është paraqitur më qartë në figurën 6.

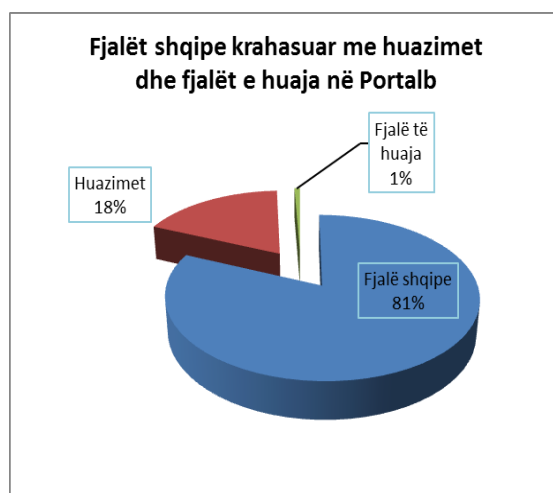
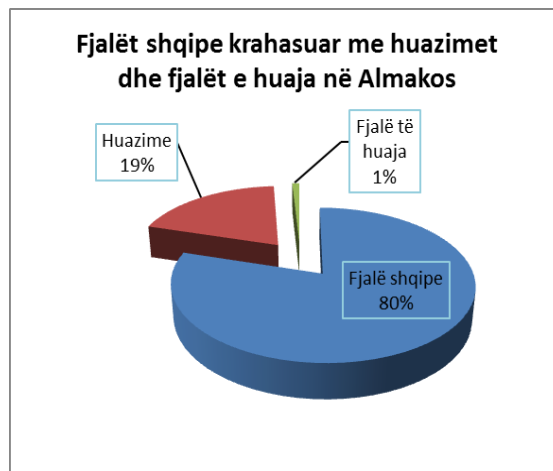

Fig. 6 Huazimet dhe fjalët shqipe në portale

Sa i përket ndikimit të gjuhës angleze në krahasim me gjuhët e tjera, del në pah se anglicizmat përfshijnë vetëm 1.1% në portalin *Almakos* dhe 0.8% në portalin *Portalb*. Numri i fjalëve angleze të cilat janë përdorur e që akoma nuk janë standardizuar, të kategorizuara si *fjalë të huaja*, përfshin 0.9% të fjalëve të përdorura në *Almakos* dhe 0.7% të fjalëve të përdorura në *Portalb*. Kjo gjë është ilustruar më qartë në figurën 7.

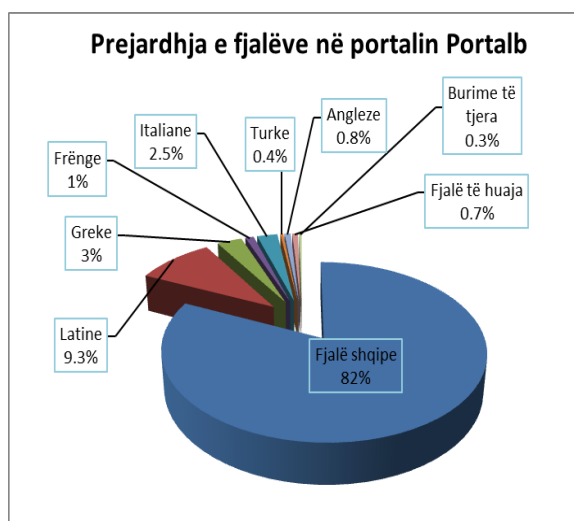

Fig. 7 Prejardhja e fjalëve në portale

3.2 Shkalla e përdorimit të anglicizmave

Për të arritur në përfundime sa më të sakta lidhur me prejardhjen e fjalëve në gjuhën shqipe jemi mbështetur në disa fjalorë të ndryshëm, por si bazë na kanë shërbyer *Fjalor fjalësh të huaja* (2007) nga Mikel Ndreca dhe *Fjalori etimologjik i gjuhës shqipe* (2017) nga Kolec Topalli. Midis këtyre dy fjalorëve kemi vënë re disa ndryshime në lidhje me anglicizmat. Disa fjalë njihen si anglicizma në *Fjalorin e fjalëve të huaja* dhe të njëjtat nuk janë përfshirë aspak në *Fjalorin Etimologjik*, si: *aut*, *hendikep*, *hit*, *kilovat*, *lobi*, *ofsajd*, *skuter*, *sprej*, *shorce*, *shou* dhe *tim*. Dhe e kundërta, disa anglicizma të hasura në *Fjalorin etimologjik* nuk janë përfshirë aspak në *Fjalorin e fjalëve të huaja*. Ndër to mund të përmendim: *avokado*, *baçelor*, *bebisiter*, *bord*,

bos, bum, dixhital, fejsbuk, fajll, fans, impakt, implementoj, Internet, ISIS, kesh, klikoj, kondicioner, master, Oskar, performancë, piknik, PIN, poster, printer, rokënrol, skajp, skaner, sponsor, staf, stres, tender, UEFA, verdikt, VIP, xhel dhe xhinse.

Për më tepër, disa fjalë në *Fjalorin e fjalëve të huaja* paraqiten si anglicizma dhe të njëjtat thuhet se kanë prejardhje nga gjuhë të tjera në *Fjalorin etimologjik*, dhe e kundërta. Rastet e tilla përfshijnë: *blu* – ang. nëpërmjet it. (Topalli) / fr. (Ndreca); *fermë* – ang. (Ndreca) / fr. (Topalli); *film* – ang. (Ndreca) / ang. nëpërmjet it. (Topalli); *funt* – ang. (Topalli) / ang./lat. (Ndreca); *kameraman* – *kamera*-lat. dhe *man*-ang. (Ndreca) / *kamera*-it. me burim nga gr. dhe *man*-ang. (Topalli); *kamp* - ang (Ndreca) / it. (Topalli); *klan* – ang. (Topalli) / *kelt* (Ndreca); *park* - ang/lat/fr (Ndreca) / it./fr. (Topalli); *partner* – ang. (Topalli) / ang./fr. (Ndreca); *rekord* – ang./fr. (Ndreca) / ang. nëpërmjet fr. (Topalli); dhe *verandë* – ang./sskr. (Ndreca) / it./fr. (Topalli).

Nisur nga kjo, mund të themi se për të vërtetuar prejardhjen e saktë të fjalëve në gjuhën shqipe nevojiten studime etimologjike më të sakta, si dhe një bashkërendim më i mirë mes gjuhëtarëve, e kryesisht leksikografëve, me qëllim që të mos shfaqen dallime për etimologjinë e fjalëve dhe pengesa të këtij lloji në të ardhmen.

Në tabelën 1, të paraqitur më poshtë, shfaqet numri i përgjithshëm i anglicizmave të hasura në burimet e shënuara në 2.1 në krahasim me numrin e përgjithshëm të fjalëve të përdorura në to. Me këtë është nxjerrë në pah shkalla e përdorimit të anglicizmave në mjetet shqiptare të informimit masiv në Maqedoninë e Veriut. Vlen të theksohet se në rezultatet përfundimtare nuk është përfshirë numri i përsëritjeve të anglicizmave. Duhet të përmendet se numri i anglicizmave do të rezultonte më i vogël nëse në numrin përfundimtar të tyre nuk do të përfshiheshin edhe format e tyre të eptimit.

Përveç kësaj, në këtë tabelë shihet qartë edhe shkalla e përdorimit të fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Një pjesë prej tyre, edhe pse janë kategorizuar si fjalë të huaja, janë hasur në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* (2015) - ribotim nga Rami Memushaj dhe Ali Dhrimo. Numri i fjalëve të huaja të hasura në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* është ilustruar në kategori të veçantë nga fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze që nuk janë hasur në asnjërin nga fjalorët në të cilët jemi bazuar.

Burimi	Data	Numri i përgjithshëm i fjalëve të përdorura	Numri i anglicizmave bashkë me format e tyre të eptimit	Fjalët e huaja të përfshira në FDGJSH bashkë me format e tyre të eptimit	Fjalë të huaja bashkë me format e tyre të eptimit
Gazeta “Lajm”	06.06.2018, 07.06.2018, 08.06.2018	8273	152	51	45
Gazeta “Koha”	24.01.2018 06.06.2018 07.06.2018 08.06.2018	4396	36	16	11
Portali “Almakos”	25.01.2018	4618	60	15	34
Portali “Portalb”	25.01.2018	5380	62	22	24
Televizioni “Alsat-M”	26.05.2018 27.05.2018 28.05.2018	5969	95	13	52
Televizioni “RTV21 – Maqedoni”	26.05.2018 27.05.2018 28.05.2018	3652	35	10	16
Televizioni “Top Channel”	26.05.2018 27.05.2018 28.05.2018	7203	128	17	69
Televizioni “Klan”	26.05.2018 27.05.2018 28.05.2018	5424	89	16	29
Televizioni “Sitel”	26.05.2018 27.05.2018 28.05.2018	8483	139	/	30
Televizioni “NovaTv”	26.05.2018 27.05.2018 28.05.2018	5085	80	/	16
Intervista me Ali Ahmetin	25.12.2015 19.05.2015 21.09.2017 28.06.2018	262 min.	17	10	8
Intervista me Menduh Thaçin	08.01.2016 26.05.2016 30.11.2016	188 min.	32	12	20
Intervista me Ziadin Selën	25.05.2017 29.09.2017 06.06.2018	193 min.	20	5	11

Emisioni “Ditë e Re”	20.01.2017 11.10.2017 12.10.2017 14.02.2018 16.04.2018 19.06.2018	114 min.	33	19	35
Emisioni “Pasdite me Alsat-M”	10.09.2015 22.02.2016 29.05.2016	104 min.	27	3	22
Emisioni “Shpuza Show”	28.12.2015	27 min.	13	8	13
Emisioni “Mama's trip”	19.11.2016 08.03.2017 04.06.2017	13 min.	15	2	5
Emisioni “Pastel”	16.06.2017 01.11.2017	54 min.	17	5	12
Emisioni “21 Gradë”	5 emisione midis 2017-1019	128 min.	49	21	73
Libri “Gjuhë shqipe për klasën VI të arsimit fillor nëntëvjeçar”	/	3143	17 (pa llogaritur format e ep-timit të tyre)	/	/

Tabela 1 Shkalla e përdorimit të anglicizmave dhe fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze

3.3 Shpeshtësia e përdorimit të anglicizmave

Në korpusin tonë të studimit janë hasur gjithsej 168 anglicizma. Disa prej tyre përdoren shumë më shpesh nga disa të tjera. Për të ilustruar më mirë shpeshtësinë e përdorimit të tyre, më poshtë është paraqitur një tabelë ku anglicizmat radhiten duke nisur nga anglicizmat me shpeshtësi më të madhe të përdorimit, deri te anglicizmat që janë hasur vetëm një herë.

Lista e anglicizmave dhe shpeshtësia e përdorimit të tyre		
1	Film	172 Film
2	Club	145 Klub
3	Leader	102 Lider
4	Goal	93 Gol

5	NATO	93 NATO
6	Budget	83 Buxhet
7	Futboller/ football player	83 Futbollist (mb.)
8	Trainer	79 Trajner (1 trajnerja/5 ish-trajner)
9	Football	70 Futboll
10	Facebook	68 Facebook/ 3 Fejsbuk/5 fb
11	Business	67 Biznes
12	Sport	49 Sport
13	Standard	38 Standard (em., mb.)
14	Dollar	34 Dollar
15	Summit	29 Samit
16	Fan (fans-sh.)	28 Fansa
17	Record	28 Rekord
18	Partner	27 Partner
19	Internet	25 Internet
20	Basketball	24 Basketboll /3 basket
21	Test	24 Test
22	Park	23 Park /2 parqe (1 ish-parku)
23	UEFA	23 UEFA
24	Trend	21 Trend
25	Training	20 Trajnim
26	Sportive	19 Sportive (mb.)
27	Round	18 Raund
28	Partnership	17 Partneritet
29	Boxer	16 Boksier
30	Click	16 Klikim
31	Oscars	16 Oscars
32	Pound	15 Funt
33	Staff	15 Staf
34	Camp	13 Kamp (kampingje)
35	Manager	13 Menaxher (1 ish- menaxheri/1 tim-menaxheri)
36	BBC (BIBISI)	12 BBC (BIBISI)

37	Clan -kelt.	12 klan - kelt.
38	Businessman	11 Biznesmen (2 biznismen)
39	Implementation	11 Implementim (6 – implementoj (f.))
40	Marketing	11 Marketing
41	Performance/ perform	11 Performancë/ performim (f.) /2 (2 performuar)
42	PIN	11 PIN
43	Filmic	10 Filmike (mb.)
44	Panel	10 Panel
45	Stock	10 Stoku /stoqe
46	Hit	9 Hit
47	Penalty	9 Penalti
48	Ring	9 Ring
49	Board	8 Bord
50	CIA	8 CIA
51	FBI	8 FBI
52	Tender	8 Tender
53	Verdict	8 Verdikt
54	Basketball player	7 Basketbollist
55	Hooligan	7 Huligan
56	Set	7 Set (mk)
57	Show	7 Shou
58	Test (tested)	7 Testoj (f.) (2 testuar /2 testues)
59	Trendy	7 Trendi (mb.)
60	Budgetary	6 Buxhetor (mb.)
61	Handball	6 Hendboll
62	Computer	6 Kompjuterik (mb.)
63	Rock music	6 Rock
64	Football (mb.)	5 Futbollistik (mb.)
65	Parking	5 Parking
66	Stop	5 Stop
67	Testing	5 Testim
68	UNESCO	5 UNESCO

69	Baby-sitter	4 Bejbisiter
70	Boycott	4 Bojkotoj (f.)
71	Box	4 Boks
72	Boss	4 Bos
73	Boom	4 Bum
74	Film	4 Filmoj (filmuar) (f.)
75	Poster	4 Poster
76	Sportsman	4 Sportist (em.)
77	Start	4 Start
78	Stress	4 Stres
79	Tennis player	4 Tenist
80	Weekend	4 Vikend
81	Gentleman	4 Xhentelmene (xhentëlmen-ang) (mb.)
82	Banner	3 Baner
83	Detective	3 Detektiv
84	Folklore (folkloric)	3 Folklor (1 folklorike – mb.)
85	Gel	3 Gel (xhel)
86	Handball player	3 Hendbollist
87	Cameraman	3 Kameraman
88	Cocktail	3 Koktej
89	Computer	3 Kompjuter
90	O.K. (Okay)	3 O.K. (ndajfolje)
91	Slogan	3 Slogan
92	Sponsorship	3 Sponzorizim
93	Start	3 Startoj (1 startuar) (f.)
94	Super goal	3 Supergol (super- lat/gol-ang)
95	Tank	3 Tank
96	Tramway	3 Tramvaj
97	Tunnel	3 Tunel
98	Boycott	2 Bojkot
99	Boxing	2 Boksuar (f.)
100	Bombastic	2 Bombastik (mb.)

101	Bunker	2 Bunker
102	Derby	2 Derbi
103	Foul	2 Faulla
104	Flirt	2 Flirtojn (f.)
105	Handicap	2 Hendikep
106	Cash	2 Kesh
107	Leadership	2 Lidership
108	Knockout	2 Nokaut
109	Picnic	2 Piknik
110	Shock	2 Shok
111	Shock (folje)	2 Shokoj (f.)
112	Skooter	2 Skuter
113	Sponsored	2 Sponsoruara (mb.)
114	Sponsor	2 Sponzor
115	Sportive	2 Sportivitet-ang
116	Standardization	2 Standardizim
117	Tender	2 Tenderim
118	VIP	2 VIP
119	Hello	1 Alo - 1iber (pasthirmë)
120	Out	1 Aut (ndajf.)
121	Avocado	1 Avokado
122	Bachelor	1 Baçelor
123	Bar	1 Bar + 1 libër
124	Baby	1 Bebe
125	Boxing	1 Boksimi
126	Buffalo	1 Bufal
127	Boomerang (f.)	1 Bumerang (mb.)
128	Detector	1 Detektor
129	Detergent	1 Detergjent
130	Digital	1 Dixhital (mb.)
131	Doping	1 Doping
132	Establishment	1 Establishment

133	File	1 Fajll - libër
134	Farmer	1 Fermer
135	Film (mb.)	1 Filmor (mb.)
136	Folklorism	1 Folklorizëm
137	Gangster	1 Gangster
138	Hobby	1 Hobi
139	Hockey	1 Hokej
140	Impact	1 Impakt
141	INTERPOL	1 Interpol
142	ISIS	1 IS (ISIS)
143	Kilowatt	1 Kilovat
144	Click	1 Klik-oj (f.)
145	Conditioner	1 Kondicioner
146	Lobby	1 Lobi (1 Lobim/ 1 lobo)
147	Master's degree	1 Master (studime)
148	Offside	1 Ofsajd (ndajf.)
149	Printer 3D	1 Printer 3D
150	Skype	1 Skajp
151	Scanner	1 Skaner
152	Spray	1 Sprej
153	Stop	1 Stopoj (f.)
154	Strip	1 Strip
155	Sheriff	1 Sherif
156	Shock (mb.)	1 Shokuara (mb.)
157	Shopping	1 Shoping
158	Shorts	1 Shorce
159	Tennis	1 Tenis
160	Team	1 Tim
161	Trained	1 Trajnuar (mb.)
162	Trick	1 Trik
163	UNICEF	1 UNICEF
164	Vassalage	1 Vasalitet (kelt)

165	Waterpolo	1 Vaterpolo
166	Veranda	1 Verandë
167	Volleyball	1 Volejboll
168	Jeans	1 Xhinse

Tabela 2 Anglicizmat e hasura në korpusin e studimit

Fjalët nga tabela 2 paraqiten si anglicizma në njërën nga fjalorët e konsultuar *Fjalor fjalësh të huaja* dhe *Fjalori etimologjik*, ose në të dy. Ajo që vlen të përmendet është që një numër i konsiderueshëm prej tyre (66) nuk janë të përshira aspak në *Fjalorin e gjuhës shqipe* të vitit 2006. Këto fjalë në tabelën e mësipërme janë paraqitur me ngjyrë më të zezë (*lider, NATO, fejsbuk, samit, fansa, UEFA, trend, trendi, Oskar, staf, menazher, BBC, klan, omplementim, performancë, PIN, panel, hit, CIA, FBI, huligan, shou, rok, parking, UNESCO, bejbisite, vikend, xhentëlmen, baner, ok, sponsorizim, startoj, boksuar, derbi, faulla, hendikep, lidership, skuter, sponsorizuar, sponsor, sportivitet, standardizim, VIP, aut, avokado, baçelor, boksim, bufal, detektor, doping, establishment, fajll, filmor, impakt, ISIS, lobi, ofsajd, skajp, sprej, strip, shopping, shorce, tim, trik, UNICEF* dhe *vasalitet*).

Përveç këtyre, në korpusin tonë të studimit janë hasur edhe fjalë të tjera të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, të cilat, edhe pse nuk janë fjalë shqip, nuk janë përfshirë në asnjërin nga fjalorët e përdorur. Megjithatë, ato janë gjetur në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* të vitit 2017. Në vijim janë paraqitur fjalët e tilla duke nisur nga ato që janë përdorur më shumë deri te ato që janë hasur vetëm një herë. Duke pasur parasysh dendurinë e përdorimit të tyre dhe kompromisin e tyre fonetik (*trailer-trejler, yoga-joga, playback-plejbek, playboy-plejboj, check in-çek in, Reuters-Rojters, softwer-softuer, web-veb, WI-FI-uaj-faj*) pjesa më e madhe mund të thuhet se janë fjalë të huazuara angleze e jo fjalë të huaja.

Duke qenë fjalë të huazuara, kemi parasysh edhe shkallën e përshtatshmërisë drejtshkimore të tyre në gjuhën shqipe. Nisur nga mënyra e klasifikimit e propozuar nga Winter (2.5.1), në tabelën e mëposhtme mund të vërehet se disa prej tyre janë shkruar sipas shqiptimit që ato kanë në gjuhën angleze (*joga, Rihter, strikt, bekgraund*), disa të tjera janë shkruar në të njëjtën formë siç shkruhen në gjuhën angleze (*Instagram, horror, bonus, check in, heroin, fast-food, karaoke, gluten, smog*). Përveç tyre, disa nga këto fjalë dalin herë sipas mënyrës së shqiptimit, herë

sipas formës drejtshkimore që kanë në gjuhën angleze (*playback/plejbek, western/uestren, playboy/plejboj, Reuter/ Rojter*) dhe fjala *software* haset si *softuer*, por nga ndikimi i gjuhës maqedonase edhe *softver*.

Fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze që gjenden edhe në FDGJSH (2015)		
1	Instagram	40 Instagram/ 3 Insta
2	Video clip	34 videoklip (video - lat)
3	Clip (ang-Nuhiu)	21 klip
4	Media	14 media
5	Premiere	14 premier
6	OSBE (Organization of State Broadcasting Executives)	13 OSBE
7	Trailer	10 trajler
8	Option	9 opsion
9	Portal	8 portal
10	Yoga	8 joga
11	Adolescent	7 adoleshent
12	Zeolite	7 zeolitit (mineral)
14	Sauna	6 saunë
15	Horror	5 horror
16	Richter scale	5 Rihterit
17	Animated	4 animuar (animator-lat)
18	Destination	4 destinacion
19	Donor	4 donator
20	Investigation Investigative Investigate	4 investigim 1 investiguese/1 investigative 1 investigoj
22	Playback	4 playback (plejbek – riprodhim i zërit të regjistruar)
23	Virtual	4 virtuale – lat (i mundshëm, potencial,trimëri-lat) bota virtualeang

24	Western (ang-Nuhiu)	4 Uestërn (zhanreve)
25	Commercial	3 komerciale
26	Disco	3 diskoteka/ë - it prej gr
27	Complicate Compication Complicated	3 komplikoj 1 komplikime 2 komplikuar
28	Confidential Confidence	3 konfidenciale 3 konfidencë
19	LGBT (Lesbian, gay, bisecual and transgender)	3 LGBT
30	Moderator	3 moderatore/3 moderator
31	Panda	3 pandë
32	Playboy	3 playboy (plejboj – mashkull i dhënë pas qejfeve; revistë)
33	Reanimation	3 reanimacion
34	Asset	2 asete
35	Bonus	2 bonus
36	Check-in	2 Check In (çekin)
37	Ecosystem	2 eko-sistemit
38	Emergency Emergency (mb.)	2 emergjencë 1 emergjente
39	GDP (Gross domestic product)	2 GDP (xhidipi)
40	Implication implicated Implicate	2 implikim 1 implikuar 1 implikoj (implikacion-lat)
41	Multimedia	2 multimedia (multi- - latine) (masmedia)
42	Plate	3 plate (mban një)
43	Processor (ang. - Nuhiu)	2 procesor
44	Reuters	2 Reuters (agjencia “Rojter”)
45	Selective	2 selektiv-(selektor-lat)
46	Software	2 softuer/softuer
47	Staminal	2 staminale (qeliza)
48	Strict	2 strikt
49	Task force	2 Task Forcë
50	Background	1 bekground

51	Ballotage	1 balotazh
52	Best-seller (ang. - Nuhiu)	1 bestseller
53	CD (ang. - Nuhiu)	1 CD-jat
54	Cha-cha	1 çaçaça
55	Chat	1 chate (çat)
56	Consensual	1 konsensual
57	Empathy	1 empatia
58	Fast food	1 fast-food
59	Feasibility	1 fizibilitetit
60	Gluten	1 Gluten
61	Goal-average (ang. - Nuhiu)	1 golaverazh
62	Google translate	1 google translate (hyra në) (gugëll – motor kërkimi në internet)
63	Heroin	1 heroin (drogë)
64	Hollywoodian	1 hollivudian
65	Karaoke	1 karaoke
66	KFOR (Kosovo Force)	1 KFOR-it
67	Ombdusman	1 ombdusman
68	Pampers (diaper)	1 Pampersa
69	Picturesque	1 piktoreske
70	Polyarchy	1 poliarki (poli - gr)
71	Samba	1 samba
72	Smog (ang. - Nuhiu)	1 smog
73	Zombie	1 zomb

Tabela 3 Fjalë të huaja të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe të hasura në korpusin tonë të studimit

Nga gjithsej 74 fjalë të hasura në *Fjalorin drejtshkrimor*, vetëm 6 prej tyre janë të përfshira në *Fjalorin e gjuhës shqipe* të vitit 2006. Fjalët e tilla janë: *heroin*, *konsensual*, *media*, *ekosistem*, *i/e animuar* dhe *premier*. Mirëpo, në fjalorin e gjuhës shqipe nuk është e cekur origjina e tyre dhe për këtë arsye në këtë punim janë kategorizuar si fjalë të huaja me prejardhje të panjohur.

Përveç tyre, Vesel Nuhiu në studimin e tij mbi ndikimin e anglishtes në gjuhën shqipe, disa nga këto fjalë të huaja, gjegjësisht shtatë prej tyre i paraqet si anglicizma (të njëjtat nuk janë të përfshira as në *Fjalorin e gjuhës shqipe*). Të tilla janë fjalët: *klip* (*clip*), *uestern* (*Western*), *procesor* (*procesor*), *bestseller* (*best-seller*), *CD* (*CD*), *golaverazh* (*goal-average*) dhe *smog* (*smog*).²⁷⁷

Më poshtë janë paraqitur edhe fjalë të huaja që nuk janë hasur në asnjërin nga fjalorët e konsultuar, dhe për të qenë sa më të saktë sa i përket shkallës së përshtatshmërisë së tyre në gjuhën shqipe, ato janë paraqitur sipas mënyrës së shkruar në mjetet e ndryshme të informimit masiv. Nga tabela e mëposhtme mund të vërehet se shumica prej tyre nuk janë përshtatur aspak në aspektin drejtshkrimor me normat drejtshkrimore të gjuhës shqipe:

Fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze		
1	Champion	57 champions (kampion - it me burim nga lat)
2	League	33 league (ligë-lat)/1 Europa League (Evropë - asir.)
3	Twitter	32 twitter/Tëitter-it//tuitër
4	Youtube	23 Youtoube
5	Apple	21 apple
6	I-phone	17 I-phone
7	Coca-Cola	13 Coca-cola
8	Application	13 aplikacion
9	FC (football club)	12 FC
10	No	12 No
11	NBA (National Basketball Association)	11 NBA
12	Online	11 online
13	Abolition	10 abolim
14	ERASMUS (EuRopean Community Action Scheme for the Mobility of University Students)	10 ERASMUS/it

²⁷⁷ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë 2013, faqe 137-147, http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf.

15	Play off	10 play off
16	Email	9 e-mail
17	Recycling	9 reciklim/riciklim
18	Representative	8 reprezentues/1 reprezentacioni
19	Competition	7 kompeticionin
20	Status	7 statusi (në fb) (status – lat)
21	CID (Center for Intercultural Dialogue)	6 CID Macedonia
22	IPA (The Instrument for Pre-Accession Assistance)	6 IPA
23	Rapper	6 reper
24	Spiderman	6 spiderman
25	Vetting	6 vetting
26	imunes	5 Itunes
27	Nominate	5 nominoj 2 nominuarit
28	Non-paper	5 non-paper (dokument)/non-pejperin
29	Single	5 single
30	Instagram Stories	5 instastory/ 4 Stories - it/ang?
31	Box Office	4 box-office
32	Cardio (Cardiovascular exercise)	4 kardio (ushtrime) (kardiak - it. me burim nga gr.)
33	DJ	4 dj
34	Event	4 event (eveniment -fr)
35	Fitness	4 fitnes
36	Live - (ang. - Nuhiu)	4 live
37	Magnitude	4 magnitud
38	Rock band	4 rockband (rok – lloj muzike) (rokenroll- ndërkombëtarizëm nga ang dhe bandë-it/fr)
39	Serve	4 servohet
40	Top 10	4 top-dhjetshi
41	Access	3 akses
42	Android	3 android

43	Bug	3 bug (informatikë/apple)
44	Call centro	3 Call Center
45	Connected	3 konektuar
46	Designer (ang. - Nuhiu)	3 dizajner (disenjator -it)
47	Fair (ang. - Nuhiu)	3 fer
48	Flyer	3 fllaera/2 fllaersa
49	Folder	3 folder
50	GIF (Graphics Interchange Format)	3 Gif
51	Magazine	3 Magazinë – ar/it (depo), ang. (revistë)
52	Rebound	3 rebaund
53	Safari	3 safari (kemi bërë)
54	Salsa	3 salsa
55	Sense (ang. - Nuhiu)	3 sens
56	Snapchat	3 Snapchat
57	Target	3 target
58	Yes	3 yes (jes)
59	Action movie	2 action - fr/lat/it (action movie)
60	Blockbuster	2 blockbuster (ishte film i llojit)
61	Brand (brandy-ang. -Nuhiu)	2 brand/brend
62	Cast	2 kast (aktorësh)
63	CNN (Cable News Network)	2 CNN/CNN-in
64	Conscious	2 koshient
65	Crucial	2 kruciale
66	Download	2 download
67	Gmail	2 g-mail
68	Hacker	2 haker
69	Intoxication	2 intoksikimi/4 intoksikuara/1 intoksikacion
70	IP (Internet Protocol)	2 IP-active
71	Ligament	2 ligament
72	Merkel's policy	2 (Demokraci, jo) Merkelatorship

73	MIA (Macedonian Information Agency)	2 Mia-s
74	MMA (Mixed martial arts)	2 MMA/ 1 MMA-së
75	Point	2 poentë
76	Press conference	2 pres-konferencë
77	Referee	2 refer
78	Revitalization	2 rivitalizim
79	Router	2 ruter
80	Selection	2 selektim
81	Showbiz	2 showbiz
82	Sushi	2 sushi
83	Topless (ang. - Nuhiu)	2 topless
84	Triplet	2 triplet
85	VOA (Voice of America)	2 VOA
86	Web page	2 uebfaqe/1 uebsite/3 veb-sajt
87	Aggravation	1 agravim
88	Antioxidant	1 antioksidant
89	Assist (NBA)	1 Asiste
90	Bikini	1 bikini – (sipas ishullit Bikini në Oqeanin e Qetë) – Mikel Ndreca
91	Blanco	1 blanko
92	Blues	1 bluz (muzikë)
93	Boxer shorts	1 boksashots
94	Bus	1 busit (almakos -Nëpërmjet busit /autobusit)
95	CGI (Computer-generated imagery)	1 CGI
96	Chemicals	1 kimikale
97	Detoxify	1 detoksifikoj
98	Down's Syndrome	1 sindromi daun
99	Draft	1 draft
109	Elaborate	1 elaboroj
101	Endorphin	1 endorfina
102	Exchange program	1 exchange (programi)

103	Face ID (Apple)	1 faceid
104	Facebook Story	1 Facebook Story (Facebook - ang, storie - it)
105	Fan shop	1 fan-shop
106	Fiasco	1 fijasko
107	Flick (njësi matëse për kohën nga Facebook)	1 flick
108	Forensic	1 forenzikë
109	Friendmate	1 friendmatesat
110	Full (full-time - ang. - Nuhiu)	1 full
111	Generate	1 gjenerua
112	Hashtag	1 hashtag
113	Impeachment	1 impiçment
114	Inbox	1 inboks
115	Incineration	1 incenerim
116	Indication	1 Indikacion
117	Involve	1 involvim
118	iPhone X	1 Iphone-x
119	Jazz (ang. - Nuhiu)	1 xhez
120	Judo Club	1 xhudoklubi (xhudo-jap, klub-ang)
121	Link	1 link/1 linqe
122	Logo (ang. - Nuhiu)	1 logo
123	Make-up	1 make-up
124	Mediator	1 mediator
125	News feed (facebook)	1 News Feed
126	Nickname	1 nickname
127	National News Agency (News of Albania)	1 NOA
128	Nonrecycable	1 paricikluara/1 pariciklueshme
129	Outsider (ang. - Nuhiu)	1 autsajder - Alsat
130	Part-time	1 part-time
131	PDF (Portable Document Format)	1 PDF

132	Penitentiary	1 penitenciar
133	Pertinent	1 pertinentet
134	Pit stop	1 pit-stop
135	Playmaker	1 Plejmejkerët
136	Press (Press centre- ang. - Nuhiu)	1 pres
137	Pressing	1 presingun
138	Pro-mobility (proffesional mobility)	1 promobilitet
139	Puzzle	1 Puzzle
140	Rap	1 rep
141	Rating	1 rejting
142	Repression	1 represioni
143	Research	1 research
144	Sauce	1 sos
145	Science fiction	1 shkencën-fiction
146	Screenshot	1 screenshot
147	Selfie	1 selfi
148	Server (ang. -Nuhiu)	1 serverat (e kamerave)
149	Spin-off	1 spin-off
150	Stand-up comedy	1 Stand up Comedy
151	Stent	1 stent
152	Suportive	1 suportiv
153	Tattoo	1 tattoo (tatuazh - fr.)
154	Training suit (ang. - Nuhiu)	1 trenerka
155	Trilogy	1 triologjia
156	Turbulence	1 turbulenca
157	Turmenic	1 turmeniku
158	Turquoise	1 turquoise
159	Viber	1 viber
160	Vulnerable	1 vulnerabël
161	WhatsApp	1 whatsapp
162	WI-FI	1 WIFI (1 Free WiFi)

Tabela 4 Fjalët e huaja të hasura në korpusin e studimit

Nga fjalët e mësipërme, në *Fjalorin e gjuhës shqipe* gjendet fjala *eveniment* nga gjuha frënge, por jo *event*, si edhe fjala *tatuazhë*, por jo *tattoo* (*tatoo*). Fjala *disenjator*, me burim nga italishtja, është përfshirë në *Fjalorin e gjuhës shqipe*, mirëpo në Maqedoninë e Veriut përdoret forma *dizajner*. Vesel Nuhiu, në punimin e tij, këtë fjalë e paraqet si anglicizëm. Përveç këtyre, në *Fjalorin e gjuhës shqipe* është përfshirë edhe fjala *kampion* me burim nga latinishtja, që në gjuhën shqipe ka depërtuar nëpërmjet italishtes. Në korpusin tonë të studimit, ajo është përdorur sipas formës drejtshkrimore dhe sipas shqiptimit anglez *champion* dhe *ChampionsLeague* (fjala *ligë*, me prejardhje nga gjuha latine, nuk është përfshirë në fjalorin e gjuhës shqipe).

Nga grupi i mësipërm i fjalëve, fjalët *status* dhe *magazinë* janë fjalë që në fjalorin e gjuhës shqipe janë përfshirë me kuptime të tjera. Fjala *status*²⁷⁸ me prejardhje nga gjuha latine, shpjegohet si *pozitë shoqërore, ligjore etj. e dikujt a e diçkaje në marrëdhënie me të tjerët*, por nga ndikimi i gjuhës angleze ajo ka fituar kuptim tjetër të lidhur me kuptimin e parë, duke iu referuar *statusit apo gjendjes/pozitës personale e profesionale në rrjetet sociale*, pra, kemi të bëjmë me polisemi. Nga ana tjetër, fjala *magazinë*²⁷⁹ me prejardhje arabe dhe italiane, përshkruhet si *depo ku mbahen mallra të ndryshëm*, që nga ndikimi i anglishtes ka fituar një kuptim plotësisht të ri duke iu referuar *revistës*, dhe si e tillë është shembull i homonimisë gjuhësore.

Nga grupi i fjalëve të huaja nuk janë papërfshirë në asnjë nga fjalorët e gjuhës shqipe të konsultuar nga ne, ato që Vesel Nuhiu në studimin e tij i konsideron dhe paraqet si anglicizma: *live* (*live*), *dizajner* (*designer*), *fer* (*fair*), *sens* (*sense*), *brend* (*brandy*), *topless* (*topless*), *full* (*full-time*), *xhez* (*jazz*), *logo* (*logo*), *autsajder* (*outsider*), *pres* (*press centre*), *server* (*server*) dhe *trenerka* (*training suit*).²⁸⁰

²⁷⁸ J. Thomai, M. Samara, P. Haxhillazi, H. Shehu, Th. Feka, V. Memisha, A. Goga, *Fjalor i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave – Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 2006.

²⁷⁹ Po aty.

²⁸⁰ V. Nuhiu, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013, f. 137-147, http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf.

3.4 Anglicizmat më të përdorura në mjetet e informimit masiv të shkruara dhe të folura

Dhjetë anglicizmat që përdoren më së shumti në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut (të hasura në korpusin tonë) janë: *film, klub, lider, gol, NATO, buxhet, futbollist, trajner, futboll* dhe *fejsbuk*. Siç mund të shihet, përveç fjalës *lider* (udhëheqës) dhe *trajner* (stërvitës), të gjitha të tjerat janë anglicizma që bartin një kuptim të veçantë, duke plotësuar zbrazëtinë leksikore të gjuhës shqipe.

Nga numri i përgjithshëm i anglicizmave të gjetura, shumica prej tyre janë emra, edhe konkretisht nga 168 anglicizma gjithsej, 134 fjalë (80%) janë emra, 19 (11.3%) janë mbiemra, 11 (6.4%) janë folje, 3 (1.7%) janë ndajfolje dhe 1 fjalë (0.6%) është pasthirrmë. Ndër to fjalët: *standard* dhe *xhentëlmen* përdoren edhe si emra, edhe si mbiemra (*Standard jetese (em.)* dhe *Çështje standarde (mb.)*; *Xhentëlmen i pasur (em.)* dhe *Djalosh xhentëlmen (mb.)*. Kjo do të thotë se shkalla e huazimit të elementeve gjuhësore nga gjuha angleze në gjuhën shqipe është e njëjtë si në gjuhët e tjera të botës, gjegjësisht ajo përputhet me shkallën e përshtatshmërisë së elementeve gjuhësore të propozuar nga Whitney, i cituar më sipër në 2.2.

Në mjetet e shkruara të informimit masiv anglicizmat më të përdorura janë: *lider, futbollist, klub, trajner, biznes, futboll, gol, NATO, standard, buxhet, implementoj, partner, raund, bord, biznesmen, Facebook, basketboll, fansa, funte etj.*

Në diskursin e shkruar, në gazetat *Lajm* dhe *Koha*, janë përdorur edhe shumë emërtime angleze, të cilat e kanë ruajtur formën e tyre drejtshkrimore nga gjuha angleze. Emërtime të tilla janë: *Qatar Airways, Golden State*, i ashtuquajturit ‘*Gypsy King*’, *group-galeri, Vip Aqua Park, Uilliam Street, New York* etj., duke përfshirë edhe emërtimet e klubeve të ndryshme të futbollit dhe kampionatet, si: *United, Champions, Champions League, Premier League, Europa League, kampioni i WBA-së, skuadra Warriors, West Ham, Stamford Bridge, Blues* etj. Përveç tyre, edhe emrat e njerëzve janë hasur sipas formës drejtshkrimore të gjuhës angleze, si: *Anthony, Thomas, Jennifer Sutcliffe* etj. Këtu mund të përmendet edhe fjalia: “*Demiri, "Team Manager" i ri i ekipit...*” ku vërehet përdorimi i thonjëzave. Rast tjetër ku emërtimi është paraqitur me thonjëza është edhe: *Gazeta e përditshme "The Independent"*.

Diçka e ngjashme është hasur edhe në diskursin e shkruar të televizioneve shqiptare në Maqedoninë e Veriut, gjegjësisht në televizionin *Alsat-M* dhe *RTV21-*

Maqedoni. Në to, njëjtë si nëpër gazeta, emërtimet e klubeve futbolistike janë paraqitur sipas formës drejtshkimore të gjuhës angleze, si: *Atalanta, Atletico, Bayern, Chelsea, Schalke, Stouk City, City, Golden State (NBA), Houston Rockets (NBA), Warriors (NBA), Liverpool, Wembley Wood Green* - fushë futbollit. Megjithatë, emërtimet e librave, gazetave, këngëve etj. janë përdorur sipas formës drejtshkimore të gjuhës angleze dhe në secilin rast janë përdorur thonjëzat. Të tilla janë emrat e filmave: *“Black Panther”, “Pacific Rim Uprising”, dhe “Operation Red Sea”*; emrat e gazetave *“The Guardian”, “The Sun”*; revistat: *“Variety” dhe “Vogue”*; portalet/web-faqet: *“The National”, “Science Daily”, “Lonely planet”*; librat: *“Expecting Better”, “New State, Modern Statesman Hashim Thaçi – A Biography”*; organizata: *“China Movie Data Information Network”*; këngët: *“Meant to Be”, “I Can’t Stop Drinking About You.”, “Hot Right Now”*; muzikanti: *“DJ Fresh”* etj.

Përveç tyre, edhe në dy portalet e analizuara *Almakos* dhe *Portalb*, emërtimet e klubeve futbolistike, filmave, pikturave, organizatave, projekteve etj. janë përdorur dhe paraqitur sipas rregullave drejtshkimore të gjuhës angleze, edhe pse shumica prej tyre janë shkruar në thonjëza ose pjerrtas. Në vazhdim janë dhënë shembuj të hasur në këto portale.

Klube dhe fjalë sportive: *City, Chelsea, Juventus, Real Madrid, Atletico Madrid, Arsenal, Australian-Open, FA Cup, PSG, Manchester City, Wembley, Champions League, Second Division* etj; filmat: *The Girl in the Spider’s W, Ocean, First Man, Deadpool 2, A Star Wars Story, Fantastic Beasts, The Crimes of Grindelwald, Game of Thrones, 50 Shades of Grey, The Post, Incredibles 2* etj.; pikturat: *“Sunflowers”, “The Potato Eaters”, “The Night Watch”, “The Potato Eaters”*; studio: *“RedBox Entertainment”* etj.; gazetatat dhe revista amerikane: *‘New York Times’, ‘The Washington Post’, “Cell”, Express, Daily Mail*; dhe revista: *“InStyle”*; shprehjet: *Photo by Francesco Pecoraro, Getty Images, Made in Bulgaria* etj.; organizatat: *“Save the Children”, USAID*; dhe organizat terroriste: *PYD/PKK dhe DEASH*; projekti: *‘Stop RedTer’*; parolla: *“America first”*; festivali i filmit: *Sundance Film Festival* etj.

Vlen të përmendet se në këto portale janë përdorur edhe një numër i konsiderueshëm (shumë më tepër sesa nëpër gazeta) i emrave dhe mbiemrave anglezë, të cilat e kanë ruajtur formën drejtshkimore të gjuhës angleze, si: *Emerick Aubameyang, Helena Bonham Carter, Marc Benioff, Isaac Carew, Donald Trump*,

Mark Clattenburg, Boris Johnson, Oprah Winfrey, Nicolas Cage, Heather Nauert, Mike Pence etj.

Kjo do të thotë se në mjetet e informimit masiv të shkruara shqiptare në Maqedoninë e Veriut, përveç anglicizmave dhe fjalëve të huaja me prejardhje nga anglishtja, dominojnë edhe emra, emërtime, tituj dhe thënie të ndryshme të gjuhës angleze, të cilat përdoren njësoj si në gjuhën angleze, pa iu përshtatur aspak rregullave gjuhësore të gjuhës shqipe. Duke u nisur nga fakti se gjuha shqipe dhe ajo angleze kanë mënyra të ndryshme të artikulimit të tingujve të njëjtë, leximi i saktë i fjalëve të tilla kërkon njohuri të mirë të gjuhës angleze.

Për sa i përket përdorimit të anglicizmave në mjetet e informimit masiv të folura, duke u bazuar në fjalët e përfshira në edicionet e lajmeve, mund të thuhet se më shpesh janë përdorur anglicizmat: *trajner, lider, NATO, UEFA, samit, klub, gol, futboll, biznes, trend, film, trajnim* etj.

Ndërkaq, në diskursin e folur, më konkretisht në emisionet argëtuese në gjuhën shqipe në televizionet shqiptare në Maqedoninë e Veriut, anglicizmat që janë përdorur më shumë se pesë herë janë: *basketboll, basketbollist, beibisiter, sport, kompjuterike, SAT, test, biznes, fejsbuk, Internet, trajnim, film Oscar, dollar, klikim, marketing, performancë, (muzika) rok, sponzor(izim) dhe tender*. Fjalët e huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* të përdorura më shumë se pesë herë në emisionet e ndjekura argëtuese përfshijnë fjalët: *klip, joga, videoklip, (minerali) zeolit, horror, OSBE, trajler, Instagram dhe plejbek*. Kurse, si fjalë të huaja të përdorura më shpesh nëpër këto emisione janë fjalët: *ERASMUS, nominoj, Youtube, CID Macedonia dhe photoshooting*.

Në këtë diskurs të komunikimit vlen të përmendet se janë përdorur edhe shumë fjalë dhe shprehje të tjera angleze, të cilat janë shqiptuar ekzaktësisht sipas mënyrës së shqiptimit të gjuhës angleze. Fjalët dhe shprehjet e tilla të hasura që mund të konsiderohen shembuj të ndërrimit dhe përzierjes së kodit janë paraqitur në vijim: ... është shumë **in** /ɪn/ (i kohës); *Ishte një surprise* /sə'praɪz/; janë **fake** /feɪk/; *vera do jetë pak më chill* /tʃɪl/ (e qetë); ...është e hapur **worldwide** /ˌwɜːldwaɪd/ (në gjithë botën); ...është **work** /wɜːk/ (punë), është **fun** /fʌn/ (argëtim); *Unë s'kam paguar views(a)* /ˈvjuːs/ (shikime); **What!?** /wɒt/ (Çfarë!); *USA Finalist Book Awards* /juːes'ej fəˈnəlɪst buːk ə'wɔːds/; *top awards* /tɒp ə'wɔːds/; është **too much** /tuː mʌtʃ/ (shumë/ngarkesë) për trupin; ...kemi **timing** /'taɪmɪŋ/ (kohë) të caktuar; *ne i themi sunnyboy* /'sʌni bɔɪ/ (djali në formë); *kemi dal nëpër stages* /steɪdʒɪs/ (skena);

po shohim për **sponsoring** /spɒnsəriŋ/ (sponsora/mbështetës financiar); ... nëpër **social media** /'səʊʃəl 'mi:diə/ (media sociale); duhet me pas **six-packs** /'sɪkspæks/ (muskuj të barkut të definuar); kemi fituar një medalje **silver** /sɪlvə/ (të argjentë) dhe një **gold** /gəʊld/ (të artë); ...kjo është totalisht **safe** /seɪf/ (e sigurtë); **route(a)** /ru:t/ (shtegu) e vrapimit; **production** /prə'dʌkʃən/ (produksioni); është një **option** /'ɒpʃən/ (alternativë); ...**one day** /wʌn dei/ (një ditë) patjetër; ai dukej **of the street** /əv ðə stri:t/ (nga rruga); kemi bërë **modeling** /'mɒdəliŋ/ (modelizëm); a ka mundësi të shkoj në **mall** /mɔ:l/ (qendër tregtare); kërkon një **look** /lʊk/ (pamje) të veçantë; më thonin shokët **keep calm** /ki:p kɑ:m/ (ruaje qetësinë); ato imitojnë **pollution level** /pə'lu:ʃən 'levəl/ (nivelin e ndotjes); bashkëpunoj me **label(a)** /'leɪbəl/ të mëdhaja; I love you /aɪ lʌv ju:/ (të dua - përshëndetje për nënën nga ekrani); muzika ishte **high** /haɪ/ (e lartë); ... ju thash **game over** /geɪm 'əʊvə/ (loja mbaroi); janë shumë **friendly** /'frendli/ (të shoqërueshëm); duket **fresh** /freʃ/ (i freskët); dua të jem më **free** /fri:/ (i lirë); kemi **followersa** /'fɒləʊə/ (ndjekës); bëj **fitnesslifestyle** /fɪtnəs 'laɪfstɑɪl/ (jetë me palestër); projekti **five** /faɪv/ (i pestë); duhet me dal **everyday** /'evrɪdeɪ/ (çdo ditë); kam pasur lëndën zgjedhore **creativity activity service** /kri'eɪtɪvɪti æk'tɪvəti 'sɜ:vɪs/ (shërbimi i aktiviteteve të krijimtarisë); ishte një **extra activity** /'ekstrə æk'tɪvəti/ (aktivitet shtesë); punojmë me një **coach** /kəʊtʃ/ (trajner); i kam qef **challenges** /'tʃælɪndʒɪz/ (sfidat); ...një nga shtyllat është **acknowledgement** /æk'nɒlɪdʒmənt/ (njohja / pranimi / falënderimi); ...kanë **antioxidant properties** /æntɪ'aksɪdənt 'prɒpətɪs/ (veti antioksiduese); U pranuan në **University of Minnesota** /,ju:ni'vɜ:səti əv mɪnə'sɒtə/ (Universitetin e Minesotës); më çuan në **The Best of the World** /'ðə 'best əv 'ðə 'wɜ:ld/ në Turqi; ndjehemi rehat te **square21** /'skweə/ (sheshi21); Grammy Awards /'græmɪ ə'wɔ:dz/ (çmimet Gremi); dhe fituam çmimin nga **Academic Music Awards** /,ækə'demɪk ə'wɔ:dz/ (Çmimin nga Akademia Muzikore).

Në këto emisione edhe emërtimet angleze janë shqiptuar sipas mënyrës së shqiptimit të tyre në gjuhën angleze. Të tilla janë emrat e markave angleze: *Calvin Klein*, *Jaguar*, *Guess*, dhe emërtime të tjera, si: *Formula One*, *entermedia*, *e Bay*, *Daily Mail* dhe *Center for Intercultural Dialogue* – faqe në internet.

Në bazë të kësaj mund të thuhet se në mjetet e informimit masiv të folura, ashtu si edhe në mjetet e shkruara, janë hasur një numër i konsiderueshëm i fjalëve të huaja me prejardhje nga anglishtja, si dhe mjaft shprehje, thënie, fjali dhe shprehje hibride, e sidomos në emisione me karakter argëtues. Kjo dukuri duhet parë si prirje negative dhe shumë e panevojshme, që çon në ndryshimin e gjuhës shqipe të përdorur nga

shqiptarët në Maqedoninë e Veriut. Për të kuptuar informacionet e plota, në bazë të thënieve që përdoren në to, do të na nevojitej njohuri në nivel më të lartë i gjuhës angleze dhe aftësi për të deshifruar kuptimet vetëm duke i dëgjuar thëniet.

3.5 Anglicizmat dhe ndryshimi i stilit të gjuhës

Sipas Thomait²⁸¹, sistemi i mjeteve gjuhësore, të zgjedhura e të përdorura në përshtatje me përmbajtjen e kërkesat e një fushe të veprimtarisë shoqërore, përbën stilin funksional të një gjuhe. Sipas tij, stilet kryesore të gjuhës shqipe janë katër: *stili i letërsisë artistike*, *stili politiko-shoqëror*, *stili shkencor-teknik* dhe *stili juridik administrativ*. Një nga qëllimet e këtij punimi ishte të nxirret në pah se cili nga stilet e gjuhës shqipe ka ndryshuar më shumë si rezultat i përdorimit të anglicizmave.

Nga analizat tona del se stili politiko-shoqëror ka pësuar më shumë ndryshim nga përdorimi i anglicizmave dhe fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Një ndër arsyt kryesore të kësaj dukurie mund të thuhet se është përkthimi i lajmeve nga gazetatat dhe portalet botërore të shtypura në gjuhën angleze (*non-paper (lloj dokumenti)*), (*demokraci, jo*) *Merkelatorship*. Kjo gjë shihet si dukuri shqetësuese, meqë ky stil gjuhësor është një shembull për lexuesit e dëgjuesit e moshave dhe gjinive të ndryshme, dhe prishja e këtij stili do të çonte në vështirësi për të kuptuar informacionet e plota.

Materiali i vëzhguar në këtë punim nuk përfshin stilin e letërsisë artistike dhe stilin juridik-administrativ. Sa i përket stilit shkencor-teknik, edhe pse në këtë studim nuk është përfshirë analiza e veprave shkencore, duke pasur parasysh që sot shumë anglicizma po fitojnë statusin e ndërkombëtarizmave (*mikroprocesor, gigabajt, piksel*), dhe, gjithashtu, duke u bazuar në faktin se prania e fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze është vërtetuar në shumë mjedise komunikimi, përfshirë këtu edhe shkrime e artikuj me karakter teknik e shkencor (*fizibilitetit, Internet, PIN*), padyshim që edhe stili shkencor-teknik i gjuhës shqipe po ndryshon në mënyrë të konsiderueshme nga prania e anglicizmave dhe fjalëve të huaja angleze. Për më tepër, në këtë stil të gjuhës, fjalët me prejardhje nga gjuha angleze, janë të domosdoshme për emërtimin e koncepteve të reja.

²⁸¹ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 296-302.

3.6 Shkalla e përdorimit të anglicizmave në diskurse të ndryshme

Anglicizmat gjejnë përdorim në shumë diskurse komunikimi të shoqërisë shqiptare në Maqedoni. Ato i hasim vazhdimisht, madje edhe gjatë të folurit të zakonshëm nëpër shtëpitë tona (*kornfleksa, puding, verandë, xhinse*), por në disa diskurse, për shkak të ndikimit të kulturës anglo-amerikane dhe zhvillimeve të shpejta shkencore, si rezultat i përkthimeve të literaturës angleze, ato gjejnë përdorim më të dendur.

Një nga mjediset e komunikimit në të cilin anglicizmat kanë gjetur përdorim të madh është diskursi sportiv. Në korpusin tonë të studimit, si në mjetet e folura të informimit masiv, ashtu edhe në ato të shkruara, vërehet një shkallë e lartë e përdorimit të anglicizmave që kanë të bëjnë me sportin. Anglicizmat e tilla janë: *aut, boks, boksier, boksim, bombastik, derbi, dollar, doping, fansa, fair play, faulla, futboll, futbollist, futbollistik, gol, hendboll, hendbollist, hobi, hokej, klub, menaxher, ofsajd, penallti, performancë, nokout, raund, rekord, ring, sponzor, sport, sportist, sporiv, start, stop, supergol, shorce, show, tenis, tenist, test, tim, trajner, trajnim, trik, UEFA, VIP, vaterpolo, volejbol* etj.

Në korpusin tonë të studimit janë hasur edhe fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze që kanë të bëjnë me sportin, si: *asiste (NBA), basket, champions, (punojmë me një) coach, event, FC (football club), fitness, fitness lifestyle, Formula 1, kardio, kompeticion, la liga, league (ligë-lat), ligament, logo, NBA, nominoj, pit-stop, playmaker, play off, plejmejker, rebound, refer, reprezentues, sixpacks, trenerka, xhudoklub* etj., si dhe fjalë të cilat, edhe pse të huaja, janë të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*, si fjalët *joga* dhe *saunë*. Parë në aspektin etimologjik, origjina e këtyre dy fjalëve është e njohur, fjala *joga* është fjalë hinduse, kurse fjala *saunë* është fjalë me origjinë nga gjuha finlandeze. Megjithatë, mënyra se si ato kanë depërtuar në gjuhën shqipe nuk është dokumentuar dhe, duke u bazuar në fuqinë e mjeteve të informimit masiv dhe rrjeteve sociale për përhapjen e fjalëve në gjuhën shqipe, mund të thuhet se ato kanë depërtuar nëpërmjet anglishtes ose me shumë gjasa nga ndonjë gjuhë tjetër neo-latine, si italishtja apo frëngjishtja, dhe jo drejtpërsëdrejti nga gjuha japoneze apo finlandeze.

Në korpusin tonë të studimit, për sa i përket fushës së informatikës dhe teknologjisë janë hasur këto anglicizma: *digjital, Facebook, Internet, kameraman, kilovat, klikim, klikoj, kompjuter, kompjuterik, PIN, printera 3D, skajp* dhe *skaner*.

Fjalë të tjera me prejardhje nga gjuha angleze që kanë të bëjnë me fushën e teknologjisë, por që nuk konsiderohen huazime në gjuhën shqipe, janë fjalët: *android, aplikacion, Apple, bug, Call Center, CGI* (sixhij - efekte kompjuterike), *download, daunlodoj, e-bay, e-mail, Facebook Story, faceid, flick* (njësi matëse për kohën nga Facebook), *folder, followersa, fotoshooting, Free WiFi, Gif* (ngjitësat e animuara të formatit), *g-mail, haker, hashtag, inbox, Instastory, I-phone, I-phone-x, I-tunes, konektuar, link, News Feed, Online, PDF, Puzzle, research, ruter, screenshot, selfi, Snapchat, Social media, status, Stories, Share, twitter, uebfaqes, uebsajt, viber, Youtube, viewsa, Whats Up dhe WIFI*. Fjalë të huaja që janë përfshirë në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* e që kanë të bëjnë me fushën e teknologjisë, janë fjalët: *animuar, CD, çat, çekin, google translate, Instagram, opsion, klip, playback, portal, postim, postoj, procesor, profil, softuer, videoklip dhe virtuale*.

Një diskurs tjetër ku anglicizmat kanë gjetur përdorim të madh është fusha e financave dhe biznesit, ndër të cilat do të përmendim anglicizmat: *biznes, biznesmen, bord, buxhet, buxhetor, detektor, detektiv, dollar, draft, fllaera, funte, impakt, kesh, lidership, marketing, menaxher, tender* etj.; fjalë e huaj e përdorur në këto diskurse është fjala *akses*; si dhe fjalët e huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* janë fjalët: *bonus, donator, GDP-ja (xhidipija) dhe komerciale*.

3.7 Përdorimi i anglicizmave në diskursin politik

Për të nxjerrë në pah përdorimin e anglicizmave në diskursin politik si burim i të dhënave janë shfrytëzuar intervista të ndryshme nga tre udhëheqësit e partive shqiptare në Maqedoninë e Veriut: Ali Ahmeti, Menduh Thaçi dhe Ziadin Sela. Përveç kësaj, janë analizuar edhe fjalët e përdorura në edicionet e lajmeve në televizionet kombëtare shqiptare në Maqedoninë e Veriut, televizioni “Alsat-M” dhe “RTV21-Maqedoni”.

Fillimisht duhet theksuar se kohëzgjatja në intervistat e dhëna nga Ali Ahmeti është më e gjatë në krahasim me kohëzgjatjen e intervistave të realizuara me Menduh Thaçin dhe Ziadin Selën. Mirëpo, po të merret parasysh intensiteti i të folurit të tyre, Ali Ahmeti flet shumë më ngadalë nga kundërshtarët e tij politikë, dhe si rezultat, edhe pse me kohëzgjatje të ndryshme nëpër intervista ata kanë përdorur numër të përafërt fjalësh.

Ali Ahmeti në intervistat me kohëzgjatje totale prej 262 minutash ka përdorur 13 anglicizma dhe një pjesë prej tyre janë përsëritur disa herë, si: *partner, partneritet, implementim, standard* etj. Ai gjithashtu përdor edhe fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, megjithëse numri i tyre është mjaft i ulët. Të tilla janë fjalët: *draft, impiçment, part-time, reciklim* etj.

Në të folurit e Mehduh Thaçit, në intervista me kohëzgjatje totale prej rreth 188 minutash, vërehet një përdorim më i madh dhe i shpeshtë i anglicizmave, dallohen 18 anglicizma, si dhe fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Si anglicizma më të shpeshta që përsëriten më shumë se katër herë në repertorin e tij janë anglicizmat: *biznes, buxhet, film, implementoj, kamp, lider, NATO, standard* dhe *verdikt*, kurse si fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze ai përdor fjalët: *fer, full, nominuar, poentë, rejting, represion, reprezentacion, tajming, target, veb-sajt, veting* etj.

Në intervistat e realizuara me Ziadin Selën me kohëzgjatje prej 193 minutash, janë hasur gjithsej 19 anglicizma dhe 11 fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Ai ka përdorur dhe përsëritur më shpesh anglicizmat: *buxhet, huligan, implementohet, klub, lider, NATO, test* dhe *UNESCO*, dhe fjalët e huaja: *elaboroj, koshient, veting, vulnerabil* etj.

Një numër i fjalëve të huaja të përdorura nga politikanët shqiptarë që, edhe pse nuk janë fjalë të gjuhës shqipe, ato nuk janë përfshirë as në *Fjalorin etimologjik të gjuhës shqipe* nga Kolec Topalli, e as në *Fjalorin e fjalëve të huaja* nga Mikel Ndreca, megjithatë disa prej tyre janë hasur në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*. Fjalë të tilla janë: (A.A.) *asete, eko-sistem, konsensual, media, opsion, OSBE, prononcim, smog*, (M.TH.) *implikim, investigative, komplikon, konfidencë, portal, rëntgen, strikt*, (Z.S.) *aparenca, GDP-ja, karaoke, poliarhi* dhe *selektive*.

Përkundër faktit që disa politikanë mundohen që të mos përdorin anglicizma të caktuara, si për shembull, Ali Ahmeti shmang përdorimin e fjalës *lider* duke e zëvendësuar me *udhëheqës partie*, ndërkaj në intervista të ndryshme të realizuara në fillim të karrierës së tij politike ai e përdor dëndurisht fjalën *lider*. Shumë anglicizma të tjera tashmë nuk ndjehen si fjalë të huaja, sepse janë bërë pjesë e leksikut të gjuhës shqipe dhe pa praninë e tyre komunikimi duket i zbehtë. Për më tepër, disa anglicizma (*NATO, buxhet, UNESCO*) dhe fjalë të huaja nga anglishtja (*veting, riciklim, impiçment*) të përdorura nga politikanët shqiptarë, janë fjalë të domosdoshme në gjuhën shqipe, sepse bartin kuptime të veçanta që nuk mund të shprehen me fjalë shqipe. Megjithatë, përdorimi i fjalëve të huaja angleze të panevojshme nga

politikanët shqiptarë është dukuri që do të duhej të shmanget sa më shpejt, sepse politikanët me paraqitjen e tyre të shpeshtë nëpër mjetet e informimit masiv kanë ndikim në përhapjen e fjalëve që përdorin.

Nga ana tjetër, në edicionet e lajmeve në kontekste politike-shoqërore janë hasur anglicizmat: *BBC, biznes, biznesmen, bumerang, bunker, buxhet, buxhetor, funte, hendikep, implementim, kamp, lider, lobi, NATO, samit, staf, standard, rekord, tank, tender, testim, trajnim* etj. Në këto edicione janë përdorur edhe fjalë të huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*, si: *adoleshent, heroinë* (lloj droge), *ombdusman, Rihter, staminale, reanimacion*, etj., si dhe fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, si fjalët: *abolim, agravim, aplikacion, autsajder, gjeneroj, haker, IPA, kompeticion, krucial, magnitudë, Merkelatorship, non-paper* (dokument), *pertinent, sindromi daun, spiderman, target, triplet, twitter, VOA* (Voice of America) etj.

Në diskursin politik të përdorur nëpër gazeta dhe portale të përfshira në korpusin e studimit janë hasur edhe këto anglicizma: *bojkot, bord, bos, CIA, detektiv, FBI* (Federal Bureau of Investigation), *KFOR, hendikep, huligan, IS* (Islamic State), *marketing, menaxher, NATO, startoj, sherif, vasilitet, verdikt* etj.; dhe fjalët e huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*: *destinacion, donator, fizibilitet, Interpol, investigim, konfidenciale, LGBT, media, OSBE, prononcim, virtuale, zomb* etj.; si dhe fjalët e huaja: *abolim, akses, event, IPA, mediator, presing, suportiv* etj.

Shembujt e mësipërm të hasur në diskursin politik janë një dëshmi më shumë, që tregojnë edhe një herë se stili politiko-shoqëror është mjaft i ndikuar nga anglicizmat dhe nga fjalët e huaja me prejardhje nga anglishtja, dhe ai po ndryshon në mënyrë të konsiderueshme nga përdorimi i tyre.

3.8 Mundësia e gjuhës shqipe për zëvendësimin dhe shmangien e anglicizmave

Përderisa në gjuhën shqipe kemi fjalë për të emërtuar dukuri të caktuara, atëherë përdorimi i fjalëve me prejardhje të huaj, siç është thënë edhe nga shumë gjuhëtarë shqiptarë dhe të huaj, është i panevojshëm dhe i padobishëm. Në korpusin tonë të studimit në të cilën numri i anglicizmave nuk është aq i madh në krahasim me huazimet nga gjuhët e tjera, vërehet një numër i konsiderueshëm i anglicizmave me

vlerë pasuruese për gjuhën shqipe. Ky grup i anglicizmave kanë depërtuar për të plotësuar zbrazëtinë leksikore, përgjithësisht si terma kulturorë, dhe për këtë arsye përpjekjet për zëvendësimin e tyre me fjalë shqipe nuk janë frytdhënëse.

Në korpusin tonë të studimit, anglicizma të tilla me vlerë pasuruese janë: *avokado, baner, bojkot, bombastik, bunker, digjital, dollar, doping, fajll, faull, Facebook, funte, gol, gel (xhel), hokej, Internet, Interpol, kameraman, kamp, kilovat, klub, koktel, kondicioner, lobi, Oskar, panel, park, parking, piknik, printer, rekord, rock, skajp, skaner, skuter, standardizim, strip, supergol, Sherif, tank, tender, tenderim, tramvaj, tunel, vasalitet, vaterpolo, volejboll dhe xhinse*. Ndër to, janë hasur edhe anglicizma që kanë krijuar çerdhet e tyre në gjuhën shqipe, si: *basketboll, basketbollist, boks, boksier, boksim, boksuar, buxhet, buxhetor, film, filmike, filmor, futboll, futbollistik, futbollist, hendboll, hendbollist, kompjuter, kompjuterik, sport, sportist, sportive, sportivitet, tenis dhe tenist*. Përveç tyre, është hasur edhe një numër i akronimeve, të cilat jemi mësuar t'i dëgjojmë si akronime angleze (edhe pse mund të përkthehen), sepse janë krijuar nga shteti apo institucione anglishtfolëse, si: *BBC, CIA, FBI, NATO, PIN, UEFA, UNESCO, UNICEF dhe VIP*. Konsiderojmë se anglicizmat e mësipërme janë fjalë të cilat i nevojiten gjuhës shqipe.

Nga ana tjetër, disa anglicizma me lehtësi mund të zëvendësohen me fjalë apo togefjalësha të gjuhës shqipe, sepse kanë kuptim plotësisht të njëjtë ose të përafërt me to. Mjafton vetëm dëshira e shqiptarëve të Maqedonisë për shmangien e përdorimit të tyre. Mirëpo, për faktin që këto anglicizma kanë depërtuar tashmë në gjuhën shqipe, dhe janë përshtatur e integruar sipas rregullave gjuhësore të gjuhës shqipe, mund të thuhet se përpjekjet për zëvendësimin e tyre janë të kota. Ato tashmë janë pjesë e leksikut të gjuhës tonë dhe përdoren krahas fjalëve shqipe si fjalë me kuptime sinonimike. Shembuj të anglicizmave dhe formave shqipe me kuptim të njëjtë janë të shumtë dhe sa për ilustrim po paraqesim fjalët në vijim:

bebe = foshnjë, biznes = sipërmarrje, biznesmen = sipërmarrës, bejbisiter = dado, detergjent = larës rrobash, establishment = krijim/themelim, hendikep = e metë, huligan = rrugaç, impakt = ndikim, implementim = zbatim, kesh = para në dorë, lider = udhëheqës/drejtues, lidership = udhëheqësi, o.k. = në rregull, ofsajd = jashtë pozicioni, partner = bashkëpunëtor, performancë = shfaqje, samit = mbledhje e rëndësishme, slogan = parullë, sponzor = përkrahës financiar, sprej = spërkatës, staf = grup punues, start = fillim/pikënisje, stop = ndalim, stres = ngarkesë nervore,

shok = tronditje emocionale, *shopping* = tregti, *shorce* = pantallona të shkurta, *tim* = grup, *trajner* = stërvitës, *trik* = hile, *verandë* = shtëpi verimi, *vikend* = fundjavë etj.

Nga ana tjetër, disa anglicizma, siç është fjala *alo*, ndonëse ka kuptim të njëjtë me fjalën shqipe *urdhëroni*, në rastet kur përgjigjemi në telefon, prirja për zëvendësimin e saj do të ishte e pakuptimtë, për shkak se fjala *alo* ka fituar karakter ndërkombëtar. Njëjtë si kjo, edhe kuptimi i fjalës *nokaut* do të bartej me togfjalëshin e gjuhës shqipe *goditje vendimtare*, mirëpo *nokaut* konsiderohet ndërkombëtarizëm dhe tashmë një përpjekje e tillë do të ishte jofrytdhënëse.

Anglicizmat duhen parë si elemente me vlerë pasuruese, edhe nëse ato bartin të paktën një nuancë të re kuptimore. Për këtë arsye, ndonëse disa anglicizma mund të duken si anglicizma të panevojshëm dhe me kuptime të zëvendësueshme me fjalë shqipe, ato nuk mund të zëvendësohen në të gjitha kuptimet dhe përdorimet e tyre. Disa nga këto anglicizma janë:

bum – në disa përdorime mund të zëvendësohet me fjalën shqipe *buçitje*, si në fjalinë: *U dëgjua një bum i madh* = *U dëgjua një buçitje e madhe*. Por, kur themi *Këtë verë kënga bëri një bum të vërtetë*, në këtë rast fjala *bum* nuk mund të zëvendësohet, sepse bart një kuptim që nuk bartet në fjalën *buçitje*: **Këtë verë kënga bëri një buçitje të vërtetë*.

fermer - shpesh, sidomos në të folurit e zakonshëm, zëvendësohet me fjalën *bujk*, por kur ajo përdoret me kuptimin bazë të gjuhës nga është huazuar, si: *person që ka tokën e vet apo pronar i një ferme ose që e ka marrë me qera*²⁸², atëherë themi se ky kuptim i zgjeruar nuk mund të mbulohet nga fjala *bujk*, ndaj mbetet e pazëvendësueshme.

folklor - përdoret për t'iu referuar tërësisë së krijimeve artistike (gojore, muzikore, vallet etj.) të një populli, *folklori shqiptar*.²⁸³ Si e tillë, fjala *folklor* nuk mund të zëvendësohet me fjalë të tjera, por mbiemri *folklorike*, që rrjedh nga emri *folklor*, mund të zëvendësohet me fjalën *popullore*, për shembull, *Këngë folklorike/popullore*.

marketing - në kontekste të caktuara mund të zëvendësohet me fjalët *reklamim* apo *reklamë*, për shembull, *Koha për pak marketing* = *Koha për pak reklamë*. Mirëpo, një student thotë *Unë studioj marketing* dhe jo *Unë studioj reklamë*, që do të

²⁸² <http://www.fjalorshqip.com/>

²⁸³ <http://www.fjalorshqip.com/>

thotë se jo çdo herë fjala *marketing* mund të zëvendësohet me fjalën *reklamë* dhe të ketë të njëjtën vlerë semantike.

poster - mund të zëvendësohet me fjalët *pllakatë* apo *reklamë*, për shembull, *Kishte shumë postera nëpër qytet* = *Kishte shumë pllakata/reklama nëpër qytet*. Por, nuk mund të themi **Këtë pllakatë të Madonës sapo e ngjita në murin e dhomës sime*, por *Këtë poster të Madonës sapo e ngjita në murin e dhomës sime*, sepse ajo bart një ngjyrim të veçantë stilistik.

set - shpesh zëvendësohet me fjalën *komplet*. **Seti/kompleti** i *pjatave të porcelanit*. Kur kjo fjalë përdoret për t'iu referuar secilës nga ndarjet e një ndeshjeje volejboli, tenisi, pingpongu etj. sipas një numri të caktuar pikësh, për shembull, *Seti i parë (i dytë, i tretë)*. *Fitoi (humbi) setin*²⁸⁴ mbetet si anglicizëm me kuptim të pazëvendësueshëm.

xhentëlmen – mund të zëvendësohet me fjalët shqipe *fisnik* dhe *bujar*. Megjithatë, disa herë këto dy fjalë nuk mund të bartin të gjithë kuptimet që bart fjala *xhentëlmen*. Kështu, për shembull, nëse themi *Ai është xhentëlmen i vërtetë* në kuptimin që ai është tejet i mirë dhe i respektueshëm ndaj gjinisë femërore, atëherë nuk mund të themi **Ai është njeri bujar/fisnik i vërtetë*, sepse kuptimi në këtë rast nuk do të jetë i plotë.

Mjaft fjalë nga gjuha angleze, ndonëse nuk janë standardizuar, ato tashmë gjejnë përdorim të madh mes shqiptarëve. Një pjesë prej tyre i kemi hasur në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*. Nga ky grup i fjalëve me origjinë nga gjuha angleze disa bartin kuptime të veçanta dhe përdoren për të emërtuar koncepte të caktuara dhe mundësia e gjuhës shqipe për zëvendësimin e tyre është shumë e ulët. Fjalët e tilla të hasura në korpusin tonë përfshijnë: *instagram* (40), *videoklip* (video-lat.) (34), *klip* (21), *premier* (14), *OSBE* (13), *trajler* (10), *portal* (8), *joga* (8), *zeolit* (7), *saunë* (6), *Rihter* (5), *playback* (4), *i/e animuar* (4), *karatist* (4), *prononcim/prononcuar* (3), *diskotekë* (3), *LGBT* (3), *moderator* (3), *pandë* (3), *playboy* (3), *check in* (2), *eko-sistem* (2), *emergjencë/emergjente* (2), *multimedia* (multi-lat.) (2), *procesor* (2), *Reuters* (2), *softuer* (2), *balotazh* (1), *bestseller* (1), *çaçaça* (1), *CD* (1), *gluten* (1), *golaverazh* (1), *google translate* (1), *heroin* (1), *hollivudian* (1), *impenjative* (1), *karaoke* (1), *ombdusman* (1), *Pampersa* (1), *party* (1), *poliarki* (poli-gr.) (1) dhe *samba* (1).

²⁸⁴ <http://www.fjalorshqip.com/>

Disa fjalë të huaja nga grupi i fjalëve të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* kanë fituar konotacione plotësuese nga ndikimi i anglishtes. E tillë është fjala *postoj* (4) me prejardhje nga italishtja dhe latinishtja që nënkupton *dërgoj me postë apo fus një letër në kutinë e postës*. Nga e njëjta temë, në gjuhën shqipe përdoret edhe fjala *postim* (23) (*veprim sipas foljes postoj*) dhe *postuar* (33), mirëpo, nga ndikimi i gjuhës angleze, mbi të gjitha nëpërmjet rrjeteve sociale, tashmë ajo nënkupton *ngjitjen apo vendosjen e ndonjë fotografie apo lajmi në rrjetet sociale*. Njëjtë si kjo, edhe fjala *profil* (21) me prejardhje nga italishtja dhe frëngjishtja, përveç *pamjes anësore të dikujt apo diçkaje*, tashmë nga ndikimi i anglishtes përdoret për t’iu referuar *mënyrës së paraqitjes së dikujt në rrjetet sociale*. Fjala *parti* (1) me prejardhje nga latinishtja dhe frëngjishtja, përveç *një organizate politike që ka programin dhe statusin e vet* nga ndikimi i gjuhës angleze përdoret për t’iu referuar edhe *festës apo ahengut*, dhe sidomos përdoret nga të rinjtë.²⁸⁵

Disa nga ky grup i fjalëve të huaja, të hasura në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*, mund të zëvendësohen, megjithatë jo në të gjitha përdorimet e tyre, sepse ato bartin të paktën një nuancë të re kuptimore të ndikuar nga gjuha angleze. Për këtë arsye, nëse kemi parasysh edhe dëndurinë e përdorimit të tyre, si dhe pamundësinë e gjuhës shqipe për të shprehur një kuptim të njëjtë, do të ishte mirë që të përqafohen dhe të qëndrojnë si fjalë të leksikut të gjuhës shqipe. Si të tilla, që përdoren shpesh dhe duket se gjuha shqipe ka nevojë për to janë:

horror (5) – në kontekste të caktuara mund të zëvendësohet me fjalët *tmerr* dhe *trishtim*, për shembull: *Kishte gjak gjithandej, ishte **horror/tmerr** i vërtetë*. Megjithatë, kjo fjalë përdoret edhe si mbiemër për t’iu referuar një zhanri të veçantë të filmave me skena të tmerrshme, dhe në atë rast kuptimi i saj nuk mund të zëvendësohet, për shembull: *Më pëlqejnë filmat **horror***. dhe nuk mund të themi **Më pëlqejnë filmat e tmerrshëm/trishtues*.

donator (4) – mund të zëvendësohet me fjalën *dhurues*, si në shembullin: ***Donator/dhurues** gjaku*. Por, ndonjëherë kjo fjalë nënkupton një person që jep kontribut financiar për çështje të ndryshme, sidomos për bamirësi. Në raste të tilla mbetet si fjalë me kuptim të pazëvendësueshëm, për shembull, *Ai është **donatori** në shtëpinë e fëmijëve*.

²⁸⁵ J. Thomai, M. Samara, P. Haxhillazi, H. Shehu, Th. Feka, V. Memisha, A. Goga, *Fjalor i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë – Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 2006.

çat (1) – është fjalë e huaj me prejardhje nga gjuha angleze, që përdoret edhe si folje me shtimin e prapashtesës foljore të gjuhës shqipe –oj: *çatoj*. Kuptimi i saj në gjuhën shqipe mund të bartet me fjalët *bisedë, muhabet, fjalim, bisedoj, flas*, si për shembull: *Kishim një çat/bisedë të këndshme me shoqet*, edhe pse kjo fjalë, sidomos në diskursin gojor, përdoret për t’iu referuar bisedës në internet mes dy apo më shumë njerëzve. Në raste të tilla, zëvendësimi i saj do ta humbiste përmbajtjen semantike që ajo bart. Në fakt, përdorimi i fjalës *çat* pa pasur nevojë për shpjegime plotësuese në kontekste të ndryshme lë të kuptohet se bëhet fjalë për *dialog apo komunikim në rrjetet sociale*. Për më tepër kjo fjalë i referohet vetë programit që mundëson dialogje në rrjetet sociale, dhe në raste të tilla mbetet fjalë me kuptim të pazëvendësueshëm, për shembull: *Nuk më punon çati*.

Shumë nga fjalët që tashmë i gjejmë në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* mund të konsiderohen fjalë të huazuara, sepse përdoren mjaft shpesh, megjithëse nuk janë integruar plotësisht në sistemin e gjuhës shqipe. Ato ende mbajnë elemente fonetike nga gjuha angleze (*playback, playboy, check in, softwer, google*). Përpara se ato të huazohen dhe pranohen në sistemin e gjuhës shqipe, është e udhës të bëhet një përzgjedhje e mirë e tyre dhe të pengohet pranimi dhe zgjerimi i përdorimit të atyre fjalëve që përdoren krahas fjalëve të gjuhës shqipe me kuptim të njëjtë apo të përafërt. Përdorimi i tyre do të kishte ndikim negativ dhe do të çonte në prishjen e panevojshme të gjuhës shqipe. Disa nga ky grup i fjalëve janë paraqitur në tabelën e mëposhtme dhe mendojmë se për të njëjtat ekzistojnë edhe ekuivalentë kuptimorë në gjuhën shqipe të nxjerra nga konteksti ku i kemi hasur.

Fjala e huaj	Gjegjësjë në shqipe
14 media	mjet informimi
9 opsion	zgjedhje, mundësi zgjedhjeje, alternativë
4 destinacion	vend i synuar
4 Uestërn (zhanreve)	zhanri perëndimor (filma me kauboj)
2 selektiv-(selektor-lat)	zgjedhës, përzgjedhës
2 origjinë	zanafillë, burim, fillim, prejardhje
2 asete	pasuri
1 fast food (fastfud)	ushqim i shpejtë
3 komerciale	tregtare, reklamuese
1 piktoreske	tërheqëse, interesante, e/i gjallë
2 bonus	htesë, shpërblim
3 plate (mban një)	rrafsh, pllakë

7 adoleshent	rinor, i ri
3 reanimacion	ringjallje, kthim në jetë
1 fizibilitetit	realizueshmëri, plotësueshmëri, kryerje, kryerje me lehtësi
2 GDP (xhidipi)	Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB)
2 implikim	nënkuptim
1 implikuar	i/e nënkuptuar, i/e përfshirë
1 implikoj (implikacion-lat)	nënkupto, lë të kuptohet, përfshij
1 empatia	ndjeshmëri, prekshmëri (ndaj tjerëve)
3 komplikoj	ndërlikoj, ngatërroj
1 komplikime	ndërlikim, ngatërrim
2 Komplikuar	ndërlikuar, ngatërruar
1 smog	mjegull, mjegull e dendur
1 bekgraund	kualifikim (i njeriut), formim kulturor, prejardhje
4 investigim	kërkim, gjurmim, hetim, hulumtim
1 investiguese/1 investigative	kërkuese, gjurmuese, hetuese, hulumtuese
1 investigoj	kërkoj, hulumtoj, hetoj, gjurmoj
2 strikt	i rreptë, i saktë, i ashpër, i caktuar
2 Task Forcë	uqi punëtore, grup punues special
1 KFOR-it /këfor/ (Kosovo Force)	Forcat e Armatosura Ndërkombëtare në Kosovë (FANK)
2 staminale (qeliza)	e qëndrueshme
3 konfidenciale	e besueshme
3 konfidencë	besim
1 konsensual	(sipas) marrëveshjes së përgjithshme
1 zombi	lugat (krahinore)

Tabela 5 Fjalët e huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* dhe gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe

Në këtë grup të fjalëve haset edhe fjala *virtuale* (4) me prejardhje nga gjuha latine. Ajo, duke u ndikuar nga gjuha angleze, ka fituar një kuptim shtesë dhe përdoret për t'iu referuar botës joekzistente e të rrejshme në rrjetet sociale.

Sa i përket fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze që nuk janë gjetur në asnjë fjalor të gjuhës shqipe mund të thuhet se gjuha shqipe nuk ka nevojë për to, mbi të gjitha për faktin se, ato i kanë gjegjëset e tyre kuptimore. Shumica nga këto fjalë janë hasur në diskursin e folur në emisione me karakter argëtues, ku shfaqet dukuria e përzjerjes dhe e ndërrimit të kodit. Fjalë të tilla të panevojshme të përdorura në mjetet e informimit masiv shqiptare në Maqedoninë e Veriut janë paraqitur në

tabelën në vijim, ku janë dhënë edhe barazvlerësit e tyre kuptimorë në bazë të kontekstit në të cilin janë hasur.

Fjalët e huaj	Mundësia e zëvendësimit të fjalëve të huaja
12 FC (football club)	KF (Klubi futbollistik)
12 No	jo
11 fotoshooting (foto-gr)	fotografim serik
10 abolim	shfuqizim, prishje
10 play off	ndeshje vendimtare (në finalen e play off-it)
9 e-mail	letër elektronike, portë elektronike
9 reciklim/riciklim	rikrijim
8 reprezentues/1 reprezentacioni	përfaqësues, përfaqësuesja/ekipa
7 kompeticionin	garë
6 spiderman	njeriu merimangë
5 nominoj 2 nominuarit	propozoj, caktoj, emëroj të propozuarit, emrat e mundshëm
5 single (me dy kuptime)	beqar, këngë
5 University of Minnessota	Universiteti i Minesotës
4 box-office	biletari
4 event (eveniment-fr)	ngjarje e rëndësishme
4 live	drejtpërsëdrejti
4 magnitud	(me) fuqi (prej)
4 rockbend (rok – lloj muzike) (rokenroll-ndërkombëtarizëm nga ang dhe bandë-it/fr)	grup roku
4 servoj	shërbej
4 shooting	fotografim
4 shoots	fotografim
4 stories – it/ang? (Instagram)	ngjarje
3 akses	qasje, hyrje
3 fer	i drejtë
3 in (e ka bë shumë)	e kohës
3 i/e konektuar	i/e lidhur
3 safari (kemi bërë)	shëtitje në shkretëtirë
3 target	synim
3 yes	po
2 brand/brend	markë, markë e njohur
2 chill (vera do jetë pak më)	e qetë, e rehatshme
2 download	shkarko, merr
2 fake	false

2 intoksikimi	helmimi, i helmuar
4 (të) intoksikuara	i/e/të helmuar
1 intoksikacion	helmim
2 kast (aktorësh)	aktorët pjesëmarrës
2 koshient	i vetëdijshëm
2 kruciale	thelbësore
2 poentë	qëllim, synim
2 pres-konferencë	konferenca për shtyp
2 rivitalizim	ringjallja, rimëkëmbja
2 selektim	përzgjedhje
2 surpraz (surprizë-fr)	befasi
2 triplet	treshe
2 uebfaqe/1 uebsite/3 veb-sajt	faqe interneti
2 VOA (Voice of America)	ZIA (Zëri i Amerikës)
1 (kanë) antioxidant properties	veti antioksiduese
1 abolicion	heqje
1 agravim	përkeqësim
1 aknowledgement (Një nga shtyllat është)	pranimi i, njohja e
1 autsajder	i huaj
1 bikini – (sipas ishullit Bikini në Oqeanin e Qetë) – Mikel Ndreca	rroba larjeje/banje
1 blanko	i/e pastër, bosh
1 boksashots	veshje të brendshme për meshkuj
1 bukirim	rezervojmë
1 busit	autobus
1 Center for Inercultural Dialogue	Qendër për dialog ndërkulturor
1 creativity, activity service	shërbimi i kreativitetit dhe aktivitetit
1 çallenxhes (I kam qef)	sfida
1 coach (punojnë me një)	stërvitës
1 detoksifikoj	pastrimi i organizmit
1 draft	skicë, plan, projektligj, projekt
1 elaboroj	përpunoj
1 everyday (me dal)	çdo ditë
1 exchange (programi)	(program) këmbimi
1 Extra activity – lat	lëndë zgjedhore
1 Faiv (projekti)	pestë
1 fan-shop	dyqan i adhuruesve
1 followersa	ndjekës
1 free (të jem më)	i lirë
1 Free WiFi	valë interneti/rrjet interneti pa pagesë
1 fresh (duket)	i freskët, i ri
1 friendly (janë shumë)	të shoqërueshëm

1 friendmatesat	shokët
1 full	plot
1 gjenerua	prodhua, lindi
1 gold (medalje)	ari
1 high (muzika ishte)	i/e lartë
1 I love you (përshëndetje nga ekrani për nënën)	të dua
1 Imitojnë (it/fr nga lat) pollution level	shkaktojnë nivel të ndotjes
1 incenerim	shkatërrim
1 Indikacion	shenjë
1 involvim	përfshirje
1 keep calm (më thonin shokët)	qetësohu
1 lejbëll (të mëdhaja)	markë e njohur, emër i njohur
1 logo	markë, shenjë dalluese
1 look	pamje, paraqitje
1 make-up	makijazh
1 mall (a ka mundësi të shkoj në)	qendër tregtare
1 mediator	ndërmjetësuese
1 modeling (model-fr)	modelizëm
1 nickname	nofkë
1 NOA	Agjensioni i Lajmeve (AIL)
1 of the street (dukej)	si në rrugë
1 oneday (patjetër)	një ditë
1 opshën (është një)	mundësi zgjedhjeje
1 part-time	gjysmë orari, marrëdhënie pune me kohë të pjesshme
1 penitenciar	burg krimesh të rënda
1 pertinente	përkatës
1 pikë të drekës	kulm
1 plejmejkerët	lojtar sulmues
1 pres	shtyp i shkruar
1 presing	shtypje
1 prodakshën	produksion
1 Puzzle	Enigmë, lojë enigmatike, gjëegjëzë
1 represioni	mposhtje me forcë
1 research	kërkim
1 ruta (e vrapimit)	rruga, shtegu
1 safe (është totalisht)	i/e sigurtë
1 silver (medalje)	argjend
1 sixpacks	muskujt e dukshëm të barkut
1 soughël media	media sociale/shoqërore
1 square21	sheshi 21

1 stejxha (nëpër)	skenë
1 sunnyboy (I themi)	djalë në formë të mirë fizike
1 suportiv	përkrahës, mbështetës
1 tajming	orar
1 too much (për trupin)	shumë
1 trenerka	tuta sportive
1 viewsa (s'kam paguar)	ndjekës, shikime
1 vulnerabël	i prirur për...
1 what?	çfarë? (gabime gjatë përkthimit në gazetë)
1 work (është) dhe fun	është punë dhe argëtim
1 worldwide (është e hapur)	në gjithë botën

Tabela 6 Fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze me mundësi zëvendësimi

Kjo do të thotë se shqetësues është përdorimi i fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze që bëhet sidomos në diskutet shoqërore dhe në emisionet me karakter argëtues. Një numër i madh prej tyre janë përdorur edhe në fushën e teknologjisë informative, mirëpo në këtë fushë në një farë mënyre ato as nuk mund të shmangen. Fjalët e huaja të panevojshme me prejardhje nga gjuha angleze thjesht çojnë në prishjen dhe shtrembërimin e gjuhës pa qenë nevoja. Për këtë arsye, do të ishte e udhës që gjuhëtarët shqiptarë të veprojnë më shumë pikërisht në këtë problematikë. Ata duhet të bëjnë një planifikim të mirë gjuhësor, duke pranuar fjalët që i nevojiten gjuhës shqipe, duke i pasqyruar ato në fjalorë, dhe duke shmangur nga përdorimi fjalët e panevojshme përpara se ato të zgjerojnë vijën e tyre gjeografike të përdorimit.

Nga ana tjetër janë hasur edhe fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, të cilat nuk mund të zëvendësohen me fjalë të gjuhës shqipe. Kjo ndodh për shkak se shumë prej tyre janë terma kulturorë, të cilat kanë zgjeruar përdorimin e tyre bashkë me një prurje apo shpikje të caktuar kulturore. Përderisa gjuha shqipe nuk ka mundësi që të krijojë fjalë me kuptime të njëjta nga vetë brumi i saj, atëherë shumë nga këto fjalë që janë përdorur më shumë se një herë do të ishte mirë që të përpunohen, të përshtaten dhe të pranohen, sepse gjuha shqipe ka nevojë për to, me qëllim që të plotësojë zbrastinë e vet leksikore. Për më tepër disa nga to mund të thuhet se janë në fazën e kompromisit të tyre fonetik (*Youtube-Jutub*, *twitter-tuiter/tviter*, *rapper/reper*, *fitness-fitnes*, *topless-toples*, *showbiz-shoubiz*, *tattoo-tatu*, *inbox-inboks*),

që është faza e dytë pas fazës së transferimit gjuhësor dhe përpara fazës së integritimit të plotë të fjalëve të huazuara.

Fjalët e huaja që nuk kanë gjegjëse kuptimore në gjuhën shqipe, si dhe shpeshësinë e përdorimit të tyre i kemi paraqitur të tabelën e mëposhtme:

Fjalët e huaja me kuptime të pazëvendësueshme
23 Youtube
21 apple
17 I-phone
17 twitter/Tëitter-it/15 twiter/tuiter
13 aplikacion
13 Coca-cola
11 NBA
11 online
10 ERASMUS/it
7 statusi (në fb) (status – lat)
6 vetting
6 reper
6 IPA
6 CID Macedonia
5 non-paper (dokument)/non-pejperin
5 Itunes
5 instastory
4 top-dhjetshi

Tabela 7 Fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze me kuptime të pazëvendësueshme

KAPITULLI IV

ANALIZË KRAHASUESE

4.1 Leksiku i gjuhës shqipe me anglicizma dhe pa to

Strukturalisti amerikan Bloomfield në veprën e tij *Language* trajton huazimet gjuhësore në tri kapituj, duke dalluar tre lloje të huazimeve: huazime kulturore, të brendshme dhe dialektore. Me huazime kulturore ai nënkupton fjalët e huazuara bashkë me konceptet, sendet apo idetë e reja (*club, fashion, golf*); me huazime të brendshme nënkupton përdorimin e dy apo më shumë gjuhëve në një hapësirë të njëjtë gjeografike, apo në një bashkësi të njëjtë politike ku gjuha e ashtuquajtur “e lartë” shndërrohet në burim huazimesh për gjuhën me status më të ulët sociolinguistik (*beef, pork* – nga frëngjishtja); dhe me huazime dialektore nënkupton procesin që ndodh brenda një gjuhe ku huazohen fjalë nga gjuha standarde në dialektet dhe e kundërta, ose dialektet mund të huazojnë fjalë nga njëri-tjetri (përfshirë këtu edhe ndryshime fonetike, psh., fjala *father* fillon të shqiptohet me *a* në një dialekt ku folësit e shqiptojnë me *e*).²⁸⁶ Në gjuhën shqipe shumica e anglicizmave që kanë depërtuar, janë fjalë me të cilat janë plotësuar zbrazëti leksikore, apo fjalë me të cilat emërtohen dukuri a shpikje të ndryshme që ne nuk kemi mjete për t’i emërtuar, dhe nga kjo dalim në përfundim se anglicizmat në gjuhën shqipe janë huazime kulturore.

Nga 168 anglicizma të hasura në korpusin tonë të studimit, 79 prej tyre mendojmë se janë fjalë për të cilat gjuha shqipe ka nevojë, sepse në gjuhën shqipe nuk hasen ekuivalente kuptimore që mund t’i zëvendësojmë. Përveç tyre, 7 nga anglicizmat e gjetura janë me kuptime pjesërisht të zëvendësueshme, të cilat mund të zëvendësohen vetëm në disa përdorime. Ato bartin të paktën një nuancë të re kuptimore dhe si të tilla janë fjalë të pranueshme dhe të rëndësishme për gjuhën shqipe, kështu që prania e tyre shihet si dukuri me ndikim pozitiv. Megjithatë, një

²⁸⁶ A. Sujoldzic, *Linguistic Anthropology*, Eolss Publishers, 2009, f. 55, (citon: Sapir E. *Language* Cambridge University press, 1921, f. 206 & Bloomfield L. *Language* Motilal Banarsidass Publishers Private Limited – Delhi 1935, f. 444-476).

pjesë e madhe e anglicizmave të hasura i kanë gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe. Disa prej tyre përdoren në mënyrë paralele me format gjegjëse të huazuara nga anglishtja, si: *fansa* = *adhurues*, *gangster* = *bandit*, *implementim* = *realizim*, *lider* = *drejtues*, *master* = *magjistër*, *ofsajd* = *pozicion jashtë loje*, *partner* = *bashkëpunëtor*, *staf* = *ekip*, *start* = *fillim*, *stop* = *ndalim*, *shopping* = *pazar*, *shou* = *shfaqje*, *tim* = *grup*, *trend* = *modë* etj. Disa të tjera, përdoren më rrallë për shkak të formës së tyre sinonimike në gjuhën shqipe, si: *establishment* < *themelim*, *impakt* < *ndikim*, *performancë* < *prezantim*, *verandë* < *shtëpi verimi*, *verdikt* < *vendim* etj., dhe përderisa ka edhe të tilla që përdoren më shumë dhe më shpesh nga format gjegjëse në gjuhën shqipe, numri i tyre është më i madh. Kjo dukuri shihet më qartë nga shembujt në vijim: *alo* > *urdhëro*, *bebe* > *foshnjë*, *biznes* > *sipërmarrje*, *biznesmen* > *sipërmarrës*, *detektiv* > *agjent policie*, *detektor* > *zbulues*, *detergjent* > *larës rrobash*, *hendikep* > *mangësi*, *hobi* > *aktivitet i lirë*, *huligan* > *rrugaç*, *kesh* > *para në dorë*, *klikim* > *shtypje*, *nokaut* > *goditje e fundit*, *o.k.* > *në rregull*, *penallti* > *ndëshkim*, *raund* > *radha*, *ring* > *rreth*, *samit* > *mbledhje udhëheqësish*, *sponsor* > *përkrahës financiar*, *prej* > *spërkatës*, *shok* > *tronditje e madhe*, *shorce* > *pantallona të shkurtra*, *tender* > *ofertë*, *test* > *kontrollim*, *trajner* > *stërvitës*, *vikend* > *fundjavë* etj. Nga kjo mund të thuhet se në raste të caktuara, edhe pse nuk kemi nevojë për huazimin e fjalëve nga gjuha angleze, ato jo vetëm që huazohen, por madje fitojnë edhe status më të lartë në krahasim me gjegjëset e tyre të pranishme në gjuhën shqipe, duke bërë që roli i tyre të jetë më i rëndësishëm nga roli i fjalëve shqipe.

Rëndësia dhe roli i anglicizmave në leksikun e gjuhës shqipe bëhet më i qartë edhe nga fakti se ato që kanë depërtuar, kanë zënë vend të rëndësishëm në gjuhën shqipe dhe shumë prej tyre e kanë zgjeruar përdorimin me ndihmën e mjeteve fjalëformuese të gjuhës shqipe duke krijuar çerdhet e tyre. Shembuj të anglicizmave të tillë, me përdorim të zgjeruar, që janë hasur në korpusin tonë të studimit, janë: *bar* / *bar-bufë*, *basketboll* / *basketbollist*, *biznes* / *biznesmen*, *boks* / *boksier*, *bunker* / *bunkerizoj* / *bunkerizim*, *buxhet* / *buxhetor*, *detektiv* / *detektor*, *fermë* / *fermer*, *flirt* / *flirtoj*, *futboll* / *futbollist* / *futbollistik*, *gangster* / *gangsterizëm* / *gango*, *gol* / *golashënues*, *hendboll* / *hendbollist*, *hokej* / *hokeist*, *huligan* / *huliganizëm*, *implementoj* / *implementim*, *kondicioner* / *kondicionuar*, *lobi* / *lobist* / *lobizëm*, *nokaut* / *nokautoj*, *partner* / *partneritet*, *printer* / *printoj*, *skaner* / *skanoj* / *skanim*, *sport* / *sportist* / *sportiv*, *start* / *startoj*, *stop* / *stopoj*, *stres* / *stresoj* / *stresim*, *tank* / *tankist* /

tankodrom, tenis / tenist, trajner / trajnoj / trajnim, tunel / tunelizoj / tunelizim, volejboll / volejbollist etj.

Ashtu si anglicizmat, edhe fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze, siç është vërtetuar nga shumë gjuhëtarë, ndonëse po mundohemi që t'i shmangim, ato vazhdojnë të bëhen pjesë e përditshmërisë sonë. Për shembull, shpesh, sidomos nga të rinjtë, dëgjojmë forma hibride të shprehjes, si: *Më është prishur **touch**-i i celularit. Çdo ditë fëmijët hanë **kornfleksa** për mëngjes. Femrat përdorin **highlight** dhe **eyeliner** për t'u dukur bukur. Nuk mundej të këndojë **live** prandaj këndonte me **playback**. Do të porosis një **cheesecake**. Shumë nxënës morën pjesë në **karaoke party**. Pa e dhënë **SAT**-in nuk mund të pranohesh në kolegji. Pranova një **feedback** shumë të mirë nëpërmjet **e-mailit**.* etj., dhe përderisa shumë nga këto fjalë madje nuk kanë as forma gjegjëse në gjuhën shqipe atëherë mund të thuhet se fjalët e tilla, sidomos ato që kanë të bëjnë me teknologjinë, janë fjalë që zënë vend të rëndësishëm në komunikimin mes shqiptarëve, dhe si të tilla do të ishte mirë që të përshtaten dhe të standardizohen. Përfundim në këtë grup do të ishin fjalët për të cilat gjuha shqipe ka mundësi zëvendësimi, si: *Sot jemi shumë **busy** me punë. Më duhet që ta **ristartoj** kompjuterin. E gjuajti topin në **korner**. Kjo video ka një milion **viewsa**. Sot e bëra mamin **add/tag** në facebook. Dukesh shumë **cool**, **copy-paste** si babi yt. Ajo po organizon një **birthday party** për shoqen e saj. Më vjen keq, është **full** brenda.* etj.

Rëndësia e anglicizmave në gjuhën shqipe dhe në gjuhët e tjera evropiane duket edhe në faktin se shumë fjalë të konsideruara si ndërkombëtarizma e kanë burimin nga gjuha angleze. Ndërkombëtarizmat me burim nga gjuha angleze, të cilat kanë dalë gjatë punës tonë kërkimore, janë: *CIA, dixhital, FBI, Internet, Interpol, kompjuter, kondicioner, NATO, nokaut, rokënrol, skajp, skaner, sport dhe UNESCO*. Anglicizma të tjera që kanë prirje për t'u ndërkombëtarizuar, janë: *bebe, bunker, detektiv* etj., meqë të njëjtat gjejnë përdorim në shumë gjuhë të botës.

Duke u bazuar në shembujt e dhënë, në kohën që po jetojmë, gjuha shqipe që përdorim do të ishte e varfër nëse në të nuk do të përfshiheshin anglicizma të caktuara, sepse ato tanimë kanë depërtuar dhe janë bërë pjesë e jona. Pa përdorimin e tyre procesi i komunikimit tonë do të ishte jo i plotë. Kjo gjë nuk mund të thuhet edhe për rastet kur anglicizmat dhe fjalët angleze përdoren vend e pa vend për të treguar një shkallë më të lartë të modernizmit. Në rastet e tilla shmangia e tyre është detyrim për të gjithë shqipfolësit.

4.2 Qasja e të moshuarve me nivel të ndryshëm arsimor ndaj anglicizmave

Një nga provat e rëndësishme që dëshmon se gjuha shqipe ka pësuar ndryshime në rrafshin diakronik është krahasimi i gjuhës shqipe të përdorur nga të rinjtë dhe nga njerëzit e moshës së tretë. Pas analizës dhe vëzhgimit të të folurit të njerëzve të moshës 55-85 vjeç, është vënë re se gjuha e tyre është më e pastër nga anglicizmat, për dallim nga gjuha e përdorur nga të rinjtë, të cilët përdorin anglicizma si dhe fjalë të huaja angleze shumë shpesh. Nga biseda të zakonshme të të rinjve shpesh dëgjojmë fjali të llojit: *e bëra **daunlod**; do të flasim në **snapchat**; të bëra **tag** në **facebook**; jemi **free**; kam **smartfon** me **touchscreen**; ma la **seen sms** (esemesin), në **viber/WhatsApp** etj.* Fjalë dhe shprehje të tilla pothuajse asnjëherë nuk përdoren nga njerëzit më të moshuar. Për më tepër, grupi i të moshuarve që u intervistuan, sidomos ato me nivel të ulët të arsimimit dhe që nuk e njohin gjuhën angleze, këto shprehje nuk i kuptojnë fare.

Vlen të përmendet se shkalla e arsimimit ka ndikim të madh në shkallën e njohjes dhe në të kuptuarit të anglicizmave. Njerëzit e moshës mbi 55 vjeç e të shkolluar të përfshirë në intervista kanë treguar një vetëdije më të lartë për ndryshimet gjuhësore që po ndodhin, si rezultat i përdorimit në rritje të anglicizmave dhe fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Sipas tyre, gjuha shqipe duhet të ruhet me çdo kusht, sepse ajo është e trashëguar nga paraardhësit tanë dhe është në dorën tonë që t'ua përcjellim brezave të rinj bashkë me dashurinë për ruajtjen e gjuhës edhe vlerën që ajo ka për ne si popull.

Sipas Jani Thomait, huazimet leksikore disa herë ndodhin kur kemi shfaqje të termeve ndërkombëtare, në rastet kur kemi pasur mungesë të termeve në stilin shkencor dhe politiko-shoqëror, si dhe kur kemi prurje dhe zhvillime shkencore që përhapen bashkë me fjalët e reja, siç është rasti i huazimeve historiko-kulturore nga gjuha angleze (*basketboll, boks, gol, volejbol* etj.).²⁸⁷ Shumica dërmuese e njerëzve të moshuar të shkolluar konsiderojnë se gjuha ndikon në ruajtjen e identitetit kombëtar të një populli, dhe se ndikimi i termeve ndërkombëtare, sipas tyre, është arsyeja parësore që na çon në përdorimin e anglicizmave.

Përveç kësaj, ky grup i njerëzve të intervistuar konsiderojnë se ka shumë faktorë të përgjithshëm, që ndikojnë në përhapjen e anglicizmave në gjuhën shqipe, duke

²⁸⁷ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011, f. 254-255.

vlerësuar se më shumë ndikon mungesa e kujdesit nga shteti, por edhe mospërfillja e normave të gjuhës standarde dhe mbivlerësimi i gjuhës angleze. Këto faktorë shihen si faktorë të gërshetuar që çojnë në mënyrë të tërthortë në dëmtimin e gjuhës shqipe.

Sipas Çabejt, në pastrimin dhe pasurimin e gjuhës letrare duhet të ndiqen përgjithësisht dy rrugë kryesore. E para është marrja e fjalëve të gjalla në ligjërimin popullor e nëpër dialekte dhe vënia e tyre në përdorim të përgjithshëm, dhe rruga e dytë është formimi i fjalëve të reja, të ashtuquajtura neologjizma. Këto fjalë mund të jenë formime të mëtejme të fjalëve popullore, si *anëtar* nga *anë*. Shpeshherë janë të tilla, porse të farkuara si përkthim fjalësh të huaja, kalket, si për shembull, *i pamasë*, sipas fjalës latine *immenso*, apo *pararojë*, sipas fjalës italiane *avanguardia* / frëge *avantgarde* etj. Këto konsiderohen formime pozitive, sipas një modeli të huaj, po me brumë vendi.²⁸⁸ Me pohimin e Çabejt pajtohen pothuajse të gjithë personat e arsimuar të moshës mbi 55 vjeç. Ata konsiderojnë se është e rëndësishme që të krijohen fjalë të reja nga vetë brumi i gjuhës shqipe, dhe anglicizmat të merren vetëm nëse gjuha shqipe me të vërtetë ka nevojë për to. Ata gjithashtu mendojnë se është qenësore që të nxisim të rinjtë të lexojnë sa më shumë dhe të pasurojnë kompetencën e tyre gjuhësore me fjalë shqipe, sepse në këtë mënyrë do të rritet edhe dashuria e tyre për gjuhën dhe kulturën shqiptare. Përkundrazi, nëse nuk do të merren masa, shumica prej njerëzve të moshuar e të shkolluar mendojnë se gjuha shqipe do të ndryshojë dhe madje do të lindin probleme gjatë komunikimit mes gjeneratave të ndryshme.

Gjuha shqipe përdoret në mënyra të ndryshme, në varësi nga krahina ku ajo flitet. Ndryshimet më të shumta shfaqen në rrafshin leksikor dhe fonologjik. Për këtë arsye është e rëndësishme që të bëhen studime të gjuhës në krahina të ndryshme dhe të grumbullohen të gjitha fjalët krahinore, të cilat do të shërbenin për të emërtuar koncepte të ndryshme. Në këtë mënyrë leksiku i gjuhës shqipe do të pasurohet me fjalë të reja nga brumi i saj. Për më tepër, këto fjalë mund të shërbejnë si elemente fjalëformuese në krijimin e fjalëve të reja dhe në pengimin e huazimeve të mëtejshme (*bishton-flirton*).

Vlen të përmendet se shumica nga njerëzit e intervistuar, edhe pse ishin të shkolluar, ata nuk ishin njohës të gjuhës angleze me përjashtim të një numri të vogël prej tyre që dinin vetëm pak fjalë, sa për të realizuar një komunikim të thjeshtë.

²⁸⁸ E. Çabej, *Për pastërtinë e gjuhës*, 18 Shkurt 2014 nga A. V. Marrë nga dorëshkrimi i autorit. Botuar së pari në "Mësuesi", 28 mars 1979-4 prill 1979 <https://peizazhe.com/2014/02/18/cabej-per-pastertine-e-gjuhes/marre> më 22.01.2019.

Përkundër vetëdijes së lartë gjuhësore që ata kishin, një pjesë e madhe prej tyre konsideronin se njerëzit që përdorin anglicizma dhe fjalë të huaja nga gjuha angleze pa nevojë, duhet të konsiderohen si intelektualë dhe modernë, sepse, sipas tyre, jo çdokush mund të përdorë fjalë angleze, megjithëse një pjesë e vogël prej tyre i konsideronin mendjemëdhenj përdoruesit e shumtë të anglicizmave. Ky qëndrim i tyre bie ndesh me pohimin e të njëjtëve se anglicizmat dhe fjalët e huaja angleze duhet të shmangen, nëse për shprehjen e kuptimit të njëjtë kemi fjalë shqipe. Kjo do të thotë se përkundër njohjes së faktit se gjuha shqipe ndryshon dhe dëmtohet nga përdorimi i tepruar i fjalëve angleze, në praktikë përdorimi i tyre nuk shihet si problem i madh, dhe kjo mbase për shkak se tashmë jemi mësuar të përballemi me një gjendje të tillë dhe përdorimin e fjalëve angleze kemi filluar ta pranojmë si një dukuri normale.

Edicionet informative të lajmeve janë programe televizive që ndiqen më së shumti nga njerëzit e moshës 55-85 vjeç. Përveç kësaj, njerëzit e kësaj grupmoshe janë edhe lexuesit më të shpeshtë të gazetave dhe të portaleve informative në internet. Pasi u vërtetua se nëpër këto mjete të folura dhe të shkruara të informimit masiv kishte të pranishme anglicizma si dhe mjaft fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, një nga synimet e këtij studimi ishte të nxirrte në pah se sa këto fjalë kuptohen nga njerëzit e kësaj grupmoshe në dallim nga të rinjtë. Njerëzit e arsimuar që i përkisnin kësaj kategorie, shprehen se i kuptojnë të gjitha edicionet informative, përveç një grupi të vogël prej tyre që theksonin se kishin problem në deshifrimin e plotë të kuptimit kur brenda tyre përdorëshin fjalë të huaja të padëgjueshme më parë. Ky qëndrim i tyre është më se i pranueshëm, sepse përballja me fjalë të reja krijon vështirësi dhe konteksti mund të ndihmojë për ta kuptuar tërësinë e informacionit, por jo edhe detajet e cekura në të.

Prania e anglicizmave arsyetohet në rastet kur gjuhës shqipe i mungojnë fjalë të veta, dhe në raste të tilla anglicizmat, sipas tyre, kanë vlerë pasuruese. Disa prej tyre, përdorimin e anglicizmave e arsyetonin duke thënë se është më mirë të huazohen fjalë nga gjuha angleze, kur kemi mungesë fjalësh me kuptime specifike, se sa të përdoren fjalë apo barbarizma nga gjuha maqedonase. Ky qëndrim i tyre e pikas ndjenjën e fshehtë të shqiptarëve, të cilët kanë qenë nën tryshninë e gjuhës maqedonase ndër vite dhe dëshirën për të ruajtur me çdo kusht gjuhën dhe kulturën shqiptare nga forca e asimilimit, qoftë kjo me kusht që t'i nënshtrohen tryshnisë së gjuhëve të tjera të njohura ndërkombëtarisht të folura nga popuj miqësorë ndaj shqiptarëve.

4.3 Të kuptuarit e anglicizmave nga të moshuarit shqiptarë dhe qëndrimi i të rinjëve

Në intervistat e realizuara me njerëzit e grupmoshës 55-85 vjeç u përfshinë 28 anglicizma, të grumbulluara nga mjetet e ndryshme të informimit masiv, të folura dhe të shkruara, dhe të përdorura në diskurse të ndryshme të veprimtarisë njerëzore dhe sidomos në diskursin politik. Njerëzit e kësaj grupmoshe janë intervistuar edhe për kuptimin e disa fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, të përdorura në emisione të ndryshme argëtuese, me qëllim që të shihet nëse ata i kuptojnë ato. Ky grup i njerëzve, ndër të tjera, u pyetën dhe për mënyrën se si do t'i kishin zëvendësuar fjalët e huaja me prejardhje nga anglishtja.

Anglicizmat e përfshira dhe përgjigjet e tyre janë paraqitur në tabelën 8.

Anglicizma	Përshkrimi i anglicizmave nga:		Nuk janë përgjigjur	
	20 njerëz të moshuarit të shkolluar	20 njerëz të moshuar të pashkolluar	të shkollur	të pashkolluar
bojkot	nuk marr pjesë, s'punoj, bojkotim, kundër, ndalim, protestë, refuzoj	bllokim, bllokadë, ndërpres, heq dorë, nuk paraqitet në punë	1	9
bord	këshill, udhëheqësi, ekip, grup, staf, ekip punues	grup punues	4	18
bos	shef, udhëheqës, i madh, i pari, pasanik, zotëri, i ngritur	shef, i pasur, njeri me ndikim, pasanik, i madh	2	11
bumerang	mbrapsht, efekt kthyes, kthesë, të kthehet ty, kthyes, revanshizëm, kthim pas, kundërshtim	/	3	20
detektiv	agjent zbulimi, zbulues, agjent, hulumtues, vëzhgues	zbulues, gjurmues, zbulues i krimeve	1	14
doping	stimulim, mjet stimulues, marr diçka të fortë, përdor drogë, drogë	lloj droge, drogë	4	17
fejsbuk	program, aplikacion ku vihen	program, aplikacion,	3	14

	njerëzit në kontakt, mjet social, faqe elektronike, faqe interneti, faqe/dritare	rrjet social		
faull	ndërhyrje e gabuar, ndalesë, prekje e gabuar, lëndim, hile në futboll, ndërhyrje	dënim, gabim në lojë, jashtë loje	5	16
flirt	ngacmim, <i>irritim</i> , manipulim, bishton (krahinore)	/	8	20
hendikep	i gjymt, i gjymtuar, me të meta, i mangët, me vështirësi, sakat,	mungesë, pengesë, e metë, prapa të tjerëve	1	13
huligan	rrugaç, arrogant, bagabond, <i>i pamoralshëm</i> , problematik	i dhunshëm, vjedhës, rrugaç, njeri pa punë	2	13
implementim	realizim, zbatim, pëlqim, kycje, përdorim	zbatim, realizim	4	16
marketing	reklamim, reklamë, epp, publicitet, term ekonomik	reklamë	1	12
menaxher	udhëheqës, drejtues	udhëheqës, shef, drejtues	3	12
nokaut	goditje fatale, goditje e fundit, rrëzim, rrëzim pavetëdije, ndalim	dënim, hedh poshtë, goditje e suksesshme	4	15
performancë	paraqitje, shfaqje, interpretim, prezantim, mundësi	del në skenë	4	18
raund	pjesë, rreth, fazë, radhë	radhë, pjesë	1	12
samit	mbledhje, konferencë, mbledhje e madhe, mbledhje me karakter ndërkombëtar	mbledhje	/	17
shou	program argëtues, shfaqje, argëtim, program zbavitës, program gazmor	shfaqje	2	16
staf	ekipe, udhëheqësi, drejtues, <i>qëndrim</i>	kolektiv, ekip, <i>qëndrim</i>	3	16
stok	depo, mall, mbetje armësh, ngecje, s'ka më shitje	mbetje, material	8	17
stres	mërzi, pasiguri, shqetësim, tronditje, ngarkesë psikike, lodhje psikike, frikë	nervozë, mërzi	1	13
standard	rregulla, njëjtë për të gjithë, njëlloj, normale, zhvillim, gjendje, e përgjithshme	e njëjtë, nivel, nivel i caktuar, gjendje, normë	3	12
trend	modë, me kohën, e kohës, zhvillim, <i>tranzicion</i> , aktuale	moderne, e kohës	2	16
poster	foto, reklamë, fotografi, foto e	foto, <i>shpallje</i>	2	17

	madhe, <i>punim, postim, punim i varur</i>			
verandë	terrasë, strehë para shtëpisë, ballkon i gjerë, pushimore, ambient, ballkon	oborr, pushimore	4	16
verdikt	vendim, besim	vendim, fjalë e fundit	7	14
xhentëlmen	zotëri, i respektuar, i gjindshëm,	zotëri, i zoti	2	14

Tabela 8 Përshkrimi i anglicizmave nga njerëzit e grupmoshës 55-85 vjeç

Shumica e njerëzve të shkolluar kanë dhënë përgjigje shumë të sakta kur janë pyetur për domethënien e anglicizmave. Ato në të shumtën e rasteve e kuptojnë domethënien e anglicizmave, madje pa pasur nevojë që t'u lexohen të përdorura në kontekste. Ka raste, siç edhe mund të shihet nga tabela e mësipërme, kur për anglicizmin e njëjtë janë dhënë përgjigje të llojllojshme, të gjitha me kuptime të përafërta. Nga ana tjetër, disa anglicizma, të cilat përdoren më rrallë, kuptohen më me vështirësi nga njerëzit e intervistuar, si: *stok*, *flirt* apo *verdikt*. Vlen të përmendet se të gjitha fjalët e tjera të përfshira në intervistë nuk kanë pasur përgjigje të paktën nga dy prej 20 njerëzve të shkolluar të intervistuar gjithsej, megjithëse 80% e anglicizmave kuptohen nga pjesa më e madhe e njerëzve të moshuar të shkolluar, të cilët nuk e njohin aspak ose kanë njohuri shumë të vogla të gjuhës angleze. Kjo do të thotë se shumë anglicizma tashmë nuk shihen si lëndë e huaj dhe kuptohen e përdoren pothuajse nga të gjithë, përveç anglicizmave që kanë përdorim më të rrallë, dhe është e natyrshme që të mos kuptohen nga ata që nuk e njohin gjuhën angleze.

Në tabelën e mësipërme vërehet se disa fjalë janë kuptuar plotësisht gabim, edhe pse u janë lexuar kontekstet e përdorimit të tyre: *flitim* si *iritim*, *staf* si *qëndrim* dhe *stok* si *skamëshitje/ngec*. Disa të tjera, si: *huligan* si *i pamoralshëm*, *poster* si *punim/punim i varur* dhe *si postim e shpallje*, dhe *trend* si *tranzicion*. Në rastet e tilla, konteksti ka qenë thelbësor për deshifrimin e kuptimit dhe, siç mund të vërehet, shumë nga përgjigjet e dhëna i afrohen kuptimit të saktë që këto fjalë bartin.

E njëjta intervistë është realizuar edhe me njerëzit e grupmoshës 55-85 vjeç me shkallë të ulët arsimimi. Kjo është bërë për të nxjerrë në pah dallimet që shfaqen në të kuptuarit e anglicizmave, kur është në pyetje shkalla e arsimimit. 80% nga këta njerëz të përfshirë në intervistë nuk kishin aspak njohuri të gjuhës angleze, kurse 20% prej tyre e kuptonin shumë pak atë. Përjashtim ishte një rast i vetëm për një person të

moshës 85 vjeç, i cili shumë vite të jetës së tij i kishte kaluar në Amerikë. Megjithatë, fakti që ai nuk i kuptonte aspak anglicizmat, ishte për t'u habitur. Ai e shpjegonte këtë me faktin se nuk i kishte mësuar fjalët dhe termat e veçantë në gjuhën angleze në kohën kur kishte jetuar dhe vepruar atje, por anglishtja që i kishte shërbyer atij ndër vite, ishte bazike, sa për t'u kuptuar në punën që kishte kryer.

Nga përgjigjet që këta njerëz (nuk) jepnin mbi domethënien e anglicizmave, ishte e kuptueshme se ata kanë problem në të kuptuarit e edicioneve të lajmeve, kur ato përmbajnë anglicizma. 20% prej tyre e vërtetuan këtë duke u përgjigjur me *Jo* në pyetjen nëse i kuptonin plotësisht edicionet e lajmeve kur brenda tyre përmbanin anglicizma dhe fjalë të huaja apo jo. Ata theksonin se nuk i kuptonin, ose vetëm sipërfaqësisht i kuptonin, dhe në të shumtën e rasteve kishin nevojë për shpjegime nga të afërmit, sepse vetëm konteksti nuk iu mjaftonte. Ata gjithashtu theksuan se kishin vështirësi në të kuptuarit e reklamave televizive dhe të këngëve moderne të dëgjua nga të rinjtë. Sa i përket pajisjeve elektronike dhe rrjeteve sociale, vetëm 40% prej tyre i përdornin dhe, duke qenë të vetëdijshëm për fjalët angleze të përdorura gjerësisht në to, ata theksonin se kishin vështirësi në përdorimin e këtyre pajisjeve dhe se shumicën e komandave i kishin mësuar përmendësh. Në rastet kur nuk i kuptonin fjalët angleze të përdorura në to, atëherë pyesnin më të rinjtë ose vendosnin që të mos i përdornin fare.

Përkundër vështirësive që dolën në pah sa i përket përdorimit të anglicizmave në gjuhën shqipe dhe fjalëve angleze në përgjithësi, 50% e njerëzve të pashkolluar për dallim nga ato të shkolluarit, përdorimin dhe përhapjen e anglicizmave e shihnin si diçka pozitive. Ata mendojnë se gjuha duhet të zhvillohet dhe afrimi i gjuhës shqipe me gjuhën angleze do t'u sillte dobi shqiptarëve në nivel ndërkombëtar. Pjesa tjetër e tyre (50%) theksonin se gjuha shqipe duhet t'i shmanget përdorimit të anglicizmave, sepse me çdo kusht duhet që ta ruajmë gjuhën tonë, kurse fjalëve shqipe, që i kemi në dispozicion, t'u shtojmë kuptime plotësuese ose të krijojmë fjalë të reja nga brumi i tyre. Për më tepër, 90% nga të gjithë njerëzit e kësaj kategorie i konsiderojnë *të ditur* dhe *modernë* njerëzit që përdorin shumë anglicizma, me një përjashtim të vogël, ku vetëm dy prej tyre (nga 20) e konsiderojnë mendjemadhësi përdorimin e panevojshëm të anglicizmave.

Nga ana tjetër, për sa i përket fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, edhe njerëzit e shkolluar, edhe ata të pashkolluar, mendojnë se duhet sa më shpejt t'i zëvendësojmë me fjalë shqipe, përveç rasteve kur përdorimi i tyre bëhet i

domosdoshëm për shkak të mungesës së fjalëve në gjuhën shqipe. Atyre iu është kërkuar të propozojnë fjalë shqipe, me të cilat do të mund t'i zëvendësojmë fjalët nga gjuha angleze. Përgjigjet më të shumta i kemi marrë nga njerëzit e shkolluar, megjithëse vetëm nga një përqindje e vogël e tyre. Kishte shumë fjalë që ata nuk i kuptonin, por edhe për ato që i kuptonin, në të shumtën e rasteve nuk kishin ide për mënyrën se si do të mund t'i kishim zëvendësuar, sepse, sipas tyre, në gjuhën shqipe nuk kemi fjalë me kuptim të njëjtë.

Fjalët e huaja me burim nga gjuha angleze	Përshkrimi i fjalëve të huaja nga:		Nuk janë përgjigjur	
	të moshuarit e shkolluar	të moshuarit e pashkolluar	të shkolluar	të pashkolluar
reper	këngëtar hip-hop, këndon duke folur	këngëtar, këngëtar i shkathët	11	17
akses	qasje, pëlqim	/	12	20
kompeticion	ndeshje, garë, <i>krahasim</i>	garë	11	17
autsajder	i huaj, i jashtëm	i huaj	10	16
download	marrje, shkarkim	/	9	20
target	pikësypnim, shënjestër, cak, qëllim	shënjestër, shenjë, <i>anije</i>	8	13
tajming	në kohë, kohë e caktuar, përcaktim kohor	kohë	8	17
veb-sajt	faqe interneti, faqe	faqe, faqe interneti	9	17
box-office	zyra e kutive, zyrë	biletari, kioskë	12	17
krucial	i rëndësishëm	/	12	20
pertinet	/	/	14	20
gjeneroj	zhvilloj, përtërij, ripërtërij	krijoj, ndreq, <i>drejtuar</i>	10	16
make up	makijazh, grim, lyerje e	shminkoj, <i>mos e</i>	9	18

	fytyrës	<i>kap</i>		
haker	vjedhës, ndërhyrës në programe interneti, sulmues programi, vjedhës dokumentacioni nëpërmjet internetit	sulmues	8	18
(programi) exchange	ndryshim i diçkaje, këmbim studentësh	këmbim	12	17
selfi	vetvetja, foto nga para, foto vetes, foto, <i>selvi</i>	foto, vetëfotografim,	8	13
snapchat	rrjet social, program	/	12	20
online	jemi në rrjet (rrjedha), në linjë, drejt, në lidhje, direkt, drejtpërdrejt	direkt, drejtpërdrejt, në lidhje, në linjë	6	14
followers	fansa, ndjekës	ndjekës	11	18
fresh	e freskët, freskim, taze	i freskët, taze	6	12
(ushtrime) kardio	për zemrën, të zemrës, kardiovaskulare	të zemrës, për zemrën	12	17
look-u	pamje	pamje	9	18
views-a	klikime, shikime	klikime	10	18

Tabela 9 Përshkrimi i fjalëve të huaja nga njerëzit e grupmoshës 55-85 vjeçe

Nga tabela 8 dhe 9 dalim në përfundimin që shumica e njerëzve më të vjetër nuk kanë mundur të përgjigjen për domethënien e anglicizmave dhe fjalëve të huaja. Për të pasur një pasqyrë më të qartë rreth të kuptuarit të domethënies së anglicizmave dhe fjalëve të huaja me prejardhje nga anglishtja nga të moshuarit me nivel të ndryshëm arsimimi, më poshtë po paraqesim një përlllogaritje në përqindje.

- Nuk janë përgjigjur për domethënien e anglicizmave:
 - 15% e të moshuarve të shkolluar,
 - 75% e të moshuarve të pashkolluar.
- Nuk janë përgjigjur për domethënien e fjalëve të huaja me prejardhje nga anglishtja:
 - 50% e të moshuarve të shkolluar,

- 85% e të moshuarve të pashkolluar.

Fjalët që nuk kuptohen nga 75% e njerëzve të moshuar të shkolluar, janë: *akses, box-office, (programi) exchange, followers, (ushtrimet) kardio, kompeticion, krucial* dhe *pertinent*. Fjalët që nuk kuptohen nga 55% e tyre, janë: *download, gjeneroj, make up, haker, look, target, tajming* dhe *views-a*. Kurse fjalët: *reper, selfi, snapchat* dhe *veb-sajt*, edhe pse shumica i kupton, nuk jep alternativa për zëvendësimin e tyre. Ata që i kuptojnë këto fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, mendojnë se me lehtësi do të mund t'i zëvendësojmë me fjalë shqipe, mjafton që të nisim të bëjmë ndryshime nga vetja jonë. Sipas tyre, duhet që të vetëkorrigjohemi sa më shpesh të jetë e mundur, derisa të krijojmë shprehje përdorimin e fjalëve shqipe dhe jo fjalëve me prejardhje të huaj, sepse është më lehtë të thuash *garë* sesa *kompeticion*, *i huaj* sesa *autsajder*, *shkarkoje* sesa *daunlodoje*, *qenësore* sesa *kruciale*, e kështu me radhë. Mjafton vetëm vendosmëria dhe syçelësia individuale që do të përçohet te brezat e rinj.

Një situatë pak delikate u shfaq gjatë intervistës së njerëzve të moshuar të pashkolluar. Ishte e pritshme që ata të mos i kuptojnë fjalët e huaja, duke u nisur nga fakti se ata edhe huazimet angleze i kuptonin shumë pak. 80% prej tyre janë munduar që të japin mendime për zëvendësimin e vetëm një apo dy prej fjalëve të huaja nga një listë prej 23 fjalësh gjithsej. Sipas tyre, duhet që të mos përdoret fjala *autsajder*, por të *huaj*, fjala *fresh*, por *i freskët* dhe fjala *drejtpërsëdrejti* apo *direkt* të përdoret në vend të fjalës *on-line*. Kurse më pak se 30% e tyre janë munduar të japin sugjerime edhe për fjalët e tjera të përfshira në intervistë. Ata shprehen se në gjuhën shqipe ekziston fjala *shënjestër* dhe për këtë arsye fjala *target* është fjalë e huaj, e panevojshme, fjalët *biletari* apo *kioskë* janë shumë të vlefshme për të mos pranuar fjalën *box-office*, kuptimin e të cilës e kanë deshifruar vetëm kur iu lexohej në kontekst.

Gjithashtu mund të vërehen edhe përgjigjet e gabuara, si fjala *anije* në vend të *target* (meqë ka ngjashmëri në shqiptim me fjalën *traget*), *selvi* në vend të *selfie* (ngjashmëri fonologjike), *mo(s) e kap* për *mejkap*, si dhe fjalët *krahasim* për *kompeticion* dhe *drejtoj* për fjalën *gjeneroj*.

4.4 Qasja e të rinjve ndaj anglicizmave

Për të nxjerrë në pah qëndrimin e të rinjve shqiptarë në Maqedoninë e Veriut ndaj anglicizmave është plotësuar një pyetësor në mënyrë elektronike nga 100 studentë që ndjekin studimet e tyre në Universitetin Shtetëror të Tetovës, Tetovë dhe në Universitetin “Nënë Tereza”, Shkup. Këta studentë studiojnë në departamente të ndryshme dhe i përkisnin grupmoshës 18-35 vjeç. Prej tyre 62% i përkasin gjinisë mashkullore dhe 38% gjinisë femërore. Pjesa më e madhe e tyre, 72%, ishin njohës të gjuhës angleze, 26% e njihnin pak atë dhe vetëm 2% nuk e njihnin aspak.

Studentët që nuk kishin njohuri të gjuhës angleze, u pyetën se si arrijnë të kuptojnë domethënien e anglicizmave. Pjesa më e madhe e tyre, ose 32%, për dallim nga të moshuarit që kërkonin ndihmë nga të afërmit, shpreheshin se përdorin fjalor, 24% përdorin internetin, madje disa përdorin *google translate* dhe *google images* që nëpërmjet fotografive të kuptojnë domethënien e fjalëve angleze dhe në këtë mënyrë nga fotografia t’u fiksohet fjala, 17% i kuptonin nga konteksti, kurse vetëm 10% nuk i kuptojnë ato dhe nuk bëjnë as përpjekje për t’i kuptuar.

Kjo do të thotë se të rinjtë shqiptarë në dallim nga të moshuarit, në të shumtën e rasteve mbështeten në ndihmën e mjeteve teknologjike dhe internetit për të deshifruar kuptimet e fjalëve të reja të padëgjueshme më parë. Ky qëndrim është i njëjtë për të gjithë, duke përjashtuar vetëm ata që nuk shfaqin interes.

Sipas shumicës së të rinjve, dy arsyt kryesore që na detyrojnë të përdorim anglicizma, janë ndikimi i terminologjisë së huaj (34%) dhe ndikimi i zhvillimeve shkencore që përhapen bashkë me fjalët angleze (34%). Megjithatë, një pjesë e vogël e tyre (11%) mendonin se shqiptarët i përqafojnë anglicizmat dhe i përdorin ato kur bartin një nuancë të re kuptimore në gjuhën shqipe. Ky qëndrim i tyre shfaqet për shkak se gjatë periudhës së studimeve, në varësi nga dega e studimit, ata shpesh hasin dhe përdorin terma shkencorë të huaj, sepse, në njëfarë mënyre, përdorimi i tyre imponohet nga ligjëruesit.

Sa i përket faktorëve sociolinguistikë, 67% e studentëve konsiderojnë se kontakti i gjuhës angleze me gjuhën shqipe ndikon në përdorimin e anglicizmave. 22% e tyre, ashtu si edhe shumica e të moshuarve, mendojnë se arsye për përdorimin e anglicizmave është diaspora shqiptare në Angli dhe Amerikë, dhe vetëm 11% mendojnë se në shtimin e përdorimit të anglicizmave ndikon përdorimi i gjuhës angleze si *lingua Franca* për të komunikuar me maqedonasit. Ky pohim i tyre del nga

fakti se shumë të rinj kanë kontakt të drejtpërdrejtë me gjuhën angleze në programe dhe aplikacione të ndryshme kompjuterike, dhe kjo vërtetohet edhe nga fakti se 67% e tyre ishin të mendimit se rrjetet sociale kanë ndikim shumë të madh në shtimin e përdorimit të anglicizmave dhe fjalëve angleze. Por, në mesin e gjeneratave të reja janë edhe disa të rinj, sidomos nga vendet rurale dhe nga vendet e banuara kryekëput me shqiptarë, që nuk e njohin maqedonishten aq sa duhet, dhe për këtë arsye përdorin gjuhën angleze si gjuhë komunikimi në mjedise ku u duhet maqedonishtja, siç janë institucionet e ndryshme shtetërore.

Shumica e të rinjve ose 83% e tyre, mendojnë se gjuha ndikon në ruajtjen e identitetit kombëtar dhe, sipas 78% të tyre, anglicizmat kanë ndikim negativ mbi gjuhën shqipe, sepse e tjetërsojnë, bastardizojnë, ndryshojnë dhe e dëmtojnë atë. Vetëm 22% mendojnë se roli i anglicizmave në gjuhën shqipe është pozitiv, sepse i shihnin ato si mjete me të cilat gjuha shqipe pasurohet në rastet kur i mungojnë fjalë me kuptime përkatëse.

Si faktorë që ndikojnë në dëmtimin e gjuhës shqipe në mënyrë të tërthorë, 39% e të rinjve mendojnë se është mospërfillja e normave të gjuhës standarde, 30% mendojnë se ndikon mbivlerësimi i gjuhës angleze dhe 15% mendojnë se mungesa e kujdesit nga shteti është qenësore dhe çon në mosruajtjen e gjuhës shqipe. Në dallim nga të moshuarit, një pjesë e të rinjve (17%) mendojnë se botimet e paredaktuara janë ato që e dëmtojnë më shumë gjuhën shqipe. Ky këndvështrim i tyre mendojmë se është i saktë, sepse (përkundër punës së redaktorëve gjuhësorë) në mjaft libra të përkthyer nga gjuha angleze në gjuhën shqipe, të cilët përdoren nga studentët, vërehen shumë fjalë të pakuptueshme dhe terma shkencorë anglezë, si edhe gabime gjuhësore që lehtë mund të shmangeshin.

Ata u përgjigjën edhe për problemet që mund të lindin si rezultat i përdorimit të shtuar të anglicizmave. Nga mundësitë e dhëna 30% e tyre mendojnë se gjuha shqipe do të ndryshojë nëse vazhdohet me pranimin dhe përdorimin e anglicizmave, 30% se gjuha shqipe do të nënvlerësohet, 15% se nuk do të kuptohemi nga të afërmit që nuk e njohin gjuhën angleze, 8% se gjuha shqipe do të prishet, dhe 15% mendojnë se nuk do të shfaqen probleme. Ndër ta, ishin dy studentë që theksonin se gjuha shqipe patjetër duhet të evoluojë, ashtu siç ka ndodhur deri tani, dhe me këtë nuk do të thotë se ajo do të shkrihet apo prishet nëse pranojmë huazime nga gjuha angleze, por e kundërta, si çdo gjuhë tjetër në botë ajo do të zhvillohet.

Për dallim nga grup moshë 55-85 vjeçe, shumica e të cilëve i konsideronin përdoruesit e anglicizmave të ditur dhe intelektualë, 40% e të rinjve i konsideronin mendjemëdhenj njerëzit që përdorin shumë anglicizma dhe fjalë angleze të panevojshme, 32% modernë, 12% të ditur, 12% injorantë. Dy të tjerë nuk kishin përgjigje, megjithëse mendonin se njerëzit e tillë ndoshta janë lexues më të mëdhenj të literaturës angleze, prandaj atyre u fiksohen në mendje fjalë angleze dhe i përdorin ato. Kjo do të thotë se shumica e të rinjve, duke qenë njohës të mirë të anglishtes, me lehtësi mundën që t'i identifikojnë fjalët angleze që kanë gjegjëse në gjuhën shqipe, si dhe përdoruesit e tyre, për këtë arsye shumica e tyre i konsiderojnë mendjemëdhenj.

Një nga pyetjet e rëndësishme për të cilën studentëve iu kërkua të jepnin përgjigje ishte se në çfarë mënyre mund të shmangët përhapja e anglicizmave. Prej tyre është kërkuar që të përzgjedhin dy nga alternativat e dhëna, dhe rezultatet janë si vijojnë: 28% mendojnë se mënyra më e përshtatshme do të ishte zëvendësimi i anglicizmave me fjalë shqipe, 24% mendojnë se njerëzit duhet të lexojnë më shumë dhe të pasurojnë kompetencën e tyre gjuhësore me fjalë shqipe, 14% duke korrigjuar veten dhe të afërmit gjatë komunikimit të zakonshëm, 10% mendojnë se duhet t'u jepet përparësi fjalëve nga ligjërimi popullor, 10% se duhet të krijohen fjalë të reja nga brumi i gjuhës shqipe, 8% duke u dhënë përparësi debateve publike ku flitet për rëndësinë e ruajtës së gjuhës dhe 6% duke i vetëdijësuar të rinjtë për ndryshimet gjuhësore që ndodhin si rezultat i përdorimit të anglicizmave.

Për sa i përket të kuptuarit të anglicizmave, të rinjtë janë pyetur për domethënien e anglicizmave, të njëjtat për të cilat u pyetën edhe njerëzit e grupmoshës 55-85 vjeç. Në dallim nga të moshuarit, të rinjtë nuk kanë pasur në dispozicion kontekstet e ndryshme të përdorimit të anglicizmave për të shpjeguar domethënien e tyre, megjithatë përgjigjet e tyre ishin të shumta dhe të ndryshme. Një pjesë e konsiderueshme e tyre, edhe pse nuk kanë dhënë apo nuk kanë mundur të japin shpjegime për kuptimin e anglicizmave, e kanë kuptuar domethënien e tyre. Për më tepër kishte mjaft përgjigje të llojit: *"...i kuptojmë të gjitha këto, madje ne i kemi konsideruar këto fjalë shqipe dhe nuk kemi problem me përdorimin dhe të kuptuarin e tyre."* Fjala e pakuptueshme nga ana e tyre ishte fjala *stok*, e cila nuk përdoret shpesh në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut dhe në përgjithësi është fjalë që përdoret rrallë. Vetëm një student kishte provuar të shpjegojë domethënien e saj dhe e kishte shpjeguar si *shes/ushqej*, që është shpjegim i gabuar. Vlen të përmendet se kjo fjalë është e rrallë edhe në kontekste të ndryshme të komunikimit të realizuara në gjuhën

angleze, dhe, duke qenë e tillë, ajo nuk kuptohet as nga të rinjtë ose përdoruesit aktivë të gjuhës angleze.

Kishte edhe përgjigje të llojit: *fejsbuk* mund të zëvendësohet me *libër fytyre*, *derbi* me *madhështore* dhe *doping* me *fuqi artificiale*. Kjo tregon se jo të gjitha huazimet angleze do të mund që t'i zëvendësonim me fjalët shqipe që i kemi në dispozicion, sepse kjo formë e shqipërimit të tyre është jo e saktë dhe deri diku qesharake.

Ata janë pyetur edhe lidhur me fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Sipas shumicës së tyre, disa prej këtyre fjalëve i nevojiten gjuhës shqipe, si fjalët: *reper* dhe *haker*, por edhe fjalët e tjera, si: *snapchat*, *download*, *selfie*, si dhe *akses*, *online*, *gjeneroj*, *make-up* dhe *kardio*. Ky qëndrim i tyre arsyetohet për faktin se pranimi i këtyre fjalëve do të kishte ndikim pozitiv, sepse do të plotësonin zbrazëtinë leksikore dhe do të ndihmonin përkthyesit e teksteve të ndryshme që përballen vazhdimisht me mungesë të fjalëve dhe termave në shqipe.

Nga ana tjetër, fjalët: *pertinent*, *krucial*, *autsajder* dhe *look*, shumica e të rinjve mendojnë se janë fjalë për të cilat gjuha shqipe nuk ka nevojë për shkak të pamundësisë së shqipërimit të tyre. Ndërkaq për fjalët *target*, *followersa*, *(programi)* *Exchange*, *timing*, *box-office*, *fresh*, *viewsa* dhe *kompeticion*, vetëm 50% e studentëve mendojnë se kemi nevojë që t'i pranojmë në leksikun e gjuhës shqipe, kurse 50% mendojnë se duhet të shmangim përdorimin e tyre duke i zëvendësuar sa më parë me fjalë shqipe, sepse ekzistojnë fjalë me kuptime gjegjëse. Mendojmë se përdorimi i këtyre fjalëve dëshmon mungesë të respektit ndaj gjuhës shqipe dhe mbivlerësim të anglishtes pa qenë nevoja. Fatmirësisht pjesa dërrmuese e të rinjve shqiptarë janë të vetëdijshëm për këtë, edhe pse në praktikë kemi një tjetër pasqyrë.

4.5 Problemet gjuhësore gjatë përdorimit të anglicizmave

Gjuha shqipe është mjet me të cilin ne identifikohemi si popull shqiptar. Për këtë arsye, gjuha duhet të jetë e përbashkët dhe e njëjtë për të gjithë shqipfolësit. Përkundër dallimeve gjuhësore që shfaqen në mes të dialekteve të ndryshme të gjuhës shqipe dhe ndryshimeve që këto dialekte bartin, përkundër dallimeve të gjuhës standarde nga gjuha e diasporës shqiptare, përkundër dallimeve gjuhësore të gjuhës shqipe të folur në Shqipëri nga gjuha shqipe që flitet jashtë kufijve të Shqipërisë, ku

ndikohet nga gjuhët e popujve me të cilët shqiptarët ndajnë të njëjtin shtet, si dhe nga gjuha shqipe e folur në Kosovë, gjuha letrare shqipe, e standardizuar dhe e njësuar, ka shërbyer gjithmonë si element i përbashkët që u ka mundësuar shqiptarëve të komunikojnë lirshëm dhe pa probleme.

Që nga viti 1968 e këtej shqiptarët që jetojnë në trojet e tyre në ish-Jugosllavi, në bazë të Konsultës së gjerë shkencore të Prishtinës filluan të përdorin gjuhën letrare kombëtare shqipe dhe drejtshkrimin e saj të njësuar.²⁸⁹ Sot të gjitha botimet po bëhen në gjuhën standarde shqipe dhe me këtë të gjithë shqipfolësit kudo që jetojnë kanë qasje dhe mundësinë e njëjtë për të lexuar dhe kuptuar këndvështrimet e shqiptarëve që jetojnë në një vend apo krahinë tjetër.

Sipas Gjovalin Shkurtajt, një rast i veçantë i gjeoglobalizmit është edhe ai i diasporës (apo diasporave) shqiptare, d.m.th. i shpërnguljeve masive të shqiptarëve në dhera të huaja, ku janë formuar edhe ngulime pak a shumë konsistente, si arvanitët në Greqinë ishullore, arbëreshët në Italinë Jugore e në Sicili, arbëreshët në Zarë (Dalmaci), si dhe shqiptarët në diasporën shqiptare më të re të formuar në vise të ndryshme të Evropës, të Amerikës, të Australisë etj. Përveç kësaj, sot degëzimet e gjeoglobalizmit shqiptar janë të shumta, edhe për shkak të përshkallëzimit të mëtejshëm të emigracionit apo të *“diasporës së diasporës”*. Si rezultat i kësaj, në të gjitha rastet ku shqipja është në kontakt me gjuhët e tjera, kemi shfaqje të një numri të madh, sidomos të huazimeve leksikore, por edhe morfo-sintaksore nga gjuhët e huaja, gjegjësisht shfaqet një dallim i gjuhës shqipe të folur në këto vende nga shqipja e trojeve kompakte ballkanike.²⁹⁰ Sipas kësaj, gjuha shqipe e folur në Maqedoninë e Veriut e ndikuar nga gjuha maqedonase, me të cilën është në kontakt, dallon nga gjuha shqipe e folur në Turqi, sepse në gjuhën shqipe të folur në Maqedoninë e Veriut kemi mjaft fjalë sllave, sidomos në diskursin e folur, që i mungojnë gjuhës shqipe të folur në Turqi që është ndikuar shumë më tepër nga gjuha turke.

Duke u nisur nga kjo, një nga pikat e rëndësishme për shtjellim në këtë disertacion ishte të nxirret në pah se në cilat raste gjuha shqipe ndikohet më së shumti nga anglicizmat, nga kontakti i drejtpërdrejtë me gjuhën angleze apo nga diaspora shqiptare që jeton në vendet anglishtfolëse. Nga alternativat e dhëna shumica e njerëzve të intervistuar me shkallë më të lartë të arsimimit mendonin se diaspora

²⁸⁹ M. Çeliku, *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009, f. 70.

²⁹⁰ Gj. Shkurtajt, *Sociolinguistika e shqipes. Nga dialektologjia te etnografia e të folurit* (Botim i dytë), Shtëpia botuese MORAVA, Tiranë, 2009, f. 307-308.

shqiptare në Angli, Australi dhe sidomos në Amerikë bën që në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut të depërtojnë fjalë angleze. Kjo gjë ndodh për shkak të dëshirës për një komunikim më të lehtë me të afërmit që jetojnë jashtë vendit, dhe për t'iu afruar gjuhës angleze në përgjithësi.

Si rezultat i përdorimit të anglicizmave është vërtetuar se kemi shfaqje të problemeve gjatë komunikimit të zakonshëm. Kjo doli në pah pas realizimit të intervistave me njerëzit e grupmoshës 55-85 vjeç që nuk e njihnin gjuhën angleze. Shumë prej tyre mendonin se duhet patjetër të merren masa që një gjë e tillë të ndalohet, sepse në të kundërtën gjuha shqipe do të vazhdojë të ndryshojë deri sa të humbi fare. Një pjesë e madhe e tyre nuk i kuptonin aspak anglicizmat dhe fjalët e huaja të përfshira në intervistë, dhe në pyetjen se si arrijnë që t'i kuptojnë edicionet informative të lajmeve kur ato përmbajnë anglicizma, ata theksonin se në të shumtën e rasteve nuk i kuptojnë, kurse për temat për të cilat kanë interes shpesh pyesnin të afërmit që t'ua shpjegojnë. Ata gjithashtu u pyetën se si arrijnë t'i kuptojnë reklamat televizive dhe këngët moderne që përmbajnë fjalë angleze, dhe përgjigjja e tyre ishte se atyre shpesh i ndihmojnë imazhet që shfaqen bashkë me reklamat, kurse këngët nuk arrijnë t'i kuptojnë fare. Vlen të përmendet se shumë prodhime vendore, si rezultat i globalizmit, përshkrimin e tyre e kanë në gjuhën angleze. Si shembull po marrim letrat e lagëta "*Fiona*", të prodhuara në qytetin e Tetovës nga pronarë shqiptarë. Në ambalazhin e tyre gjithçka është shkruar në gjuhën angleze, si: *sensitive, wet wipes, organic baby, 72 pcs, ph neutral, no alcohol added, with 6 Organic extracts and vitamin complex, dermatologically tested, new, manufactured by Fiona –Tetovo, made in Macedonia, lot no.* etj., kurse përshkrimi në gjuhën shqipe dhe në disa gjuhë të tjera si në gjuhën maqedonase, serbo-kroate, angleze, daneze dhe frënge është dhënë vetëm shkurtimisht në pjesën e pasme të produktit me shkronja shumë të imta. Njëjtë si këto edhe letrat e lagëta "*Happy*", të prodhuara në Kosovë, por shumë të përhapura për përdorim në Maqedoninë e Veriut, në ambalazhin e tyre gjithçka e kanë të shkruar anglisht, si: *wet wipes, baby wipes, aloe vera, clean and soft, alcohol free, Premium quality, new!, tested, dhe 72 pcs.* Letrat e tilla, *Fiona* dhe *Happy*, shfaqen në paketime dhe ngjyra të ndryshme dhe secila me veçoritë e veta. Duke u nisur nga kjo, njerëzit e pashkolluar të grupmoshës 65-85 vjeç dhe pa njohuri të gjuhës angleze janë pyetur se si arrijnë të kuptojnë dallimet mes prodhimeve të ndryshme, dhe ata kanë thënë se nuk arrijnë që t'i kuptojnë fjalët e përdorura për përshkrimin e prodhimeve dhe shpesh blejnë prodhime pa e ditur saktësisht qëllimin

dhe përmbajtjen e tyre. Ndërkaq, kur u nevojitet diçka më specifike, u duhet që patjetër të kërkojnë ndihmë nga të afërmit apo nga shitësit nëpër shitore.

Duke u nisur nga kjo, si rezultat i globalizimit, përdorimi i fjalëve angleze, ashtu si edhe përdorimi i anglicizmave, përbën një problem më vete me të cilën shqiptarët po përballen vazhdimisht. Veç të tjerash, prirja e shqiptarëve për tjetërsim të gjuhës amtare për qëllime të ndryshme tregtare është treguese e një neglizhence që u bëhet grupmoshave të caktuara, të cilët e kanë të vështirë ndjekjen e ndryshimeve gjuhësore që po ndodhin me intensitet të madh.

Përdorimi i anglicizmave përbën problem jo vetëm për këtë grup të shoqërisë, por edhe për pjesën tjetër, sepse, sado që t'i kuptojmë anglicizmat dhe fjalët angleze të përdorura nëpër këngët shqipe, të kuptuarit e tyre kërkon një përqendrim më të madh ose dëgjim për shumë herë të të njëjtit tekst, për ta deshifruar kuptimin e saktë të fjalëve. Përveç kësaj, sado që ta dimë gjuhën angleze, përdorimi i fjalëve me kuptime specifike në fushën e informatikës, për shembull, gjatë blerjes së një pajisjeje elektronike (*RAM memorie, piksel i kamerës, shpejtësi e procesorit, madhësia e Hard Diskut, procesori core 2 duo, kartela grafike, softuer, harduer, grafika high definition* etj.) detyrohem që të kërkojmë ndihmë nga të tjerët për të na shpjeguar me fjalë shqipe veçoritë e pajisjeve të caktuara.

4.6 Ndikimi i anglicizmave mbi lexuesit dhe dëgjuesit

Përdorimi i anglicizmave në diskurse të ndryshme dhe sidomos në diskursin politik, sportiv, në teknologji etj., bën që në vazhdimësi të bombardohemi nga to, si në diskursin e folur, ashtu edhe në diskursin e shkruar. Kjo do të thotë se lexuesit dhe dëgjuesit, duke qenë se jetojmë në kohë dinamike dhe shumë nga njerëzit përdorin rrjete sociale dhe portale informative nëpërmjet telefonave celular, vazhdimisht ballafaqohen me anglicizma dhe me fjalë e shprehje të huaja të padëguara më parë.

Si rezultat i kësaj, si lexuesit, ashtu edhe dëgjuesit, ndikohen nga përdorimi i tyre në disa mënyra. Shpesh, ashtu siç është përmendur edhe më sipër, ata hasin vështirësi në domethënien që anglicizmat bartin, dhe kjo gjë ka ndikim në aspektin psikologjik, duke bërë që të humbin vetëbesimin dhe të ndihen të paditur karshi një bote të globalizuar. Ka raste që, duke u munduar që të deshifrojnë domethënien e anglicizmave apo fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze nga konteksti, ose

duke u ndikuar nga ndonjë homonim i gjuhës shqipe, ata arrijnë në përfundime të gabuara lidhur me domethënien e fjalëve angleze dhe si rezultat nuk arrijnë të kuptojnë informacionin e saktë.

Ndikimi i anglicizmave bëhet edhe më i madh atëherë kur lexuesit dhe dëgjuesit e tyre, duke dashur që të jenë në hap me ndryshimet e fundit gjuhësore dhe duke u munduar që të duken më të ditur, fillojnë dhe i përdorin ato, por gradualisht arrijnë të përhapen në rrethin e tyre të veprimtarisë derisa arrijnë të fitojnë një status më të lartë në krahasim me fjalët me kuptim të njëjtë apo të ngjashëm të gjuhës shqipe.

4.7 Krahasimi i anglicizmave në shqipen e Maqedonisë së Veriut me shqipen e Shqipërisë

Për të realizuar një analizë krahasuese mes gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut dhe gjuhës shqipe të përdorur në Shqipëri, lidhur me shkallën e përdorimit të anglicizmave, janë analizuar edicionet informative të lajmeve, si edicione me gjuhë të përzgjedhur nga gazetarët dhe redaktorët e lajmeve. Lajmet në këto edicione janë ndjekur për katër ditë radhazi në datat e njëjta në televizionet kombëtare shqiptare të të dyja vendeve: Alsat-M, RTV21 (Maqedoni), Top Channel dhe Klan (Shqipëri).

Nga analiza e fjalëve të përdorura doli në pah se numri më i madh i anglicizmave është hasur në televizionin shqiptar Top Channel. 1.8% nga 7203 fjalë të përdorura në Top Channel ishin anglicizma. Ndërkaq, në televizionin Klan anglicizmat përbënin 1.6% të fjalëve nga 5424 fjalë të përdorura gjithsej. Një përqindje identike prej 1.6% u has edhe në televizionin alsat-M nga 5969 fjalë të përdorura gjithsej, kurse në televizionin RTV21-Maqedoni numri i anglicizmave ishte më i ulët, vetëm 1% e 3652 fjalëve të përdorura ishin anglicizma.

Nga kjo mund të thuhet se në proporcion me numrin e përgjithshëm të fjalëve të përdorura në televizionet shqiptare në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut rezulton se, shkalla e përdorimit të anglicizmave është pothuajse e njëjtë, gjegjësisht kemi një përdorim të përafërt të anglicizmave në të gjitha televizionet shqiptare të lartpërmendura, me një dallim shumë të vogël prej 0.2% më shumë në televizionin Top Channel. Vlen të përmendet se ajo që i dallonte televizionet shqiptare të Shqipërisë nga ato të Maqedonisë së Veriut ishte përdorimi në nivel më të lartë i italianizmave (*banderolë, doganë, infermier, korrier, sfond*) dhe kjo ndodh për shkak

se, edhe pse me një det në mes, Shqipëria dhe Italia janë vende fqinje me raporte shumë të mira. Për më tepër, shumë shqiptarë të Shqipërisë e njohin dhe madje janë në gjendje të flasin rrjedhshëm italisht, dhe kjo për shkak të ndikimit të televizioneve dhe programeve italiane që transmetohen atje. Në këtë mënyrë gjuha italiane e ka shtuar ndikimin e saj duke u përhapur në gjuhën shqipe. Nga ana tjetër, shqiptarët e Maqedonisë së Veriut, si në të kaluarën, ashtu edhe sot kanë pasur shumë pak qasje ndaj gjuhës italiane. Atyre nuk u është dhënë mundësia e mësimin të saj dhe si rezultat, italianizmat pothuajse mungojnë në gjuhën shqipe të folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut. Përfundimisht përbëjnë italianizmat që kanë depërtuar më herët në gjuhën standarde shqipe.

Anglicizmat e përdorura më shpesh në edicionet e lajmeve ishin anglicizma me kuptime të pazëvendësueshme. Ndër to, si anglicizma më të përdorura nga dy e më shumë herë, në televizionet shqiptare të Maqedonisë së Veriut janë: *basketboll*, *basketbollist*, **BBC**²⁹¹, *fejsbuk*, *futboll*, *bunker*, **dollar**, **gol**, *faull*, **klub**, **FBI**, **film**, **NATO**, **raundi**, **futboll**, **futbollist**, *hendboll*, *hendbollist*, **Internet**, *kameraman*, **UEFA**, *kamp*, **panel**, **penallti**, *rekord*, *skuter*, *staf*, *stres*, *tank*. Ndërsa si anglicizma me mundësi zëvendësimi të përdorura më shpesh janë: **biznes**, **biznesmen**, *fansa*, *detergjent*, *hendikep*, *implementim*, *lider*, *samit*, *trajner*, *trajnim*, *trendi*, *stop*, **shou**, **test**, **testoj**.

Nga ana tjetër, anglicizmat e përdorura më shumë se dy herë në edicionet e lajmeve në Shqipëri ishin: **BBC**, *buxhet*, *buxhetor*, **dollar**, *fejsbuk*, **FBI**, **film**, *filmike*, **futboll**, **futbollist**, **gol**, *hit*, **Internet**, *kamp*, *klan*, **klub**, *leadership*, **NATO**, *lobi*, *marketing*, **panel**, *park*, *partner*, **penallti**, **PIN**, **raundi**, **rekord**, *set*, *slogan*, *sport*, *sportive*, *standard*, *shok*, **UEFA**, ndërsa si anglicizma me mundësi zëvendësimi: **biznes**, **biznesmen**, *detektor*, *detektiv*, *fansa*, *impakt*, *klan*, *lider*, *menaxher*, *performancë*, *samit*, *start*, *startoj*, *trajner*, *trajnim*, **shou**, **test**, *testim*, **testoj**, *trendi*, *verdikt*.

Nga kjo mund të thuhet se gjuha shqipe e përdorur në televizionet shqiptare në Maqedoninë e Veriut dhe Shqipëri është në nivel pothuajse të njëjtë për sa i përket ndikimit të anglicizmat dhe fjalëve të huaja angleze që po qarkullojnë, dhe presin që të përshtaten dhe të bëhen pjesë e sistemit të gjuhës shqipe.

²⁹¹ Me ngjyrë të errët janë paraqitur anglicizmat e përbashkëta që janë hasur në mediumet shqiptare në Maqedoni dhe Shqipëri.

Vlen të përmendet se gjatë punës tonë kërkimore disa anglicizma janë hasur vetëm në mjetet e informimit masiv të Shqipërisë. Anglicizmat e tillë janë: *slogan, sprej, tunel, flirtoj, lidership, shok, shokoj, fermer, impakt, kilovat, kondicioner, lobi, lobim, vaterpolo, volejbol, kampingje dhe klan*. Megjithatë, kjo nuk do të thotë se të njëjtat nuk përdoren edhe nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut.

Rezultati është pothuajse identik për të gjitha televizionet edhe për sa i përket përdorimit të fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze.

Ndër to, në televizionet shqiptare në Maqedoninë e Veriut, përdorim të lartë kanë gjetur fjalët (të hasura në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*): *Instagram, profil, reanimacion, staminale*, dhe fjalët e huaja *abolim, apple, I-phone, aplikacion, box-office, magnitud, pres-konferencë, twitter, hacker, IPA, NBA, non-paper, play-off, refer, reprezentues, ruter dhe sushi*. Ndërkaq, në televizionet shqiptare në Shqipëri janë përdorur fjalët (e përfshira në *Fjalorin Drejtshkrimor*): *Instagram, check in, postim, adoleshent, emergjencë, klip, saunë, task force, joga*, dhe fjalët e huaja *akses, android, apple, brend, coca-cola, CNN, magnitud, online, paricikluar, reper, insta, intoksikim, kompeticion, rivitalizim, spiderman, NBA, play-off, riciklim, twitter dhe vetting*.

Në adresat elektronike të televizioneve shqiptare të Shqipërisë, në diskursin e shkruar është vërejtur përdorimi i thonjëzave për emërtime me ortografi të gjuhës angleze, si për shembull: revista: "*Psychological Medicine*", revista shkencore amerikane: "*Neurology*", gazetatat: "*The Guardian*", "*Lonely planet*", piktura: "*Free Spirit*", Festivali: "*International Puppet Theatre Festival Albania*", shfaqja: "*Football Leader*", nisma: "*Tirana Smart City*", emrat e emisioneve: "*The Voice*", "*The Voice Kids*", "*Star Academy*", "*Top Awards*", kënga: "*You will never walk alone*", ekspozita: "*Space 4*", emërtime të tjera, si: "*fast food*", "*call center*", "*coca-cola*", "*pole position*"-it etj. Megjithatë, emërtimet e ekipeve të ndryshme të futbollit dhe basketbollit, ndonëse janë përdorur sipas rregullave drejtshkrimore të gjuhës angleze, ato nuk janë shkruar me thonjëza, si: *Nations League, Atletico, Bayern, Manchester, City, Schalke, Newell's Old Boys, Liverpool Manchester, Grand Slam, Golden State, Houston Rockets* etj. Përveç tyre, edhe emrat e njerëzve dhe vendeve janë paraqitur sipas formës drejtshkrimore të gjuhës angleze dhe jo sipas shqiptimit të tyre në gjuhën shqipe: *Thomas, Thompson, Trump, Washington, New Jersey* etj.

Diçka e ngjashme u has edhe në adresat elektronike të televizioneve shqiptare në Maqedoninë e Veriut, gjegjësisht emërtimet angleze të filmave, gazetave,

organizatave ishin përdorur të gjitha sipas formës drejtshkrimore të gjuhës angleze dhe me thonjëza. Shembuj të kësaj dukurie janë paraqitur në çështjen 2.4 më sipër.

4.8 Krahasimi i anglicizmave në shqipe e në maqedonishte në diskursin politik e në edicione informative

Një pjesë e rëndësishme e këtij punimi të disertacionit është analiza krahasuese mes anglicizmave të përdorura në gjuhën shqipe dhe në gjuhën maqedonase në Maqedoninë e Veriut. Kjo analizë është arritur duke krahasuar fjalët e përdorura në edicionet e lajmeve në televizionet shqiptare dhe ato maqedonase për katër ditë radhazi. Duke u nisur nga fakti që këto dy gjuhë janë gjuhë në kontakt, sidomos në territorin e Maqedonisë së Veriut, dhe duke u nisur nga fakti se gjuha angleze është gjuhë ndërkombëtare dhe e globalizmit, mund të thuhet se anglicizmat janë një fenomen i kohës moderne që shfaqet në mënyrë të ngjashme, jo vetëm në gjuhën shqipe, por edhe në gjuhën maqedonase.

E shprehur në mënyrë numerike, në televizionet maqedonase numri i anglicizmave është si vijon: 139 anglicizma apo 1.6% nga 8483 fjalë të përdorura gjithsej në televizionin *Sitel*, dhe 80 anglicizma apo 1.6% nga 5085 fjalë të përdorura gjithsej në televizionin *Nova-tv*. Ndërkaq, në televizionet shqiptare, gjegjësisht në televizionin *Alsat-M* u gjetën të pranishme 95 anglicizma apo 1.6% nga 5969 fjalë të përdorura gjithsej, dhe në televizionin *RTV21-Maqedoni* vetëm 35 fjalë apo 1% e fjalëve ishin anglicizma nga 3652 fjalë të përdorura. Kjo do të thotë se prania e anglicizmave është pothuajse identike në televizionet shqiptare dhe ato maqedonase me një dallim të vogël prej 0.6 më pak në RTV21-Maqedoni.

Megjithatë, vlen të përmendet se shumë fjalë me prejardhje nga gjuha angleze njihen si anglicizma në gjuhën maqedonase, ndërsa të njëjtat fjalë, edhe pse përdoren gjerësisht në shumë diskurse komunikimi në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut, konsiderohen fjalë të huaja. Kështu, në televizionin maqedonas *Sitel* nga numri i përgjithshëm i fjalëve vetëm 30 apo 0.3% prej tyre konsiderohen fjalë të huaja, dhe në televizionin *Nova-tv* vetëm 16 apo 0.3% nga fjalët e përdorura janë fjalë të huaja. Ndërkaq, në televizionet shqiptare numri i fjalëve të huaja është më i madh. Në televizionin *Alsat-M* nga numri i përgjithshëm i fjalëve 65 fjalë apo 1.1% prej tyre janë fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, dhe në televizionin *RTV21-*

Maqedoni 26 fjalë apo 0.7% e fjalëve të përdorura janë fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze. Nga krahasimi i të dhënave del se, për sa i përket përdorimit të fjalëve të huaja, televizionet shqiptare në Maqedoninë e Veriut kanë përdorim më të lartë se televizionet maqedonase. Ky dallim është 0.8% më shumë në televizionin *Alsat-M* dhe 0.4% më shumë në televizionin *RTV21-Maqedoni*.

Nëse mblidhet bashkë numri i anglicizmave dhe i fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, atëherë mund të thuhet se në televizionet maqedonase rezulton ky përfundim: në televizionin *Sitel* kemi 1.9% anglicizma dhe fjalë të huaja angleze dhe e njëjta edhe në televizionin *Nova-tv* 1.9% nga fjalët e përdorura janë anglicizma dhe fjalë të huaja nga anglishtja. Nga ana tjetër në televizionet shqiptare rezultatet janë si në vijim: në televizionin *Alsat-M* 2.7% e fjalëve janë anglicizma dhe fjalë të huaja nga anglishtja dhe në televizionin *RTV21-Maqedoni* 1.7% e fjalëve janë anglicizma dhe fjalë të huaja nga anglishtja. Nga kjo dalim në përfundimin që televizioni shqiptar *Alsat-M* përdor 1.2% anglicizma dhe fjalë të huaja më shumë se të dyja televizionet maqedonase, kurse televizioni *RTV21-Maqedoni* përdor 0.2% më pak anglicizma dhe fjalët të huaja nga televizionet maqedonase.

Sa i përket dallimit të përdorimit të anglicizmave në edicionet e lajmeve në televizionet maqedonase dhe ato shqiptare të Republikës së Shqipërisë, është vërtetuar se në Shqipëri numri i tyre është më i madh. Në televizionin *Top Channel*, në edicionet e lajmeve 1.8% e fjalëve janë anglicizma, 0.2% prej tyre janë fjalë të huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor* dhe 1% e fjalëve të përdorura janë fjalë të huaja. Ndërkaq, në televizionin *Klan* në edicionet e lajmeve kemi 1.6% anglicizma, 0.3% fjalë të huaja të përfshira në *fjalorin drejtshkrimor* dhe 0.5% fjalë të huaja. Pra, gjithsej anglicizma dhe fjalë të huaja angleze në *Top Channel* kemi 3%, në televizionin *Klan* 2.4%, kurse më televizionet maqedonase 1.9% në total. Pra, 1.1% më shumë anglicizma në *Top Channel* dhe 0.5% më shumë anglicizma në *Klan*, sesa në edicionet e lajmeve në gjuhën maqedonase.

Përveç tyre, disa fjalë në gjuhën maqedonase njihen si anglicizma, kurse në gjuhën shqipe njihen si fjalë me prejardhje nga burime të tjera, si për shembull, fjalët: *aplikim/aplikacion-lat.*, *argumentim-it./fr.* me burim nga lat., *detal-fr.*, *fermë-ang./fr.*, *global/globalisht-it./fr.*, *intervju-it.*, *park-lat./fr./ang.*, *kamp-it./ang.*, *program-it./gr.*, *parkim-it./fr.*, *reporter-it./fr.*, *rebalans-lat.(re)/fr.(balans)*, *simpatizues-it./fr./gr.*, *storie-it.*, *trajtoj-lat.*, *transfer-lat.*, *turist-fr.*, *turizëm-fr.* etj. Nga ana tjetër, disa fjalë që në gjuhën shqipe konsiderohen anglicizma, në gjuhën maqedonase janë gjithashtu

fjalë të huazuara, por nga burime të tjera. Fjalë të tilla janë fjalët: *avokado*-spanj., *bombastik*-fr./lat., *implementim/implementoj*-lat., *kilovat*-gr., *penallti*-lat., *sponsor / sponzorizoj*-lat., *shok/shokuese*-fr., *verandë*-it etj.

Me rëndësi për t'u theksuar është edhe fakti që një numër i konsiderueshëm i fjalëve të huaja në gjuhën shqipe, që nuk janë hasur në asnjërin nga fjalorët shqiptarë të konsultuar, në gjuhën maqedonase njihen si huazime gjuhësore me prejardhje nga gjuhë të ndryshme. Të tilla janë fjalët: *fijasko* (it.), *nominuar* (lat.), *blanko* (fr.), *çaçaça* (spanj.), *joga* (sanks.), *karate* (jap.), *samba* (port.) etj. Përveç tyre, vlen të përmendet se një pjesë e konsiderueshme e fjalëve të huaja të gjuhës shqipe, në gjuhën maqedonase njihen si anglicizma.

Nga grupi i fjalëve të huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* që janë hasur në korpusin tonë të studimit, në gjuhën maqedonase njihen si anglicizma fjalët: *bestseller*, *bonus* (lat. nëpërmjet ang.), *CD*, *fizibilitet*, *karaoke*, *horror*, *plejbek*, *plejboj*, *procesor*, *shkalla e Rihterit*, *Rojters*, *softuer*, *trajller* dhe *videoklip*. Kurse fjalët e huaja të gjuhës shqipe të hasura në korpusin tonë, që nuk janë hasur në asnjërin nga fjalorët e konsultuar, por që në gjuhën maqedonase konsiderohen anglicizma janë fjalët: *I-phone* (ajfon), *aplikacion*, *autsajder*, *basket* (loja e basketbollit dhe top për basketboll), *bikini*, *bluz*, *bokserica* (boksashots), *brend*, *bukirim*, *coca-cola* (kokakola), *dixhej*, *dizajner*, *daunload*, *daunlodo*, *draft*, *endorfinë*, *fer*, *fitnes*, *flaer*, *follder*, *forenzikë* (lat. nëpërmjet ang.), *haker*, *Jes*, *kompeticion*, *konektoj*, *link*, *logo*, *MIA*, *on-lajn*, *poentë*, *pres-konferencë*, *play-off* (plejof), *playmaker* (plejmejkër), *presing*, *rejting*, *rep*, *reper*, *ruter*, *safari* (nga arap. nëpërmjet ang.), *sens*, *server*, *Sindromi Daun*, *singëll* (këngë), *Stejt-departamenti*, *stent*, *stres*, *showbiz*, *tajming*, *top-* (top-listë), *topless*, *trenerka*, *vebsajt/vebfaqe* dhe *xhez*.

Gjithashtu, vlen të përmendet se edhe mjaft fjalë të tjera të huaja që nuk janë hasur në korpusin tonë të studimit, por që përdoren shpesh nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut dhe që në gjuhën maqedonase njihen si anglicizma janë fjalët: *ajpod*, *ajs kafe*, *badminton*, *bajpas*, *bexh*, *brifing*, *broker*, *CD-plejer*, *dixhej*, *dizajn*, *dabël*, *draft*, *fajll*, *fajter*, *flomaster*, *fejslift*, *fer*, *finish*, *formatim*, *gigabajt*, *kasting*, *keks*, *komfor*, *kingsajz*, *klozet*, *kod*, *kompakt*, *kompakt disk* (plejer), *hauskipër*, *hardver*, *hard disk*, *hard rok*, *login*, *logaut*, *modem*, *monitor*, *mjuzikël*, *piksel*, *pop*, *pop-kulturë*, *poni*, *roker*, *rimejk*, *refinansim*, *rejting*, *ridefinim*, *riset*, *roaming*, *senduiç*, *seksapil*, *seksi*, *sellotejp*, *servis*, *provajder*, *spelling*, *skejtbord*, *smog*,

snoubord, surfing, SMS, stres, stend-baj, stek, showmen, tajmer, testament, trik, USB, vebkam, xhekpote, xhet-set etj. Shumë nga këto fjalë mund të kenë hyrë në përdorim në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut si rezultat i kontaktit të drejtpërdrejt me gjuhën maqedonase.

Nga ana tjetër, po të shihet kahu i kundërt, numri i fjalëve që në gjuhën shqipe njihen si anglicizma, por që në gjuhën maqedonase konsiderohen fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze është shumë i vogël. Të tilla janë fjalët: *baçelor, bum, fejsbuk, gel, hendboll, hendbollist, impakt, IS (ISIS), klik, klikim, kondicioner, master, skajp, staf, stok, shopping, verdikt, VIP, volejboll* etj. Edhe pse këto fjalë nuk njihen si anglicizma në gjuhën maqedonase, shumica prej tyre, përveç fjalëve *impakt, kondicioner, stok dhe verdikt*, gjejnë përdorim shumë të madh.

Anglicizmat në gjuhën maqedonase zënë vend shumë të rëndësishëm dhe shumica prej atyre, me ndihmën e mjeteve prodhuese të gjuhës maqedonase, tashmë kanë krijuar çerdhe të fjalëve. Këto çerdhe të anglicizmave kanë bërë që të rritet numri i fjalëve hibride në gjuhën maqedonase, si: *bebe / bebeski, bebisiter / bebisiterka / bebisiterski; bojkot / bojkotira; bunker / bunkerski; detektiv / detektivski; dollar / dollarski; doping / doping kontrolla / dopinguva; fajll / fajll server, faull / faullira; flert / flertuva; gangster / gangsterski; gol / golgeter / gollgeterski; huligan / huliganski / huliganstvo; Internet / Internet kafe; kameraman / kameranka / kameranski; kllovn / kllovnovski / kllovnuva; lider / leaderski / liderstvo; lobi / lobira / lobit; marketing / marketinshki; menaxher / menaxherski / menaxhiranje; NATO / natovec / natovski; nokaut / nokautira; Oskar / oskarovec / oskarovski; parking / parkira / parkirallishte; performans / performativen; printer / printerski / printa; rok / rok-muzika; skener / skenira; skuter / skuterxhija; stop / stopira; sherif / sherifski / sherifov; tender / tenderski; test / testira; tim / timski; tramvaj / tramvajski; trend / trendovski; vaterpolo / vaterpolist / vaterpollistički; xhentllmen / xhentllmenski / xhentllmenstvo* etj.

Ndër to, në gjuhën maqedonase shfaqen edhe çerdhe të zgjeruara, ku numri i fjalëve që përbëjnë një çerdhe të vetme është më shumë se katër. Çerdhe të tilla të zgjeruara të anglicizmave janë: *biznis / biznismen / biznismenka / biznismenski / biznes studii; boks / bokser / bokserici / boksterski / boksira / boks-meç / boksuva; buxhet / buxhetar / buxhetarski / buxhetski; digitall / digitallen aparat / digitallen kompjuter / digitallen potpis / digitallen casovnik; farma / farmer / farmerki / farmerski; film / filmxhija / filmografija (ang/gr) / filmoketa (ang/gr) / filmofil / filmofilski / filmski /*

filmuva / filmuvan; folk / folklor / folkloren / folklorizam / folklorist / folkloristka / folkloristika / folklornost / folk muzika / folk pejaç / folk pejaçka / folk rok; fudball / fudballer / fudballerski / fudballski; hendikep / hendikepira / hendikepiran / hendikepiranost / hendikepirani; hokej / hokear / hokeist / hokearski / hokejski; kamp / kamper / kamperski / kamping / kampuva; kompjuter / kompjuterizacija / kompjuterizira / kompjuteriziran / kompjuterizirano / kompjuteriziranost / kompjuterizirana tomografija / kompjuterska animacija / kompjuterska lingvistika / kompjuterska tomografija / kompjuterski / kompjuterski virus; partner / partnerka / partnerski / partnerstvo; rekord / rekorden / rekorder / rekorderka / rekorderski; sport / sportist / sportistka / sportski; standard / standarden / standarndo / standardnost / standardizacija / standardizira; start / starten / starter / startuva; stres / stresen / stresno / stresnost; tenk / tenkist / tenkistiçi / tenkovski; tenis / teniser / teniserka / teniserski / teniserki / teniski; trener / trenerka / trenerski / trenerka / trening / trenia; vikend / vikendski / vikendesh / vikendica / vikendiçi / vikenduva etj.

Duke krahasuar krijimin e familjeve të fjalëve me elemente fjalëformuese të gjuhës, mund të thuhet se numri i anëtarëve, gjegjësisht numri i leksemave në familjet e anglicizmave, është shumë më i madh në gjuhën maqedonase sesa në gjuhën shqipe. Anglizma me çerdhe të zgjeruar (me katër e më shumë elemente) në gjuhën shqipe të hasura në korpusin tonë të studimit mund të radhiten këto: *bojkot / bojkotim / bojkotoj / bojkotues / bojkotues (mb.); digjital / digjitalizim / digjitalizoj / digjitalizuar; film / filmik / filmim / filmofil / filmografi-ang.gr. / filmoj / filmolog-ang.gr. / filmologji-ang.gr. / filmologjik-ang.gr. / filmor / filmotekë-ang./g.; folklor / folklorik / folklorist / folkloristik / folkloristikë / folklorizëm; kamp / kampim / kamping / kampist / kampoj; klikoj / klikim; kompjuter / kompjuterizoj / kompjuterik / kompjuterist; rekord / rekordist / rekordist (mb.) / rekordmen; sponsor / sponsorizoj / sponsorizim / sponsorizues; standard / standard-mb. / standardizim / standardizoj; shok / shokoj / shokim / shokues; tender / tenderoj / tenderim / tenderues; dhe test / testim / testoj / testëroj / testërim.*

Meqë në gjuhën maqedonase anglicizmat e kanë zgjeruar më shumë përdorimin e tyre, mund të thuhet se gjuha maqedonase në krahasim me gjuhën shqipe është gjuhë më prodhuese. Ky mund të jetë një tregues se në gjuhën shqipe në mënyrë të pavetëdijshme po bëhet një luftë e heshtur ndaj zgjerimit të përdorimit të anglicizmave, dhe ka prirje që, aty ku nuk e do nevoja, të përdoren fjalë me kuptim gjegjës të gjuhës shqipe. Kështu, për shembull, në shqip nuk përdoret fjalëforma

hibride e gjuhës maqedonase *liderstvo* (nga emri *lider*) e hasur në korpusin tonë për t'iu referuar udhëheqjes si proces. Kjo në gjuhën shqipe shprehet me fjalë shqipe *udhëheqja/e* ose *udhëheqësi*. Përveç kësaj, fjala *vikendicë* (nga emri *vikend*) në gjuhën maqedonase përdoret si fjalë hibride për t'iu referuar *shtëpisë së verimit/pushimit*. (Vlen të përmendet se fjala *vikendicë* përdoret gjerësisht në shqipen popullore të përdorur në Maqedoninë e Veriut).

Ajo që është vënë re gjatë këtij studimi, është se në gjuhën shqipe të shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut kanë depërtuar disa anglicizma nga gjuha maqedonase, që përdoren vetëm në diskursin e folur dhe nuk hasen në diskursin e shkruar. Për më tepër, këto fjalë me brumë anglez nuk përdoren si të tilla në gjuhën shqipe të përdorur në Shqipëri. Anglicizma të tilla janë: *bebashka* që nënkupton pajisje apo diçka që ka të bëjë me foshnjën, *basket* në vend të fjalës *basketboll*, *bokserica* që nënkupton të brendshme që ngjasojnë me veshjet e brendshme të boksierëve, *bukirim* – për t'iu referuar *rezervimit*, *dizajner* në vend të *disenjator* (it.), *farmerka* – fjalë kjo që përdoret gjerësisht në vend të anglicizmit *xhinse*; *folk pejaç/pejaçka* në vend të fjalëve *këngëtar/e i/e muzikës popullore*, *Internet kafe* për t'iu referuar *një vendi apo lokali në të cilin mund të shfrytëzohen shërbimet e internetit*, *skuterxhi* për t'iu referuar personit që merret me skuterë apo që posedon skuter, *stopira* në vend të fjalës *stopon*, *trenerka* për t'iu referuar *tutave sportive*, *vikendica/vikendiçka* për t'iu referuar *shtëpisë për pushim/verim* etj.

Në gjuhën shqipe të Maqedonisë së Veriut përdoren edhe fjalë hibride nga ndikimi i gjuhës maqedonase. Gjegjësisht, përdoren fjalë nga gjuha angleze dhe prapashtesa nga gjuha maqedonase, si: *bokser* që përdoret në vend të fjalës *boksier*, *filmaxhi* që i referohet personit që merret me prodhimin apo shitjen e filmave, *fudballer* në vend të fjalës *futbollist*, *kamper* në vend të fjalës *kampist*, *parkira* në vend të fjalës *parkon*, *parkirallishte* në vend të fjalës *vendparkim*, *programirën* në vend të fjalës *programon* dhe *teniser* në vend të fjalës *tenist*.

Për dallim nga gjuha shqipe, në diskursin e shkruar të gjuhës maqedonase janë hasur emra dhe emërtime të ndryshme që shkruhen sipas shqiptimit që kanë fjalët në gjuhën angleze, por me shkronja cirilike, për shembull: *Майкл* (Michael - Majkl), *Майк* (Mike - Majk), *Нјујорк* (New-York - Njujork), *Трамп* (Trump - Tramp), *Томпсон* (Thompson - Tompson), *Вашингтон* (Washington - Vashington), *Велингтон* (Wellington - Velington), *Рapid билд* (Rapid build – Rapid Bild), ...shkruan *Дејли Мејл* (*Daily Mail* – *Dejli Mejli*), ...sipas *Нјујорк Тајмс* (New York

Times – Nju Jork Tajms), stadiumi ТД Гарден (Td Garden - Td garden), Хјустон (Houston - Hjuston), Голден Стејт (Golden State – Golden Stejt) etj. Përveç tyre, janë hasur edhe emërtime të ndryshme që janë përdorur sipas formës drejtshkimore të gjuhës angleze dhe janë shkruar në thonjëza dhe pa asnjë ndryshim nga forma e tyre origjinale, si në rastet: temë diskutimi “*The Macedonian name dispute: a test for EU enlargement to the Balkans*“, turneu „*Bey and Jay On the Run II*“, emër stufe „*Orcus Mouth*“, revistë dhe ueb-faqja *Hollywood Reporter* etj.

Për sa i përket shqiptimit të anglicizmave mes gjuhës shqipe dhe asaj maqedonase janë hasur disa ndryshime. Për më tepër këto ndryshime hasen edhe në të folurën e shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut.

Anglicizmat që në përbërjen e tyre e kanë alveolarin /l/, si: *alo, gol, klub, faul, futbaler, Interpol, kilovat, koktel, slogan, tunel* etj. në gjuhën maqedonase janë integruar në alveo-palatalin л (ll) /l/, si për shembull: *allo, goll, kllub, faull, futballer, Interpoll, killova, koktell, sllogan* etj. Me rëndësi për t’u përmendur është se e njëjta formë e shqiptimit nga gjuha maqedonase përdoret në diskursin e folur në gjuhën shqipe nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut. Kjo formë e shqiptimit të këtyre anglicizmave është tipike gjatë komunikimit të përditshëm. Në këtë rast shihet ndikimi i gjuhës maqedonase ndaj gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut.

Përveç fonemës *l*, në raste të caktuara, nën ndikimin e gjuhës maqedonase, edhe disa fonema në përbërje të anglicizmave shqiptohen ndryshe nga format e tyre standarde të integruara në gjuhën shqipe. Shembuj të tillë të shqiptimit të anglicizmave të hasura në korpusin tonë janë paraqitur në tabelën 10.

Shqiptimi i fonemave në përbërjen e anglicizmave nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut:	Shembuj:
<i>a</i> zëvendësohet me <i>e</i>	tank – tenk, skaner – skener, skanoj - skenoj
<i>e</i> zëvendësohet me <i>a</i>	fermë – farmë, fermer-farmer sanduiç – senviç (<i>a > e</i> dhe <i>u > v</i>)
<i>e</i> zëvendësohet me <i>i</i>	biznes - biznis, biznesmenë – biznismen

<i>i</i> zëvendësohet me <i>e</i>	flirt – flert, flirton - flerton
<i>c</i> zëvendësohet me <i>s</i>	performancë – performansë
<i>s</i> zëvendësohet me <i>z</i>	sponsor-sponzor
disa herë <i>j</i> nuk shqiptohet	be j isiter – be/bisiter
<i>u</i> zëvendësohet me <i>v</i>	Uashington - Vashington, ueb-faqe - veb-faqe, kuiz – kviz, tuitër - tviter
<i>xh</i> dhe <i>gj</i> zëvendësohen me <i>g</i>	x hel - g ell, dix h ital – dig i tal deter g jent-deter g ent
diftongjet <i>ie</i> dhe <i>ai</i> zëvendësohen me <i>e</i>	boks i er-bokser train e r – tren e r
diftongu <i>au</i> zëvendësohet me <i>u</i>	raun d – run d

Tabela 10 Shqiptimi i fonemave në përbërjen e anglicizmave nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut

Nga shembujt e mësipërm mund të thuhet se gjuha shqipe dhe gjuha maqedonase janë të ndikuara në mënyrë të ngjashme ose të njëjtë nga gjuha angleze. Për më tepër, gjuha shqipe e shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut ndikohet nga gjuha angleze edhe nëpërmjet përdorimit dhe njohjes së gjuhës maqedonase. Megjithatë, duke u bazuar në rezultatet e mësipërme, në gjuhën maqedonase në kontekste të ndryshme të komunikimit po bëhet një përzgjedhje në nivel më të lartë e fjalëve. Në gjuhën maqedonase, përkundër faktit se shumë fjalë që në gjuhën shqipe njihen si fjalë të huaja, në gjuhën maqedonase njihen si anglicizma. Pavarësisht kësaj, numri i anglicizmave rezultoi më i ulët në gjuhën maqedonase sesa në gjuhën shqipe, si dhe pothuajse në të gjitha rastet në gjuhën maqedonase anglicizmat shkruhen sipas mënyrës së shqiptimit në gjuhën angleze. Kjo gjë bën që lexuesit maqedonas të mos hasin vështirësi gjatë leximit dhe në të njëjtën kohë ka prirje për mbrojtjen me çdo kusht të gjuhës maqedonase.

PËRFUNDIME, SUGJERIME DHE KUFIZIME TË STUDIMIT

5.1 Përfundime

Gjuha shqipe, ashtu si edhe gjuhët e tjera të Evropës dhe më gjerë, aktualisht nuk mund t'i bëjë ballë trysnisë së gjuhës angleze. Pas realizimit të këtij studimi kemi arritur në disa përfundime të rëndësishme mbi vendin që anglicizmat zënë në gjuhën shqipe në Maqedoni, si dhe mbi përdorimin e tyre.

Duke dashur që të nxjerrim në pah ndikimin dhe rolin e gjuhës angleze në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut në krahasim me gjuhët e tjera, arritëm në përfundimin se ndikimi i gjuhës angleze në shqipen e përdorur në mjetet e folura dhe të shkruara të informimit masiv është mjaft i vogël, duke e krahasuar me ndikimin që historikisht kanë pasur gjuhët e tjera, si: gjuha latine, greke, frënge, italiane, turke, sllave etj. Kështu, duke përpjesëtuar numrin e fjalëve të huazuara me numrin e përgjithshëm të fjalëve të përdorura, u vërtetua se në gazetën *Lajm* 0.7% dhe në gazetën *Koha* 0.5% e fjalëve kishin prejardhje nga gjuha angleze. Në portalin informativ *Almakos* 1.3% dhe në portalin informativ *Portalb* 1.15% nga fjalët e përdorura ishin fjalë me origjinë angleze. Në librin e gjuhës shqipe të përdorur nga nxënësit e klasave të gjashta 0.54% e fjalëve të përdorura kishin prejardhje nga gjuha angleze.

Kjo do të thotë se përkundër asaj që vazhdimisht po dëgjojmë sa i përket ndikimit të madh që po ushtron gjuha angleze ndaj gjuhëve të tjera, në këtë punim arritëm në përfundimin se numri i huazimeve të mirëfillta nga gjuha angleze në krahasim me huazimet nga gjuhët e tjera është mjaft i vogël. Megjithatë, duhet përmendur që në përlllogaritjen e mësipërme nuk janë përfshirë fjalët e huaja me prejardhje nga gjuha angleze që po përdoren kohëve të fundit, por që ende nuk kanë depërtuar në leksikun e shqipes standarde.

Qëllimi i parë i kësaj teze disertacioni ishte të nxirret në pah se cilat anglicizma përdoren më shumë në gjuhën shqipe të shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut. Pas grumbullimit të materialeve nga burime të ndryshme dhe pas analizës së prejardhjes

së fjalëve të përdorura në to, arritëm në përfundimin se anglicizmat më të përdorura, apo anglicizmat që janë hasur më shumë se dhjetë herë janë: *film, klub, lider, gol, NATO, buxhet, futbollist, trajner, futboll, fejsbuk, biznes, sport, standard, dollar, samit, fansa, rekord, partner, Internet, basketboll, test, park, UEFA, trend, trajnim, sportive, raund, partneritet, boksier, klikim, Oscars, funt, staf, kamp, menaxher, BBC, klan, bizbesmen, implementim, marketing, performancë dhe PIN*, dhe 80% nga numri i përgjithshëm i tyre janë emra.

Përveç kësaj, një nga qëllimet kryesore të këtij punimi të disertacionit ishte të nxirret në pah shkalla e saktë ose përqindja e anglicizmave në mjetet e informimit masiv shqiptare në Maqedoninë e Veriut. Nga numri i përgjithshëm i fjalëve të përdorura në mjetet e shkruara dhe të folura të informimit masiv shqiptare në Maqedoninë e Veriut, mesatarja e përdorimit të anglicizmave në korpusin tonë të studimit është 1.25%, numri i fjalëve me prejardhje angleze të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* është 0.35%, dhe përqindja e fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze është 0.51%. Vlen të përmendet se më shumë anglicizma 1.8% janë hasur në gazetën e përditshme shqiptare *Lajm*, kurse më pak apo vetëm 0.8% në gazetën *Koha*.

Sa i përket stileve gjuhësore, me këtë studim u vërtetua se stili politiko-shoqëror dhe stili shkencor-teknik janë ndikuar dhe kanë ndryshuar më shumë nga depërtimi dhe përhapja e anglicizmave në gjuhën shqipe.

Diskursi kryesor ku anglicizmat gjejnë më shumë përdorim se kudo tjetër është diskursi sportiv, megjithatë anglicizmat gjejnë përdorim të madh edhe në fushën e teknologjisë. Duhet theksuar se numri i fjalëve me prejardhje nga gjuha angleze është shumë më i madh në fushën e teknologjisë. Mirëpo, pjesa më e madhe prej tyre ende e kanë statusin e fjalëve të huaja dhe si të tilla nuk mund t'i llogarisim si *huazime gjuhësore* nga gjuha angleze apo si anglicizma, por, siç i kategorizon Vesel Nuhiu (pjesa 1.2), si *fjalë të huazuara*, sepse shumë prej tyre, edhe pse janë integruar më shumë se *fjalët e huaja* në sistemin e gjuhës shqipe, ende mbajnë elemente fonetike nga gjuha angleze. Fjalë të tilla të huazuara në gjuhën shqipe kemi shumë, si: *download, e-mail, flick, Wi-Fi, g-mail, inbox, instastory, I-phone, I-tunes, online, screenshot, snapchat, twitter, youtube* etj.

Për sa i përket diskursit politik, si në çdo diskurs apo mjedis tjetër të komunikimit, anglicizma të caktuara kanë gjetur përdorim të konsiderueshëm. Anglicizmat më të përdorura në këtë diskurs janë: *buxhet, lider, NATO, standard,*

partneritet, implementim etj. Si pikë më e rëndësishme e referimit, sa i përket kësaj çështjeje, kanë qenë intervistat e realizuara me politikanët shqiptarë në televizione të ndryshme. Këtu vlen të përmendet se Ali Ahmeti, kryetar i partisë qeveritare BDI, përdor më pak anglicizma (13) në krahasim me kundërshtarët e tij politikë Menduh Thaçi (18) dhe Ziadin Sela (18) që kanë përdorur numër të njëjtë të anglicizmave. Në të folurit e tij vërehet një kujdes i veçantë në përzgjedhjen e fjalëve shqipe. Megjithatë, duhet theksuar se në të folurit e të gjithë politikanëve të përfshirë në analizë, janë përdorur fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze, edhe pse numri i tyre sidomos në të folurit e Ahmetit (5) dhe Selës (7) është shumë i vogël dhe pjesa më e madhe e tyre janë fjalë për të cilat në gjuhën shqipe nuk kemi ekuivalente zëvendësimi. Ndërkaq, Thaçi përdor dyfish më shumë fjalë të huaja (14) në krahasim me kundërshtarët e tij politikë, si: *full, target, tajming, fer, rejting, veb-sajt* etj., të cilat me lehtësi mund t'i shmangte dhe të përdorte fjalë shqipe në vend të tyre.

Anglicizmat janë një nga faktorët që kanë çuar në ndryshimin e gjuhës shqipe, dhe një nga argumentet e marrjes përsipër të këtij studimi ishte të shihet se sa ndryshimi i gjuhës shqipe i shkaktuar nga anglicizmat po reflektohet në të kuptuarit e edicioneve të lajmeve nga njerëzit e grupmoshës mbi 55 vjeç. Pas analizimit të intervistave të bëra me njerëz të shkolluar dhe të pashkolluar të kësaj kategorie, dolëm në përfundimin se përdorimi i huazimeve nga gjuha angleze përbën vështirësi të madhe në të kuptuarit e lajmeve kur ato përmbajnë fjalë të huazuara, si dhe fjalë të huaja angleze. Me këtë vështirësi ballafaqohen çdo ditë kategoria e njerëzve të moshuar të pashkolluar dhe që nuk e njohin gjuhën angleze. Nga ky përfundim nuk përjashtohen as të moshuarit me shkallë më të lartë arsimimi, por që nuk e njohin gjuhën angleze, megjithëse problemi te ta është më relativ dhe këtu ndikon mjedisi i tyre shoqëror. Kategoria e njerëzve të moshuar e të pashkolluar shfaqën pakënaqësinë e tyre edhe sa i përket të kuptuarit të reklamave televizive, këngëve shqipe me shumë fjalë angleze, artikujve të ndryshëm me përshkrime angleze etj., sepse, duke ditur se gjithçka, mbi të gjitha për shkak të globalizmit, po funksionon në gjuhën angleze, kjo kategori e njerëzve ndjehet si e shkelur nga koha dhe si kategori e neglizhuar nga të gjithë.

Dallimi i gjuhës shqipe të folur të përdorur në Shqipëri dhe në Maqedoninë e Veriut është i konsiderueshëm sidomos në aspektin leksikor dhe fonologjik. Megjithatë, duke pasur parasysh faktin që nëpër edicionet informative të lajmeve (në të cilat jemi bazuar për këtë studim) përdoret lloji (varianti) i gjuhës shqipe standarde,

atëherë mund të thuhet se dallimi i gjuhës shqipe të përdorur nëpër mjetet shqiptare të informimit masiv të këtyre dy vendeve nuk është shumë i madh. Për sa i përket anglicizmave, shkalla e përdorimit të tyre është 0.2% më e ulët në televizionet shqiptare në Maqedoninë e Veriut në dallim nga televizionet shqiptare në Shqipëri. Ndërkaq, dallimi më i madh u shfaq mes televizionit *Top Channel*, ku 1.8% e fjalëve ishin anglicizma, dhe televizionit *RTV21-Maqedoni*, ku vetëm 1% e fjalëve të përdorura ishin anglicizma.

Fillimisht mendohej se një nga faktorët që i shtyn shqiptarët në Maqedoninë e Veriut të përdorin anglicizma, është gjuha e përdorur në mjetet e informimit masiv në Shqipëri, e cila për mjetet shqiptare të informimit masiv në Maqedoninë e Veriut përbën një model për t'u imituar. Megjithatë, u vërtetua një përdorim i përafërt i anglicizmave në mjetet e informimit masiv të të dyja vendeve dhe një përdorimi në shkallë shumë më të madhe i huazimeve nga gjuhët e tjera, siç janë italianizmat, në mjetet e informimit masiv në Shqipëri. Kjo do të thotë se ndryshimet që po ndodhin në shqipen e folur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut ndodhin paralelisht me ndryshimet në shqipen e folur në Shqipëri dhe nuk mund të flitet për një ndikimin të ndërsjellë, për sa i përket huazimit të fjalëve të huaja dhe prejardhjes së tyre.

Sa i përket shkallës së ndikimit të anglicizmave mbi gjuhën shqipe dhe atë maqedonase në Maqedoninë e Veriut, dalim në përfundimin se në të dyja gjuhët huazimet angleze kanë ndikim të njëjtë prej 1.6% (vetëm *RTV21-Maqedoni* kishte 0.6% më pak anglicizma) nga numri i përgjithshëm i fjalëve të përdorura. Duke u nisur nga kjo, mund të thuhet se gjuha angleze në Maqedoninë e Veriut ka ndikuar në mënyrë të njëjtë mbi gjuhën shqipe dhe gjuhën maqedonase, por duhet theksuar se shumë fjalë që në gjuhën shqipe konsiderohen fjalë të huaja (që nuk janë përfshirë në përlllogaritjen e mësipërme) në gjuhën maqedonase njihen si anglicizma. Kjo do të thotë se dallimi midis këtyre dy gjuhëve është më i madh në këtë aspekt. Në gjuhën shqipe në televizionin *Alsat-M* kemi 0.2% fjalë të huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe* dhe 0.9% fjalë të huaja (gjithsej 1.1%), dhe në *RTV21-Maqedoni* 0.3% janë fjalë të huaja të përfshira në *Fjalorin drejtshkrimor* dhe 0.4% fjalë të huaja (gjithsej 0.7%). Ndërkaq, në të dyja televizionet maqedonase *Sitel* dhe *NovaTv* numri i përgjithshëm i fjalëve të huaja nga gjuha angleze është vetëm 0.3%. Nëse mbledhet numri i anglicizmave dhe fjalëve të huaja angleze të përdorura në edicionet informative të lajmeve rezulton që në televizionin *Alsat-M* kemi gjithsej 2.7%, në *RTV21-Maqedoni* 1.7%, në televizionin *Sitel* 1.9% dhe në televizionin

NovaTv 1.9%. Kjo do të thotë se në televizionin *Alsat-M* përdoren 0.8% huazime dhe fjalë të huaja angleze më shumë se në televizionet maqedonase.

Përveç kësaj, numri i anglicizmave dhe fjalëve të huaja me prejardhje angleze është më i madh në gjuhën shqipe sesa në gjuhën maqedonase, po të krahasohen edicionet informative maqedonase të lajmeve me ato shqiptare të transmetuara në Republikën e Shqipërisë. Kur mbledhet numri i përgjithshëm i tyre, në *Top Channel* janë numëruar gjithsej 3%, në televizionin *Klan* 2.4%, kurse më televizionet maqedonase kemi 1.9% anglicizma dhe fjalë të huaja angleze gjithsej. Nga kjo dalim në përfundimin se në televizionin *Top Channel* janë përdorur 1.1% dhe në televizionin *Klan* 0.5% më shumë fjalë angleze se sa në televizionet maqedonase të Maqedonisë së Veriut. Ndërkaq shpeshtësia e përdorimit të anglicizmave të njëjta është e përafërt në të dyja gjuhët.

Duke u bazuar në rezultatet e mësipërme mbi çështjen e anglicizmave në gjuhën maqedonase, mund të përfundohet se në gjuhën maqedonase fjalët e huaja angleze që qarkullojnë dhe përdoren çdo ditë e më shumë, dhe për të cilat folësit maqedonas kanë nevojë, pranohen më lehtë në sistemin gjuhësor të gjuhës maqedonase, duke marrë statusin e huazimeve gjuhësore. Kurse në gjuhën shqipe, edhe pse u vërtetua se fjalët e huaja angleze përdoren shumë shpesh, madje edhe në kontekste zyrtare, e mbi të gjitha shumë prej tyre nuk kanë ekuivalente kuptimore në gjuhën shqipe, ato mbeten për t'u përpunuar e standardizuar në të ardhmen. Pra, kjo nënkupton që fjalët e huaja nuk e marrin me lehtësi statusin e huazimeve gjuhësore. Në këtë këndvështrim mund të thuhet se, edhe pse në të dyja gjuhët po bëhen përpjekje për mënjanimin e përdorimit të anglicizmave, në gjuhën shqipe po bëhet një rezistencë më e madhe dhe një "luftë" më e fortë nga ana e gjuhëtarëve shqiptarë për mospranimin e tyre, sesa në gjuhën maqedonase. Mirëpo, nga analiza dhe përpunimi i të dhënave të grumbulluara rezultoi se një përpjekje e tillë po bëhet vetëm nga ana e gjuhëtarëve e jo edhe nga ana e gazetarëve, redaktorëve, shkrimtarëve etj. dhe në këtë këndvështrim fjalët e huaja angleze gjejnë përdorim më të madh në gjuhën shqipe sesa në gjuhën maqedonase.

Për këtë arsye, mendojmë se gjuhëtarët shqiptarë, ashtu si gjuhëtarët maqedonas, është e udhës të përballen me këtë realitet dhe të marrin parasysh rezultatet nga kërkimet mbi gjuhën shqipe të gjallë. Këto fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze sado që të mos duam ne, përdoren në mënyrë aktive nga shqiptarët dhe, një pjesë e madhe prej tyre, për shkak të mungesës së fjalëve në fondin leksikor të gjuhës shqipe. Përderisa për fjalë të tilla nuk kemi alternativa zëvendësimi në

gjuhën shqipe, mendojmë se pranimi i këtyre fjalëve në sistemin gjuhësor të gjuhës shqipe do të kishte vlerë pasuruese dhe do të lehtësonte në veçanti punën e përkthyesve. Një këmbëngulje e fortë për mospranimin e tyre bën që shqipfolësit të zhyten gjithnjë e më shumë në përdorimin e pakontrolluar të fjalëve të huaja me burime të ndryshme, duke mos bërë dallim në mes të asaj që është e domosdoshme për t’u përdorur dhe asaj që nuk duhet të përdoret.

Pikënisje e këtij studimi, duhet ritheksuar, ishin dy pyetje kërkimore mbi bazën e të cilave janë ngritur disa hipoteza mjaft të rëndësishme. Pyetja e parë kërkimore ishte: *Përse huazohen fjalë nga gjuha angleze?*. Me këtë studim u vërtetua se shqiptarët e Maqedonisë së Veriut në një farë mënyre janë të detyruar që të përdorin anglicizma për shkak të mungesës së fjalëve me kuptime specifike në gjuhën shqipe. Kjo do të thotë se anglicizmat për shqiptarët janë shndërruar në domosdoshmëri, në një farë mënyre. Pa përdorimin e anglicizmave bëhet i vështirë komunikimi, kur kemi të bëjmë me fjalë ose dukuri specifike, siç është rasti i shembujve në vijim: *basketboll, kompjuter, fajll, hamburger, sport* etj. Përveç kësaj, e njëjta gjë mund të thuhet edhe për fjalët e huaja me prejardhje nga anglishtja që po shtohen çdo ditë e më shumë, sidomos (siç theksonte Wilton, përmendur në 1.1) si rezultat i problemit të përkthimit të barasvlershëm. Për pasojë, shpesh ballafaqohemi me fjalë të reja angleze, si: *skatebord, snowbord, zorbing, bunge jumping, resiver, ruter, wireless, power point, roaming, slajde, draft, make-up* etj., të cilat nënkuptojnë domosdoshmëri me qëllim realizimin e komunikimit efikas mes folësve dhe ekonomisë gjuhësore, si edhe për shkak të bartjes së kuptimeve ekzakte.

Mirëpo, e njëjta gjë nuk mund të thuhet për anglicizmat që mund të zëvendësohen. Disa anglicizma përdoren aq shumë, saqë kanë arritur status më të lartë se format e tyre sinonimike të gjuhës shqipe. Shembuj të tillë janë anglicizmat: *biznes, bebe, hobi, o.k., vikend* etj. Përkundër asaj që gjuha shqipe nuk ka nevojë për anglicizma të tillë, përdorimi i tyre në nivel të lartë dëshmon se janë të rëndësishme për gjuhën shqipe, megjithëse, shmangia e tyre do të kishte ndikim pozitiv për ruajtjen gjuhës. Nga ana tjetër, është vërtetuar se vazhdimisht përdoren edhe fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze që mund të zëvendësohen, siç janë fjalët: *fresh, nice, cool, full, copy paste, followers, feel free, in* etj. Këto fjalë të huaja, të panevojshme, përdoren kryesisht nga gjeneratat e reja, ose nga “gjenerata e teknologjisë”, të cilët në këtë mënyrë bëjnë shtrembërimin e gjuhës. Rastet e tilla të përdorimit të panevojshëm

të fjalëve a thëniet angleze vend e pa vend mund të thuhet se përdoren vetëm nga kategori të caktuara të njerëzve për të lënë përshtypjen e të qenit njerëz modernë.

Pyetja tjetër kërkimore në këtë disertacion ishte: *Çfarë vendi zënë anglicizmat në sistemin e gjuhës shqipe dhe në të folurit e shqiptarëve të Maqedonisë së Veriut?* Me këtë studim dolëm në përfundimin se anglicizmat, si huazime kulturore, zënë vend mjaft të rëndësishëm në sistemin gjuhësor të gjuhës shqipe në përgjithësi, përfshirë edhe shqipen e përdorur nga shqiptarët në Maqedoninë e Veriut. Për më tepër, duke u bazuar në analizën e materialeve të grumbulluara doli në pah se vend të rëndësishëm në shqipen e përdorur nga shqiptarët në Maqedoninë e Veriut po zënë edhe shumë fjalë të huaja me prejardhje nga gjuha angleze.

Pas analizës së prejardhjes së fjalëve të përdorura në mjetet e informimit masiv, të folura dhe të shkruara, në Maqedoninë e Veriut dhe me nxjerrjen e disa përfundimeve, u vërtetuan edhe hipotezat e parashtruara në fillim.

Hipoteza e parë ishte: *përdorimi i anglicizmave në gjuhën shqipe të folur në Maqedoninë e Veriut është domosdoshmëri, dhe kjo vjen si rezultat i zhvillimit të teknologjisë, si edhe mungesës së formave gjegjëse të tyre në gjuhën shqipe.* Sipas vëzhgimeve dhe analizave të realizuara, është vërtetuar se kjo hipotezë është pjesërisht e saktë. Hipoteza rezulton e saktë për faktin që në gjuhën shqipe në përgjithësi mungojnë fjalë me kuptime specifike dhe kjo mangësi po plotësohet me fjalë angleze, që në një farë mënyre po na imponohen si rezultat i përdorimit të internetit dhe mjeteve teknologjike me terminologji angleze, rrjeteve sociale, literaturës angleze si bazë për punë të ndryshme shkencore dhe në përgjithësi si rezultat i ndikimit të kulturës angleze. Kjo do të thotë se sot përdorimi i shumë anglicizmave shihet si domosdoshmëri për realizimin kuptimplotë të komunikimit. Mirëpo, përkundër kësaj, kjo hipotezë është e gabuar për faktin se është dëshmuar prania dhe përdorimi i anglicizmave, huazimeve angleze dhe fjalëve të reja me origjinë nga gjuha angleze edhe në rastet kur gjuha shqipe disponon fjalë me kuptim të njëjtë apo të përafërt me to. Kjo do të thotë se përdorimit i pakontrolluar dhe i panevojshëm i anglicizmave në raste të shumta nuk përbën domosdoshmëri për shqiptarët në Maqedoninë e Veriut, por thjesht po bëhen keqpërdorime të gjuhës, mbi të gjitha nga padija dhe dëshira për të treguar përpara të tjerëve se jemi më të ditur dhe në hap me kohën.

Anglicizmat zënë vend të rëndësishëm në zgjerimin e fjalorit të gjuhës shqipe, ishte hipoteza e dytë e këtij studimi. Anglicizmat shihen si elemente me vlerë

pasuruese në gjuhën shqipe për faktin se kohët e fundit shumë prej tyre janë elemente gjuhësore që kanë plotësuar mjaft boshllëqe të krijuara në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut, si rezultat i zhvillimeve të gjithanshme gjeopolitike. Shumë prej tyre e vërtetojnë vlerën që kanë, me faktin që ato tashmë kanë krijuar çerdhet e tyre me elemente fjalëformuese të gjuhës shqipe, siç janë parashtesat apo prapashtesat, dhe kështu anglicizmat kanë ndikuar në shtimin e pjesëve të ndryshme të ligjëratës të njohura si pseudoanglicizma, gjegjësisht pjesë të reja të ligjëratës të formuara nga e njëjta temë fjalëformuese me prejardhje nga gjuha angleze, si në rastet në vijim: *kamp / kamping / kamping / kamping / kamping, film / filmik / filmim / filmofil / filmografi / filmoj / filmolog / filmologji / filmologjik / filmor / filmotekë* etj. Përveç kësaj, në gjuhën shqipe kemi të pranishme edhe pseudoanglicizma të tjera. si: *bllokmen, narkoman* etj. që formohen me bashkimin e dy elementeve nga gjuha angleze për të krijuar një fjalë të re në gjuhën shqipe, që nuk ekziston në gjuhën angleze. Për më tepër, kemi hasur edhe raste të rralla kur anglicizmat përdoren si bazë për të krijuar një fjalë të re me kuptim plotësisht të ri në gjuhën shqipe që nuk ekziston si kuptim i tillë në gjuhën angleze, siç është rasti i pseudohuazimeve semantike të përdorura nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut *farmerka* dhe *kaubojka*. Nga ana tjetër, disa herë kemi bashkimin e temave fjalëformuese të gjuhës angleze me elemente të gjuhës shqipe, siç janë rastet kur krijohet një emër i ri i përbërë hibrid si: *top-listë, top-formë, supergol* etj., apo kombinimin e një elementi anglez dhe një elementi fjalëformues të gjuhës shqipe, si: *bos + ja = bosja, poster + xhi = posteraxhi* etj. Duke u bazuar në këtë, mund të thuhet se anglicizmat kanë ndikim në shtimin e fondit të përgjithshëm të fjalëve të gjuhës shqipe, megjithatë, duke qenë të vetëdijshëm për numrin e vogël të anglicizmave që përdoren në mënyrë aktive në gjuhën shqipe, atëherë mund të thuhet se, edhe pse anglicizmat kanë aftësi krijuese në gjuhën shqipe, ndikimi i tyre në zgjerimin e fjalorit të gjuhës shqipe ende mbetet i vogël. Si rrjedhojë mund të përfundohet se kjo hipotezë është vetëm pjesërisht e saktë.

Hipoteza *Anglicizmat në raste të caktuara zëvendësojnë fjalët e gjuhës shqipe dhe standardizohen*, është vërtetuar dhe rezulton hipotezë e saktë. Disa fjalë angleze, nisur nga shpeshtësia e përdorimit të tyre, kanë arritur që të përdoren paralelisht madje edhe më shumë se gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe (*biznes, bebe, o.k.*), dhe kjo është edhe arsyeja e pranimi dhe standardizimit të tyre. Disa të tjera arrijnë që të zëvendësojnë plotësisht fjalët shqipe, si: *alo, detergjent, kesh, raund, sprej* etj. Kjo do të thotë se anglicizmat zënë vend të rëndësishëm në sistemin e gjuhës shqipe, dhe në

të shumtën e rasteve imitimi i kulturës perëndimore, zhvillimi i teknologjisë, përkthimi i materialeve shkencore dhe globalizmi janë arsye kryesore që çojnë në shfaqjen e kësaj dukurie.

Huazimet jo domosdoshmërisht “zbukurojnë” gjuhën shqipe, është vërtetuar të jetë hipotezë e saktë. Kjo hipotezë u vërtetua me krahasimin e qëndrimit që kishin të rinjtë dhe të moshuarit shqiptarë të Maqedonisë së Veriut ndaj anglicizmave, mënyrën se si i kuptonin dhe i interpretonin ato. Duke krahasuar shkallën e përdorimit të anglicizmave nga ana e tyre, u vërtetua se gjuha shqipe ishte më e pastër nga anglicizmat në të folurit e njerëzve të moshuar. Mirëpo, në të folurit e tyre hasen më shumë elemente dhe fjalë nga gjuha maqedonase në dallim nga të folurit e të rinjve. Nga ana tjetër në të folurit e të rinjve, jo vetëm që përdoren më shumë anglicizma, por edhe më shumë fjalë të huaja angleze. Kjo do të thotë që folësit e gjuhës shqipe po ndikohen gjithnjë e më shumë nga fjalët me prejardhje nga gjuha angleze, megjithatë kjo nuk do të thotë se anglicizmat e zbukurojnë gjuhën shqipe. Ato janë elemente gjuhësore të nevojshme në gjuhën shqipe vetëm në rastet kur kemi mungesë të fjalëve për emërtimin e dukurive të caktuara, kurse në rastet e tjera ato thjesht e tjetërsojnë gjuhën shqipe pa qenë nevoja.

5.2 Sugjerime dhe rekomandime

Gjuha shqipe është gjuhë e veçantë në grupin e familjeve të gjuhëve indoevropiane. Si të gjitha gjuhët e popujve të tjerë të qytetëruar, edhe gjuha shqipe po ndryshon dhe zhvillohet vazhdimisht, me qëllim që të plotësojë nevojat dhe kërkesat e folësve të saj. Një ndër synimet dhe shtytësit kryesorë të këtij studimi ishte të nxirret në pah shkalla e ndikimit të gjuhës angleze mbi gjuhën shqipe të përdorur nga shqiptarët e Maqedonisë së Veriut, dhe mënyrat e shmangies së përdorimit të anglicizmave të panevojshme. Duke u nisur nga sugjerimet e shumë gjuhëtarëve shqiptarë për ruajtjen e gjuhës shqipe dhe duke pasur parasysh pasurinë leksikore që ka gjuha shqipe, nëpërmjet këtij studimi po sugjerohet që të shmanget sa më shumë përdorimi i huazimeve angleze të panevojshme, sidomos në rastet kur gjuha shqipe ka fjalët e veta me kuptim të njëjtë apo të ngjashëm. Me anë të këtij studimi po sugjerohet që të rritet vetëdija shoqërore për ruajtjen e gjuhës shqipe, me theks të veçantë nëpër institucionet edukative e arsimore.

Këto institucione janë vende bazë ku të rinjtë dhe nxënësit zhvillohen, arsimohen dhe bashkë me këtë edhe fitojnë shprehje gjuhësore. Një ndër këto është mënyra e përdorimit të gjuhës amtare. Për këtë arsye, duke u nisur nga fakti i vërtetuar se nëpër librat shkollorë gjuha e përdorur është gjuhë e përzgjedhur dhe numri i anglicizmave në to është shumë i ulët, atëherë ngelet që mësuesit, arsimtarët, edukatorët, profesorët dhe të gjithë të punësuarit e tjerë që janë në kontakt të drejtpërdrejtë me nxënësit të praktikojnë që të flasin vetëm variantin e gjuhës shqipe standarde dhe t'i kushtohet një rëndësi e veçantë pastërtisë gjuhësore. Kjo, për shkak se të rinjtë janë ardhmëria e vendit, dhe, nëse arrihet diçka e tillë nëpër shkolla, atëherë pas njëfarë kohe do të kemi shoqëri më të emancipuar sa i përket kulturës gjuhësore. Përveç kësaj, nëpër shkolla mësuesit në bashkëpunim me prindërit rekomandohet që të nxisin fëmijët të lexojnë sa më shumë libra shqip dhe të ndjekin programe televizive në gjuhën shqipe, me qëllim që fëmijët të zgjerojnë kompetencën e tyre gjuhësore me fjalë shqipe dhe më pas të jenë të aftë t'i dallojnë dhe mënjanëjnë me lehtësi fjalët e panevojshme me prejardhje nga gjuhët e tjera.

Interneti tashmë është bërë përditshmëri pothuajse për të gjithë, përfshirë këtu edhe grupmoshat e reja. Përdorimi i tij në të shumtën e rasteve është i domosdoshëm dhe i dobishëm, por përdorimi i tepruar dhe i pakontrolluar mund të konsiderohet si një problem i madh në shumë aspekte, përfshirë këtu edhe pastërtinë gjuhësore. Në fakt, si rezultat i kësaj, për të rinjtë më vonë mund të bëhet i vështirë identifikimi i elementeve të huaja gjuhësore, madje përdorimi i fjalëve të huaja mund të shihet si situatë shumë normale nga ana e tyre. Për këtë arsye, sugjerohet që të paktën ato programe që shfrytëzohen nga fëmijët e vegjël, të kontrollohen së pari nga prindërit, dhe, sipas mundësive që jepen, të shkarkohen në gjuhën shqipe. Në këtë mënyrë do të ulej sado pak ndikimi i rrjeteve sociale në përhapjen e fjalëve angleze, ose të paktën do të ngulitej në mendjen e tyre fakti që të kenë kujdes gjatë përdorimit dhe përzgjedhjes së fjalëve.

Kujdes të veçantë duhet të tregojnë sidomos redaktorët e lajmeve dhe të gazetave, sepse gjuha e përdorur në mjetet e informimit masiv shihet si model për njerëzit e thjeshtë ose ndjekësit e tyre në përgjithësi. Për këtë arsye sugjerohet që nëpër zyrat e punës, punonjësit gjithmonë të kenë afër botimet e fundit të *Fjalorit të gjuhës shqipe*, *Fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe*, *Fjalorë terminologjik në gjuhën shqipe* dhe sidomos *Fjalorin sinonimik të gjuhës shqipe*, që do t'u ndihmonin atyre në përzgjedhjen e fjalëve më të përshtatshme dhe të sakta shqipe. Sa i përket

përdorimit të anglicizmave dhe fjalëve të huaja angleze, kjo të lejohet vetëm në raste të patjetërsueshme, ose në raste kur në gjuhën shqipe kemi mungesë të fjalëve me kuptime specifike për emërtimin e dukurive të caktuara, ose kur mospërdorimi i tyre e zbeh kuptimin e saktë apo përmbajtjen semantike që ato fjalë përcjellin te dëgjuesit, shikuesit apo lexuesit.

Nga ana tjetër, u vërtetua se përdorimi i fjalëve të huaja me prejardhje nga gjuha angleze është i konsiderueshëm, dhe shumë prej tyre përdoren mjaft shpesh e nuk kanë ekuivalente zëvendësimi në gjuhën shqipe. Për këtë arsye, sugjerohet që gjuhëtarët të grumbullojnë ato fjalë të huaja që janë huazuar, që përdoren më shpesh, që bartin të paktën një nuancë të re kuptimore, që kanë arritur të integrohen në të folurit e shqiptarëve, duke u përshtatur me strukturën e gjuhës shqipe dhe që nuk kanë mundësi zëvendësimi. Këto të përpunohen, kodifikohen dhe të standardizohen. Ndërkaq, fjalët e huaja të nevojshme për gjuhën shqipe, të cilat kanë mundësi zëvendësimi, siç thekson edhe Mehmet Çeliku (shih në 1.5.3), të paraqiten me thënie ilustruese në fjalor që sa më shpejt të mundet të zëvendësohen.

Institucionet e shteteve shqiptare, si Akademia e Shkencave e Shqipërisë dhe Instituti Albanologjik i Kosovës, duhet që të merren më shumë me çështjen e ruajtjes e të pastërtisë gjuhësore. Ato sugjerohet që të publikojnë një fjalor të përditësuar me fjalë dhe shprehje të reja, të cilat i nevojiten gjuhës shqipe dhe në këtë mënyrë t'u ofrojnë shqiptarëve më shumë mundësi për përzgjedhje të fjalëve, sidomos gjatë shkrimeve shkencore. Me këtë do të parandalohej përthithja e fjalëve angleze që disa herë bëhet si rezultat i mospasjes së alternativave të tjera të pasqyruara në fjalor.

Shteti shqiptar sugjerohet që të ndryshojë politikën e tij për ruajtjen e gjuhës shqipe edhe jashtë kufijve të Republikës së Shqipërisë. Shqiptarët që jetojnë jashtë Shqipërisë, në trojet e tyre autoktone në Ballkan, do të ishte shumë mirë të kenë mbështetje më të madhe financiare dhe politike nga shteti amë. Kjo për shkak se përkundër përpjekjeve që mund të bëhen brenda për brenda vendeve ku jetojnë, apo nëse merret konkretisht përpjekja e shqiptarëve në Maqedoninë e Veriut, mund të thuhet se atyre u mungon mbështetja për promovimin e gjuhës shqipe në vende të banuara kryesisht me shumicë maqedonase. Në këto vende, madje edhe nëpër qytete historikisht shqiptare, siç është qyteti i Manastirit, fëmijët shqiptarë janë të detyruar të ndjekin mësimin në gjuhën maqedonase. Në këtë mënyrë, në këto vende, gjuha shqipe rrezikon zhdukjen dhe ky është një alarm për shtetin shqiptar që të përkrahë dhe të mbështesë më shumë shqiptarët me projekte reale. Komuniteti turk që jeton në

Maqedoninë e Veriut, kanë shumë më tepër përkrahje nga shteti i Turqisë, dhe përpjekjet e tyre për të ruajtur gjuhën dhe traditat turke në Maqedoninë e Veriut do ishte mirë të kopjohen edhe nga Shqipëria.

Tani, kur gjuha shqipe po zyrtarizohet, në Maqedoninë e Veriut po hapet Agjencia për Zbatimin e Gjuhës Shqipe që do të jetë përgjegjëse për përkthimin e dokumenteve, sidomos nga gjuha maqedonase dhe angleze. Për këtë arsye të punësuarit në këtë institucion sugjerohet që të mbështeten në *Fjalorin e gjuhës shqipe* dhe të kenë kontakt me institucionet përkatëse në Republikën e Shqipërisë, me qëllim shqipërimin sa më të saktë të fjalëve dhe termave dhe mënjanimin e fjalëve maqedonase dhe angleze. Vlen të përmendet se së fundmi është nënshkruar një marrëveshje bashkëpunimi midis Agjencisë për Zbatimin e Gjuhës Shqipe dhe Institutit të Trashëgimisë Shpirtërore dhe Kulturore të Shqiptarëve, dhe pritet që bashkëpunimi mes tyre të japë rezultate pozitive.

Duke u bazuar në vështirësinë me të cilën jemi përballur gjatë punës tonë kërkimore, për sa i përket prejardhjes së huazimeve në gjuhën shqipe, sugjerohet që të botohet një fjalor etimologjik, që do të përmbledhë fjalët e përfshira në *Fjalorin e fjalëve të huaja* dhe në *Fjalorin etimologjik të gjuhës shqipe* dhe në bashkëpunim me etimologë të gjuhës të përcaktohet origjina e saktë të fjalëve, të cilat jepen të ndryshme në këto dy fjalorë. Përveç kësaj, në këtë fjalor do të ishte mirë të përfshiheshin edhe shumë fjalë të tjera që kanë origjinë nga gjuhë të ndryshme e që aspak nuk janë përfshirë në fjalorët e lartpërmendur. Me këtë do të plotësohej mangësia në aspektin e prejardhjes së fjalëve dhe do të lehtësohej puna e studiuesve të gjuhës.

5.3 Kufizimet e studimit

Një ndër kufizimet e këtij studimi ishte pamundësia e gjurmimit të gjuhëve krahinore dhe të dialekteve shqiptare në Maqedoninë e Veriut. Për këtë arsye, një nga sugjerimet për studiuesit e ardhshëm të gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut do të ishte hulumtimi i gjuhës krahinore dhe nxjerrja në pah e mundësive për zëvendësimin e anglicizmave me fjalë krahinore të gjalla shqipe. Në këtë mënyrë do të ndikohej në zgjerimin e gjuhës shqipe standarde me elemente leksikore shqiptare.

Përveç kësaj, me këtë studim kemi arritur disa përfundime duke u mbështetur në gjuhën e gjallë të përdorur në mjetet shqiptare të informimit masiv në Maqedoninë e Veriut. Kjo do të thotë se i gjithë studimi është një analizë sinkronike sa i përket përhapjes dhe përdorimit të anglicizmave. Në rrafshin diakronik kemi marrë parasysh vetëm përdorimin dhe të kuptuarit të anglicizmave nga grupmoshat e ndryshme. Për këtë arsye, për të nxjerrë në pah ndikimin e gjuhës angleze në diakroni do të ishte e udhës të krahasohet fjalori i vitit 1980, ose i vitit 1984 dhe ai i vitit 2006.

Përfundimet sa i përket shkallës së përdorimit të anglicizmave në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut dhe gjuhës shqipe në Shqipëri janë dhënë mbi bazë të krahasimit të gjuhës së përdorur në edicionet e lajmeve. Të njëjtat edicione janë shfrytëzuar edhe për krahasimin e gjuhës shqipe dhe asaj maqedonase. Për këtë arsye do të ishte shumë mirë që në të ardhmen të realizohet një analizë krahasuese mes gjuhëve, për sa i përket përdorimit të anglicizmave duke krahasuar gjuhën e përdorur në diskurse të tjera të komunikimit.

BIBLIOGRAFIA

- Ademi, L., *Ndikimet e gjuhës angleze në gjuhën shqipe në media dhe veçanërisht në politikë*, Punim magjistrature, Tetovë, 2011.
- Ager, D. E., *Language Policy in Britain and France*, Cassell London and New York, 1996.
- Amaya, L. F., López, M. H., Morón, R. G., Borrero, M. M. dhe Barranca, M. R., *New Perspectives on (Im)Politeness and Interpersonal Communication*, Cambridge Scholars Publishing, 2012.
- Appel R., Muysken P., *Language Contact and Bilingualism*, Amsetrdam University Press, Amsterdam Academic Archive, 2005.
- Azemi, B. dhe Bujari, R., *Bazat e kërkimit në edukim*, Instituti Pedagogjik i Kosovës, Prishtinë, 2013.
- Baker, C. dhe Jones, S. P., *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*, Library of Congress, 1998.
- Bakkum, G. C. L. M., *The Latin Dialect of the Ager Faliscus: 150 Years of Scholarship*, Volume 1, Amsterdam University Press, 2009.
- Balakina, J., *Anglicisms in Russian and German Blogs: A Comparative Analysis*, Die Fachbuchhandlung, 2011.
- Bennet, W. A., Carruthers, J. dhe Temple, R., *Studies in the Modern French*, Routledge, 2001.
- Bloomfield, L., *Language*, Motilal Banarsidass Publishers Private Limited – Delhi, 1935.
- Bojčić, I. dhe Plavša, M. B., *Language Borrowing*, Seminar Paper, Filozofski Fakultet, Split 2, 21000, 2012.
- Callahan, L., *Spanish/English Codeswitching in a Written Corpus*, John Benjamins Publishing Company, 2004.
- Cappelli, P., “Morbus anglicus” *Informazioni della Difesa*, 5: 2005.
- Carstensen B., *Lexikalische Scheinentlehnungen des Deutschen aus dem Englischen*, në *Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft*, München, 1981 a.
- Chomsky, N., *On Nature and Language*, Cambridge University Press, 2002.
- Clyne, M. dhe Clyne, M. G., *The German Language in a Changing Europe*, Cambridge University Press, 1995.
- Cobarrubias, J., dhe Fishman, J. A., *Progress in Language Planning: International Perspectives*, Mouton Publishers, Berlin, New York, Amsterdam, 1983.
- Cooper, R. L., *Language Planning and Social Change*, Cambridge University Press, 1989.

- Çabej, E., *Për pastërtinë e gjuhës*, 18 Shkurt 2014 nga A. V. Marrë nga dorëshkrimi i autorit.
Botuar së pari në “Mësuesi”, 28 mars 1979-4 prill 1979
<https://peizazhe.com/2014/02/18/cabej-per-pastertine-e-gjuhes/> marrë më 22.01.2019
- Çabej, N. R., *Kontributi madhor i Eqrem Çabej*, Klan Kosova, 2016.
- Çeliku, M., *Çështje të shqipes standarde*, Shtëpia botuese Ilar, Tiranë, 2009.
- Çepani, A. dhe Çerpja, A., *Probleme të lokalizimit të termave të teknologjisë informative në shqip*, Seminari Ndërkombëtar i Albanologjisë – Universiteti Shtetëror i Tetovës, Shkup, 2007.
- Dai, G., *Hybridity in Translated Chinese: A Corpus Analytical Framework*, Springer 2016.
- Dalby, D., *Lexicon of the Mediaeval German Hunt*, Walter De Gruyter & CO Berlin, 1965.
- Delabastita, D. *There's a Double Tongue: An Investigation Into the Translation of Shakespeare's wordplay with special reference to Hamlet Rodopi*, Amsterdam, Atlanta, GA, 1993.
- Diedrich, J., *Collected from Four Bakeries in the Innercity of Greifswald* (Seminar paper), GRIN Verlag, 2006.
- Dimmendaal, G. J., *Historical Linguistics and the Comparative Study of African Languages*, John Benjamins Publishing Company, 2011.
- Dimova, S., *English In Macedonian television commercials*, World Englishes, 31(1), doi:10.1111/j.1467-971X.2011.01731.x, 2012.
- Dorda, Sh., *Drejtmet kryesore të huazimeve të sotme në gjuhën shqipe (vendi i tyre në fjalorët e viteve 1954, 1980, 2002 dhe 2006)*, Temë doktorate, Universiteti i Tiranës, 2015.
- Dorda, Sh., *Mendimet e studiuesve për huazimet në gjuhën shqipe në periudha të ndryshme kohore dhe si paraqitet gjendja e saj sot*, Albanologjia International Journal of Albanology, USHT-Tetovë, 1-2/2014.
- Dore, M., *Achieving Cinsilience: Translation Theories and Practice*, Cambridge Scholars Publishing, 2016.
- Durkin, Ph., *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*, Oxford University Press, 2014.
- Facchinetti, R., *Corpus Linguistics 25 Years on*, Rodopi, B. V., Amsterdam, New York, NY 2007.
- Fahnestock, J., *Rhetorical Style - The Uses of Language in persuasion*, Oxford English Press, 2011.

- Faini, P., *Terminological Approaches in the European Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2017.
- Field, F. W., *Linguistic Borrowing in Bilingual Contexts*, John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 2002.
- Filipović, R., *Anglicisms in Croatian or Serbian: origin-development-meaning*. Djela JAZU knjiga 70, Jugoslavenska akademija znanosti I umjetnosti – Školska knjiga, Zagreb, 1990.
- Filipović, R., *Kontakti jezika u teoriji i praksi*, Zagreb, 1971.
- Filipović, R., *Transmorphemization: substitution on the morphological level reinterpreted*, *Studia Romanica et Anglica Zagrebiensia*, 25, 1980.
- Filipović, R., *Transphonemization: substitution on the phonological level reinterpreted*, in Pöckl, w. ed. *Europäische Mehrsprachigkeit*, Tübingen: Niemeyer, 1981.
- Firth, A., *The discursive accomplishment of normality: On "lingua franca"*, *Journal of Pragmatics*, 1996.
- Fischer, R., *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in a Global Context*, Cambridge Scholars Publishing, 2008.
- Furiassi, C., Pulcini, V. dhe González, F. R., *The anglicization of European Lexic*, John Benjamin B. V., 2012.
- Gardt, A. dhe Hüppauf, B., *Globalization and the Future of German: With a Select Bibliography*, Mouton de Gruyter, 2004.
- Gerritsen, M., Nickerson, C., Brandt, V. D. C., Crijns, R., Dominguez, N., Van Meurs, F. dhe Nederstigt, U., *English in print advertising in Germany, Spain and the Netherlands: Frequency of occurrence, comprehensibility and the effect on corporate image*. In *The use of English in International and Business Settings: An Intercultural Perspective*, G. Garzone & C. Ilie (eds), Bern: Peter Lang, 2007.
- Gërmizaj, Sh., *Përballja e shqipes me anglishten – begatim apo varfërim*, Kumtesat nga Konferenca vjetore e shkencës "Java e shkencës 2012", Prishtinë, 2012.
- González, F. R., *Spanish Loanwords in the English Language: A Tendency Towards Hegemony Reversal*, Mouton de Gruyter, 1996.
- Gonzalez, R., *The Anglicization of European Lexis*, John Benjamins Publishing Company, 2012.
- Görlach, M., *A Dictionary of European Anglicisms*, Oxford, New York: OUP, 2001.
- Görlach, M., *An annotated Bibliography of European Anglicisms*, Oxford, New York: O.U.P., 2002.

- Görlach, M., *English in Nineteenth-Century England: An Introduction*, Cambridge University Press, 1999.
- Gottlieb, H., *Anglicism and translation*. In *In and out of English: For beter, for worse?*, Ed. G. Anderman and M. Rogers, 2005.
- Gottlieb, H., dhe Mogensen, J. E., *Dictionary Visions, Research and Practice: Selected Papers from the 12th International Symposium on Lexicography*, Copenhagen 2004, John Benjamins Publishing Company 2004.
- Gottlieb, H., Mogensen, J. E. dhe Zettersten, A., *Symposium on Lexicography X: Proceedings of the Tenth International Symposium on Lexicography*, May 4-6, 2000, University of Copenhagen, Max Niemeyer Verlag Tübingen, 2002.
- Grimm, H., *Veränderungen der Sprachfähigkeiten Jegundlicher*, Frankfurt/Main, Haarmann, Harald, 2003.
- Gjergji, Sh., *Rreth relativizmit gjuhësor në përqasjen frazeologji e anglishtes/frazeologji e shqipes*, Punim doktrate, Tiranë, 2016.
- Gjovalin, Sh., *Normëshkelësit duhet të përgjigjen për dëmin që i shkaktajnë gjuhës shqipe*, në: “Aktet e Konferencës Shkencore – Zbatimi i kulturës gjuhësore në shqipen e shkruar”, Tiranë, 2005.
- Gjurkova, A., *Македонскиот јазик и јазикот на масовната култура*, Seminari ndërkombëtar i gjuhës, letërsisë dhe kulturës maqedonase, Universiteti “Shën Kirili dhe Metodi”, Shkup, 2005.
- Hacken, P. dhe Panocova, R., *Word Formation and Transparency in Medical English*, Cambridge Scholars Publishing, 2015.
- Hallyday, M. A. K. dhe Yallop, C. *Lexicology*, Library of Congress, 2007.
- Hamiti, A. dhe Hamiti, I., *Gjuhë shqipe për klasën VI të arsimit fillor nëntëvjeçar*, shpkpv Shkup, 2011.
- Hartmann, R., *The English Language in Europe*, Intellect, Oxford, England, 1996.
- Haspelmath, M. dhe Tadmor, U., *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*, De Gruyter, Mouton, 2009.
- Haugen, E., *Construction and Reconstruction in Language Planning: Ivar Aasen's grammar*, Word 21, 1966.
- Haugen, E., *The analysis of Linguistic Borrowing*. In: *Language* 26 (2), Berlin, 1950.
- Hofmann, F., *Synonyms - A Semantic Study of Appointment and Engagement*, Punim seminarik, GRIN Verlag, Gjermani, 2009.

- Hsu, J., *Englishization and language change in modern Chinese in Taiwan*. *World Englishes* 13(2), 1994.
- Jackson, H. dhe Amvela, E. Z., *Words, Meaning and Vocabulary: An Introduction to Modern English lexicology*, Library of Congress, botimi i parë:2000, ribotimi: 2004.
- Jarvad, P., *Nye ord – hvorfor og hvordan?*, Copenhagen: Gyldendal, 1995.
- Jashari, A., *Kumtim për përdorimin e shprehjeve të huazuara në gjuhën shqipe dhe hartimin e një fjalori për to*, Seminari Ndërkombëtar i Albanologjisë, Universiteti Shtetëror i Tetovës, Shkup, 2007.
- Jashari, B., *Thoma Akuini dhe paraqykimet e tij ndaj islamit*, Zëri Islam, 07.04.2015, <http://www.zeriislam.com/artikulli.php?id=3074>, marrë më: 16.10.2017
- Jernudd, R., Rubin, J., Gupta, J. D., Fishman, J. A., dhe Ferguson, C. A., *Language Planning Processes*, Mouton Publishers – The Hague – Paris – New York, 1977.
- Johansson, S. dhe Graedler, A.-L. *Rocka, Hipt og Snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*, Norway: Norwegian Academic Press, 2002.
- Kachru, B. B., *Englishization and contact linguistics*, *World Englishes* 13(2), 1994, f. 135-154.
- Kapo, I. P., *Angicisms as Neologisms in the Albanian Press from the 1990s* *Journal of Educational and Social Research*, University of Tirana, Faculty of Foreign Languages, 2016.
- Kapo, I. P., *Anglicimat dhe qëndrimi i studentëve shqiptarë ndaj tyre*, Buletin shkencor, Universiteti “Fan S. Noli”, Korçë, 2011.
- Kapo, I. P., *Ndikimi i anglishtes në shtypin shqiptar paskomunist*, Punim për gradën shkencore Doktor në Gjuhësi, Universiteti i Tiranës, Shkurt 2013.
- Kelmendi, A. dhe Hasimja, M., *Gramatika e gjuhës së sotme shqipe: Sintaksa për shkollat e mesme*, Prishtinë, 2002.
- Kibbee, D. A., *Language Legislation and Linguistic Rights*, John Benjamins Publishing Company, 1998.
- King, R. E., *The Lexical Basis of Grammatikal Borrowing: A Prince Edward Island French*, Library of Congress, 2000.
- Kortmann, B. dhe Auwera, J., *The Languages and Linguistics of Europe: A Comprehensive Guide*, De Gruyter Mouton, 2011.
- Lafe, E., *Lufta për pastërtinë e gjuhës në kohën tonë*, SF 4, 1984.
- Lanza, E., *Language Mixing in Infant Bilingualism: A Sociolinguistic Perspective*, Oxford University Press, 2004.

- Lipka, L., *An Outline of English Lexicology*, Tübingen, 1992.
- Lüdeling, A. dhe Kytö, M., *Corpus Linguistics*, Volume 2, Mouton de Gruyter, 2009.
- Lyons, J., *Language and Linguistics*, Cambridge University Press, 1981.
- Lloshi, Xh., *Ndërhyrja e huazimeve nga anglishtja*, Seminari i III ndërkombëtar i Albanologjisë, Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009.
- Lloshi, Xh., *Stilistika e gjuhës shqipe dhe pragmatika*, SHBLU, Tiranë, 1999.
- Matras, Y. dhe Sakel, J., *Grammatical Borrowing in Cross-linguistic Perspective*, Mouton de Gruyter Berlin, New York, 2007.
- Maxhuni, A. *Terminologjia e informatikës – Prejardhja e saj në gjuhën shqipe në Kumtesat I – Shkencat gjuhësore, kulturore dhe historike – java e shkencës*, Prishtinë, 2013.
- Memisha, V., *Për një fjalor të vogël të shqipes standarde*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë, Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009.
- Mulaj, I., *S'ka zhvillim të qëndrueshëm pa standardizimin e terminologjisë së ekonomisë në gjuhën shqipe*, shkrim në *Zemra Shqiptare*, 23.03.2009.
- Murati, Q., *Elementet e shqipes në gjuhët sllave jugore*, Instituti Albanologjik i Prishtinës, 1990.
- Murati, Q., *Gramatika e gabimeve – Kulla babilonike dhe përzierja e shqipes*, Shtypshkronja Çabej, Tetovë, 2000.
- Myers-Scotton, C., *Differentiating borrowing and codeswitching*. In K. Ferrera et al. (Eds.) *Linguistic Change Contact: Proceedings of the Sixteenth Annual Conference on new Ways of Analyzing Variation* Austin, TX: University of Texas Department of Linguistics, 1988.
- Nerlich, B., Todd, Z., Herman, V. dhe Clarke, D. D., *Polysemy: Flexible Patterns of Meaning in Mind and Language*, Berlin, 2003.
- Newmark, P., *A textbook of Translation*, New York: Prentice-Hall International, 1988.
- Nuhui, V., *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Akademia e Shkencave, Prishtinë, 2013.
http://www.ashak.org/repository/docs/Ndikimi_04.05.2013_763152.pdf marrë në: shtator 2018.
- Nuhui, V., *Shqipja dhe huazimet angleze sot*, Thesis Kosova, nr. 1, Prishtinë, 2008.
- Onysko, A., *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching*, Berlin/New York: Mouton De Gruyter, 2007.
- Pfalzgraf, F. dhe Rash, F. J., *Anglo-German Linguistic Relations*, Peter Lang AG, 2008.
- Phillipson, R., *Lingua Franca or lingua frankensteinia?*, English in European integration and globalisation, *World Englishes* 27(2), Blackwell Publishing Ltd., 2008.

- Picone, M. D., *Anglicisms, Neologisms and Dynamic French*, John Benjamins Publishing Company, 1996.
- Pilar, A. dhe Miguel, J., *Analyzing the Cultural Diversity of Consumers in the Global Marketplace*, IGI Global, 2015.
- Poplack, S. dhe Meechan, M., *Patterns of language mixture: Nominal structure in Wolof-French and Fongbe-French bilingual discourse*. In Milroy & Muysken (Eds.), *One speaker, Two Languages*, Cambridge University Press, 1995.
- Puntoni, S., *The Journal of Consumer Research*, doi: 10.1086/595022, Quemin, A., 2008.
- Qosja, R., *Kongresi i drejtshkimit-tridhjetë vjet pas, Shqipja standarde dhe shoqëria shqiptare sot*, Tiranë, 2003.
- Ralpovska, E. B., *Leksiko-semantičkata grupa na zborovi so značenje “ovošje” vo makedonskiot jazik: semantička I zboroobrazuvачka analiza*, Krste Misirkov, 2008.
- Rau, G., *Email Discourse Among Chinese Using English as a Lingua Franca*, Springer Singapore, 2016.
- Ridder, D. D., *English Loanwords in German Media: A quantitative and qualitative analysis based on a corpus of articles between September and November 2013*, Universiteit Gent, 2014.
- Roey, J. V., *French-English Contrastive Lexicology: An Introduction*, PEETERS, 1990.
- Rosenthal, S. H., *French Anglicisms: The Amazing Number of French Words That Come from English*, Copyright, 2011.
- Roudný, M., *The Theory of the Prague Linguistic School and the Terminological Activities*, in Czechoslovakia, *Babel*, 15/3, 1969.
- Rubin, J., dhe Jernudd, B. H., *Towards a Theory of Language Planning*, Honolulu, University of Hawaii, 1971.
- Rrokaj, Sh., *Përse përdorim fjalën e huaj në vend të fjalës shqipe?!*, Albanologjia International Journal of Albanology, USHT-Tetovë, 1-2/2014.
- Sapir, E., *Language*, Cambridge University press, 1921.
- Saugera, V., *Remade in France: Anglicisms in the lexicon and Morphology of French*, Oxford University Press, 2017.
- Schreuder, R., dhe Weltens, B., *The bilingual Lexicon*, John Benjamins Publishing Company, 1993.
- Schrijver, P., *Language Contact and the Origins of the Germanic Languages*, Routledge New York and London, 2014.

- Schultz, J., *Twentieth Century Borrowings from French to English: Their Reception and Development*, Cambridge Scholars Publishing, 2012.
- Smith, M. S. dhe Truscott, J., *The Multilingual Mind: A Modular Processing Perspective*, Cambridge University Press, 2014.
- Spasovska, M., *Англицизмите во јазикот на младите (врз примери од македонскиот и од албанскиот јазик)*, Seminari VI Ndërkombëtar i Albanologjisë – Çështja shqiptare para dhe pas shpalljes së pavarësisë, Tetovë-Shkup, 2012.
- Spitzmüller, J., *Metasprachdiskurse: Einstellungen zu Anglizismen und ihre wissenschaftliche Rezeption*, Walter de Gruyter, Berlin/New York, 2005.
- Spolsky, B., *Language Policy*, Cambridge University Press, 2004.
- Szezan, M. *Borrowings from other languages as adoptions of novel cultural influences* Seminar paper, f. 4 - <http://www.grin.com/en/e-book/74475/borrowings-from-other-languages-as-adoptions-of-novel-cultural-influences> marrë më: 21.04.2019.
- Shehu, H., *Çështje të gjuhës së folur të mjeteve të informimit masiv*, Seminari i III Ndërkombëtar i Albanologjisë, Universiteti Shtetëror i Tetovës, 2009.
- Shehu, H., *Rreth anglicizmave në mjetet e sotme të informimit masiv*, në “Studime filologjike”, 3-4, Tiranë, 2002.
- Shkurtaç, GJ., *A duhet një ligj për gjuhën shqipe?* (Emisioni 2 - Urgjencia Gjuhësore) 29 nëntor 2015, <https://soundcloud.com/user-550291133-363710742/emisioni-2-a-duhet-nje-ligj-per-gjuhen-shqipe>, marrë më 03.12.2017.
- Shkurtaç, Gj., *Sociolinguistika e shqipes. Nga dialektologjia te etnografia e të folurit* (Botim i dytë), Shtëpia botuese MORAVA, Tiranë, 2009.
- Shkurtaç, Gj., *Urgjencë gjuhësore, shqipja po dëmtohet*, 17.12.2015 KOHANet <http://archive.koha.net/?id=&l=89486>, marrë më 18.10.2017.
- Tafani, V., *Language Teaching & Learning Methodology*, Shtëpia botuese “Libri Universitar”, 2003.
- Tam, K. (ed), *Englishization in Asia: Language and cultural issues*. Hong Kong: Open University of Hong Kong Press, 2009.
- Tamo, D., *Anglicizmat në gjuhën e dokumenteve zyrtare*, Revistë Shkencore e Institutit Alb-Shkenca, Departamenti i Gjuhës Angleze, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, 2014, Universiteti i Tiranës.
- Topalli, K., *Gramatikë historike e gjuhës shqipe*, Botimet Albanologjike, Tiranë, 2011.
- Thomai, J., *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2011.

- Thomai, J., *Lëvizje në leksikun e shqipes standarde* Seminari VI Ndërkombëtar i Albanologjisë – Çështja shqiptare para dhe pas shpalljes së pavarësisë Tetovë-Shkup 2012
- Thomai, J., *Shqipja me gjuhë të tjera në leksikografi*, Albanologjia, International Journal of Albanology, USHT-Tetovë, 1-2/2014.
- Thomason, S. G., *Language Contact – An Introduction*, Edinburgh, 2001.
- Vehbiu, A., *Leksiku i shqipes së sotme - sfida të pasurimit*, në “*Shqipja në etapën e sotme: Politikat e përmirësimit dhe të pasurimit të standardit*”, Botimet Albanologjike, Tiranë, 2011.
- Viera, D. J., *Applied Languages: Theory and Practice in ESP*, Universitat de València, 1997.
- Vinay, J. P. dhe Darbelnet, J., *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, John Benjamin Publishing Company, 1995.
- Weinreich, U., *Language in Contact*, Mouton, The Hague – Paris, 1968.
- Whitney, W. D., *On mixture in language*, TAPhA 12, 1881.
- Winter, W., *Meeting On Languages and Language: The Presidential Addresses of the 1991 Meeting of the Societas Linguistica Europaea*, Mouton De Gruyter, 1995.
- Wohlgemuth, J., *A Typology of Verbal Borrowings*, Mouton de Gruyter Berlin, New York, 2009
- Xhuvani, A., *Për pastërtinë e gjuhës shqipe*, Tiranë, 1956
- Ymeri, H., *Elementet leksikore shqipe në fjalorin e gjuhës maqedonase I, II dhe III. Në “Leksikografia shqipe – trashëgimi dhe perspektivë”*. Tiranë, 2005.
- Yule, G., *The Study of Language*, Fourth edition Cambridge University Press, 2010
- Zeqiri, A., *Aspekte të huazimeve me origjinë anglo-saksone në gjuhën e folur shqipe dhe në mediat shqiptare në Maqedoni dhe Kosovë*, Temë doktorate, Tiranë, 2013.
- Zindler, H., *Anglizismen in der deutsche Presse nach 1945*, disertacion i papublikuar: Kiel University, 1959.
- Zindler, H., *Anglizismen in der deutschen Presse*, Kiel University, 1959.
- Конески, Б., *Граматика на македонскиот литературен јазик*, I дел; II дел, Скопје: Култура (Combines Part 1 (revised) 1957 and Part 2 1954.), 1967.

Fjalorë

- Akademia e Shkencave e RSH, Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë, *Për pastërtinë e gjuhës shqipe, Fjalor*, Tiranë, 1998.

- Dhrimo, A. dhe Memushaj, R., *Fjalor drejtshkrimor i gjuhës shqipe*, Botime INFOBOTUES, Tiranë, 2015.
- Kostallari, A., Dodi, A., Çabej, E., Leka, F., Dodbida, L., Domi, M., Floqi, S., Morcka, S. dhe Demiraj, Sh., *Fjalori i termave të gjuhësisë*, Akademia e Shkencave të Shqipërisë, 1975.
- Meyer, G., *Fjalor etimologjik i gjuhës shqipe*, Botime Çabej, 2007.
- Ndreca, M., *Fjalor fjalësh e shprehjesh të huaja*, Rilindja, Prishtinë, 1986.
- Ndreca, M., *Fjalor fjalësh të huaja në gjuhën shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë, 2007.
- Tomić, O. M., *Markedness in synchrony and diachrony*, Mouton de Gruyter - Berlin, New York, 1989.
- Topalli, K., *Fjalor etimologjik i gjuhës shqipe*, Qendra e Studimeve Albanologjike - Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Copyright: QSA dhe Autori, Tiranë, 2017.
- Thomai, J. (redaktor shkencor), *Fjalor sinonimik i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2005.
- Thomai, J., *Fjalori frazeologjik i gjuhës shqipe*, Tiranë, 1999.
- Thomai, J., Samara M., Haxhillazi P., Shehu H., Feka Th., Memisha V. dhe Goga A., *Fjalor i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave Shqipëri – Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 2006.
- Мургоски, З., *Лексикон на странски зборови во македонскиот јазик*, Copyright Zoze Murgoski, Shkup, 2009.

Fjalorët elektronikë

<http://www.fjalori.shkenca.org>

<http://www.fjalorshqip.com/>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>

Burime nga interneti

<http://daily.mk/vesti/napliv-na-anglicizmi-vo-makedonskiot-deloven-jazik>, 09.26, 09 shkurt 2011, marrë më: 11.05.2017

<http://klankosova.tv/kontributi-madhor-i-eqrem-cabej/>, marrë më: 11.08.2017

Mediat e vëzhguara

Almakos portal informativ nga Almakos Media Group – Shkup 2012 www.almakos.com

Alsat-M stacion televiziv kombëtar në Republikën e Maqedonisë së Veriut 2006 www.alsat-m.tv

Klan televizion kombëtar, Tiranë, Shqipëri www.tvklan.al

Koha gazetë e përditshme informative shqiptare Shkup 2006 www.koha.mk

Lajm gazetë e përditshme shqiptare në hapësirën mediale të Maqedonisë së Veriut 2005 www.lajmpress.com

Portalb portal informativ në gjuhën shqipe “Dritare Realiteti” 2012 Shkup www.portalb.mk

RTV21-Maqedoni radiotelevizion shqiptar në Kosovë dhe Maqedoni të Veriut 2008 www.tv21.tv

Top Channel stacion televiziv kombëtar Tiranë Shqipëri 2001 www.top-channel.tv

tv art kanal televiziv Tetovë, Maqedoni e Veriut www.artchannel.mk

SHTOJCË

A. Prejardhja e fjalëve në gazeta

	Gazetat shqiptare	
Të dhënat nga:	Lajm	Koha
Data	24.01.2018	24.01.2018
Numri i përgjithshëm i fjalëve	3383	1410
Lat.	327	169
Lat./fr.	7	5
Lat./it.	6	2
Lat./gr.	12	9
Lat./gjerm.	1	
Lat./sllav.	1	
Lat./fr./it.	2	
Gr.	75	40
Gr./it.		1
Gr./fr.	1	
Fr.	66	22
Fr./gjerm.		1
Fr./it.	4	2
Fr/ar	1	1
It.	36	12
Spanj.	1	
Spanj./ar./it.	1	
Ar./tur.	9	4
Ar/pers.	1	
Pers.	1	1
Tur.	7	5
Tur./pers.	5	2
Gjerm.	1	
Sllav.	2	
Skr.	1	1
Skr./çek.	1	2
Skr/rus	1	
Rus.	1	
Gjithsej fjalë të huazuara:	571	279
Ang.	20	6
Ang./fr.	1	
Ang./lat.	3	1
Ang.skr.	1	
Gjithsej anglicizma:	25	7

Gjithsej:	596	286
------------------	------------	------------

	Gazetat shqiptare ne Magedoni	
Të dhënat nga:	Lajm	Koha
Data	24.01.18 dhe 06/07/08.06.18	
Numri i përgjithshëm i fjalëve	8273	4396
Ang.	61 +71	16 +19
Ang./fr.	4 + 3	
Ang./lat.	5 + 2	1
Ang./fr./lat.	1	
Ang/sskr	2 +1	
Gjithsej anglicizma:	73 +77 (forma eptimi) = 150	17 + 19 = 36
Fjalë të huaja të përfshira në fjalorin drejtshkrimor	28 +22 = 50	10 + 4 = 14
Fjalë të huaja:	33 + 12 = 45	7 + 2 = 9

	Listë e anglicizmave në gazetat shqiptare (24.01.18 dhe 06/07/08.06.18)	
	Lajm	Koha
1	1 BBC	1 BBC
2	2 bebja – ang/skr	2 biznes/3 biznese/ 2 bizneset/ 1 bizneseve/1 biznesit
3	3 biznes/3 biznesi/1 biznesin/4 biznesit/ 2 bizneseve/	2 buxhet/ 2 buxhetet/ 2 buxheti/ 4 buxhetin/ 1 buxhetit
4	1 biznesmen/3 biznesmeni/1 biznesmenit/ 1 biznismenin	1 buxhetor
5	1 bojkotit	10 facebook/ 2 fejsbuk/2 fb
6	1 bojkoton/ 1 bojkotua/ 1 bojkotuan	1 huligan
7	1 boksi/1 boksin/1 boksit	5 lider/ 3 lideri/ 1 liderin/ 1 liderit
8	12 boksier/ 4 boksieri	1 marketingun
9	1 boksimi	4 NATO/ 3 NATO-s
10	2 boksuar	1 partneritet/1 partneriteti
11	1 bombastik/ 1 bombastike	1 panel – lat (lecke)/ang (derrase)
12	6 bordit-(fr/it-pjese e anijes/aeroplanit) + ang (homografe)	1 stafi
13	3 bos	1 standard/ 1 standarde/ 2 standardet/ 2 standardeve
14	1 buxheti	1 start
15	3 CIA/3 CIA-s –(Central intelligence agency)	1 test/ 1 testet
16	1 detektiv/1 detektivi – lat/ang	1 teston
17	1 dollar - ang. me burim nga gjerm.	1 vasaliteti - kelt
18	1 dopingun	
19	2 facebook/ 1 fejsbuk/3 FB	
20	4 fansat	

21	1 Filmi	
22	2 filmon	
23	1 folklori	
24	1 funte – lat/ang	
25	7 futboll/5 futbolli/ 10 futbollit	
26	16 futbollist/ 8 futbollisti/2 futbollistit	
27	2 futbollistik	
28	1 gangster	
29	4 gol/ 3 gola/ 4 golat/1 goli/ 6 golin/ 1 goli/ 2 golave	
30	1 hendikep	
31	2 hit/ 1 hitet	
32	1 huliganit	
33	1 implementim/ 1 implementimi/ 6 implementimin/ 1 implementimit/1 implementuar (implementoj)	
34	1 kampeve	
35	1 klikime (nga klikoj)	
36	3 klub/ 1 klube/ 1 klubet/ 3 klubeve/ 6 klubi/ 4 klubin/12 klubit	
37	1 Knock Out (nokout – ang)	
38	1 kompjuter/ 1 kompjuteri	
39	8 lider/ 8 lideri/ 1 liderin/ 1 liderit	
40	3 menaxher/2 menaxheri/ 2 tim-menaxheri	
41	8 NATO/5 NATO-s	
42	1 panel/1 paneli – lat (lecke)/ang (derrase)	
43	1 parkingut	
44	2 parku – ang/lat/fr	
45	8 partner/1 partnerit–ang/fr	
46	2 partneritet	
47	1 penalltitë	
48	1 performancash/ 1 performancat	
49	6 pin	
50	1 raundi/ 5 raundin/ 1 raundit	
51	1 rekord/ 1 rekorde/ 1 rekordin – fr/ang	
52	8 ring/1 ringut	
53	2 samitet	
54	8 sport/ 2 sporti/1 sportit	
55	2 sportist/ 1 sportisti/1 sportistit	
56	3 sportiv/ 2 sportive	
57	1 stafi/ 1 stafin/ 4 stafit	
58	2 standarde/ 2 standardet/ 1 standardeva/ 2 standardin	
59	1 starti/1 startit	
60	1 starton	
61	1 stokun/2 stoqe/6 stoqet/1 stoqeve	
62	1 show (shou-ang)	
63	1 tendera/2 tenderave	

64	1 test/ 1 testet/ 2 testi	
65	1 testimet	
66	10 trajneri/8 trajneri/3 trajnerin/2 trajnerit/1 ish-trajneri/ 2 ish-trajnerit	
67	1 trajnuar	
68	1 trend/1 trendet	
69	3 UEFA/2 UEFA-s (Union of European Football Associations)	
70	3 UNESCO	
71	1 veranda – sskr/ang	
72	1 verdiktet - huazim nga ang/fr me burim nga lat	
73	1 VIP (very important person)	

Fjalë të huaja në gazetat shqiptare në Maqedoni (24.01.18 dhe 06/07/08.06.18)		
Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)		
	Lajm	Koha
1	1 Angli	1 fizibilitetit
2	1 balotazh	1 Instagram
3	1 destinacion/1 destinacione/2 destinacioni	2 media/8 mediat/3 mediave
4	3 donatori/1 donatorit	2 postim
5	1 golaverazh	9 profilin-fr/??ang
6	1 hollivudian	1 strikte
7	3 Instagram	1 zomb
8	2 investigim	
9	1 investigoi	
10	1 investiguese	
11	1 klipi/ 2 klipin	
12	1 Komplikuar	
13	3 konfidenciale	
14	1 LGBT/ 1 LGBTI/ 1 LGBTI-s	
15	2 multimedia (multi- - latine)	
16	1 origjinë/1 origjina	
17	2 OSBE-s	
18	3 panda	
19	2 portal/ 3 portali/ 1 portalit	
20	1 postim/ 1 postimet/ 3 postimi/2 postimin/ 1 postimit	
21	1 postoi/ 37 postuar	
22	1 profileve/ 1 profilin – it,fr, ang???	
23	1 prononcim	
24	1 videoklip/ 2 videoklipin/ 1 videopkrip (video - lat)	
25	1 virtuale – lat-trimeri, ang???	
Fjalë të huaja		
1	1 abolim/ 1 abolimi/ 2 abolimin	1 IPA

2	1 akses	1 mediator
3	2 aplikacion/4 aplikacioni/2 aplikacionin/2 aplikacionit	2 Mia-s
4	1 apple	1 Pikë të drekës ????
5	1 download	1 pres ???
6	2 email/2 emailesh/1 emailit/2 emaili/2 e-mail	1 statusi/ 4 statusin/ 1 statusit (ne fb) (status – lat)
7	1 endorfinat	1 twitter
8	1 entermedia	
9	1 eventin (eveniment-fr)	
10	1 fan-shop	
11	1 forenzike	
12	1 Game over	
13	2 gmail	
14	2 ligamentet	
15	2 MMA/ 1 MMA-së	
16	2 NBA	
17	1 NOA	
18	1 online	
19	1 play off-it	
20	1 presingun	
21	3 rebaund	
22	1 reciklimin	
23	1 reperen	
24	1 reprezentues/ 1 reprezentuesi	
25	1 suportiv	
26	1 stent	
27	1 showbiz	
28	2 topless	
29	1 turquoise	
30	3 twiter/ 1 twitter	
31	1 viberin	
32	1 WHAT?	
33	1 Youtube/1 “Youtube”	

B. Prejardhja e fjalëve në librin gjuhës shqipe të klasave të gjashta

Fjalët e huazuara
ABSOLUT, Latine
ABSOLVENT, Latine
ABSTENIM, Latine
AHENG, Persisht/Turke
AJËR, Greke/Latine
AKOMA, Greke
AKT, Latine
AKTOR, Latine
ALFABET, Greke

ALO, Angleze
AMAN, Turke
ANALIZËN, Greke
ANEKDOTË, Greke
ANGAZHIM, Frenge
ANTIKE, Latine
ANTITEZA, Greke
ANTONIME, Greke
AORISTI, Greke
APARAT, Latine

APOSTROF, Greke
APSOLUT, Angleze
AR, Latine
ARA, Latine
ARGJEND, Latine
ARGUMENT, Latine
ARKAPIJAT, Turke
ARKË, Latine
ARMË, Latine
ART, Latine
ARTIKULL, Latine
ARTIST, Latine
ARTISTIK, Latine
ARRATIS, Greke
ARRESTOJ, Italiane
ASIMILIM, Latine
ASKETI, Greke
ASOCIACIONE, Latine
ATË, Greke/ Latine
ATLAS, Greke/Frenge
ATMOSFERIK, Greke
ATRIBUT, Latine
AUTORË, Latine/Italiane
AVAZ, Arabe/Turke
BABA, Persisht/Turke
BANDË, Italiane/Frenge
BANJË, Latine/Italiane
BAPTIST, Greke
BAR, Angleze (lokal), Greke (njësi për matjen e shtypjes atmosferike)
BARABARTË, Persisht/Turke
BARKË, Italiane
BATIST, Frenge
BAZË, Greke
BEGATI, Serbokroate
BEJ, Turke
BEJLERËVE, Turke
BEL, Turke
BIBLIOTEKA, Greke
BIBLIOTEKARI, Greke
BILBILI, Arabe/Turke
BIOGRAFI, Greke
BISEDË, Çekisht/Serbokroate
BISEDOJ, Çekisht/ Serbokroate
BLU, Frenge
BOJA, Turke (ngjyrë), Turke (Shtat)
BOJAXHI, Turke
BORGJEZ, Frenge

BRAZDË, Sllave/Maqedonase
BREG, Sllave
BRUTAL, Latine/Frenge
BUJARË, Ruse/Serbokroate
CIRILIK, Greke
ÇANTË, Turke
ÇAPKËN Turke
ÇARDAK, Persisht/Turke
ÇAST, Serbokroate
ÇATI, Turke
ÇETËS, Serbokroate
ÇIFT, Persisht/Turke
ÇORAP, Persisht/Turke
DEDIKOJ, Latine
DEKRET, latine
DEMASKOJ, Frenge
DEMONSTROJ, Latine
DETAJ, Frenge
DIALEKT, Greke
DIALEKTOR, Greke
DIDAKTIKE, Greke
DIFTONG, Greke
DILEMË, Greke
DINJITOZ, Latine
DISKUTIM, Latine
DISKUTOJ, Latine
DISPONIM, Latine
DOBI, Serbokroate
DOKUMENTOJ, Latine
DOKUMENTAR, Latine
DOKUMENT, Latine
DRAMË, Greke
DRAMATIKË, Greke
DRAMATIK, Greke
DRAMATURG, Greke
DREJTOR, Latine
DYBEK, Turke
DYNJAJA, Turke
DYQAN, Arabe/Turke
DYSHEME, Turke
DHOMË, Greke
EDUKUES, Latine
EFEKTE, Latine
EGOIZM, Latine/Frenge
EKONOMIKE, Greke
EKRAN, Frenge
EKSPERIMENTALE, Latine
EKSPOZOJ, Latine

EKZEKUTIV, Latine
EKZISTENCË, Latine
EKZISTOJ, Latine
ELEGJIAK, Greke
ELEGJI, Greke/Latine
ELEKTRONIK, Greke
ELEMENT, Latine
EMOCIONAL, Latine
EMOCION, Latine
ENCIKLOPEDIK, Greke
EPIKË, Greke
EPIKO-LIRIKE, Greke
EPISODË, Greke
EPITETET, Greke
EROTIK, Greke
ESTETIKE, Greke
ETAPË, Frenge
EVROPIANE, Asirisht
FABULA, Latine
FAJDEXHI, Arabe/Turke
FAJLL, Angleze
FAKT, Latine
FAMË, Latine
FAMILJE, Latine
FANTAZMË, Greke
FANTAZI, Greke
FAT, Latine
FIGURË, Latine
FIGURACIONI, Latine
FIGURATIV, Latine
FILM, Angleze
FILOZOFI, Greke
FILXHAN, Persisht/Turke
FILL, Latine
FIZIKUN, Greke
FLORI, Latine/Italiane
FOLKLOR, Angleze
FOND, Latine/Frenge
FONEMË, Greke
FONETIK, Greke
FORCË, Italiane
FORMOJ, Latine
FORMË, Latine
FORMULA, Latine
FORT, Italiane
FORTESE, Italiane
FOTOGRAF, Greke
FOTOGRAFI, Greke

FOTOGRAFIK, Greke
FOTOKOPJE, Greke
FRAGMENT, Latine
FRANG, Frenge
FRAZEOLOGJI, Greke
FRONT, Latine
FRUTË, Latine
FUND, Latine
FUNKSION, Latine
FUNKSIONALE, Latine
FUNT, Latine (Pondus – peshë), Angleze (Njësi peshe bazë prej 453 gramësh)
FURKË, Latine
FUTBOLL, Angleze
FUTBOLLIST, Angleze
GAZ, Greke
GAZETË, Italiane
GAZETAR, Italiane
GOMË, Egjiptiane/Greke/Latine
GONXHE, Turke
GRABITJE, Sllave
GRAFIKE, Greke
GRAM, Greke
GRAMATIKË, Greke
GRAMATIKORE, Greke
GRUP, Frënge
GUSHT, Latine
GUVERNATOR, Latine
GJENERATË, Latine
GJEST, Latine
GJINI, Greke/Latine
GJINORE, Greke/ Latine
GJOJA, Persisht/Turke
GJYNAH, Persisht/Turke
HAJDE, Turke
HAJDUT, Hungare/Turke
HALLË, Arabe/Turke
HARMONI, Greke
HARMONIK, Greke
HARTË, Greke/Latine
HERO, Greke
HEROIKE, Greke
HIERARKI, Greke
HIPOKRIT, Greke
HIR, Greke
HISTORI, Greke
HISTORIK, Greke
HUMOR, Latine

IDE, Greke
IDENTIFIKOJ, Latine
IKONĖ, Greke
ILAÇ, Arabe/Turke
ILUSTRIM, Latine
ILUSTROJ, Latine
IMAGJINATĖ, Latine
IMAZHE, Frenge
IMITUAR, Latine
IMPERFEKTI, Latine
INAT, Arabe/Turke
INATOS, Arabe/Turke
INDOEVROPIANE, Gjermane
INDUSTRIAL, Latine
INFORMATĖ, Latine
INFORMATIKĖS, Latine
INFORMUAR, Latine
INSTALOHEN, Latine
INSTITUCION, Latine
INSTITUTIN, Latine
INTERES, Latine/Frenge
INTERESANT, Latine/fringe
INTERNET, Angleze
INTERPRETIM, Latine
INTIM, Latine
INTONACION, Latine
INTRIGANT, Latine
INVENTAR, Latine
INXHI, Turke
IRONI, Greke
ISLAMI, Arabe/Turke
JEHONĖ, Greke
JESHIL, Turke
JETIM, Arabe/Turke
KALLAM, Greke/Latine
KALLAUZ, Turke
KALLDRĖM, Turke
KAMERĖ, Greke/Latine
KANONIZĖM, Greke/Latine
KANONIZOJ, Greke
KAPELĖ, Italiane
KARAFILI, Greke
KARAKTERISTIK, Greke
KARAKTERISTIKE, Greke
KARNEVAL, Frenge
KARROÇĖ, Italiane
KARTELA, Italiane
KARTONAE, Italiane

KARVANI, Persisht/Turke
KASETĖ, Italiane
KAT, Turke
KATEGORI, Greke
KATOLIKE, Greke
KATRAN, Arabe/Turke
KĖND, Italiane
KLASĖ, Latine
KLASIFIKIM, Latine
KODIFIKOJ, Latine
KOEKZISTENCĖ, Latine
KOLEGJ, Latine
KOLLTUK, Turke
KOLONĖ, Latine/Italiane
KOMBINIM, Latine
KOMEDI, Greke
KOMEDIOGRAF, Greke
KOMEDIOGRAFI, Greke
KOMIK, Greke
KOMISARĖ, Latine
KOMPJUTER, Angleze
KOMPJUTERIK, Angleze
KOMPLET, Latine
KOMPOZICION, Latine
KOMUNIKIM, Latine
KONCIZ, Latine
KONFLIKT, Latine
KONGRES, Latine
KONKRETE, Latine
KONSERVATOR, Latine
KONSIDEROJ, Latine
KORDHĖ, Persisht/Turke
KORRIDOR, Frenge
KORRIGJOJ, Latine
KOSHIENCĖ, Angleze
KOSTUMOGRAF, Frenge
KREATIV, Latine
KRIM, Latine
KRIMINALISTIK, Latine
KRIMINELĖT, Latine
KRISHTERĖ, Latine
KRISHT, Latine
KRISTALTA, Greke
KROM, Greke
KRONOLOGJI, Greke
KRONOLOGJIKE, Greke
KULTURĖ, Latine
KULTUROR, Latine

KULLË, Arabe/Turke
KURVË, Latine
LABORATOR, Latine
LAPS, Latine
LAVDI, Latine
LEGJENDË, Latine
LEGJENDARE, Latine
LEKSIK, Greke
LETËR, Latine
LIBËR, Latine
LINJA, Latine
LIRIKË, Greke
LIRIKE, Greke
LISTË, Italiane
LOGJIKE, Greke
LOGJIKË, Greke
LOKAL, Latine
LLAMBË, Gjermane
MAGNETOFON, Greke
MAHNIT, Arabe
MAJ, Latine
MAKINË, Greke
MALL, Arabe/Turke
MANDAT, Latine
MARS, Latine
MARSH, Frenge
MASË, Latine
MATEMATIKË, Greke
MATEMATIKOR, Greke
MATERIALE, Latine
MAVI, Arabe/Turke
MEKANIK, Greke
MELODI, Greke
MELODIKE, Greke
MËMË, Latine
MENTALITET, Latine
MERAK, Arabe/Turke
MERITOJ, Latine
METAFOR, Greke
METRAZH, Greke/Frenge
MINARE, Arabe/Turke
MINUTË, Latine
MISIONAR, Latine
MISION, Latine
MIZOR, Latine
MODEL, Frenge
MODEST, Latine
MOMENT, Latine

MONITOR, Latine
MONOLOG, Greke
MORFOLOGJI, Greke
MORFOLOGJIK, Greke
MOTIV, Latine
MUZIË, Greke/Latine
MUZIKOR, Greke
NAFTË, Greke
NAIV, Latine
NARRATIV, Latine
NARRATOR, Latine
NATYRË, Latine
NATYROR, Latine
NDIKIM, Latine
NDIKOJ, Latine
NEGATIVE, Latine
NEJSE, Turke
NEOLOGJIZMA, Frenge
NERVOZR, Latine
NIKEL, Latine
NOBEL, Angleze
NORMË, Latine
NORMATIVE, Latine
NOTË, Latine
NOVELA, Latine
NOVELIST, Italiane
NOVITET, Latine
NUMËR, Latine
OBJEKT, Latine
OBJEKTIVITET, Latine
OBORR, Serbokroate
OGUR, Turke
OPINION, Latine
OQEAN, Greke
ORË, Italiane
ORGANIZOJ, Frenge
ORIGJINALE, Latine
ORIZ, Greke
ORTOEPI, Greke
ORTOGRAFI, Greke
OXHAK, Turke
PALLAT, Latine
PANAIK, Greke/Turke
PAPË, Greke/Latine
PARA, Persisht/Turke
PARALEL, Greke
PARCELË, Latine
PASHA, Turke

PASHKË, Arameisht
PASIVE, Latine
PATRIOT, Greke
PEDAGOG, Greke
PEIZAZH, Frenge
PELLG, Greke
PERIUDHË, Greke
PERSON, Latine
PERSONAZH, Frenge
PERSONIFIKIM, Latine
PIANO, Frenge
POEMË, Frenge/Latine/Greke
POET, Frenge/Latine/Greke
POETIKE, Frenge/Greke
POLICI, Frenge/Italiane
PORTRET, Frenge
POZITË, Frenge/Latine
POZITIV, Latine
PRAG, Sllave
PRAKTIKE, Greke
PRAKTIKË, Greke
PREZENTOJ, Latine
PROBLEM, Greke
PROBLEME, Latine
PROFESOR, Latine
PROFETË, Greke
PROGRAM, Greke
PROGRAMIM, Greke
PROPAGANDË, Latine
PROPORCION, Latine
PROTESTA, Latine
PROVË, Latine
PROZË, Latine
PROZATOR, Latine
PSIKOLOGJIKE, Greke
PUBLICISTIKË, Latine
PUSHKË, Sllave
QEJF, Arabe/Turke
QENDËR, Greke/Latine
QERRE, Latine
QERSHI, Greke/ Latine
QIELL, Latine/Italiane
QILIM, Persisht/Turke
QYMYR, Turke
QYTET, Latine
RADIO, Latine
RAFT, Arabe/Turke
RAPORT, Frenge

REAL, Latine
REALITET, Latine
REALIZËM, Latine
REALIZOJ, Frenge
RECITOJ, Latine
REFLEKS, Latine
REGJISOR, Frenge
REGJISTRIM, Latine
REGJISTROJ, Latine
REKLAMOJ, Latine
REKOMANDOJ, Frenge
REPORTAZH, Frenge
RESPEKT, Latine
RESPEKTOJMË, Latine
RETORIKE, Greke
REUMATIZËM, Greke
REVISTË, Italiane
REZULTAT, Latine
RIMË, Greke/Italiane
RIMON, Greke/Italiane
RIORGANIZOJ, Latine
RIPAROJ, Latine
RITËM, Greke
RITMIK, Greke
ROB, Sllave
ROL, Frenge
ROMAN, Latine/Frenge
ROMANCË, Frenge
ROMANTIKË, Frenge
RUBIN, Latine/Italiane
RREGULL, Latine
RREGULLIM, Latine
RREZIK, Italiane
RRJET, Latine
RROBË, Italiane
SARKAZËM, Greke
SEKSION, Latine
SELVI, Persisht/Turke
SEMANTIK, Greke
SHAH, Persisht/Turke
SHAMI, Persisht/Turke
SHEF, Frenge
SHENJTË, Latine
SHEKULL, Latine
SHIRIT, Arabe/Turke
SHISHE, Persisht/Turke
SHKALLË, Latine/Italisne
SHKËMB, Latine

SHKENCË, Latine
SHKOLLË, Greke/Latine
SHKUMË, Italiane
SHOVINIST, Frengje
SHPIRTI, Latine
SHURDH, Latine
SIGURI, Latine
SIGUROJ, Latine
SIMBOLIK, Greke
SIMBOLIZOJ, Greke/Latine
SIMETRI, Greke
SIMPATI, Greke
SIMULOJ, Latine
SINTAKSË, Greke
SINTETIZOJ, Greke
SISTEM, Greke
SISTEMOJ, Greke
SKEDAR, Italiane
SKEMË, Greke
SKENË, Greke
SKENË, Italiane
SOCIAL, Latine
SPIKAT, Italiane
SPORT, Angleze
STACION, Latine
STANDARD, Angleze
STANDARDIZIM, Angleze
STATUJË, Latine
STENDË, Italiane
STIL, Greke/Latine
STILISTIK, Greke/Latine
STILISTIKË, Greke/Latine
STILOLAPS, Latine
STOLI, Greke
STROFË, Greke
STRUKTURË, Latine
STUDENT, Latine
STUDIM, Latine
SUBJEKT, Latine
SUBJEKTIV, Latine
SUKSES, Latine
TABELË, Latine
TABLO, Frengje
TALENT, Greke
TAMAM, Arabe/Turke
TEATËR, Greke
TEATRALE, Greke
TEKNIKË, Greke

TEKST, Latine
TELEFON, Greke
TELEFONIK, Greke
TELEVIZOR, Greke
TEMË, Greke
TEOLOGJIK, Greke
TEORI, Greke
TERRITORIAL, Latine
TIP, Greke
TIPAR, Greke
TIPIK, Greke
TIPIZOJ, Greke
TITULL, Latine
TON, Greke (Zë, tingull), Frengje (Njësi peshe baras me një mijë kilogram)
TORTURË, Latine
TRADICIONAL, Latine
TRAGJEDI, Greke
TRAGJIK, Greke
TRANSMETIM, Latine
TRANSMETOJ, Latine
TV, Greke/Latine
THEROR, Latine
UNGJILL, Greke
UNITET, Latine
UNIVERSITAR, Latine
UNIVERSITET, Latine
VARIANT, Latine
VAZO, Latine/Italiane
VËLLIM, Latine
VETURË, Italiane
VIDEO, Latine
VIDEOKASETË, Latine/Frengje
VIZITË, Latine/Frengje
VIZITOJ, Latine
VIZITOR, Latine
VIZUEL, Latine
XHAMI, Persisht/Turke
XHANDAR, Frengje/Italiane
XHELAT, Arabe/Turke
XHENTËLMEN, Angleze
ZAGAR, Turke
ZAKON, Sllave
ZANAT, Arabe/Turke
ZAPTOJ, Arabe/Turke
ZHANËR, Frengje
ZINXHIR, Persisht/Turke
ZOR, Turke

C. Prejardhja e fjalëve në portale informative

Portali Almakos

1 adekuat – lat
3 Adidas – gjerm.
1 administrator-lat
1 admironi-lat
1 adresë-fr
10 aeroplan-i-in-gr
5 Aeroport-gr
11 Agjenci-lat
7 Agjent-lat
3 Ajër-gr/lat
2 Akademi –gr
1 Aksident-lat
1 Aksion-lat
1 Akt-lat
1 Aktive-lat
4 Aktivist-lat
4 Aktivitet-lat
1 Aktivizohet-lat
9 Aktor(e)-lat
5 Aktual-lat
3 Akuzat-lat
1(të)akuzuarit - lat
1 Aleanca-fr
4 Alternative-lat
1 Alumin-lat
1 AmatorE-lat
1 Amendamente-fr
2 Anaerobe-gr
1 Analisti-lat
1 Analizë-gr
1 Animacionit
1 Anonime-gr
1 Anti- -gr
1 Super- lat
1 Antropolog-gr
1 Aparatit-lat
4 Apelit-lat
1 Aplikacioni
8 Apple
1 Ar-i-lat
1 Arkitekturë-lat

2 Arkitektural(e)-lat
1 Arratis-gr
1 Arrest-it
12 Arsenal-ar
2 Art-lat-2
1 Artikujve-lat
2 Artisti – lat
1 Artistike-lat
1 Asistime-lat
2 Aspektin-lat
1 Astronautit-gr
1 atleteve-gr
3 atmosfera-gr
1 atom – gr
7 atraktive-lat
2 autobus-gr
1 automobila-gr
3 autor-lat
1 autoritetit-lat
1 auto-gr
2 autostradë-it
2 avantazh-fr
4 aventura-fr
5 aviacionit-lat
1 avion-lat
3 avokati-lat
1 azil – gr
1 Baba - pers
2 Bajraktari-tr
1 bajrami-tur/pers
1 ballkanit-tur
2 ballkanike-tur
1 balon-fr
3 banerin-ang
2 bank-it
1 barabart-pers/tur
4 barazim- pers/tur
1 barazoi - pers/tur
1 basit-it
5 basketbollit-ang
1 bazohet-gr

1 Itunes
9 benzin- it/fr
1 best-seller
1 bikini
1 bilanc-lat
1 bilet
1 biolog-gr
3 bionde-it
3 birrat-it
2 bised-çek/skr
2 bisedim-çek/skr
1 biznes-ang
1 biznesmeni-ang
1 bllokua-fr/it
1 blloqe (grupe ndertesash) -fr/it
4 bombë-it
1 bordeleve-it
1bordit-ang(fr/it-pjese e anijes/ aeroplanit)
3 borxhe-tr
1 bosi – ang
1 bravo- it
1 brigada- fr/it
1 brilante-fr
2 brutalisht –lat/fr
1 bruto-it
1 bug-in - (apple)
1 Business Insider
1 busit-ang (autobus)
1 buxhetit-ang
1 “cash”
1 certifikuar – lat
1 cezariane- fr/it
1 CIA-s (Central intelligence agency) - ang
1 cigareve- spanj
1 ciklit- gr/lat
5 civil-lat

1 çorapet – pers/ar/tur
1 dakord-fr
14 datë-lat
2 daton-lat
1 debat-fr
1 debutoj -fr
2 debutoj – lat
2 definitive – lat
4 dekadë – gr
6 Deklaratë- lat
2 deklaruar – lat
2 deklaruar – gr
2 demonstruar - lat
6 Deputetet – lat
2 derbi – ang
1 destabilizim- lat
2 detajet – it
2 devotshme - lat
1 dialogun – gr
1 diamante – fr/it
2 diaspor – gr
2 diplomacis – gr/lat
1 dipsonojn – lat
1 direkt – lat
1 disiplin – lat
2 disiplinore – lat
4 diskutohej – lat
1 distanca – lat
3 distrikt – lat
1 divanin – ar/pers
1 diversiteti – lat
2 dizajn – it
1 dizelit – gjerm.
4 dj
3 dobishme – skr
1 dogan – it
1 dokumentareve – lat
2 dokumenteve – lat
5 dollar – ang
1 domeni – fr
1 dominant-lat
3 dominojn – lat
4 dominuar – lat
1 dragon – gr (dragua)
1 dram – gr
1 drastik - gr
1 dumani - tur
2 dhoma – gr

2 Edicion- lat
1 edukat – lat
2 efekteve – lat
2 efektiv – lat
16 ekip – fr
2 ekonomik – gr
10 ekran – fr
1 ekskluzive – lat
1 eksperienç – lat
1 ekspert – lat
1 eksploroj – lat
1 ekstravagante – lat
4 ekzekutiv – lat
3 ekziston – lat
1 elastike – lat
2 elastike – gr
2 elektronike – gr
1 elementi – lat
5 eliminimit – lat
6 elit – lat/fr
3 embrion- gr
1 energjetik – gr
7 energji -gr
3 episod- gr
1 epitetin – gr
3 epok- gr
1 erotike – gr
1 establishmenti – ang
1 etike – gr
1 etnik – gr
4 evrop – asir
13 evropian- asir
15 facebook - ang
1 faceid- (apple)
1 Fair Play
13 fakt – lat
1 faktorit – lat
1 falsifikim – lat
4 fam – lat
11 Familja – lat
6 Familjar – lat
1 fanatik - lat
1 finale-lat
1 fanell – it
9 fansat – ang
1 fantastic- gr
2 fat - lat
1 favorites - lat/it

10 fazë - gr
10 Fc (football club)
4 federat – lat
2 Feed News – (facebook)
1 fekale – lat
1 fenomen – gr
5 fest – lat
1 festivalin – lat/fr
2 FIFA –fr
1 figura – lat
28 Film – ang
1 filmor – ang
Filtrave – lat
8 Final – lat/it
1 financave – fr
4 financiar – fr
1 fitnessit
2 fizike – gr
2 fizikun - it/fr
5 fokus – lat
1 fondi – lat
7 Forcë – it
4 form – lat
2 formacionit - lat
1 formimit – lat
7 fort – it
3 forum- lat
28 foto-gr
24 fotografi- gr
2 fotografik – gr
Fotosesion-gr/lat
33 Fund – lat
1 funksionit – lat
12 funte – lat (peshe) /ang (453gr)
1 fustan – tr
8 futboll - ang
21 futbollist – ang
7 gara – it
3 Garantohet – fr
1 garazha – fr
2 gazetar – it
1 gazetave - it
2 global – lat/ft
9 Gola – ang
1 gomë- egjipt/gr/lat
1 Gram—gr

2 Grade – lat
3 grip – fr
16 grup - fr
1 gjeneral – lat
2 gjenerata – lat
5 gjenetike – gr
4 Gjeni – lat
1 gjeografis – gr
3 Gjiganti – gr
1 gjini – gr
6 harxhoj – ar/tur
2 hendbollit – ang
2 heroi – gr
1 hezituar – fr/lat
1 hinduiste – sskr
12 Histori – gr
3 historik – gr
2 hiteve – ang
4 Hotel – fr
4 hoxha – pers/tur
2 ideal – gr/lat
4 identik – lat
6 Imazh – fr
1 implikojnë
3 importojm – lat
1 Impresionuar – lat
1 inatosur – ar/tur
1 incident – lat
1 indikacion - lat
1 individ – lat
2 industri – lat
4 Informacion – lat
3 Informata – lat
1 Interpelance – lat
4 inkuadrim – lat
2 insistim – lat
2 inskenime – lat
9 inspektorat – lat
11 Instagram
4 Instastory
2 institucion –lat
1 instituti – lat
1 inteligjencë – lat
3 integrimin – lat
1 integritetin – lat
1 interes – lat/fr
11 interesant- lat/fr
11 interesim – lat/fr

2 Interneti – ang
2 interpelanca – lat
0 Interpol (Internatopnal Poli- ce) – ang
4 interpretimit – lat
2 intervist – it
2 intervistuar – it
1 intime – lat
6 investim - lat
1 injektor – lat
1 injoron – lat
13 Iphone
1 Iphone-x
1 ironi – gr
4 irredentizmin – lat/it
5 ishujt – lat
1 itinerari – lat
1 Itunes
23 janar – lat
1 jeshile – tur
1 justifikuan – lat
1 kafene (kafehane) – tur
1 kalendarik – lat
1 kalori – lat
1 kalviniste – fr
3 kamerë – gr/lat
2 kampanj – it
1 kampe - ang
15 kampionëve- it
5 kampionat- it
4 kanalet – lat
4 kanalizimi – lat
1 kandidati - lat
2 kantautor – lat/it
1 kantieret – it
1 kapiteni – lat/fr
1 kaosit – gr
3 karaktere – gr
3 karakteristika - gr
4 karburantin – lat/it
4 kardio
4 karrier – it
2 kast (aktorësh)
4 kat – tur
6 kategorit – gr
2 kesh - ang
4 kinema- gr

4 klasifikimit – lat
9 klauzol – lat
1 klient – lat
1 klikime – ang
1 klikonin – ang
2 klime – gr
3 klonim - gr
4 klonuar - gr
55 klub – ang
7 kodi – lat
2 koleg – lat
1 kolegjit – lat
6 Komentoj – lat
10 komision – lat
8 Kompani – fr/it
2 kompensime – lat
1 kompetenca – lat
2 kompetente – lat
1 kompeticionin
2 komplet – lat
1 komplikim
1 komplimentuar – it
1 kompromise – lat
5 komun – lat
2 komunikat – lat
1 komunikimeve – lat
2 komuniteti – lat
1 koncepti – lat
2 koncerte – lat
1 konferenc – lat
4 konfirmoi – lat
1 konfiskimin – lat
1 konfliktit – lat
1 konfuze - lat
3 Konkret – lat
3 konkurrenc - lat
7 konsiderohet – lat
3 konstatohet – fr
1 konsumohet – lat
1 kontaktet – lat
2 Kontestin – lat
2 kontinentin – lat
9 kontrata – lat
1 kontributin – lat
8 kontrollet – fr
1 koordinimit – lat
1 korniz – fr
1 Korrekte - lat

4 korrigjim/e – lat
1 kostum – fr
1 krevat – tur
2 kritikoj/1 kritikant – gr
1 kriz - gr
7 kuadro – lat/it
3 kualifikimit – lat
3 kub – gr/lat
1 kulturore- lat
9 kupa – lat
1 kuti – tur
5 kuvendi – lat
1 kuzhinë – fr
3 laborator – lat
3 lansua – fr
3 letrat – lat
1 lezetshme – ar/tur
2 liberalizimin – lat
2 librat – lat
7 lideri - ang
22 ligë-lat
18 ligj – lat
3 linjat - lat
1 linkun
6 list – it
1 lokacioni - lat
1 luksoz – lat
2 llogarinë -gr
2 llogaritjet – gr
1 magjike – lat
1 magjistari – lat
1 magjistarini – lat
1 mahnitshme – ar/tur
2 makijazhin – fr
1 makinat – gr/lat
3 maksimumin – lat
1 manipulative – lat
1 manipuloni – lat
5 marka – lat
3 mars – lat
8 masa – lat
3 masiv – fr
1 mason - fr
1 metal – gr/lat
2 materialeve – lat
1 medieme – lat
2menaxhon - fr
1 mentor – gr

3 metodë – gr
1 metodologjike – gr
2 metro – fr
1 miliard – fr
1 miliarderi – fr
65 milion – it
3 minimal - lat
19 ministri – lat
1 minus – lat
5 minuta – lat
1 misionin – lat
1 mister - gr
2 misterioze – gr
21 model – fr
1 moderne – fr
1 modeste – lat
12 momentin – lat
1 monetar- lat
2 motiv – lat
5 motorit – lat
11 muzeu – gr/lat
7 muzikë – gr/lat
2 muzikore – gr/lat
4 mysafire – ar/tur
3 mysliman- - ar/pers
7 nafta – gr
1 natyrale – lat
1 nazist – lat
1 negativ – lat
‘News Feed’ (facebook)
4 nivelin – fr
4 normal – lat
1 nostalgjia – gr
5 numrin - lat
2 objekte – lat
4 objektivi – lat
2 obligimeve – lat
3 oborri – skr
1 obsesionuar- lat
1 oda – tur
1 ofendime – lat
2 ofensiv – lat
16 ofertat – lat
3 oficeri – lat/fr
2 oksigjen –gr
1 ombdusmanit
1 Online
1 operacioni – lat

2 operojn – lat
4 opsjon
2 oqeanit - gr
9 orë-it
1 organet – gr/lat
3 organizatave – lat
4 organizimet – lat
1 origjinali – lat
14 paga – it
1 pakt – lat
4 palestër – gr/lat
3 pallatin – lat/gr
11 para – pers/tur
1 paraboll – gr
1 paralizuesit – gr
1 parku – lat(vend i rrethuar)/fr(parç) /ang(park)
6 parlamentare – fr
4 partner – ang/fr 1 parukieri – it
2 pasagjer – it
4 pasues – it
5 pedagogjik – gr
9 penal – lat
1 pensionist – lat
2 perandorit – lat
1 periferi – gr
5 periudhat - gr
9 person – lat
4personale – lat
1 personalitetet – lat
2 personazhet – fr
3 perspektiva – lat
2 piknik – ang
2 pin – ang
1 platformat – fr
3 playoff
7 Postime
1 Postohej
1 potenco – lat
6 poza- fr
1 pozojnë - fr
1 pozicion – lat
1 pozitë – lat
5 pozitiv – lat
5 praktike – gr
2 praktikon - gr

6 preferuara – lat
2 premtuar – lat
2 presidenciale – lat
7 presidentin – lat
2 pretenduar – lat
1 prezente – lat
2 prillit – lat
3 primatët – lat
2 privat – lat
13 problem - gr
1 procedura – lat
2 procesit – lat
1 procesorit
1 procesverbalit - fr
1 produktet – lat
5 profesional- lat
1 profesori – lat
1 profile – fr/rrjete sociale
5 projekt - lat
6 prokurori - lat
2 promovuar – lat
1 propagandë – lat
12 propozimi - lat
5 protestë- lat
1 Protestuesit- lat
1 provave – lat/it
2 Provokon – lat
2 provokuese – lat
2 provuan – lat
1 psikolog – gr
1 psikologjik – gr
7 publike – lat
20 publikohen – lat
1 publikues – lat
2 publikut – lat
2 qelizave – lat
1 qelizore - lat
2 qendër- gr/lat
1 qilima – pers/tur
23 qytet – lat
3 racist – ar/spanj/it/fr
2 radikal-lat
1 raketë – it
6 raporti – fr
3 raportimet – fr
5 raportohet – fr
1 raundin – ang

2 reagimin – lat
1 realist – lat
6 realizimin - fr
1 realizoj-fr
1 reduktimin – lat
1 referenca – fr
2 reformat – lat
1 refuzoj – lat
1 regjinë – it
8 regjisorit – fr
5 regjistruar - lat
3 reklamën – lat
3 rekord/e – fr/ang
1 relaksim – lat
1 relative – lat
1 renome – fr
1 renovimi – lat
2 repartin – it
1 reper – ang???
2 reprezentuesi
2 republikë – lat
1 reputacionit - lat
2 respektuj – lat
1 revistë – it
1 revizion – lat
2 rezervë – lat
1 rezidencë – lat
1 rezistueshme-lat
1 rezolutë - lat
17 rezultat – lat
4 rezultuar – lat
1 ri- -lat/it
2 rigoroze - lat
1 ritmet –gr
3 rival – lat
17 rol – fr/gjerm
9 roman – lat/fr
1 romancë – fr
3 rozë – lat
5 rregull – lat
3 rregullohet – lat
1 rrezikojnë - it
21 rrjetet – lat
1 rrobave – it
2 sanitar - lat
1 samitin - ang
7 séancë – fr
2 segmentet - lat

1 sekonda – lat
3 sekretet - lat
2 seks – lat
2 seksuale – lat
1 sekuencë – lat
4 serioze – lat
1 sesioni – lat
4 set – ang
14 sezoni – fr
1 sferë - gr
3 siguri – lat
1 sigurojnë – lat
1 simpati – gr
1 sinjale – lat
1 sinjalizim – lat
2 sistematizimi – gr
2 sistem – gr
4 situata – lat
1 skadon – it
1 skandaloze – gr
3 skenë – gr/lat
1 skenar – lat
20 skuadra - it
22 sociale – lat
2 softver, softuerit
4 sondazhe – fr
1 sovranitetit – it
1 special
3 special – lat
2 specifike – lat
1 spekulojnë – lat
1 spin-off
5 spital – lat
1 spiune – it
1 spontane – lat
5 sport – ang
4 sportive - ang 2 sportivitetin
1 stabile – lat
2 stacioneve – lat
1 stadiumin – gr/lat
2 stafi - ang
1 standardizim – ang
5 Statistika – lat
2 strategjike – gr
1 strukturave – lat
3 studio – it
1 subjekt – lat

1 sugjerimet – lat
4 sukses – lat
11 super- (parashtesë)-lat
6 supreme – lat
1 suvenir - fr
1 shaka – tur
1 Share this
4 Shef – fr
1 shembull – lat
8 shkencë – lat
2 shkolla - gr/lat
1 shofer – fr
12 shtet – fr/it
2 taksi – gr
1 taktikë – gr
3 talent – gr/lat
1 tapete – gr
1 tattoo
1 tavanin – tur
1 teatrit - gr
7 teknika – gr
2 teknologjisë – gr
18 teksti – lat
1 tekstilit – lat
4 telefoni - gr
2 telegrafi-gr
1 televizionit – gr/lat
2 televiziv – gr/lat
2 temperaturë – lat
1 tendencioze – lat
1 tenisit -ang
3 tenisti - ang
4 terren – fr
1 territorit – lat
1 terrorist - lat
4 tifoz – it
2 tipar – gr
3 tiran – gr
7 titull – lat
1 toksik – gr
1 tolerante – lat
3 tradicional - lat
16 trajner - ang
22 transferim – lat
8 transferoj – lat
1 transformuar – lat
12 transmeton – lat
1 transparent – lat

3 transport – lat
11 tren - fr
4 trend – ang
4 triumfoi – lat/gr 14 trofe – gr/lat
2 trotuar – fr 1 tualet - fr
3 turne – fr
5 twitter
1 thesar – gr/lat
2 uebfages
1 UNESCO (United Nations Educational,Scientific and Cultural Organization) – ang
2 unike – lat
1 urbanistik – lat
1 urbanizimit – lat
1 urgjent - lat
1 varianti – lat
2verifikoi – lat
1 versioni – lat
39 veturë – it
19 video – lat
4 vikend – ang
1 viktimë – lat
1 vitamina – lat
2 vizave – lat
20 vizitë – lat
1 votohet – lat
5 xhaketë – fr
1 xhelozit – it
1 xhepi – ar/tur
2 xhiroje – it
1 Youtube
4 zonë - gr

Portali Portalb

1 abdominale – lat
1 absolute – lat
1 abstrakte – lat
1 abuzimet – lat
1 acid/1 acide – lat
1 adaptim – lat
1 absurde - lat
5 adekuat – lat
1 ad-hoc – lat
5 administratë – lat
4 administrativ - lat
3 administrator-lat
4 adreson – fr
3 aeroplain-gr
2 aeroport-gr
15 agjencis – lat
2 agjentit – lat
2 ajrore – gr/lat
3 akademiku – gr
2 akademisë – gr
4 akciza – lat/fr
1 akoma – gr
2 akrepit – ar/tur
1 akses
7 aksidenti – lat
1 aktakuzave – lat
7 akte – lat
2 aktiv - lat
2 aktivist-lat
9 aktivitet-lat
2 aktor(e)-lat
5 aktual-lat
1 akumulohen – lat
10 akuzë - lat
2 akuzuarve – lat
1 alarmante - it
1 aleanca-fr
1 alfabetik – gr
1 altarit – lat/it
1 alternative-lat-
1 amendamente-fr
2 ambasadave – fr
11 ambasador – lat/fr
1 ambulanca – lat
1amnisti – gr

1 analitike – gr
1 analizë – gr
1 android
1 anestezi – gr
6 angazhimeve - fr
1 animuara
4 anketuarve - fr
9 anti- -gr
1 antioksidant
2 anuloj - lat
1 apelit-lat
2 aplikacioni
4 aplikim - lat
8 Apple
1 aprovoi – lat/it
1 argument – lat
3 ari – lat
2 arkivi – lat/it
3 armë – lat
4 armatosura - lat
3 arrest-it
1 arsenik - gr
3 art-lat
1 artilerisë – fr
9 artist - lat
1 asfaltimi - gr
6 aspektin-lat
1 atmosferë – gr
1 atraksion - lat
1 autobus - gr
1 automobilistike - gr/lat
2 autonomi – gr
1 autopsia - gr
17 autor -lat
1 autoritetit-lat
1autorizuar - lat
4 autostradë - it
6 avancim – fr
2 avokado - ang
1 avokati-lat
1 baba - pers
1Bajrami - tur/pers
10 Ballkani – tur
1 banale – fr
1 bankë – it

2 bankar - it
2 barabart-pers/tur
1 barazim- pers/tur
2 basketbolli-ang
3 bastardoheh – spanj/it
bastion – it
8 bazë – gr
2 BBC-s (British Board-casting Corporation) – ang
2 bilateral - lat
1 biletë
1 bio – gr
1 biokimi – gr
16 bisedë – çek/skr
3 biznes/in - ang
3 bllokadë – fr/it
2 bombë - it
2 borxh-tr
1 braktiste – tur
5 buxheti – ang
2 buxhetor - ang
1 ceremoninë – lat
1 civil-lat
3 datë - lat
1 decidiv – lat
1 decimal –lat
1 dedikim – lat
1 definuar – lat
1 dekadë – gr
14 deklaratë - lat
4 delegacion - lat
1 delikate – lat
1 demagogjike – gr
1 demokrate -gr
2 demokratike - ge
2 demokratike – gr
1 departamentit - fr
23 deputetet – lat
1 derivat-lat
2 detaje-it
1 diagnostikohet - gr
15 dialog - gr
1 dietologjia – gr
1 digjital – ang
1 dinamik - gr

2 diplomacisë – gr/lat
4 diplomatike – gr
1 diplomuar - gr
2 direkt – lat
2 diskurse – lat
10 diskutim -lat
1 disponoj - lat
2 dispozicion – lat
1 dispozitë – lat
1 distanca – lat
1 distribuim - lat
1 division – lat
1 divorcit - lat
5 dizelit – gjerm
2 dobishme – skr
1 dogana – it
1 doktoratë - lat
1 dokumentar – lat
7 dokument – lat
1 dollar – ang
1 dominuar – lat
1 dosjeve-fr
1 dr (doktor) – lat
2 edicion - lat
5 edukimit – lat
3 efektiv – lat
2 efendi – gr/tur
1 efikase – lat
8 ekip – fr
1 eklatante – fr
1 ekologji - gr
15 ekonomik – gr
1 ekonomi – gr
4 ekskluziv - lat
3 eksperiencë – lat
1 eksperimenti - lat
3 ekspert – lat
1 ekspertizë – lat/fr
1 ekstern – lat
5 ekstremist - lat
6 ekzekutiv - lat
7 ekziston – lat
2 element – lat
2 elita – lat/fr
2 emergjente
3 emetoj – lat
3 emisionin - lat
1 emocionuese – lat

1 empatia
1 energjetik -gr
1 energjis – gr
1 entuziast – gr
1 epiqendër - gr
1 episod - gr
2 epoka – gr
3 esenciale - lat
2 etike – gr
2 etnik – gr
1 etnografia - gr
2 Europa – asir
2 eventuale – lat
1 Evropë – asir
9 evropian – asir
2 ezanit – ar/tur
15 Facebook – ang
18 fakt – lat
2 faktografike – lat/gr
2 famë – lat
2 fanatizëm – lat
2 fansa - ang
2 fashiste -it
2 fat - lat
1 favorizua – lat
3 fazë – gr
1 Fc (football club)
1 federalizmin – lat
1 fenomene – gr
2 festival – lat/fr
2 figurë – lat
1 fiks – lat
3 film – ang
1 filozof – gr
5 finale – lat/it
2 finalizimi – lat
8 financiar – fr
1 firmat – lat
1 fizike – gr
1 “flick” (njësimatëse për kohën nga Facebook)
1 fokusohen – lat
4 fondacioni – lat/fr
1 fondi – lat/fr
1 fonetik – gr
9 forcë – it
6 format – lat

13 formim – lat
3 fortë – it
8 forumi – lat
4 foto – gr
2 fotografi – gr
1 fotokopje – gr/lat
1 fragmente – lat
2 frekuentuar – lat
1 frenimin – lat
1 fronte – lat
37 fundit – lat
10 funksion – lat
5 funksionoj - lat
4 funksional - lat
1 furnizimet – fr
4 futbollin - ang
2 futbollist - ang
1 garanci - fr
1 garantoj - fr
3 gazetë – it
4 gazetar – it
3 Gif (ngjitësat e animuara të formatit)
1 gluten
1 golin - ang
2 gjeneral -lat
2 gjenetike - gr
1 gjenialitetit – lat
1 gjeometri - gr
1 gjiganti – gr
1 gjimnaz – gr
1 gjobë - sllav
1 hendboll – ang
1 hezitoi – – fr/lat
1 hokejit – ang
2 implementimin - ang
1 iniciuesit - it/fr
7 Instagram
3 Stories
1 Interneti
1 involvimi
2 IS-i - ang
1 I-tunes
1 KFOR-it – (Forcat e Armatosura Ndërkombëtare në Kosovë)

12 klan – ang nga kelt
1 klikime – ang
1 klonuar - gr
6 klubi – ang
2 kolesterol - it/gr
1 kompjuterik – ang
1 konsensus - lat/it
2 kreativitet - lat
1 Champions league-n
4 lider – ang
1 linqet
2 Magazinë – ar/it (depo)/ (revistë)
3 menaxhimin - fr
1 moderatore
1 Nacho
2 NATO-s – (North Atlantic Treaty Organisation) - ang
1 Online

1 opsione
1 park – lat(vend i rrethuar)/fr(parç)/ang(park)
3 partner – ang/fr
3 partneriteti - ang
1 pasta - it
1 peticion – it/lat
2 platformë - fr
1 fair play – ang
1 polemikave - it/fr/gr
5 postim
2 premier
1 presionin - it/fr/lat
4 profilin – fr/rrjete sociale
2 raundi -ang
1 reanimacion
3 rekord – fr/ang
2 Reuters
1 samitin - ang
2 “Save the Children”

1 “screenshot”
1 selektive
1 Snapchat
1 sponsoruara - ang
1 sporteve – ang
2 stafi - ang
4 standard - ang
2 stop – ang
1 stories – (Instagram) (Storie – it)
1 Sherif – ang
1 shokuara - ang
3 test – lat-deshmi/ang-kontrollim i dijes
1 trajnerit – ang
4 trajnim - ang
1 trendet – ang
1 tualet - fr
3 tuitet
3 twitter
2 I-tunes

	Portalet shqiptare	
Të dhënat nga:	Almakos	Portalb
Data	25.01.2018	25.01.2018
Numri i përgjithshëm i fjalëve	4618	5380
Lat.	362	479
Lat./fr.	9	12
Lat./it.	8	13
Lat./pers.	/	2
Lat./gr.	23	24
Gr.	123	149
Gr./it.	/	1
Gr./fr.	/	1
Fr.	79	46
Fr./gjerm.	1	1
Fr./it.	/	4
It.	202	126
It./ar.	/	2
It./spanj.	/	1
Spanj.	1	1
Spanj./ar./it./fr.	1	/
Ar./tur.	/	10
Ar./pers./tur.	1	1
Tur.	32	11
Tur./pers.	7	9

Asir.	2	/
Gjerm.	1	3
Sllav.	/	2
Skr.	3	3
Skr./çek.	2	/
Rus.	/	1
Gjithsej fjalë të huazuara nga gjuhë të ndryshme:	857/902	902
Ang.	44 + 6 = 50	35 + 18 = 53
Ang./fr.	4 + 2 = 6	3 + 2 = 5
Ang./lat.	2	2 + 1 = 3
Ang./fr./lat.	1 + 1 = 2	1
Gjithsej anglicizma:	51 + 9 = 60	41 + 21 = 62
Gjithsej huazime:	908	943
Fjalë të huaja të përfshira në fjalorin drejtshkrimor	15	17 + 2 = 19
Fjalë të huaja	28 + 3 = 31	20 + 2 = 22
Emra të huaj:	799	338

	Listë e anglicizmave në portalet shqiptare	
	Almakos (25.01.2018)	Portalb (25.01.2018)
1	3 banerin	2 avokado -ang prej sp, me burim prej një gjuhe të aztekëve të Meksikës
2	5 basketbollit	2 basketbolli
3	1 biznes	1 BBC-s (British Board-casting Corporation)
4	1 biznesmeni	2 biznes/ 1 biznesin
5	1 bordit-ang homonim (fr/it-pjese e anijes/aeroplanit)	4 buxheti/ 1 buxhetin
6	1 bosi	1 buxhetor/ 1 buxhetore
7	1 buxhetit	1 digjital (dixhital) - ndërkombëtarizëm nga ang. Me burim nga lat. <i>digitus</i> "gisht"
8	"cash" (kesh)	1 dollar - ang. me burim nga gjerm.
9	1 CIA-s – (Central Intelligence Agency)	15 facebook (fejsbuk)
10	2 derbi	1 fair play /feër plei/- ang (fjalori drejtshkrimor)
11	5 dollar – ang. me burim nga gjerm.	2 fansa/1 fansat
12	1 establishmenti	1 film/ 1 filma/ 1 filmit
13	15 facebook (fejsbuk)	2 futbollin/ 2 futbollit
14	1 fair play /feër plei/- ang (fjalori drejtshkrimor)	1 golin
15	9 fansat	1 hendboll
16	28 Film	1 hokejtit
17	1 filmor	1 Interneti - ndërkombëtarizëm nga inter - lat. dhe net - ang.
18	12 funte – lat(peshe) /ang(453gr)	1 IS-i/IS-it (ISIS) (Islamic State of Iraq and

		Syria)
19	8 futboll	1 klikime - ang me burim onomatopeik nga khs. Fr. vj. Clique, gjerm kliken, sll. Vjj.
20	21 futbollist	3 klubi/ 2 klubin/ 1 klubit
21	9 Gola	1 kompjuterik - ndërkombëtarizëm nga ang.
22	2 hendbollit	1 lider
23	2 hiteve	1 NATO/ 1 NATO-s – (North Atlantic Treaty Organisation)
24	2 Interneti - ndërkombëtarizëm nga inter - lat. dhe net - ang.	1 park – lat(vend I rrethuar)/fr(parç)/ang(park)
25	1 Interpol – (Internatopnal Police)	2 partner/ 1 partnere – ang/fr
26	1 kampe	2 partneriteti/1partneritetit
27	2 Kesh	1 raundi/1 raundin
28	1 klikime	1 rekord / 1 rekorde – ang/fr
29	1 klikonin - ang me burim onomatopeik nga khs. Fr. vj. Clique, gjerm kliken, sll. Vjj.	1 Samitin
30		1 sponsoruara
31	55 klub	1 sporteve
32	5 lider/ 2 lideri	1 stafi/1 stafit
33	2 parku/ 1 parkun – lat(vend I rrethuar)/fr(parç)/ang(park)	1 standard/ 2 standarde/1 standardevë
34	3 partner/ 1 partnerin - ang/fr	2 stop
35	1 piknik/ 1 piknikut - ang. me burim nga fr. piqueique	1 Sherif
36	2 PIN (Personal identification number) - ndërkombëtarizëm nga ang.	1 shokuara
37	1 raundin	1 test/ 1 testi – lat-deshmi/ang-kontrollim i dijes
38	3 rekord-e – fr/ang	1 testimet
39	1 Samit-in	1 trajnerit
40	2 set/ 1 sete/ 1 setit	1 trajnim/2 trajnime/1 trajnimit (nga ang. trajner)
41	5 sport	1 trendet
42	2 sportiv/ 1 sportive	
43	2 sportivitetin –ang???	
44	1 stafi/ 1 stafit	
45	1 standardizim	
46	1 tenis-it	
47	3 tenisti	
48	12 trajner/ 2 trajnerin / 1 trajnerit/ 1 trajnerja	
49	4 trend	
50	1 UNESCO(United Nations Educational,Scientific and Cultural Organization)	
51	4 Vikend	

Fjalë të huaja në portalet informative (25.01.2018)		
	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	
	Almakos	Portalb
1	Angli	1 animuara
2	Anglez	2 emergjente
3	1 implikojn	1 empatia
4	11 Instagram	1 Gluten
5	1 moderatorja	7 Instagram
6	1 ombdusmanit	1 KFOR-it /këfor/ (Kosovo Force) Forcat e Armatosura Ndërkombëtare në Kosovë
7	4 opsion	1 moderatoren/1 moderatorja
8	1 piktoreske	1 opsione
9	7 Postime (postë - it)	2 postim/1 postimi
10	1 Postohej (postë - it)	1 postuam
11	12 premier	2 premier
12	1 procesorit	4 profilin – it/fr/(ang-facebook)
13	1 profile –it/ fr/ (ang?-facebook)	1 reaminacion
14	1 prononcuar	2 Reuters (agjencia “Rojter”)
15	1 softuer/1 softverit	1 selektive-??? (selektor-lat)
	Fjalë të huaja	
1	8 Apple	1 android
2	1 bikini – (sipas ishullit Bikini në Oqeanin e Qetë) – Mikel Ndreca	1 akses
3	1 bug/ bugin/ bugs (informatike/apple)	1 antioksidant
4	1 busit-ang? (autobus)	8 Apple
5	4 dj	1 Daily Mail
6	1 faceid- ang? (apple)	1 Fc (football club)
7	10 FC (football club)	1 “flick” (njësi matëse për kohën nga facebook)
8	1 fitnesit	3 Gif (ngjithësat e animuara të formatit)
9	1 Indikacion	3 Stories
10	4 instastory	1 involvimi
11	13 iphone	3 Itunes
12	1 iphone-x	1 linqet
13	2 itunes	3 Magazinë – ar/it (depo), ang? (revistë)
14	4 kardio (ushtrime) (kardiak - it. me burim nga gr.)	1 Online
15	2 kast (aktorësh)	2 “Save the Children”
16	1 kompeticionin	1 “screenshot”
17	1 linkun	1 Snapchat
18	1 ‘News Feed’ (facebook)	1 status-lat/ ang?(facebook)
19	1 Online	1 Stories – it/ang? (Instagram)
20	3 playoff	3 tuiter/1 twiter/2 twitter
21	1 reper	
22	1 reprezentuesi/ 2 reprezentuesit	
23	1 spin-off	
24	1 tattoo (tatuazh - fr.)	

25	5 twitter	
26	2 uebfaqes	
28	1 Youtube	

D. Prejardhja e fjalëve në televizione

	Televizionet shqiptare ne Maqedoni		Televizionet shqiptare ne Shqipëri		Televizione t maqedonas e në Maqedoni	
Të dhënat nga:	Alsats-M	RTV21	Top Channel	Tv Klan	Site I	Nova Tv
Data	26/27/28.05.2018					
Numri i përgjithshëm i fjalëve	5969	3652	7203	5424	8483	5085
Ang.	$43 + 42 = 85$	$16 + 15 = 31$	$53 + 61 = 114$	$38 + 34 = 72$	$83 + 47 = 130$	$48 + 27 = 75$
Ang./fr.	$1 + 1 = 2$	1	$3 + 5 = 8$	3	$1 + 2 = 3$	1
Ang./lat.	$5 + 1 = 6$	3	2	$4 + 2 = 6$	3	2
Ang/gr/it	1			1		
Ang./fr./lat.	$1 + 1 = 2$		$1 + 3 = 4$	$1 + 5 = 6$		
Ang/gr				1	$1 + 2 = 3$	$1 + 1 = 2$
Gjithsej anglicizma:	$50 + 45 = 95$	$20 + 15 = 35$	$59 + 69 = 128$	$48 + 41 = 89$	$88 + 51 = 139$	$52 + 28 = 80$
Fjalë të huaja të përfshira në fjalorin drejtshkrimor	$11 + 2 = 13$	11	$12 + 6 = 18$	$10 + 6 = 16$	/	/
Fjalë të huaja:	$30 + 13 = 43$	13	$35 + 30 = 65$	$18 + 5 = 23$	$24 + 6 = 30$	$13 + 3 = 16$

	Listë e anglicizmave në televizionet shqiptare në Maqedoni	
	Data 26/27/28.05.2018	
	Alsats-M	RTV21
1	2 basketboll/1 basketbollin	1 bisnismeneve

2	2 basketbollist	1 bizneset/1 bizneseve/1 biznesin/3 biznesit
3	1 BBC/1 BBC-n	1 bumerang – ang. me origjinë nga gjuha e aborigjenëve
4	1 biznesi	1 detergjente – lat/ang
5	2 bunkereve	4 facebook (fejsbuk)
6	1 buxhetit	1 funte –lat/ang
7	1 buxhetore	1 futbollit/3 futbollit
8	4 dollar - ang. me burim nga gjerm.	1 gol/5 gola/2 golat/2 golave
9	2 Facebook (fejsbuk)	1 hendikep
10	1 fansa/1 fansave	1 implementimi
11	1 faulla/1 faullit	2 klub/1 klubeve/1 klubit
12	3 FBI (Federal Bureau of Investigation)	8 lider/1 lideri/2 liderit
13	2 film/2 filmat/1 filmave/ 1 filmin	8 NATO/4 NATO-s
14	1 filmike	1 raundin/1 raundit
15	1 filmuar (filmoj-ang)	1 rekord - fr/ang
16	2 futboll/2 futbollit/2 futbollin/4 futbollit	1 sport
17	11 futbollist/2 futbollisti/1 futbollistin	1 test-lat/ang
18	11 gola/5 golash/3 goli/3 golin	4 trajner/5 trajneri
19	2 hendboll/1 hendbollit	1 trendi
20	1 hendbollist/ 1 hendbollisti/1 hendbollistin	1 UEFA/2 UEFA-s (Union of European Football Associations)
21	2 hite	
22	1 implementimi - ang. me burim nga lat.	
23	1 Interneti/1 Internetit - inter-lat dhe net-ang	
24	1 kameraman/1 kameramanin/1 kameramanit (kamerë-it me burim nga gr dhe man-ang)	
25	1 kamp/1 kampi	
26	1 klube/2 klubet/1 klubeve/3 klubi/1 klubin/2 klubit	
27	4 lider/1 lideri/3 liderin	
28	2 NATO/2 NATO-s	
29	2 panelet- ang me burim nga lat	
30	1 parku/2 parkun-lat/fr/ang	
31	1 penallti/1 penaltive	
32	1 raundin	
33	1 rekord/2 rekordin – fr/ang	
34	1 samit/3 samiti/6 samitin/1 samitit	
35	2 skuter	

36	1 stafi/2 stafit	
37	1 standardet	
38	2 stop	
39	1 stresin/1 stresit	
40	1 supergol (gol-ang/super-lat)	
41	1 show (shou-ang)	
42	3 tanku	
43	1 tenderimit (tender - ang)	
44	1 test – lat/ang (1 testues)	
45	1 testimin	
46	1 testohen	
47	3 trajner/5 trajneri/4 trajnerit	
48	1 trajnime/3 trajnimet/1 trajnimi (trajner - ang)	
49	2 trend/3 trendi/1 trendy	
50	4 UEFA/7 UEFA-s (Union of European Football Associations)	

Fjalë të huaja në televizionet shqiptare në Maqedoni		
Data 26/27/28.05.2018		
	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	
	Alsat-M	RTV21
1	1 adoleshent	1 bonuse
2	1 chate (çat)	1 heroin (drogë)
3	1 Instagram	2 Instagram/1 Instagramit
4	1 ombdusmanit	1 postimi (postë>>postoj, postim - it/lat)
5	1 postim/1 postuar (postë>>postoj, postim - it/lat)	1 procesori
6	1 Rihterit	3 profilin-fr, ang???
7	1 selektiv	2 reanimacionit
8	2 staminale (qeliza)	1 Rihter/2 Rihterit
	Fjalë të huaja	
1	2 abolimi/2 aboluan/2 aboluar	2 apple
2	2 action - fr/lat/it (action movie)	2 Iphone
3	1 agravim	1 kimikale
4	1 aplikacion/2 aplikacione	1 kompeticionin

5	1 Asiste (NBA)	1 krucial
6	1 autsajder	1 Ligue
7	4 box-office	2 magnitud
8	10 champions/1 championsi/1 championsin/1 champions-it (kampion - it me burim nga lat)	(Demokraci, jo) Merkelatorship
9	1 fiction	4 “non-paper”
10	1 gjenerua	1 pertinentet
11	2 haker	2 pres-konferencë
12	5 IPA	1 spiderman
13	8 league/1 leagues (lige-lat)	2 tuitet/2 twitter
14	3 NBA/2 NBA-s	1 parti (party)
15	1 non-paper (dokument)/1 non-pejperin	
16	2 play off	
17	1 “pit-stop”	
18	1 Plejmejkerët	
19	1 referin/1 referit	
20	1 reper	
21	3 reprezentuesi	
22	1 ruter/1 ruterve	
24	1 selektim/1 selektimin (seleksionoj - fr)	
25	1 sindromi daun	
26	1 sushi/1 sushit	
27	1 targeti	
28	1 triplet	
29	2 twitter	
30	1 VOA (Voice of America)	

	Listë e anglicizmave në televizionet shqiptare në Shqipëri	
	Data 26/27/28.05.2018	
	Top Channel	Klan
1	1 BBC/1 BBC-ja	1 BBC
2	1 biznes/2 bizneset/4 biznesi/2 biznesin/4 biznesit	2 biznese/1 biznesi/3 biznesin/1 biznesit
3	3 biznesmen	3 biznesmen
4	1 buxhete/1 buxhetin	1 buxhet/1 buxhete/1 buxheti/3 buxhetin/3 buxhetit
5	1 CIA-s	2 buxhetore
6	1 detektor-lat/ang	1 detektiv – lat/ang
7	4 dollar/1 dollarin/3 dollarit - ang. me burim nga gjerm.	9 dollar - ang. me burim nga gjerm.
8	4 Facebook	3 Facebook

9	1 fansat/3 fansave	1 fan/1 fanse
10	2 FBI/3 FBI-s	1 filmat/1 filmave/1 filmin
11	1 fermer	3 filmike
12	1 filmi	1 filmojn/1 filmuar
13	6 filmike	1 flirtajn
14	1 flirtajn	1 futbolli/2 futbollit
15	1 folklor	3 futbollist/1 futbollisti
16	3 futboll/2 futbolli/1 futbollin/7 futbollit	2 gol/1 golave/2 goli/1 golin (1 supergol/1 supergola (super-lat))
17	11 futbollist	1 hit/1 hitin/1 hitit
18	2 futbollisti/1 futbollistik	1 internet/1 interneti
19	5 gol/2 gola/2 golash/1 golat/3 golave/4 goli/5 golin/2 golit	1 kilovat-gr/ang
20	1 impakt	9 klan-kelt
21	6 internet/1 interneti/1 internetin/1 internetit	1 klikim (klikoj)
22	2 kampin/1 kampingje	3 klube/1 klubin
23	1 klanin/1 klanit-kelt	1 kompjuterike/(kompjuter-ang)
24	11 klube/1 klubesh/6 klubet/3 klubeve/2 klubi/4 klubit	1 kondicionerit - ndërkombëtarizëm nga ang ose fr.
25	1 Knock out-it (nokaut-ang)	4 lider/3 lideri
26	1 kompjuterike(kompjuter-ang)	1 marketingut
27	5 lider/3 lideri/1 liderin/3 liderit	1 menaxherin/1 ish-menaxherin
28	2 lidership/1 lidershipin (lider - ang)	8 NATO/2 NATO-s
29	1 lobi/1 lobim	1 panel/1 panele/2 panelet-ang me burim nga lat
30	2 marketing/1 marketingut	1 park/2 parku/2 parkun/5 parkut/1 parqeve/2 ish-parkut - lat/fr/ang
31	1 menaxhere/2 menaxheri/1 menaxherin	1 partneren - ang/fr
32	1 NATO-s	2 penallti/2 penalltin/1 penalltive
33	1 out-it (aut-ang)	5 performancë/1 performanca
34	1 paneleve- ang me burim nga lat	1 raundi
35	2 park/2 parku/1 parkun/1 parkut-lat/fr/ang	1 samit/7 samiti/5 samitin
36	5 partner/1 partneren/1 partneret-fr/ang/	2 set
37	1 partneritet	1 sloganin
38	1 penalltive-ang	1 sprej (sprej)
39	1 pin/1 pini/1 pinin	1 standarteve
40	7 raundin/1 raundit	1 startoj/1 startojnë
41	10 rekord/1 rekorde/1 rekordi/4 rekordin-fr/ang	1 testimi/1 testimin(test-lat/ang)
42	1 slogan/1 slogani	2 trajner/5 trajneri/1 trajnerin
43	2 shok/1 shokon	1 trajnimet
44	3 show/1 show-t (shou-ang)	1 trend/2 trendi/1 trendy
45	1 sport/1 sportet/2 sporteve	1 tuneli
46	2 sportiv/9 sportive	1 UEFA-n
47	2 standard/1 standardet	1 UNICEF (United Nations International Children Emergency Fund)
48	1 tenistes	1 VIP-at

49	1 testeve/1 testin (1 testuese)	
50	1 testohen/1 testonte/1 testuan/1 testuar	
51	1 testimin	
52	5 trajner/16 trajneri/1 trajnerin/7 trajnerit/1 ish-trajneri/1 ish-trajnerin	
53	1 trajnim/1 trajnimit	
54	1 trendi/1 trendin	
55	2 tunelet	
56	1 UEFA/2 UEFA-s	
67	1 verdiktet	
58	1 volejboll	
59	1 Waterpool (vaterpolo-ang)	

Fjalë të huaja në televizionet shqiptare në Shqipëri		
Data 26/27/28.05.2018		
	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	
Top Channel	Klan	
1	2 adoleshent	3 adoleshent/1 adoleshenti
2	1 aseteve	2 “Check In” (çekin)
3	1 bonus	1 fast food (fastfud)
4	2 emergjencë	1 Instagrami/1 Instagram-in
5	1 Instagram/1 Instagramin/1 Instagramit/2 insta	1 klipit
6	1 investigim/1 investigimit	1 opsionet/1 opsioni
7	1 klip/1 klipeve	5 postim/1 postime/1 postimi (postë>>postoj, postim - it/lat)
8	1 postim/1 postimeve/1 postimi/1 postuar (postë>>postoj, postim - it/lat)	1 profileve – it/fr (profil-fytyre anash-fr) ang-???
9	1 profilin - it/fr (profil-fytyre anash-fr) ang-???	1 Rihter
10	2 Task Forcë	2 saunë/4 sauna
11	2 yoga (joga)	
Fjalë të huaja		
1	1 agravimit	8 champions (kampion- it. Me burim nga lat.)
2	2 akses	5 Coca-cola
3	2 android	1 gremin
4	2 apple	1 Intoksikacion
5	1 brand/1 brend	6 Champions League (kampion- it. Me burim nga lat + ligë - lat.)
6	24 champions/4 championsin/1 champions-in/1 championsit (kampion- it. Me burim nga lat.)	1 Europa League (Evropë - asir. + ligë - lat)
7	1 CNN/1 CNN-in	1 logon
8	4 coca/4 cola	2 magnitud
9	1 “Facebook Story” (Facebook - ang, storie -	2 online

	it)	
10	1 FC (Football Club)	1 paricikluara/1 pariciklueshme
11	1 Formula 1	1 reperi/1 reperit
12	1 Free WiFi	1 repit
13	1 incenerimit	1 riciklimit
14	1 "Insta Story"	1 rivitalizimi/1 rivitalizimin
15	1 intoksikimi/1 intoksikimit/1 intoksikuara/3 intoksikuarat	1 spiderman/1 spidermanin
16	2 Iphone	1 twitter
17	1 Jaguar-ind (marke e njohur veturash angleze)	1 uebsite
18	1 kompeticion/1 kompeticione/1 kompeticioni/1 kompeticionin/1 kompeticionit	1 vettingu
19	21 league/2 leagues (ligë-lat)	
20	1 Merkelatorship	
21	3 NBA/1 NBA-s	
22	1 online	
23	1 penitenciar	
24	3 play off/ 1 playoffit	
25	1 Puzzle	
26	1 riciklim/3 riciklimi/2 riciklimit	
27	1 serverat (e kamerave)	
28	1 "Snapchat"	
29	3 spiderman	
30	1 topawards	
32	3 twitter 1 Tëitter-it/1 Twitter/2 "Twitter"	
33	3 vettingut	
34	1 whatsapp	
35	1 WIFI	

Listë e anglicizmave në televizionet macedonase		
Data 26/27/28.05.2018		
	Sitel	Nova Tv
1	1 ало (– анг(интер))	1 аргумент/1 аргументи (1 argument/1 argumenti)
2	1 апликациале (aplicirale)	2 аргументацијата (2 argumentacijata)
3	1 apliciranjeto	2 бизбис (2 bisnis)
4	2 аргументацијата(argumentacijata) - од лат преку анг	1 бокс (1 boks)
5	1 аргументи (argumenti) – од лат преку анг	3 брифинг (3 brifing)4 brifira/5 brifiraat/1 brifirana
6	1 барел (barel)	1 bunkerite
7	2 бебе/3 бебето (2 bebe/3 bebeto)	2 детали (2 detali) – фр/анг
8	4 бизбис/5 бизниси/1 бизнисот (biznis/ 5 biznesi/ 1 biznesot)	1 долари/1 доларот (1 dolari/1 dolarot)
9	3 brifira/ 3 brifiraat/ 1 brifiral/ 1 brifirana/ 1 brifirani (Брифинг – анг)	1 дрес/1 дресот (1 dres/1 dresot) нга мк не схљ

10	2 дабл-дабл (2 dabl-dabl)	3 fajnalfor/1 fajnal-forot
11	1 детален/ 6 детали/2 деталите (1 detalen/ 6 detali/ 2 detalite) – фр/анг	1 фановите (1 fanovite)
12	31 долари (31 dolari)	2 фарма/2 фармата/4 фарми/1 фармите (2 farma/2 farmata/4 farmi/1 farmite)
13	1 драфтот (1 draftot)	1 фармер/2 фармерите (1 farmer/2 farmerite)
14	2 фановите (2 fanovite)	1 фудбал (1 fudbal)
15	3 фарма/3 фармата/4 фарми/1 фармите (3 farma/ 3 farmata/4 farmi/ 1 farmite)	2 фудбалерите (2 fudbalerite)
16	2 фармер/2 фармерите (2 farmer/2 farmerite)	4 фудбалската (4 fudbalskata)
17	1 ФБИ (Federal Bureau of Investigation – FBI)	1 геј (1 gej)
18	4 филм/1 филмот (4 film/ 1 filmot)	1 глобално (1 globalno)
19	1 физибилити студија (1 fizibiliti studija)	2 голот/2 голови (2 golot/2 golovi)
20	1 флерт (1 flert)	1 интервју/2 интервјуто (1 intervju/2 intervjuto)
21	1 фајнал-фајнал форот (1 forot)	2 клуб (2 klub)
22	1 фудбалери/2 фудбалерите/2 фудбалерот (1 fudbaleri/2 fudbalerite/2 fudbalerot)	1 компетитивност (1 kompetitivnost)
23	1 фудбалска/4 фудбалската/1 фудбалскиот (1 fudbalska/4 fudbalskata/1 fudbalskiot)	1 компјутерски (1 kompjudterski)
24	4 фунти(4 funti)	18 лидер/7 лидери/5 идерите/9 лидерот (18 lider/7 lideri/5 liderite/9 liderot)
25	1 геј-парада(1 gej-parada)(парада-фр)	1 лидерство (1 liderstvo)
26	1 глобален/1 глобалната/1 глобални/1 глобалните (1 globalen/1 globalnata/2 globalni/1 globalnite)	1 митинзи (1 mitinzi)
27	1 глобално-адв (1 globalno)	2 НАТО (2 nato)
28	9 гол/10 гола/2 голот/3 голови (9 gol/10 gola/2 golot/3 golovi)	3 парк/7парк-шумата (3 park/7 park-шумата)
29	1 хит (1 hit)	2 партнер (2 partner)
30	3 интервју/2 интервјуто (3 intervju/2 intervjuto)	1 партнерство (1 partnerstvo)
31	1 камп (1 kamp)	1 плеј-оф/2 плејофот (1 plej-of/2 plejofot)
32	9 клуб/2 клубот/1 клубовите (9 klub/2 klubot/1 klubovite)	4 прес-конференција/2 прес-конференцијата (4 pres-konferencija/2 pres-konferencijata)
33	2 комби (2 kombi)	3 програма/2 програмата (3 programa/2 programata)- ог грч. преку анг
34	10 лидер/4 лидери/2 лидерите/5 лидерот (10 lider/4 lideri/2 liderite/5 liderot)	1 ребаланс (1 rebalans)
35	1 лидерство (1 liderstvo)	1 редефинираме (1 redefinirame)
36	1 лифтови (1 liftovi)	2 рекорд (2 rekord)
37	1 линк (1 link)	1 рихтерова скала-спорет

		американскиот сеизмолог (1 rihterovata...)
38	1 најлон (1 najlonski)- анг на албански преку македонскиот	4 рунда (4 runda)
39	10 НАТО/1 НАТО-то (10 nato/1 natoto)	1 сет (1 set)
40	1 Ок (1 ok)	2 симпатизери (2 simpatizerite)
41	1 он-лајн (1 on-lajn)	1 СМС порака (1 sms...)
42	1 паркинсова болест (1 parkinsova)	1 страндард/1 стандардите (1 standard/1 standardite)
43	1 паркирање/1 паркирате (1 parkiranje/1 parkirate)	17 старт/5 стартот (17 start/5 startot)
44	1 парк/1 паркот (7 park/1 parkot)	1 сторија/1 сторијата (1 storija/1 storijata)
45	1 партнер/2 партнерка (1 partner/2 partnerka)	1 тенк (1 tenk)
46	3 партнерство/4 partnerstvo)	2 тензиите (2 tenziite)- од лат. преку анг
47	1 перформански (1 performanski)	3 тест/1 тестот (3 test/1 testot)
48	1 плејофот (1 plejofot)	14 тим/1 тима/6 тимот/1 тимови (14 tim/1 tima/6 timot/1 timovi)
49	2 пони (2 poni)	1 трансфер (1 Transfer) - Анг/ лат
50	4 прес конференција (4 pres-konferencija)	1 тренер/3 тренерот (1 trener/3 trenerot)
51	5 програма/7 програмата/2 програми (5 programa/7 programata/2 programi)- од грч. преку анг	1 туристи/4 туристите (1 turisti/4 turistite)
52	2 рекорд (2 rekord)	1 викенд (1 vikend)
53	1 рекордна (1 rekordna)	
54	1 репортер (1 reporter)	
55	1 рестартирање (1 restart...)	
56	1 Рихтеровата скала – сипас американит Рихтер	
57	1 рок-бенд (1 rok-bend)	
58	5 рунда (5 runda)	
59	6 самит/8 самитот (6 samit/8 samitot)	
60	1 сексапилно (1 seksapilno)	
61	1 симпатизери (1 sipatizeri)(симпатија-грч)	
62	1 смог (1 smog)	
63	1 спикерот (1 spikerot)	
64	2 спорт/3 спортот (2 sport/3 sportot)	
65	1 спортска/1 спортската/4 спортски/1 спортските (1 sportska/1 sportskata/4 sportski/1 sportskite)	
66	1 стандард/3 стандарди (1 standarad/3 standardi)	
67	1 стандардна (1 standardna)	
68	12 старт/4 стартот (12 start/4 startot)	
69	1 стартува (1 startuva)	
70	6 Стејт департмент (6///)	

71	1 стоп/1 стопирањето (1 stop/1 stopiranjeto)	
72	1 стопирале (1 stopirale)	
73	2 стрес/2 стресот (2 stres/2 stresot)	
74	3 тендери (3 tenderi)	
75	1 тенисот (1 tenisot)	
76	1 тензии (1 tenzii) – од лат. преку англ	
77	2 тенк (2 tenk)	
78	3 тест (3 test)	
79	2 топлес (2 toples)	
80	1 тренд (1 trend)	
81	1 тренер/3 тренерот (1 trener/3 trenerot)	
82	1 третира/1 третираат (1 tretira/1 tretiraat)	
83	4 туристите (4 turistite)	
84	4 туризам/1 туризмот (4 turizam/1 turizmot)	
85	1 вагон/1 вагони (1 vagon/1 vagoni)	
86	1 вата (1 vata)-шкотски инженер	
87	1 веб страницата (...)	
88	2 викенд/1 викендот/2 викендов (2 vikend/1 vikendot/2 vikendov)	

Fjalë të huaja në televizionet macedonase		
Data 26/27/28.05.2018		
Sitel		Nova tv
1	1 дигитална/1 дигитални (1 digitalna/ 1 digitalni)	3 импичмент (3 impiçment)
2	2 фејсбук (2 fejsbuk)	1 ИПА (1 IPA)
3	1 формула 1 (1 formula 1)	1 консумација/2 консумацијата (1 konsumacija/2 konsumacijata)
4	1 фронтмен (1 frontmen)	3 ЛГБТ (3 LGBT)
5	1 грант (1 grant)	4 НБА (4 NBA)
6	3 инцидент/4 инцидентот (3 incident/4 incidentot)	6 нон-пејпер/3 нон-пејперите/2 нонпејперот (6 non-pejper/3 non-pejperite/2 nonpejperot)
7	2 Инстаграм (2 Instagram)	2 спјадермен (2 spajdermen)
8	2 ИПА (2 IPA)	1 таргет (1 target)
9	2 ИПАРД (2 IPARD)	11 титаник (11 titanik)
10	1 iphone	2 твитер (2 tviter)
11	2 консумацијата (2 konsumacijata)	1 УЕФА (1 UEFA)
12	1 коригираната/1 коригираните (1 koregiranata/1 korigiranite)	2 УСАИД (2 USAID)
13	1 ЛГБТ (1 LGBT)	1 вирално (1 viralno)
14	1 лојални (1 lojalni)	
15	1 меил/2 мејл (1 meil/2 mejl)	
16	2 нон-пејпер/5 нонпејперот/4 нон-пејперот (2 non-pejper/5 nonpejperot/4 non-	

	pejperot)	
17	1 офис (1 ofis)	
18	1 пикери (1 pikeri)	
19	2 рута (2 ruta)	
20	2 спајдермен (2 spajdermen)	
21	3 титаник (3 titanik)	
22	4 твитер (4 tviter)	
23	2 УСАИД (2 USAID)	
24	3 визибилност (3 vizibilnost)	

E. Anglicizmat dhe fjalët e huaja të përdorura nga politikanët shqiptarë në intervista të ndryshme

	Udhëheqësit e partive politike		
Politikani	Ali Ahmeti (BDI)	Menduh Thaçi (PDSH)	Ziadin Sela (ASH)
Minutazha e analizuar	262 min.	188 min.	193 min.
Gjithsej anglicizma:	13 + 4 = 17	18 + 14 = 32	18 + 8 = 26
Fjalë të huaja të përfshira në fjalorin drejtshkrimor	9 + 1 = 10	7 + 3 = 10	5
Fjalë të huaja:	5	14 + 1 = 15	7

	Ali Ahmeti (262 minuta)		
	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalë të huaja
1	1 bojkot	1 aset	1 draft
2	6 buxhetin	2 eko-sistemit	1 impigment
3	1 Facebookut	1 konsensual	1 part-time
4	1 folklorizem	1 mediave	1 reciklimin
5	1 implementim/1 implementimin	1 opsion	
6	1 marketing	1 OSBE-ja/5 OSBE-në	
7	9 NATO	1 prononcimin	
8	1 partner/1 partnereve - ang/fr	1 smog	
9	5 partneritet/1 partneritetin		
10	6 standard/3 standardet		

11	1 startuar		
12	4 trend		
13	1 verdiktin		

Menduh Thaçi (188 minuta)			
	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalë të huaja
1	1 biznese/1 biznesit	1 implikime/1 implikimi/1 implikuar (implikacion-lat)	1 abolicionit
2	1 biznesmen	1 investigative	1 blanko
3	1 bojkotoj	3 komplikon/1 komplikuar	3 fer
4	8 buxhetit/16 buxhetin	3 konfidencës	1 fijasko
5	2 fair play /feër plei/- ang (fjalori drejtshkrimor)	1 opsion	1 full
6	2 film/1 filmat/1 filmave/1 filmi/1 filmin	1 portal	1 nominuar
7	1 folklorike	1 strikt	1 poentën
8	1 implementimit - ang nga lat		1 rejtingun
9	1 implementohen/3 implementoj - ang nga lat		1 represioni
10	3 kamp/4 kampit		1 reprezentacioni
11	5 lider/5 lidereve/8 lideri		1 tajming
12	12 NATO/2 NATO-n		1 targeti
13	1 partneriteti - ang me burim nga lat		1 veb-sajtet/1 veb-sajtin
14	1 samitin		1 vetingun
15	1 stafet		
16	1 standard/1 standardet/5 standardeve		
17	1 verdikt/4 verdiktin		
18	1 xhentelmene (xhentëlmen-ang)		

Ziadin Sela (193 minuta)			
	Anglicizmat	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalët e huaja
1	2 buxhet/3 buxheti/5	1 aparenca – fr/ang???	1 elaboroj

	buxhetit/3 buxhetin		
2	1 filma	2 GDP-ja (xhidipija)	2 koshient
3	1 filmuar	1 karaoke	1 sensin (sensacion-it/lat)
4	5 huligan	1 poliarki (poli - gr)	1 vetingu
5	3 implementohet	1 selektive (selektor-lat) (seleksionoj - fr nga lat)	1 vulnerabël
6	2 klubi/2 klubit		
7	2 lider/4 lideri		
8	7 NATO/14 NATO-s		
9	1 partnerë –ang/fr		
10	1 raundin (rund-ang)		
11	3 test/1 testet (eksterne)		
12	1 set		
13	1 skaneri - ndërkombëtarizëm nga ang		
14	1 sportit		
15	1 standardit		
16	1 shou		
17	1 UNESCO/2 UNESCO-n		
18	1 xhentëlmene (marrëveshje)		

F. Anglicizma dhe fjalë të huaja të përdorura në emisione argëtuese

	Emisionet argëtuese					
Emisioni:	<i>Ditë e re</i>	<i>Pasditë me Alsat-M</i>	<i>Shpuza Show</i>	<i>Mama's trip</i>	<i>Pastel</i>	<i>21 Gradë</i>
Minutazha	114 min.	104 min.	27 min.	13 min.	54 min.	128 min.
Gjithsej anglicizma:	19 + 14 = 33	18 + 9 = 27	6 + 7 = 13	10 + 5 = 15	13 + 4 = 17	36 + 13 = 49
Fjalë të huaja të përfshira në fjalorin drejtshkrimor	10 + 10 = 20	3	6 + 2 = 8	1	3 + 2 = 5	12 + 8 = 20
Fjalë të huaja:	27 + 1 = 28	19 + 2 = 21	10 + 2 = 12	4	12	60 + 8 = 68

	Emisioni Ditë e re (114 minuta)
--	--

	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalë të huaja
1	5 basketbolli/t/n	1 bekgraundin	Extra activity - lat (lëndë zgjedhore)
2	4 bejbisiter/in/e	1 çaçaça	“creativity,activity,service”
3	1 boksin	6 joga/ës/ën	2 IP-active(ajpi)
4	1 bufal (buffalo)	13 klip/e/i/in/et	(kanë) antioxidant properties
5	3 buxhet	1 party –lat/fr/(mbrëmje)??	3 Call Center
6	1 Facebook	1 portalet	1 detoksifikojnë
7	1 fansat	1 samba	1 event (1 eveniment-it/fr)
8	4 futboll/in/it	18 videoklipe/i/in/it (video-lat)	2 fake
9	1 hobi	7 zeolitin (mineral)	3 flaera
10	1 klubit		1 gold (medalje)
11	3 kompjuterike - ang me burim nga lat		1 kruciale
12	1 ofsajd		1 Imitojnë (it/fr nga lat) pollution level
13	1 performancë/1 performojmë/2 performon		2 live
14	3 posterit		1 make-upi
15	9 sport/e/i/in		1 mall (a ka mundësi të shkojë në)
16	8 SAT/i (Scholastic Aptitude Test) provim pranimit (në kolegjet amerikane) – Fjalori drejtshkrimor		1 nickname
17	1 stres		1 research
18	8 teste/et/in-ang/lat		3 safari (kemi bërë)
19	4 TOEFL (Test of English as a Foreign Language) provim i anglishtes – Fjalori		1 safe (është totalisht)

	drejtshkrimor		
20			3 salsa
21			1 silver (medalje)
22			1 Stand up Comedy
23			4 Stresat-emër
24			1 turmeniku
25			5 University of Minnessota
26			2 Youtube

	Emisioni Pasdite me Alsat-M (104 minuta)		
	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalë të huaja
1	1 baçelor (studimet)	1 animuar (animator-lat)	Aknowledgement (Një nga shtyllat është)
2	6 biznes/et 5 biznes/in	3 plate ???(mban një)-rafsh, pllakë	1 Amazon ???
3	2 bum	3 virtual (I mundshëm, potencial, trimëri-lat)	1 coach (punojnë me një)
4	9 facebook		3 dizajner (disenjator-it)
5	4 filma		9 ERASMUS/it
6	1 internet/5 internetit		1 exchange (programi)
7	1 kompjuterike		1 friendly (janë shumë)
8	1 liderë/3 lidera		1 hashtag
9	1 masterin		1 keep calm (më thonin shokët)
10	1 parkingut		3 konektuar
11	1 printera 3D		1 Soushël media
12	1 skajpit - ndërkombëtarizëm me burim nga ang		1 PDF
13	1 stopoj		1 selfi
14	1 trajner/1 trajnera		1 sens/1 sensi (sensacion - it/fr)
15	5 trajnime/eve (trajner)		1 snapchat
16	/it		1 turbulenca
17	3 trend		1 USA finalist book awards
18	3 vikend/et		1 veb-sajt
19			1 Youtube

	Emisioni Shpuza Show (27 minuta)		
	Anglicizmat	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të	Fjalët e huaja

		papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	
1	1 buxhetin	2 animuar	2 blockbuster (ishte një/filmi i llojit)
2	95 film/1 filma/t/ve/i/in	1 bestseller	1 CGI (sixhij-efektekompjuterike)
3	1 O.K	5 horror	1 daunlodoja
4	15 Oscars/it 1 Oskar	3 klipin/it	3 Golden Globes (filmi meriton)
5	1 performancë	3 trajler ???/i	3 nominohen/2 nominohet
6	1 trik	4 Uestërn (zhanreve) (film me kauboj)	1 nominuarit
7			4 top-dhjetshit/in
8			1 triologjia
9			4 Youtube

	Emisioni <i>Mama's trip</i> (13 minuta)		
	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalë të huaja
1	5 basketbollist/ët	1 moderator	3 basket
2	6 basketboll/it		1 Big Mama
3	1 buxhetit		1 trenerka
4	1 klubin/1 klubit/2 klubet		1 xhudoklubi (xhudo-jap, klub-ang)
5	1 O.k.		
6	1 sponzor/1 sponzorizua		
7	5 sport/i		
8	1 strip		
9	1 tim		
10	1 trener (trajner-ang)		

	Emisioni <i>Pastel</i> (54 minuta)		
	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjale të huaja
1	1 bordin - ang	1 Instagram	2 Born 2 run (emër organizate)
2	1 bum	5 OSBE/së	1 Center for Inercultural Dialogue (faqja e organizatës)
3	1 facebookut	7 trajler/in	6 CID Macedonia
4	19 film/a/i/in/it		1 ERASMUS
5	1 Internet		1 flaera

6	1 lobjmë? (lobi-ang)		1 online
7	1 menaxher		1 prodakshën
8	1 O.K.		1 ruta (e vrapimit)(*nga mk)
9	1 postera		1 single
10	1 raundi (1 rund-ang)		1 surprais (surprisë-fr)
11	1 stop		1 Youtube
12	4 trajnime (trajner)		
13	1 vikendeve		

	Emisioni 21 Gradë (128 minuta)		
	Anglicizma	Fjalë të përfshira në fjalorin drejtshkrimor të gjuhës shqipe (të papërfshira në fjalorë etimologjik të gjuhës shqipe)	Fjalë të huaja
1	1 bar (homograf)	1 CD-jat	3 Academic Music Awards (fituam çmimin nga)
2	1 bebe	3 diskoteka/ë - it prej gr	
3	1 Big Brother (është si) (njeri autoritar a institucion që dhuron privatësinë e të tjerëve; shfaqje televizive) – fjalori drejtshkrimor	1 google translate (hyra në) (gugëll – motor kërkimi në internet)	3 Amazon ????
4	1 biznes	6 Instagram/1 Instagramin/1 Instagramit	1 The Best of the World – Turqi (më çuan në)
5	1 bum	1 klip/1 klipit	1 bluz (muzikë)
6	1 buxheti	3 komerciale	1 boksashoots (të brendshme)
7	6 dollar/in - ang. me burim nga gjerm.	1 komplikime	1 bukirim (rezervojmë)
8	1 Facebook	2 moderator	1 çallenxhes (I kam qef)
9	1 fansat	1 Pampersa	2 chill (vera do jetë pak më)
10	1 filma	4 playback (plejbek – riprodhim i zërit të regjistruar)	1 e-bay
11	1 futbollistët	3 playboy (plejboj – mashkull i dhënë pas qejfeve; revistë)	1 evente/1 eventet (eveniment-it/fr)
12	1 futboll	12 videoklip/in/et/eve (video-lat)	1 everyday (me dal)
13	3 gel (xhel)		1 Faiv (projekti)
14	1 happy (janë) (happy end – fund i lumtur-ang – fjalori drejtshkrimor)		3 fitness (në)

15	1 Internetit		1 fitness lifestyle
16	1 klane - ang me origjinë kelte		1 flajersa
17			3 folderin
18	11 klikimet		1 followersat
19	3 koktele		11 fotoshooting/a/un (foto-gr)
20	5 marketing/u/un		1 free (të jem më)
21	1 menaxher/1 menaxherin		1 fresh (duket)
22	1 ok		1 friendmatesat
23	1 parkingun/2 parkingjeve		2 fun (është)
24	1 parqe – ang/lat/fr		1 Guess (markë)
25	3 performancë/1 performimet/2 performuar		1 High (muzika ishte)
26	6 rock/u/n/t (rokenroll-ndërkombëtarizëm nga ang)		1 I love you (përshëndetje nga ekrani për nënën)
27	3 sponzor/in		3 in (e ka bë shumë)
28	3 sponzorimi/n		1 inbox (na vijnë në)
29	1 start		1 Kelvin Clein (markë)
30	1 stres		1 Lejbëll (të mëdhaja)
31	1 shoping		2 live
32	1 shorce		1 lookun
33	5 tender/it		1 modeling (model-fr)
34	1 trend		12 No
35	1 vikend		1 Of the street (dukej)
36	1 xhinse		1 oneday (patjetër)
37			4 online
38			1 Opshën (është një)
39			1 plasu
40			1 poentë
41			1 reperët
42			1 rockbend/3 rockbendet (rok – lloj muzike) (rokenroll-ndërkombëtarizëm nga ang dhe bandë-it/fr)
43			3 servohet/1 servojsh
44			4 single
45			1 sixpacks
46			1 sponzoring (po shohim për)
47			1 square21
48			1 stejxha (nëpër)
49			1 sunnyboy (I themi)
50			1 surprais (surprizë-fr)
51			4 shoots
52			1 shooting/3 shootingat
53			1 showbizz
54			1 too much (për trupin)
55			1 viewsa (s'kam paguar)
56			1 work (është) fun
57			1 worldwide (është e hapur)

58			1 xhezit
59			3 Yes (Po)
60			5 Youtube/3 Youtubi/4 Youtubin

G. Pyetësi

Universiteti _____

Drejtimi _____

Viti i studimit _____

Mosha _____

Gjinia _____

1. A ndikon gjuha në identitetin kombëtar?
 - a) Po;
 - b) Jo.
2. Cilët janë përgjegjësit kryesorë që ndikojnë në ruajtjen e gjuhës?
 - a) Gjuhëtarët dhe akademikët;
 - b) Të rinjtë;
 - c) Biznesmenët;
 - d) Të gjithë;
 - e) Tjetër _____.
3. A e kuptoni gjuhën angleze?
 - a) Po;
 - b) Jo;
 - c) Pak.
4. Nëse jo, atëherë si e kuptoni domethënien e anglicizmave?
 - a) Përdor fjalor;
 - b) Nga konteksti;
 - c) Nuk e kuptoj;
 - d) Përdor internetin;
 - e) Pyes të afërmit/shokët;
 - f) Tjetër _____.
5. Cilat fjalë të gjuhës shqipe i konsideroni anglicizma?

6. Shkruani sa më shumë anglicizma që ju bien ndërmend?

-
-
-
-
7. Cilat prej këtyre anglicizmave (nga pyetja paraprake) i përdorni më shpesh?
-
-
-
-
8. Cila është arsyeja kryesore që na bën të përdorim anglicizma?
- a) Ndikimi i termeve ndërkombëtare;
 - b) Kontakti i folësve shqiptarë dhe anglez;
 - c) Kur anglicizmi bart një nuancë të re kuptimore;
 - d) Mungesa e termeve specifike në stilin shkencor dhe politiko-shoqëror;
 - e) Prurjet dhe zhvillimet shkencore që përhapen bashkë me fjalët angleze;
 - f) Ekonomia gjuhësore;
 - g) Tjetër _____.
9. Në çfarë rrethanash detyroheni të përdorni më shumë anglicizma?
- a) Në shoqëri;
 - b) Në rrethin familjar;
 - c) Në shkollë;
 - d) Tjetër _____.
10. Cilët faktorë sociolinguistikë ndikojnë më shumë në përdorimin e anglicizmave?
- a) Kontakti i gjuhës shqipe me gjuhën angleze;
 - b) Diaspora shqiptare në Angli dhe Amerikë;
 - c) Përdorimi i anglishtes si Lingua Franca në kontakt me maqedonasit;
 - d) Tjetër _____.
11. Cilët faktorë të përgjithshëm ndikojnë në shtimin e përdorimit të anglicizmave?
- a) Globalizimi;
 - b) Rrjetet sociale;
 - c) Problemi i përkthimit të barasvlershëm;
 - d) Bota komerciale;
 - e) Tjetër _____.
12. Në cilat diskurse shoqërore anglicizmat përdoren më shumë (rrethoni më shumë se një, por jo më shumë se tre)
- a) Teknologji;
 - b) Biznes;
 - c) Sport;
 - d) Teknologji ushqimore;
 - e) Armatë;

- f) Shoubiz;
g) Tjetër _____.
13. Sa ndikon përdorimi i rrjeteve sociale në shtimin e numrit të anglicizmave?
a) Aspak;
b) Shumë pak;
c) Deri diku;
d) Shumë.
14. Çfarë ndikimi kanë anglicizmat në leksikonin e gjuhës shqipe?
a) Ndikim pozitiv - meqë e pasurojnë gjuhën shqipe;
b) Ndikim negativ - meqë e tjetërsojnë gjuhën shqipe.
15. A pasurohet gjuha shqipe me përdorimin e anglicizmave?

16. Cili është faktori më i rëndësishëm që ndikon në mënyrë të tërthortë në dëmtimin e gjuhës shqipe nga anglicizmat?
a) Mungesa e kujdesit nga shteti;
b) Botimet e paredaktuara;
c) Mospërfillja e normave të gjuhës standarde;
d) Mbivlerësimi i gjuhës angleze.
17. Si mund të shmangim përdorimin e anglicizmave? (Rretho 2)
a) Duke i zëvendësuar me fjalë shqipe;
b) Duke ju dhënë përparësi fjalëve nga ligjërimi popullor dhe dialektet;
c) Duke krijuar fjalë të reja (neologjizma) nga brumi i gjuhës shqipe;
d) Duke lexuar më shumë;
e) Duke u munduar që t'i vetëdijësojmë të rinjtë për ndryshimet gjuhësore;
f) Duke u dhënë rëndësi debateve publike për rëndësinë e ruajtjes së gjuhës shqipe;
g) Duke korrigjuar veten dhe të afërmit gjatë bisedave të zakonshme;
h) Tjetër _____.
18. Çfarë problemesh mund të lindin nëse vazhdojmë me shtimin dhe përdorimin e anglicizmave?
a) Nuk do të shfaqen probleme;
b) Gjuha shqipe do të ndryshojë;
c) Gjuha shqipe do të prishet;
d) Nuk do të kuptohemi nga të afërmit që nuk e njohin gjuhën angleze;
e) Gjuha shqipe do të nënvlerësohet;
f) Tjetër _____.
19. Çfarë mendoni për njerëzit që përdorin shumë anglicizma?
a) Intelektual;
b) Të ditur;
c) Modern;

- d) Mendjemëdhenj;
e) Injorantë;
f) Tjetër _____.

20. Si do t'i kishit shqipëruar këto anglizizma të marra nga "Fjalori i fjalëve të huaja" dhe nga "Fjalori etimologjik i gjuhës shqipe":

Anglicizma	
Bojkot	
Bord	
Bos	
Bumerang	
Buxhet	
Derbi	
Detektiv	
Doping	
Fejsbuk	
Faull	
Flirt	
Hendikep	
Huligan	
Implementim	
Marketing	
Menaxher	

Nokaut	
Performancë	
Piknik	
Raund	
Samit	
Shou	
Staf	
Stok	
Stres	
Standard	
Trend	
Poster	
Verandë	
Verdikt	
Xhel	
Xhentëlmën	

16. Çfarë mendoni për fjalët e huaja me burim nga gjuha angleze (të radhitura më poshtë), a i nevojiten fjalë të tilla gjuhës shqipe? Dhe, si do t'i kishit zëvendësuar ato?

Fjalët e huaja me burim nga gjuha angleze	
Reper	
Akses	
kompeticion	
autsajder	
download	
target	
tajming	
veb-sajt	
box-office	

krucial	
pertinet	
gjeneroj	
make up	
haker	
(programi) exchange	
selfi	
snapchat	
online	
followers	
fresh	
target	
(ushtrime) kardio	
look-u	
views-a	

Ju faleminderit për kohën dhe kontributin tuaj!

H. Intervista

Mosha _____

Gjinia _____

Niveli i arsimit _____

Njohja e gjuhës angleze _____

Vendbanimi (fshat/qytet) _____

1. Si i shqipëroni këto anglcizma të marra nga “Fjalori i fjalëve të huaja” dhe nga “Fjalori etimologjik i gjuhës shqipe”:

Anglicizma	
Bojkot	
Bord	
Bos	
Bumerang	
Detektiv	
Doping	
Fejsbuk	
Faull	
Flirt	
Hendikep	
Huligan	
Implementim	
Marketing	
Menaxher	
Nokaut	
Performancë	
Raund	
Samit	
Shou	
Staf	
Stok	
Stres	
Standard	
Trend	
Poster	
Verandë	
Verdikt	
Xhentëlmen	

2. A ndikon gjuha në identitetin kombëtar?
 - a) Po
 - b) Jo
3. Cilët janë përgjegjësit kryesorë që ndikojnë në ruajtjen e gjuhës?
 - f) Gjuhëtarët dhe akademikët;
 - g) Të rinjtë;
 - h) Biznesmenët;
 - i) Të gjithë;
 - j) Tjetër _____.
4. A e kuptoni gjuhën angleze?
 - d) Po;
 - e) Jo;
 - f) Pak.
5. Nëse jo, atëherë si e kuptoni domethënien e anglicizmave?
 - g) Përdor fjalor;
 - h) Nga konteksti;
 - i) Nuk e kuptoj;
 - j) Përdor internetin;
 - k) Pyes të afërmit;
 - l) Tjetër _____.
6. A i kuptoni plotësisht edicionet e lajmeve?
 - a) Po;
 - b) Jo.
7. Në çfarë rastesh keni problem në kuptimin e domethënies së edicioneve të lajmeve?
 - a) Kur përdoren fjalë të padëgjua më parë;
 - b) Kur përmbajnë terme të huaja;
 - c) Kur spikerët e lajmeve flasin shpejt;
 - d) Tjetër _____.
8. Cilat fjalë të gjuhës shqipe i konsideroni anglicizma?

9. Cilat anglicizma i përdorni më shpesh dhe në çfarë rrethanash?

10. Cila është arsyeja kryesore që na bën të përdorim anglicizma?

h) Ndikimi i termeve ndërkombëtare;

- i) Kontakti i folësve shqiptarë dhe anglez;
 - j) Kur anglicizmi bart një nuancë të re kuptimore;
 - k) Mungesa e termeve specifike në stilin shkencor dhe politiko-shoqëror;
 - l) Prurjet dhe zhvillimet shkencore që përhapen bashkë me fjalët angleze;
 - m) Ekonomia gjuhësore;
 - n) Tjetër _____.
11. Cilët faktorë sociolinguistik ndikojnë më shumë në përdorimin e anglicizmave?
- e) Kontakti i gjuhës shqipe me gjuhën angleze;
 - f) Diaspora shqiptare në Angli dhe Amerikë;
 - g) Përdorimi i anglishtes si Lingua Franca në kontakt me maqedonasit;
 - h) Tjetër _____.
12. Cilët faktorë të përgjithshëm ndikojnë në shtimin e përdorimit të anglicizmave?
- f) Globalizimi;
 - g) Rrjetet sociale;
 - h) Problemi i përkthimit të barasvlershëm;
 - i) Bota komerciale;
 - j) Tjetër _____.
13. Në cilat diskurse shoqërore anglicizmat përdoren më shumë (rrethoni më shumë se një, por jo më shumë se tre)
- h) Teknologji;
 - i) Biznes;
 - j) Sport;
 - k) Teknologji ushqimore;
 - l) Armatë;
 - m) Shoubiz;
 - n) Tjetër _____.
14. Sa ndikon përdorimi i rrjeteve sociale në shtimin e numrit të anglicizmave?
- e) Aspak;
 - f) Shumë pak;
 - g) Deri diku;
 - h) Shumë.
15. Çfarë ndikimi kanë anglicizmat në leksikun e gjuhës shqipe?
- c) Ndikim pozitiv - meqë e pasurojnë gjuhën shqipe;
 - d) Ndikim negativ - meqë e tjetërsojnë gjuhën shqipe.
16. A pasurohet gjuha shqipe me përdorimin e anglicizmave?

17. Cili është faktori më i rëndësishëm që ndikon në mënyrë të tërthortë në dëmtimin e gjuhës shqipe nga anglicizmat?
- e) Mungesa e kujdesit nga shteti;
 - f) Botimet e paredaktuara;
 - g) Mospërfillja e normave të gjuhës standarde;
 - h) Mbivlerësimi i gjuhës angleze.
18. Si mund të shmangim përdorimin e anglicizmave? (Rretho 2)
- i) Duke i zëvendësuar me fjalë shqipe;
 - j) Duke ju dhënë përparësi fjalëve nga ligjërimi popullor dhe dialektet;
 - k) Duke krijuar fjalë të reja (neologjizma) nga brumi i gjuhës shqipe;
 - l) Duke lexuar më shumë;
 - m) Duke u munduar që t'i vetëdijësojmë të rinjtë për ndryshimet gjuhësore;
 - n) Duke u dhënë rëndësi debateve publike për rëndësinë e ruajtjes së gjuhës shqipe;
 - o) Duke korrigjuar veten dhe të afërmit gjatë bisedave të zakonshme;
 - p) Tjetër _____.
19. Çfarë problemesh mund të lindin nëse vazhdojmë me shtimin dhe përdorimin e anglicizmave?
- g) Nuk do të shfaqen probleme;
 - h) Gjuha shqipe do të ndryshojë;
 - i) Gjuha shqipe do të prishet;
 - j) Nuk do të kuptohemi nga të afërmit që nuk e njohin gjuhën angleze;
 - k) Gjuha shqipe do të nënvlerësohet;
 - l) Tjetër _____.
20. Çfarë mendoni për njerëzit që përdorin shumë anglicizma?
- g) Intelektual;
 - h) Të ditur;
 - i) Modern;
 - j) Mendjemëdhenj;
 - k) Injorantë;
 - l) Tjetër _____.
21. Çfarë mendoni për fjalët e huaja me burim nga gjuha angleze (të radhitura më poshtë), a i nevojiten fjalë të tilla gjuhës shqipe? Dhe, si do t'i kishit zëvendësuar ato?

Fjalët e huaja me burim nga gjuha angleze	
Reper	
Akses	

kompeticion	
autsajder	
download	
Target	
tajming	
veb-sajt	
box-office	
Krucial	
pertinet	
gjeneroj	
make up	
Haker	
(programi) exchange	
selfi	
snapchat	
Online	
followers	
Fresh	
Target	
(ushtrime) kardio	
look-u	
views-a	

Përmbledhje në gjuhën angleze

(Summary)

The mother tongue is priceless for each and every nation. If a nation has no mother tongue, then it can freely be said that they do not have a nation. The language is a tool of communication that identifies people and this is why it must be protected with all possible means and mechanisms. Language change occurs due to language evolution and it can be caused by different factors. In this study, anglicisms and English foreign words are analyzed as one of the factors that influence the changes in Albanian language used by Albanians of North Macedonia.

From sociolinguistic point of view, the language maintenance can have positive and negative results. If a language is close to changes and borrowings, it might become a poor language, and its speakers may face difficulties in exchanging information. Otherwise, if a language is open, it might undergo changes, and sometimes crucial changes in its use. Albanian language, same as other languages, needs borrowings especially for specific terminology (internet, facebook, computer). Unfortunately, in the Albanian language spoken by Albanians of North Macedonia English borrowings are used even though there is no need of them, for example: training-*trajnim* (*stërvitje*), performance-*performancë* (*paraqitje*), show-shou (*shfaqje*), etc. Apart from them, there are many other borrowings and foreign English words that can easily be replaced with Albanian words, for example: *update* (*përditësim*), *insert* (*futje*), *copy-paste* (*bartje*), *footnote* (*shënim në fund të faqes*), *font* (*madhësi e shkronjave*), *cornflakes* (*drithëra*), *influencer* (*njerëz me ndikim*) etj.

This dissertation consists of five chapters. Each and every chapter treats anglicisms in different aspects. The introduction of the thesis presents the main aims of this study, arguments why it was undertaken, the hypotheses, the research works methodology, as well as the instruments, materials and participants that constitute an essential part of the research. Having in mind the productive capacity of Albanian language, the aims of this study were:

- to analyze which anglicisms are widely used by Albanians of North Macedonia;
- to find a percentage about the degree of the use of anglicisms;
- to find out if the use of anglicisms in the Albanian language spoken in North Macedonia is a necessity (lack of alternatives), or a desire to be 'modern';
- to analyze the use of anglicisms in political discourse;
- to point out the degree of the use of anglicisms in the Albanian media in North Macedonia and the media in Albania;
- to conduct a contrastive analysis in order to find out in which language, in the Albanian language used in North Macedonia or in the Macedonian language, anglicisms are used more and the occurrence they are used in both languages.

The main research questions based on which the hypotheses of this study emerged are the following: 'Why are words borrowed from English language?' and 'What is the role of anglicisms in the linguistic system of the Albanian language and in the speech of the Albanians of North Macedonia?'. The hypotheses that emerged from the research questions are the following:

1. The use of anglicisms in the Albanian language spoken by the Albanians of North Macedonia is a necessity.
2. Anglicisms occupy an important place in the expansion of the vocabulary of the Albanian language.
3. In certain cases, anglicisms replace words of the Albanian language.
4. Anglicisms do not necessarily 'beautify' the Albanian language.

In order to reach accurate results and conclusions regarding the use of anglicisms in the Albanian language in North Macedonia, to realize the goals of this study, to confirm the given hypothesis, the study relied on real results realized with different research methods, quantitative and qualitative methods.

In order the study to be as accurate as possible, different studies and perspectives by Albanian and foreign scholars on language borrowing in general and on anglicisms in particular, were initially included. The synthesis method was crucial in drawing certain conclusions. The deductive and inductive research methods are part of every scientific paper. We used these methods to gather as much data as possible, and based on them we came to certain conclusions that could raise new ideas and approaches regarding the anglicisms and English foreign words. Anglicisms and the circumstances of their use in the Albanian language were clearer when the treated issues were described from different points of view. At the same time, by conducting contrasting analysis of the Albanian language in North Macedonia and Albanian language in Albania, as well as the Macedonian language regarding the anglicisms and the use of foreign English words, we came up with some important conclusions and results were presented in tables.

The research work methodology was realized with the following work instruments: a questionnaire with alternatives and open questions, and with an interview. The participants in this study were 100 students from the State University of Tetovo (now Fadil Sulejmani University in Tetovo) and Mother Teresa University in Skopje, and 40 elderly random people. The material that was used included the following: recordings, notes (hard-copy), television, radio, computer, etc.

In the first chapter of this study, different perspectives on the issue of language borrowing in general and different perspectives on the issue of anglicisms in particular by different Albanian and foreign linguists were presented. In the second chapter, various aspects regarding the acceptance, use and adaptation of anglicisms in the Albanian language were included. The use of anglicisms in different discourses and their use by different age groups was also presented in the same chapter.

The first important issue that we faced while working on this dissertation was to define the word anglicism. At the beginning of this work, based on our previous knowledge of English language, we were convinced that there are plenty of anglicisms in the Albanian language, but with the progress of our work, we could realize that not all English words that we are surrounded with are anglicisms. Most of them were foreign words that are widely used by Albanian people, but they are not standardized forms, nor are known and used by every Albanian.

In this dissertation, the word anglicism is used to refer to a language borrowing from English (*bojler, daltonist, darvinizëm, dres, jard, pamflet, non-stop, motel, kilovat, vagon, tunel, tramvaj, shut, raketë*). According to the German linguist Onysko, the word anglicism is an umbrella word including a lexical element (*mikses, lift, kombi*), structural element (word order: *Jeni i mirëpritur!* from *You are wellcome!*, race marker: *Bodybuilding është*

i dobishëm për muskujt (jo *bodybuildingu*)), calques (*weekend* > *fundjavë*, *backstage* > *prapaskenë*), expanding the meaning of words (*party*, *bar*, *shok*) and the English phonological system (*software*) passing into the receiving language. According to him, the term anglicism includes borrowings (*bejsboll*, *çarter*), code-switching (Sot bëra *shopping online* dhe bleva këto *xhinse*) and the productive use of English forms in the receiving language, such as: semantic changes (*profil*), hybrid words (*kompjuterist*, *flirues*) and pseudo-anglicisms (*smoking*, *kamping*, *pampers*).²⁹²

Many Albanian linguists have dealt with various issues regarding language changes driven by borrowings and the reasons for their emergence. Xhevat Lloshi emphasizes that globalization has made Albanians immerse themselves in the English environment. According to him, Albanians listen to English songs at home sang by Albanian groups named in English (West Side Family), watch Albanian programs titled in English (Top Fest, Big Brother), they are surrounded by English ads in the streets (Digitalb, Albsat), read newspapers with many pages written in English even with English titles (Tirana Observer, Shoping në internet me një klikim të mausit), face English signs in shops (baked rolls, Fanta-exotic), they learn English at school and in courses, work on the computer with English words (file, save), and even laws are drafted in English and then translated into Albanian.²⁹³

According to Jani Thomai, foreign words generally spoil Albanian language when they are accepted and used unnecessarily, except in cases when they themselves carry a new meaning, a new nuance, a new emotional or stylistic nuance. Regarding anglicisms, he says that the Albanian language is open to them, especially in the field of informatics, finance, market, economy, business, modern arts, etc. In the above mentioned cases, English language borrowings have an enriching value, but if they are borrowed without any control, then they turn into harmful phenomena against which a greater effort must be made.²⁹⁴

According to Hajri Shehu, the main criteria for accepting a foreign word in general (especially anglicisms) in Albanian language are: if the word is part of the active lexicon, if it is a term, what is its internal valence, does it serve as a base for new formations, what it brings from the semantic point of view, is it reinterpreted in the Albanian language, does it create a synonymous chain, does it create any new meaning or semantic nuance, how it competes with existing synonyms and what is its external valence.²⁹⁵

In order for English words and expressions to become fully functional in Albanian language, they have to go through a large number of changes at the semantic, phonological and morphological level.²⁹⁶ In written form, the process of adaptation implies orthographic and morphological markers, while in speech it means phonetic remodeling.²⁹⁷ The process of adaptation of an anglicism begins at the moment the English word starts to be used by a certain community, and it continues until its full integration in the linguistic system.

Vesel Nuhiu explains in details the process of phonemic adaptation of anglicisms in the Albanian language. He says that the process is done in three stages. The first step is *the transfer*. According to him, it happens when the English word is used unassimilated in the receiving language. The second step is *the interference*. It happens when

²⁹² Onysko A. *Anglicisms in German: Borrowing, Lexical Productivity, and Written Codeswitching* De Gruyter 2007, p. 89

²⁹³ Xh. Lloshi, *Ndërrhyrja e huazimeve nga anglishtja*, III International Seminar of Albanology– State University of Tetova, 2009, p. 28-31.

²⁹⁴ J. Thomai, *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, TOENA, Tirana, 2011, p. 262

²⁹⁵ H. Shehu, *Rreth anglicizmave në mjetet e sotme të informimit masiv*, Filological Studies, Tirana, 2002.

²⁹⁶ I. Bojčić, M. B. Plavša, *Language Borrowing*, Seminar Paper Filozofski Fakultet – Split 2, 21000, 2012, p. 3.

²⁹⁷ V. Saugera, *Remade in France: Anglicisms in the lexicon and Morphology of French*, Oxford University Press, 2017, p. 10.

the borrowed word changes its form in order to achieve some agreement between two languages. The last step is *the integration* of borrowings, i.e. the replacement of phonemes

leader /'li:da/ > *lider* /li'der/ - (/i:/ is replaced with /i/);

budget /'bʌdʒɪt/ > *buxhet* /bu'dʒet/ - (/i/ is replaced with /e/)²⁹⁸

The most essential part of this dissertation was the practical part. It was presented in the third chapter. The practical part summarizes all results collected from the research, and they are presented in tables with percentage and numerous explanations and descriptions. This data helped us to clearly and easily understand the use of anglicisms in quantitative terms, the frequency of their use, the degree of their understanding and the attitudes of different age groups towards anglicisms. After presenting the results, in the fourth chapter of the study, a comparative analysis between Albanian language spoken by Albanians in North Macedonia and the Albanian language spoken in Albania was presented, as well as between Albanian language in North Macedonia and the Macedonian language regarding the use of anglicisms and the factors that lead to their acceptance.

The results of this study are based on data collected from many sources. The most important sources that have served us were: Albanian newspapers *Koha* and *Lajm*, Albanian websites *Almakos* and *Portalb*, news editions broadcast in Albanian televisions *Alsat-M* and *RTV21-Maqedoni* in Macedonia and in Albanian televisions in Albania, *Klan* and *Top Channel*, different entertaining shows in various Albanian televisions in North Macedonia, the analysis of the public speaking of the three leaders of the Albanian parties in North Macedonia: *Ali Ahmedi*, *Menduh Thaçi* and *Ziadin Sela*, as well as the analysis of the words used in the Albanian language textbook for the sixth grade students "*Gjuhë shqipe për klasën VI të arsimit fillor nëntëvjeçar*" written by *A. Hamiti* and *I. Hamiti*.

In this dissertation, different dictionaries to find the origin of the words were used, but the main dictionaries we have relied on were: *The Dictionary of Foreign Words* (2007) by *Mikel Ndreca* and *The Etymological Dictionary of the Albanian Language* (2017) by *Kolec Topalli*. Between these two dictionaries, there were some differences regarding the origin of some words. There were words considered anglicisms in *The Dictionary of Foreign Words* and the same words were not included or were described as words with other origin in *The Etymological Dictionary of the Albanian Language*, and the opposite. Apart from this, there were words that were not found in none of the above-mentioned dictionaries, but they were included in *The Orthographic Dictionary of the Albanian Language – second edition* (2015) by *Rami Memushaj* and *Ali Dhrimo*. These kinds of words were grouped in a separate category as foreign words found in *The Orthographic Dictionary of the Albanian Language*, as opposed to foreign words that were not found in this dictionary as well.

One of the goals of this study was to prove what is the influence and role of English language on Albanian language, if we compare it with the influence that other languages have had or still have upon Albanian language. To prove this, we have used words included in the Albanian language textbook used by the sixth grade students, words used in the newspapers *Lajm* and *Koha* and words from the websites *Almakos* and *Portalb*. The application *Concordance* helped us create a list of words and we could see the origin of the words by using the above mentioned dictionaries. In the newspaper *Lajm*, 0.7% of words were with English origin, and in the newspaper *Koha* 0.5% of the words were of English origin. In the websites *Almakos* 1.3% and in *Portalb* 1.15% of the used words had

²⁹⁸ V. Nuhii, *Ndikimi i anglishtes në gjuhën shqipe*, Academy of Sciences, Prishtina, 2013, p. 34, (When he mentions *the transfer* cites: R. Filipović, *Kontakti jezika u teoriji i praksi*, Zagreb, 1971, p. 114).

English origin. In the Albanian language textbook, 0.54% of the used words were with English origin. This means, the number of English borrowed words compared to borrowed words from other languages in Albanian language is very small.

The first goal of the paper was to find out which anglicisms are more widely used in Albanian language used by Albanians in North Macedonia. In order to reveal this, we gathered data from all the sources used in this dissertation, and we concluded that there were some anglicisms used more often than some others, such as: *film, klub, lider, gol, NATO, buxhet, futbollist, trajner, futboll, fejsbuk, biznes, sport, standard, dollar, samit, fansa, rekord, partner, Internet, basketboll, test, park, UEFA, trend, trajnim, sportive, raund, partneritet, boksier, klikim, Oscars, funt, staf, kamp, menaxher, BBC, klan, biznesmen, implementim, marketing, performancë dhe PIN*, and 80% of them were nouns.

Of the total number of words used in written and spoken media that were part of our corpus of study, the average use of anglicisms is 1.25%. Apart from them, there were 0.35% English words included in the Orthographic Dictionary of Albanian language, and 0.51% of all used words were foreign words with English origin.

The main discourse where anglicisms were used was the sports discourse, (*aut, boks, boksier, boksim, bombastik, derbi, dollar, doping, fansa, fair play, faulla, futboll, futbollist, futbollistik, gol, hendboll, hendbollist, hobi, hokej, klub, menaxher, ofsajd, penallti, performancë, nokout, raund, rekord, ring, sponzor, sport, sportist, sporiv, start, stop, supergol, shorce, show, tenis, tenist, test, tim, trajner, trajnim, trik, UEFA, VIP, vaterpolo, volejball*) even though English words were widely used in the field of technology as well (*digjital, Facebook, Internet, kameraman, kilovat, klikim, klikoj, kompjuter, kompjuterik, PIN, printera 3D, skajp, skaner*). In this field, most of them have still the status of foreign words and cannot be counted as borrowed words from English or as anglicisms, but as categorized by Vesel Nuhiu (part 1.2 of this dissertation), they are called borrowings (*android, aplikacion, Apple, bug, Call Center, CGI, download, daunlodoj, e-bay, e-mail, Facebook Story, faceid, folder, followersa, fotoshooting, Free WiFi, hacker, hashtag, inbox, I-phone, konektuar, link, News Feed, PDF, Puzzle, research, ruter, selfi, Snapchat, Social media, status, Stories, Share, uebfaqes, uebsajt, viber, viewsa, Whats Up*). According to him, borrowings are more integrated in the linguistic system of Albanian language than foreign words, but they still retain phonetic elements from English language, such as the words: *download, e-mail, flick, WiFi, g-mail, inbox, instastory, I-phone, I-tunes, online, screenshot, snapchat, twitter, youtube*, etc.

In order to see the impact of anglicisms in the political discourse of Albanian language we were based on the news, as well as on various interviews realized with the leaders of the Albanian parties in North Macedonia: Ali Ahmeti, Menduh Thaçi and Ziadin Sela. Their interviews were used as a main source to highlight the use of anglicisms in the political discourse. Anglicisms widely used in this discourse include: *buxhet, lider, NATO, standard, partneritet, implementim*, etj. We found out that Ali Ahmeti used fewer anglicisms and foreign words than his fellow politicians.

One of the arguments this study was undertaken was also to reveal how much anglicisms influence the understanding of the news by elder people or people above the age of 55 years. For this reason, we interviewed 20 educated and 20 uneducated people from this age-group. From the interviews conducted with them we could conclude that the use of anglicisms and the use of foreign English words in the news makes it difficult for old people

to understand the core meaning of the news. All of the uneducated interviewees were faced with this difficulty, but also most of the educated ones because they do not understand or speak English.

The difference of spoken Albanian language used in Albania and in North Macedonia is considerable especially in the lexical and phonological aspect. Having in consideration that in the news editions (on which language variety we were based) is used the variety of standard Albanian language, we can say that the difference of the Albanian language used in the mass media of these two countries is not very large. Regarding anglicisms, their usage rate is 0.2% lower on Albanian televisions in North Macedonia compared to Albanian televisions in Albania. The biggest difference appeared between Top Channel with 1.8% anglicisms and RTV21-Maqedoni with 1% anglicisms.

Another important goal of this study was to reveal the influence degree of anglicisms on the Albanian and Macedonian language in North Macedonia. The language used in the news was used as a source for collecting data. We concluded that in both languages anglicisms have the same influence (the average use of anglicisms is 1.6%). An important aspect to mention is that many words with English origin used in Albanian language are considered foreign words, and the same words are used in Macedonian language and are considered anglicisms. This means that the difference between these two languages is greater in this aspect.

Considering Albanian language in Alsat-M television, 0.2% of the foreign words were found in the Orthographic Dictionary of the Albanian Language and 0.9% of foreign words (total 1.1%), while in RTV21-Maqedoni, 0.3% of the words were foreign words based on the Orthographic Dictionary and 0.4% foreign words (total 0.7%). In the meantime, on both Macedonian televisions, Sitel and NovaTv, the total number of foreign words from the English language is only 0.3%. If we sum up the number of anglicisms and foreign English words used in the news editions, then the results are the following: 2.7% of the words used in Alsat-M, 1.7% of the words used in RTV21-Maqedoni, 1.9% of the words used in Sitel television and 1.9% of the words used in NovaTV television were with English origin. This means that the Albanian television Alsat-M uses 0.8% more anglicisms and foreign English words than the Macedonian televisions.

Based on these results, it was concluded that in the Macedonian language, foreign English words that are often used and that Macedonian speakers need to fill lexical gaps, are easily accepted in the linguistic system of the Macedonian language. This example of the Macedonian language needs to be followed by Albanian linguists because it is more appropriate to face the reality and English foreign words that are used due to the lack of Albanian words in the lexical fund of Albanian language. They have enriching values for the Albanian language and their presence would facilitate in particular the work of translators.

Again, the starting point of this study were the following research questions: 'Why are words borrowed from English?'. With this study, we proved that Albanians in North Macedonia are in a way forced to use anglicisms due to the lack of words with specific meanings. As a result, the use of anglicisms has become a necessity for Albanians. Without the use of anglicisms, the communication process becomes more difficult especially when dealing with specific words, such as the following examples: *basketball*, *computer*, *file*, *hamburger*, *sport*, etc. Apart from this, English words are borrowed because of the equivalent translation of words. Consequently, we are often faced with new English words such as: *skateboard*, *snowboard*, *zorbing*, *bungee jumping*, *router*, *wireless*, *power*

point, roaming, slide, draft, make-up, etc. which imply the necessity to achieve efficient communication and transmission of specific meanings.

However, the same cannot be said for substitutable anglicisms, as well as foreign English words that can easily be replaced with Albanian words, such as the words: *fresh, nice, cool, full, copy-paste, followers, feel free*, etc. These kinds of words, being used uncontrollably, have negative impact on the Albanian language and their use should be avoided.

After analyzing the origin of the words used in spoken and written mass media in North Macedonia, and after drawing some conclusions, we could confirm the hypotheses set out at the beginning of the dissertation.

The first hypothesis was: The use of anglicisms in Albanian language spoken in North Macedonia is a necessity, and this comes as a result of the development of technology as well as the lack of their corresponding forms in Albanian language. This hypothesis is partially true. It is a correct hypothesis for the fact that in the Albanian language we have a lack of certain words with specific meaning in different fields like technology, social network, English literature when used as a basis of various scientific works, etc., and this gap is filled with English words. In these cases, the use of anglicisms is seen as necessity especially for the meaningful realization of communication. But the hypothesis is only partially true due to the fact that there were anglicisms used in addition to Albanian words with the same meaning.

Anglicisms occupy an important place in the extension of the Albanian vocabulary was the second hypothesis of this study. Anglicisms are seen as enriching elements in the Albanian language due to the fact that recently, many of them are linguistic elements that have filled lexical gaps in Albanian language created by the general geopolitical developments. In Albanian language, there are many anglicisms that have created a chain of words with the help of word-formation elements of the Albanian language (prefixes, suffixes) and have created new parts of speech known as pseudo-anglicisms (new parts of speech created by the same root), such as the following examples: *kamp / kampil / kamping / kampilist / kampo, film / filmik / filmim / filmofil / filmografi / filmoj / filmolog / filmologji / filmologjik / filmor / filmotekë*, etc. In addition, there are other pseudo-anglicisms in the Albanian language, like *bllokmen, narkoman*, etc., which are formed by combining two elements from English language to create a new word in Albanian language that does not exist in English language. Moreover, we have encountered rare cases when anglicisms are used as a basis to create a new word with a completely new meaning in Albanian language that does not exist as such in English, such as the case of semantic borrowings. *Farmerka* and *kaubojka* are examples of semantic pseudo-borrowings. On the other hand, there are words formed with the combination of English themes and Albanian elements, as the case of the creation of a new hybrid words, such as: *top-list, top-form, supergol*, etc., or the combination of an English element and a word-forming element of the Albanian language, such as *bos + ja = bosja, poster + xhi = posteraxhi*, etc. Based on this, it can be said that anglicisms have an impact on increasing the general fund of words of the Albanian language. However, being aware of the small number of anglicisms that are actively used in the Albanian language, then it can be said that anglicisms have creative ability in the Albanian language, but their influence on the expansion of the Albanian language vocabulary still remains small. It can therefore be concluded that this hypothesis is only partially correct.

Anglicisms in certain cases replace the words of Albanian language and are standardized, was the third hypothesis and it was proven to be a correct hypothesis. Some English words are used so frequently and in parallel with their counterparts in Albanian language (*biznes, bebe, o.k.*). Some others manage to completely replace the Albanian words (*alo, detegjent, kesh, raund, sprej*). This means that anglicisms occupy an important place in the Albanian linguistic system. In most of the cases, the desire to imitate the Western culture, the development of technology, translation of scientific materials and globalization are the main reasons that lead to the emergence of this phenomenon.

Borrowings do not necessarily 'beautify' the Albanian language. This hypothesis was proved by comparing the attitude of young and old Albanians of North Macedonia towards anglicisms, and by the way they understood and interpreted them. Comparing the degree of use of anglicisms by these two age groups, it was proved that Albanian language was purer regarding anglicisms in the speech of older people. However, it is important to mention that in their speech there were more elements and words from Macedonian language as opposed to the speech of young people. On the speech of young people, we could notice more English words and their speech was not better or more beautiful than the language of older people. The use of English words in cases when we have synonymous words in Albanian language simply changes the language without beautifying it.

The language that was used as a corpus of study in this dissertation was the language used in written and spoken media. One of the limitations of this study was the impossibility to investigate the regional language and Albanian dialects in North Macedonia regarding the use of anglicisms and the use of English foreign words. This kind of research may help in finding Albanian words used only in certain regions and use those words to fill lexical gaps in Albanian language with Albanian lexical elements. This can lead to purer Albanian language in the future. Apart from this, in this dissertation we were based on the language used by different generations to point out the changes in Albanian language in the diachronic plane. It would be a good idea to highlight the influence of English language upon the Albanian language by comparing the Albanian dictionary printed in 2006 and the dictionary printed in 1980 or 1984.